ION ARAMĂ

DETAȘAMENTUL CĂLINA

roman

ION ARAMĂ

DETAŞAMENTUL CĂLINA

ION ARAMĂ

DETAȘAMENTUL CĂLINA

— roman —

EDITURA MILITARĂ, BUCUREȘTI, 1983

Maiorului Avram Zenovie şi ostaşilor Detaşamentului „Ulmanka“ din Divizia 11 infanterie, care în luptele din munţii Fatra Mare, în martie 1945, şi-au cucerit nemurirea.

ISBN 973-32-0016-6

CAPITOLUL UNU

Mă visam tot pe front. Umblam printr-un noroi negru, străduindu-mă zadarnic să mă apropii de clădirile albe din zare ; am întins piciorul, am păşit în gol şi m-am deşteptat cu o tresărire scurtă. Am întors capul şi am simţit pe obraz o mîngîiere de mătase — părul Mariei. Bucuria intensă a trezirii dintr-un coşmar.

— Ultima noapte, a şoptit Maria.

M-am ridicat pe jumătate şi i-am sărutat umărul rotund, rece acum.

— De ce ultima ? Vor mai fi atîtea. Toată viaţa. După ce terminăm cu...

Ce puteam să-i spun mai mult ? O frază uşor convenţională, voioasă aproape, care suna fals în noaptea aceea tristă. Am simţit capul ei mişcîndu-se neliniştit pe pernă.

— De s-ar termina mai repede ! Crede-mă, George, nu mai suport. Singurătatea şi grija şi poştaşul care nu-mi aduce nimic. Abia ai venit şi trebuie să pleci iar. Pentru cîtă vreme ?

I-am strecurat braţul sub cap şi pletele ei mă înfiorau plăcut de la cot pînă la umăr. Trebuia să-i vorbesc, să-i spun o frază care să conţină totul — linişte, încredere, speranţă. Lucruri atît de fragile în această ultimă noapte.

— Iubito, nu te mai gîndi la asta. Măcar acum. Sîntem împreună, asta-i important. Să ne bucurăm de clipa de faţă. De-ai şti cît am visat camera asta, flăcările jucînd pe tavan... Mă înfăşuram în manta, în bordeiul dintre două stînci, și mă gîndeam acasă.

— Ah, încetează, m-a rugat ea întorcîndu-şi faţa.

— De ce ? Spun adevărul.

Ea s-a întors brusc, şi-a trecut braţele peste umerii mei... Sînii mici îmi apăsau pieptul, pîntecele ei dogorea. Îmbrăţişarea avea ceva sălbatic, vecin cu ura, ca şi cum ar fi dorit să-şi imprime pentru totdeauna în simţuri, în inimă această noapte a despărţirii.

Mai apoi, auzindu-i respiraţia egală, liniştită, m-am întrebat cum de trecuseră cinci zile, CINCI ZILE — atîta îmi îngăduise generalul, atîta îmi dăruia războiul, cinci zile cu Maria, după luni de despărţire, cu scrisori rare, trecute prin privirile reci ale cenzurii. Scrisorile, singura dovadă că undeva, departe, mai supravieţuia dragostea, speranţa unei regăsiri, visul de pace al căminului nostru tulburat de război.

Am întins precaut mîna şi mi-am luat ceasul de pe noptieră. Licărul slab al cifrelor verzui — îl preţuisem în nopţile ploioase din pustă, păşind prin noroiul aderent și negru, pe urmele agentului, către poziţiile ascunse de burniță ; îi pîndisem mersul imperceptibil în minutele dinaintea atacurilor, aşteptînd cu încordare duruitul artileriei grele — acelaşi licăr fosforescent, numai bun acum să numere ceasurile puţine rămase iubirii. Trecuse de douăsprezece, jumătate din noapte, jumătate din *ultima* noapte, are dreptate Maria. Deznădejdea m-a lovit deodată ca un fulger.

— E tîrziu tare, aşa-i ? am auzit vocea ei surprinzător de clară.

— Credeam că dormi, iubito.

— Nu vreau să dorm. Vreau să stau cu tine, să trăiesc conştient fiecare clipă. Mă gîndesc la pustiul care urmează, la monotonia zilei de mîine. Să-mi scrii cît mai des, George, măcar două-trei rînduri. O scrisoare e darul cel mai mare cînd eşti departe.

Vorbea în şoaptă şi frazele ei păreau mai triste ; orice cuvînt spus în şoaptă răsună trist. Bucuria se exprimă cu glas tare, în plină lumină ; şoapta e a durerii şi a întunericului, şi a spaimei de necunoscut.

— O să-ţi scriu, i-am făgăduit. În fiecare zi. Acuma dormi.

— Dormi tu, iubitule. Te aşteaptă un drum lung şi greu. Eu stau de veghe şi mă gîndesc la tine. Am născocit un joc. Îmi închipui că sînt singură, uit pentru o clipă că eşti aici, şi ce bucurie să te descopăr lîngă mine !

Am rămas tăcut, cu ochii în tavan, unde mureau, violete, ultimele reflexe ale jarului ; în cameră se făcuse rece, vîntul zguduia ferestrele înalte şi mi-am amintit iarăşi furtunile dese şi neaşteptate ce bîntuiau munţii aceia cu vîrfuri în zigzag ; o clipă am simţit pînă şi mirosul neprietenos de blană udă al gulerului care-mi ocrotea faţa prin ninsoarea viscolită ; auzeam strigătul ritmic al ostaşilor care se trudeau să scoată un tun antitanc dintr-o groapă neagră, rotundă, de la care porneau pe zăpadă, ca nişte raze, dîre de fum. M-am străduit să alung imaginile sumbre care-mi veneau mereu în minte, doar sînt acasă, sînt încă acasă, îmi repetam cu disperare, încercînd să adorm.

Cînd am adormit, m-am visat tot în război. Înaintam iarăşi prin noroiul negru, pe un drum desfundat sau poate o arătură ; cîţi kilometri nu mersesem astfel ? Mărşăluiam zile şi nopţi de-a rîndul, cu pauze în care ne adăposteam de tirul neaşteptat al unor tunuri nevăzute, pentru ca apoi să pornim în goană, să izgonim inamicul dintr-un sat, de pe o lizieră de salcîmi, de pe-o colină care-i oferea ceea ce noi, stat-majoriştii, numim o poziţie dominantă. Inamicul care se retrage are un mare avantaj faţă de atacator : se opreşte unde-i convine, se instalează temeinic, hotărăşte el locul bătăliei, pe cînd trupele în ofensivă sînt nevoite să înceapă lupta fără să poată alege, cel mai adesea după un marş lung şi istovitor. De la aceste marşuri mi se trăgea visul acela sumbru, drumul prin noroiul negru care încerca să mă oprească. În faţă vedeam zidurile albe ale unor clădiri frumoase ca-n vis, dar nu izbuteam să ajung la ele, pămîntul vîscos se lipea de tălpile

cizmelor, mergeam în zadar către clădirile albe din zare — o țintă ? un popas ? un liman ? — și m-am trezit năduşit, cu inima încleştată de efort. Ea respira egal, profund, alături ; mă temeam să mă clintesc, ca să nu-i tulbur somnul acela liniştit, ca de copil. Mă simţeam lucid ca-n miezul zilei ; gîndul plecării apropiate se împletea cu regretul că n-am folosit cum se cuvine cele cinci zile. Am început să mă gîndesc la tot felul de lucruri ; imagini fugare mi se perindau prin minte ; îmi retrăiam rapid viaţa — viaţa mea de soldat.

Începuse cu cincisprezece ani în urmă, într-o seară de toamnă ; nu mai puteam să definesc cu precizie împrejurarea care mă adusese la şcoala militară. Nici măcar nu mai ştiu dacă ideea fusese a tatei sau izvorîse din imaginaţia mea înfierbîntată de povestirile de război. De cînd mă ştiam mă închipuisem călare pe un cal alb, învîrtind sabia strălucitoare într-o şarjă fără de sfîrşit ; doboram duşmanii cu lovituri şuierătoare, într-o goană care avea mult din jocurile băieţeşti ale copilăriei şi prea puţin din realismul luptei adevărate. Într-o seară ploioasă, în gara din marginea comunei vrîncene, se săvîrşise desprinderea mea de copilărie, de viaţa obişnuită de acasă. Tata m-a condus la gară cu şareta, ajunseserăm mult mai devreme — era un om ordonat, cum îi stă bine unui cadru didactic devotat meseriei. Luptase în celălalt război ca sublocotenent de rezervă, comandant de pluton ; de la explozia unui şrapnel păstra în pulpa piciorului cîteva schije şi ceva mai multe cicatrice. În seara dinaintea plecării, cînd a văzut că nu e chip să-mi schimbe hotărîrea, mi-a povestit despre atacul acela anonim, despre care nu pomeniseră nimic nici comunicatele de război, nici cărţile de istorie. Multe bătălii rămîn anonime, aveam să mă încredinţez de acest adevăr pe front, şi mulţi eroi cad fără să rămînă vreo amintire despre faptele lor.

— A fost o luptă grea, spunea tata. Nu ca la Mărăşeşti, e drept, dar vitejia se arată nu numai în marile bătălii. Maiorul nostru a comandat „La atac, înainte“, a sărit cel dintîi din tranşee şi a pornit, cu ostaşii în urma lui, spre inamic ; l-a lovit un glonţ drept în frunte. I-a

luat locul căpitanul de la compania întîi. A strigat „După mine, fraţilor !“ şi s-a avîntat la atac, dar l-a lovit în plin o rafală de mitralieră. Atunci am simţit că e rîndul meu, comandam plutonul unu, şi-am strigat către soldaţi „Înainte ! Nu vă lăsaţi, băieţi !“ şi-n jurul nostru explodau obuze şi şuierau gloanţe, cînd în dreapta, cînd în stînga cădea cîte-un ostaş, nici n-avea vreme să strige după ajutor, noi alergam înainte, spre tranşeele inamice, de unde licăreau flăcările de la ţevile armelor. Apoi a trăsnit ceva lîngă mine, ceva ca o arsură m-a fulgerat, piciorul nu m-a mai ascultat şi am simţit cum mă prăvălesc ca într-o groapă, deşi cîmpul din faţa mea era neted ca-n palmă. M-am trezit la ambulanţă. Doctorul îşi scotea mănuşile de cauciuc şi cînd m-a văzut s-a aplecat spre mine : „Ai scăpat uşor, tinere, peste o lună vei dansa la bal, îţi garantez eu, ţi-am scos paisprezece schije din picior, mai ai vreo două, mici, dar profunde, ţi le-am lăsat acolo ca amintire, dacă te supără peste ani şi ani de zile, te duci la un chirurg să ţi le scoată“...

— Şi le mai ai ? am întrebat cu sufletul la gură.

— Bine-nţeles, a zîmbit tata şi şi-a ridicat puţin pantalonul. Sînt aici, în pulpă, una sus, una mai jos, aproape de gleznă, dar nu mă supără deloc. Asta-i, băiete, să ştii de la mine că poţi fi erou nu numai într-o mare bătălie ; în lupta aceea pe care nici n-au pomenit-o ziarele, batalionul nostru a pierdut jumătate din oameni...

Ascultam cu bărbia-n palmă, îi sorbeam cuvintele, dar a venit mama şi l-a certat cu blîndeţe :

— Lasă, Mitule, poveştile fioroase, că visează băiatul urît la noapte !

N-am visat urît, dimpotrivă, mă vedeam eu însumi în locul ofiţerului desenat în cartea de istorie, cu cască rotundă pe cap, cu o puşcă în mîna dreaptă, pornind la atac în fruntea unor ostaşi plini de avînt. Imaginea aceasta mi se întipărise atît de bine în minte, încît încercam să-mi compun în faţa oglinzii expresia aspră şi mobilizatoare a ofiţerului aceluia, surprins în desen cu gura larg deschisă, strigînd o comandă către soldaţii care-l urmau în goană. Dar văzusem soldaţi nu numai în poze. Pe cînd tata era la război, noi am plecat în refugiu, la

Botoşani. Locuiam în vecinătatea cazărmii şi, cu alţi copii de seama mea, priveam toată ziua peste gard, în curtea largă unde recruţii făceau instrucţie. Am învăţat numele armelor înainte de a fi ştiut să citesc ; copilăria mea începuse sub zodia războiului şi în jocurile noastre imitam tot felul de episoade crîncene, auzite de ici şi colo. Poate vecinătatea cu cazarma atunci, la vîrsta cînd încă nu umblam la şcoală, îmi imprimase în subconştient ideea carierei militare ; mai tîrziu, cînd am ieşit ofiţer şi am avut în subordine o trupă adevărată, mă pomeneam că dau comenzile pe tonul, rămas în amintire, al ofiţerilor din acei ani depărtaţi.

Mi-a venit în minte, ca dintr-un album, imaginea regimentului din marginea Vasluiului — prima mea garnizoană. Localnicii trăiau mîndria celuilalt război, de la '77, căci de acolo se trăgea Peneş Curcanul cu cei nouă tovarăşi ai lui (şi cu sergentul zece, mă obsedează şi acum această precizare, în care exactitatea sporeşte în loc să strice pitorescul imaginii) ; tot la Vaslui se întorcea celălalt dorobanţ, rănit şi cu uniforma zdrenţuită în lupte, dar cu pieptul împodobit de însemnele vitejiei. Noi, cei din regiment, ne făleam cu aceste tradiţii şi socoteam că ni se cuvin de la sine onorurile cîştigate de înaintaşii noştri ; cînd plecam la manevre, ne petreceau ochi frumoşi înlăcrimaţi şi purtam cu noi mici amintiri de la domnişoarele tîrgului, iar la balurile garnizoanei, cînd orchestra începea „Valurile Dunării" de Ivanovici, îi puneam totdeauna în umbră pe tinerii negustori, avocaţi, profesori, într-un cuvînt „civilii". Şi poate-aş fi îmbătrînit lent acolo, în oraşul moldovean cu parfum arhaic, cu străzi înguste şi case ascunse printre coroanele copacilor, dar la manevrele din '39 — eram căpitan comandant de batalion — am făcut o mişcare îndrăzneaţă cu ostaşii mei, am trecut rîul prin vad şi am căzut pe neaşteptate în spatele adversarului ; am fost remarcat de generalii care arbitrau jocul nostru şi am fost trimis la Şcoala de Război. Acolo am cunoscut-o pe Maria — fratele ei ne era profesor de matematici — am cunoscut-o la un bal la Cercul Militar, fratele ei ne-a făcut cunoştinţă, am dansat cu ea şi cel dintîi lucru pe care-l ţin minte despre Maria este

mijlocul surprinzător de subţire. Cînd am cuprins-o pentru vals, pe marmura lucioasă ca oglinda a sălii de bal, m-am temut o clipă pentru fragilitatea aparentă a trupului ei. Dansa cu capul pe spate, părul lung îmi atingea obrazul la piruetele largi în care ne avîntam ; mă socoteam un bun dansator, dar în primele clipe m-am simţit stîngaci, dîndu-mi seama că aveam drept parteneră pe cea mai bună dansatoare din Bucureşti. În vîrtejul valsului abia tîrziu am remarcat că se făcuse gol în jurul nostru ; Maria, cu rochia ei de culoarea cerului, peste care se revărsau pletele blonde mătăsoase, atrăgea toate privirile. Cînd muzica a încetat, i-am spus că e o dansatoare ideală.

— Ne potrivim, asta-i tot, a explicat ea cu modestie.

— V-aş ruga să-mi promiteţi şi dansul următor.

M-a măsurat cu privirea de jos în sus, o privire scurtă, furişată aproape ; abia în clipa aceea mi-am dat seama că avea ochii albaştri, de un albastru intens, ca marea.

— Dacă vă face plăcere...

— Deosebită plăcere, am spus apăsat, pe cînd o conduceam la locul ei.

...Şi-acum aveam să mă despart iarăşi de ea, pentru cine ştie cîtă vreme, şi iat-o aici, lîngă mine, nu încetasem s-o iubesc în cei aproape cinci ani de căsnicie, dar războiul punea neobosit stavile dragostei noastre ; cîte zile fuseserăm împreună de cînd sunase goarna ? Acest gînd m-a făcut să oftez adînc. Ea m-a mîngîiat pe obraz :

— Nu te mai gîndi, iubitule. Încearcă să dormi.

— Nu pot să dorm, am şoptit.

— Atunci mai povesteşte-mi.

— Ce să-ţi povestesc ?

— Din peripeţiile tale pe front.

— Ţi-am povestit destule. Tot lucruri triste, întîmplări neplăcute, drame mai mari sau mai mici. A, să-ţi spun despre caporalul Dogaru.

— Ceva mai puţin trist ?

— Mai puţin trist. Cum mi-a salvat viaţa.

— Cînd te-au numit, îmi scriai că acolo, la statul-major, eşti mai ferit de primejdii...

— Într-un fel e adevărat. Dar lucrurile sînt ceva mai complicate. Pînă s-ajung aici, la divizie, îi socoteam

pe cei din statul-major un fel de birocraţi ai războiului ; desenează hărţi, cer prin telefon situaţia frontului, întocmesc ordine de luptă şi concep propuneri de decorare. Propria mea experienţă de stat-majorist mi-a spulberat această imagine. La atacuri, mai ales aici, în munţi, mergem în linia-ntîi : şi niciodată inutil. Încurajăm ostaşii, le stăm alături cu o vorbă, cu un îndemn, acolo unde situaţia e mai grea, dăm un sfat comandantului într-un moment critic, intervenim mai sus pentru ajutor. Nu o dată, în timpul barajului de artilerie care pironea oamenii la pămînt, am văzut un reprezentant al diviziei cum se ridica, luînd locul comandantului rănit, şi îndemnînd ostaşii : „Înainte !" Ne întorceam apoi la hărţile noastre, la adăposturile noastre, dar cînd era vorba de rapoartele operative, corectam cu siguranţă-n glas cîte-o eroare : „Nu-i aşa. Să-ţi spun eu exact cum s-a întîmplat, doar *am fost acolo !* Această formulă stinge brusc discuţiile, cel în cauză este ascultat cu respect, ceea ce răsplăteşte pe deplin riscul înfruntat pe cîmpul de luptă. Şi acum să-ţi spun despre caporalul Dogaru. Dogaru Vasile îl cheamă, e dintr-un sat de munte, mai sus de Tîrgu Jiu, un băiat frumos, atletic, cu ochi verzi şi părul castaniu deschis. L-am găsit acolo, la statul-major, cînd am luat funcţia în primire ; cel pe care l-am înlocuit era un colonel cu simţul umorului, mi-a spus „Dragă maiorule, îţi predau hărţile, regulamentele, lada de fier pentru documente, sigiliul şi pe caporalul Dogaru. Dacă nu-ţi place, ceri alt ostaş de la compania comandă ; eu m-am înţeles bine cu el. Aş fi vrut să-l iau cu mine, dar nu se poate, nu mă rabdă inima să-mi încep noua carieră de şef scoţînd de pe front un protejat..." Uite-aşa am rămas cu caporalul Dogaru. Se pricepe la toate. E şi telefonist, şi dactilograf, şi bucătar ; cînd ne mutăm cu comandamentul — şi ne-am mutat destul de des în cursul acestei ofensive — el se ocupă de zestrea noastră. După primul atac de amploare m-am dus în linia-întîi să văd cum s-au instalat regimentele pe noua poziţie. M-a rugat : „Luaţi-mă şi pe mine, dom' maior. Poate v-oi fi de folos". E o regulă pe front — să nu umbli singur, mai ales în timpul ofensivei, cînd pot rămîne inamici răzleţi în spatele

frontului, rătăciţi sau puşi anume ca să spioneze sau să facă vreo diversiune. L-am luat pe el, după ce l-am jignit cu o întrebare : „Cafele văd că ştii să faci, dar te pricepi să tragi cu puşca ?“ Mi-a dovedit chiar atunci, la primul nostru drum împreună, că ştie. De la divizie pînă la poziţiile din linia-ntîi era cam un kilometru, teren muntos, cu pîlcuri de pădure ici şi colo. Şi ne-am pomenit cu un grup de schiori nemţi tăindu-ne calea ; veneau de undeva, de sus, de pe vîrf, greşiseră drumul sau nu ştiau că ai noştri înaintaseră atît de mult, cert este că ne-au înconjurat într-o clipă, s-au adăpostit în zăpadă şi au început să tragă în noi. Eu şi Dogaru, culcaţi în dosul unor copaci. Trăgeam şi noi — port totdeauna cu mine un pistol-mitralieră şi două încărcătoare — şi în cîteva minute le-am venit de hac schiorilor. De-atunci nu mai plec pe front fără el. „Tu îmi porţi noroc, măi Dogarule“. „Păi da, dom' maior, cu mine să nu vă fie teamă, m-am născut cu căiţă“.

— Ce mai e şi asta ? m-a întrerupt Maria.

— O superstiţie veche, se zice că cei ce se nasc cu semnul ăsta pe cap au noroc. Am auzit şi eu de pe la soldaţi ; pe front auzi de toate.

— Spuneai că ţi-a salvat viaţa.

— Chiar aşa, acum vreo două săptămîni eram în linia-ntîi, la un post înaintat. În munţi frontul arată cu totul altfel, nu poţi avea linie continuă, ocupi cîte-o poziţie dominantă, pui acolo o mitralieră şi controlezi o vale-ntreagă. Aşa era acest post înaintat, pe o ridicătură, deasupra unei prăpăstii. Ei bine, stăteam într-o groapă care-mi venea pînă la piept şi mă uitam cu binoclul spre inamicul de pe celălalt deal. Dogaru lîngă mine. Şi-odată mă simt doborît la pămînt. În copilărie aveam o joacă băieţească, veneam pe furiş în spatele cuiva şi-l loveam uşor în dreptul genunchilor, şi acela, luat pe neaşteptate, cădea. Aşa făcuse şi Dogaru ; după o clipă l-am auzit trăgînd o rafală, apoi s-a aplecat spre mine : „V-aţi lovit, dom' maior ?“ M-am ridicat ruşinat şi nedumerit. „Iertaţi-mă, dom' maior, puteţi să vă ridicaţi, l-am dat gata, era un lunetist, i-am văzut lentila lucind în soare, vă luase la ochi şi n-am mai avut timp să vă spun, v-am

doborît jos şi i-am tras cîteva gloanţe drept între ochi..."
Vezi tu, Maria, o inspiraţie de-o clipă, o mişcare scurtă, iată de ce depinde, uneori, viaţa unui om...

— Dragul de el! Să-i spui că-i mulţumesc fierbinte. Şi să te porţi bine cu el. N-ai să-l poţi răsplăti niciodată de ajuns pentru fapta asta.

— E drept. Înainte de a pleca încoace, i-am spus comandantului lui de companie să-i dea şi lui permisie. „Ştiţi, domnule maior, nu prea e voie, avem oameni puţini..." „Domnule căpitan, băiatul ăsta mi-a salvat viaţa!" „Atunci se schimbă socoteala", mi-a spus. Pe front ăsta e un argument puternic, viaţa, acolo unde moartea pîndeşte peste tot...

Maria s-a cuibărit la pieptul meu, cu o mişcare aproape copilărească. Respira profund şi liniştit.

— Să-i dai şi lui din cozonacul pe care ţi l-am făcut pentru drum, a spus ea cu voce somnoroasă. Acuma să dormim, iubitule...

Dimineaţa m-am trezit lucid din prima clipă, cu conştiinţa deja preocupată de ideea plecării. Frontul mă învăţase să mă trezesc repede şi deplin, chiar după un somn scurt; niciodată nu mi se-ntîmplase să deschid ochii buimac, întrebîndu-mă unde mă aflu; o alarmă aeriană, un atac prin surprindere, o chemare urgentă pretindeau acţiune rapidă, de care uneori depindea viaţa însăşi. M-am trezit aşadar cu durerea surdă în suflet — ziua plecării. Alături de mine, patul era gol, dar perna albă, brodată, mai păstra o adîncitură. Am auzit zgomote uşoare dinspre sufragerie şi am mai zăbovit o clipă sub plapumă, încercînd să păstrez senzaţia aceasta de confort şi de pace pe care numai propriul cămin ţi-o poate oferi. Dar soldatul din mine nu îngăduia să prelungesc prea mult această pauză acum, cînd minutele pînă la plecare erau numărate; m-am întins spre noptieră, să-mi iau ceasul. În clipa aceea a intrat Maria, deschizînd uşa fără zgomot; avea o figură preocupată, mai degrabă tristă, colţurile gurii ei frumoase erau coborîte, ca la un copil gata să plîngă; dar cînd a văzut că sînt treaz, s-a silit să zîmbească:

— Veneam să te trezesc, iubitule.

— Tocmai mă uitam la ceas.

— E timp destul, fii liniştit. Çafeaua e gata ; ţi-am pregătit şi bagajul...

— Te grăbeşti să mă vezi plecat, i-am reproşat în glumă.

Am luat ceasul de pe noptieră şi m-am liniştit.

— E şapte.

— Ia-mă cu tine, acolo.

— Ce să cauţi acolo ? am strigat involuntar.

Ea s-a apropiat şi mi-a ciufulit părul cu degetele.

— Ai o figură foarte severă şi mă intimidezi. Acum te gîndeşti la tren şi la generalul tău.

— E firesc. Concediul meu s-a terminat din clipa asta. Mi-a rămas strict timpul pentru drum.

— Ştiu, şi asta mă-ntristează. În asemenea clipe simt că nu-mi mai aparţii. Ca atunci, în gară, îţi aminteşti ?

Preferam să nu-mi amintesc. Există lucruri pe care încerci zadarnic să le alungi din memorie. Unul dintre acestea era şi scena din gară, în septembrie, la plecarea spre front. Ea stăruise să mă conducă, deşi hotărîsem să plec singur ; nu-mi plac despărţirile dramatice, în gară, sub ochii tuturor. Dar Maria venise. Acolo, pe peron, îmi întîlnisem camarazii din comandament şi, în bucuria revederii, uitasem o clipă de ea. O lăsasem singură, rezemată de o coloană, şi-mi îmbrăţişam pe rînd colegii strînşi roată în jurul unei grămezi de geamantane.

— Atunci, în gară, am îngînat-o. Trebuia să mă asculţi. Să rămîi frumos acasă.

— Nu puteam, George, înţelege-mă. Cum nu pot nici acum.

— Ceee ?

— Vin cu tine la gară, mi-a explicat ea liniştit. Nu încerca să mă împiedici.

— Bine, dar... În fine, cum vrei tu. Ia spune, e frig afară ?

— A fost senin azi-noapte şi s-a lăsat ger. A îngheţat apa în ceainic, la bucătărie. Pîn-am aprins focul, am tremurat un pic. Ţi-am pus în geamantan ciorapi groşi, să ai de schimb. Şi două pijamale.

— Două pijamale ! am strigat apucîndu-i mijlocul. Oare ce crezi tu despre război ?

Ea s-a desfăcut cu o piruetă din braţul cu care-o înlănţuisem.

— Cred că omul trebuie să aibă şi acolo un pic de confort.

— Speram c-ai înţeles, din tot ce ţi-am povestit, cum stau lucrurile pe front.

— Cînd o să dai peste ele, să te gîndeşti la mine.

— Mă gîndesc şi fără asta.

M-a fulgerat cu o privire îndurerată şi voioşia noastră fragilă s-a topit brusc.

Cînd să plecăm, m-am oprit în prag.

M-am prefăcut că am uitat ceva şi nu ştiu ce anume.

— Nu te întoarce, mi-a spus ea. Să nu-ţi meargă rău. Mai bine aminteşte-ţi şi-ţi aduc eu. Poate bricheta.

— O am.

— Cheile. Actele. Stiloul. Maşina de ras.

— Nu. Toate sînt la locul lor. Şi lasă-mă cu superstiţiile tale. O să-mi amintesc cînd intru în casă.

Am dat ocol micului apartament, căutînd să-mi imprim în ochi, în inimă, tot ce era al meu, tot ce lăsam în urmă şi înceta să-mi mai aparţină cît timp voi fi departe. În cei cinci ani adunaserăm, eu şi Maria, tot felul de lucruri care ne depărtau treptat de idealismele din timpul logodnei (vom trăi simplu, dragostea face din bordei palat, ne trebuie atît de puţin ca să fim fericiţi, şi alte asemenea zicale menite să cultive modestia şi să combată căsătoria din interese materiale). Dar idealismul mersese pînă la un punct. Cînd a trebuit să luăm în serios o prevedere din statutele cadrelor militare : viitoarea soţie a unui ofiţer trebuia să aibă o anumită dotă. În vreme ce noi doi ne plimbam prin Cişmigiu ţinîndu-ne de braţ şi recitînd din Eminescu, fraţii ei aflaseră cum stau lucrurile şi hotărîseră să ne ajute. Amîndoi fraţii ei erau mai în vîrstă şi nu erau deloc săraci. Cumpăraseră pe numele ei o moară mică, ţărănească, într-un sat din Ialomiţa ; veniturile morii satisfăceau astfel cerinţa reglementară şi numai astfel primisem aprobarea pentru căsătorie. În realitate, moara era o pacoste, mai mult stătea în reparaţie şi o bună

parte din bugetul nostru se ducea pe piese de schimb și pe impozite. Era momentul să reluăm cu voioșie zicalele despre viața modestă ; pînă cînd frații interveniseră iarăși, ironizîndu-ne cu blîndețe pentru modul dezastruos în care ne gospodăream avutul ; se ocupaseră mai îndeaproape, mai cheltuiseră ceva bani și făcuseră moara să prospere. Mai apoi părinții ei și-ai mei începuseră cu surprizele — o garnitură de mobilă vieneză, din lemn de trandafir, superbă, dar cam veche, care începea să trosnească de fiecare dată cînd se apropia o ploaie, apoi un covor de Buhara, scump, dar uzat, un candelabru de ocazie de la o bătrînă moșiereasă scăpătată, cîteva tablouri de pictori necunoscuți, biroul meu cu cristal de șase milimetri, pe care-l uram în secret fiindcă dădea camerei un aer oficial, perdelele brodate de Maria, cu trandafiri mari albi pe fondul ușor albăstrui, și toate nimicurile care fac dintr-o casă oarecare, propria ta casă. Mi-am plimbat privirea peste toate acestea, cu gînd să duc imaginea cu mine în locuințele vremelnice în care avea să mă poarte războiul ; pe cînd ieșeam, pretextînd că am găsit ce căutam, m-a fulgerat deodată întrebarea : le-oi mai vedea vreodată ? Am alungat acest gînd pesimist, supărător în orice împrejurare, dar mai ales în ziua în care ți se termină permisia și trebuie să te întorci între primejdiile frontului ; Maria nu părea să fi ghicit ce se petrecea în sufletul meu, dar mai tîrziu, într-o scrisoare, a făcut o aluzie la această poveste și m-am simțit ușor ridicol și exagerat în ce privește grija pentru propriul meu destin.

Cînd am ieșit din casă se luminase de-a binelea. Auzeam, departe, peste cîteva străzi, zgomotul de angrenaje uzate al unui tramvai ; un bărbat slab, fără palton, cu un fular lung trecut peste gulerul ridicat al hainei, cu o servietă ponosită sub braț, a trecut pe lîngă noi și ne-a privit lung.

— Sînt mîndră de tine, mi-a șoptit Maria după ce ne-am depărtat. Ai văzut cum ne privea omul acela ?

M-am bucurat în secret pentru că, măcar de formă, evita să dea pe față tristețea despărțirii ; avea timp destul pentru tristețe, după ce mă voi fi urcat în tren.

— Eroii n-ar trebui să care geamantane, a reluat ea cînd am ieşit în bulevardul animat. Hai să-l ducem amîndoi.

— Prostii ! Îţi permiţi să jigneşti un soldat ?

— Uite un taxi. Opreşte-l.

Am făcut semn şoferului şi maşina, un „Dodge" hodorogit, s-a apropiat îndată de trotuar, ronţăind sub pneurile uzate pojghiţa de gheaţă de la rigolă. Şoferul, un bărbat în vîrstă, neras, purtînd o capelă militară cu clapele lăsate peste urechi, a coborît să deschidă portierele. M-a salutat ducînd două degete la capelă :

— S' trăiţi, dom' maior. Săru-mîna, coniţă.

— Ne poţi duce pînă la gară ? l-am întrebat.

— Vă duc, cum să nu. Dacă era mai departe, aş fi stat la gînduri. Nu prea am benzină. Dar pîn-la gară se poate.

Am ajutat-o pe Maria să se urce ; şoferul a pus geamantanul în portbagajul a cărui capotă scîrţîia oribil, apoi m-am urcat lîngă Maria. Şoferul şi-a dat capela pe ceafă şi s-a instalat la volan. Cînd am auzit scrîşnetul cutiei de viteze, am aruncat o privire înapoi, spre strada noastră. Maria se uita la mine. I-am zîmbit cît am putut de dulce. Dar ştiam că nu-i uşor s-o păcălesc.

— Mergeţi pe front, dom' maior ? m-a întrebat şoferul întorcînd pentru o clipă capul.

— Da, spre front.

— Cum e pe-acolo ? În ziare spune că-i batem.

— Îi batem zdravăn.

— Fiu-meu ăl mare a căzut la Budapesta, lîngă gară. Gara de Est, mi-a scris comandantul lor, a spus cu adîncă tristeţe. Pe urmă am aflat că jumătate din regimentul lor s-a pierdut acolo. Ce gară să fie aia, de-a înghiţit atîtea vieţi ? Era mare măcar ?

— Mare. Cam cît Gara de Nord a noastră. Şi ne stătea în drum. Ca să pătrundem spre centrul oraşului, trebuia să trecem de ea. Am luat-o din două părţi.

— Aţi fost la faţa locului ?

— Am fost.

— Poate l-aţi cunoscut şi pe fiu-meu, sergentul Angheluţă M. Ion, din cavaleria moto.

— Nu l-am cunoscut. Îmi pare rău. Acolo au fost multe regimente.

— Aşa e, a spus şoferul. I-au dat „Virtutea Militară". Băiat bun şi ascultător. În scrisoare spunea că a luptat ca un erou. Sau aşa o fi scriind despre toţi...

— Numai despre cei care au fost într-adevăr eroi. Au să-l treacă în istoricul regimentului.

— Foarte frumos, dom' maior. Că destulă durere a fost pe noi cînd am aflat. Nevastă-mea era să-şi piardă minţile.

— Cîţi copii ai ?

— Patru. Acuma mi-au rămas trei. Ionică e cel mai bun. Adică era. Soarta omului, ce să-i faci ? Am fost şi eu în celălalt război, eram şofer pe ambulanţă. Cîte-am mai văzut acolo... Eu zic aşa, dom' maior, că dacă ăi mari care conduc lumea asta ar sta numai o zi pe front, în timp de luptă, atunci n-ar mai face război în vecii vecilor. N-am dreptate ?

— Cred că da, i-am spus. Numai că asta nu se poate.

Ar fi trebuit să-i explic că războiul nu-i isprava unuia sau altuia, că un întreg angrenaj social conspiră la declanşarea conflictelor, dar nici eu nu eram sigur că deţin explicaţia adevărată. Sînt soldat, nu filozof. Soldaţii fac războiul, dar nu ei îl declanşează.

— Şi acolo, la Budapesta, a reluat şoferul, după ce s-au prăpădit atîţia oameni, măcar le-aţi venit de hac ?

— Am pătruns pînă-n mijlocul oraşului. Pe urmă am primit ordin să ne mutăm în alt sector al frontului.

— Aha ! a exclamat el. Păi de ce ?

— De ce ? Ordin şi gata. Ai fost soldat, ştii ce-nseamnă ordinul.

S-a aplecat mai tare asupra volanului, încît cozorocul capelei aproape că atingea parbrizul. Am simţit mîna Mariei încleştîndu-mi încheietura.

— Aţi ajuns iar la război, a spus ea aproape vesel.

Şoferul s-a întors cu o mişcare bruscă :

— Iertaţi-ne, coniţă, aveţi dreptate. Dar nu te rabdă inima să nu-ntrebi. Am pierdut acolo un copil, vreau să ştiu dacă a fost de folos pierderea asta.

— Totul e de folos, i-am explicat. Ducem un război greu, cu un duşman încă puternic. Fără jertfe nu se poate.

Treceam acum pe Calea Griviţei, maşina fremăta şi vibra săltînd peste pavajul denivelat. Zgomotele felurite ne-au redus la tăcere. Cînd maşina a frînat sub coloanele din faţa Gării de Nord, m-am adresat şoferului :

— Facem un tîrg ? Îţi plătesc staţionarea şi cursa de întoarcere, ca s-o duci pe soţia mea înapoi acasă.

— Nu-i nevoie, a protestat Maria. Mă duc cu tramvaiul. Poate dumnealui vrea să mai facă alte curse şi nu-i convine să...

— Îmi convine de minune, doamnă. Staţionarea înseamnă să iei bani fără să consumi benzină. Vă aştept cît e nevoie. Un moment, să vă dau geamantanul.

Am plătit cursa cu vîrf şi îndesat. E drept că acolo unde mă duceam, nu banii erau lucrul cel mai important. Se vede că şoferul ştia asta, apucaseră să-i explice alţii ca mine, înainte. A mers cu noi pînă la intrarea în gară şi abia atunci a acceptat să-i iau geamantanul din mînă.

— Drum bun, dom' maior, şi să vă-ntoarceţi sănătos. Coniţă, vă aştept. Nu-i nici o grabă. Sînt om de cuvînt, să ştiţi !

Peronul vuia de lume. Mulţimea tălăzuia încoace şi-ncolo, se înghesuia la Informaţii, la casele de bagaje, la chioşcurile cu ţigări. Mulţi militari. Şi multe femei, bătrîne sau tinere, majoritatea cu broboade negre — pierduseră pe cineva sau poate ăsta era semnul tristeţii, al despărţirii ?

— Războiul, a spus Maria. Începe de aici, de pe peron. Îl simt cum te ia de lîngă mine. Eşti tot mai mult al lui.

O auzeam cu greu în rumoarea care ne înconjura din toate părţile. M-am întors spre ea şi am zîmbit ; preferam să-i iau drept glumă cuvintele, furia ei aproape copilărească. Pe lîngă noi a trecut un plutonier masiv, cu o geantă mare în mînă ; îl urma un soldat cu puşcă şi cu raniţă burduşită. Plutonierul m-a salutat şi m-am desprins de braţul ei ca să duc mîna la cozoroc.

— Ai văzut ? glasul ei suna aproape triumfător. Acum ești iarăși al lor, al soldaților, și mai puțin al meu. Războiul — pentru ce toate astea ?

Am micșorat pasul și m-am aplecat spre ea :

— Cel puțin acuma știm pentru ce. Îl simțim aproape de inimă, este războiul nostru, pentru dreptatea noastră. Ți-am povestit cum ne întîmpinau oamenii în Transilvania. Pentru asta, merită, într-adevăr, să te lupți.

Căutam cu privirea, peste capetele mulțimii, plăcuța trenului care mergea spre Oradea. Îmi era iarăși ciudă, nu era timp de discursuri acum, cînd plecam departe și ea rămînea singură, cu grijile, cu greutățile, cu neliniștile de fiecare zi ; aș fi vrut să fiu mai cald, mai apropiat, mai tandru, dar — ea avea dreptate — războiul nu-mi îngăduia ! Prin fața noastră a trecut o femeie cu broboadă neagră, cu un copil în brațe ; alți doi mai mărișori se țineau de valiza mare de lemn pe care ea o ducea în cealaltă mînă ; copiii purtau în spate niște trăistuțe în pătrățele negre și roșii.

Maria a arătat spre mogîldețele acelea :

— Cu ce sînt ei vinovați, ei și toată mulțimea asta anonimă ! Dreptate, datorie, idealuri — cuvinte frumoase, dar copiii ăștia palizi ca ceara, asta-i realitatea de fapt.

— Exagerezi, Maria ! am dojenit-o. Ești nervoasă și exagerezi. Pe femeia aceea am recunoscut-o după haine, e de prin Maramureș, probabil refugiată de cînd ne-au luat Ardealul. A stat ani de zile departe de casă, gospodăria i s-a ruinat, acum a venit vremea să se întoarcă pe meleagurile ei. Pentru asta ne-am luptat în toamna trecută, poate chiar în județul ei, în satul ei. Am înaintat pas cu pas, lăsînd în urmă mii de morminte pentru ca femeia asta să se poată întoarce la casa ei.

— Hai repede că trage trenul, m-a întrerupt ea grăbind pasul.

Am privit-o pe furiș. Ochii îi înotau în lacrimi. Am luat-o de mijloc, dar i-am simțit, prin paltonul subțire, trupul elastic împotrivindu-se.

— Lasă. Te văd soldații *tăi*.

Într-adevăr, peronul se umpluse deodată de uniforme kaki ; printre ele, ici și colo, se vedeau basmalele negre ale

femeilor ; fără voie, căutam printre chipurile anonime vreun cunoscut. Mi-am dat seama că de fapt Maria are dreptate : cu fiecare pas pe peron, eram mai departe de ea, mai aproape de Război.

Garnitura a intrat în gară cu frînele scrîşnind ; stegulețul impiegatului de pe scara ultimului vagon — cel din față acum — flutura cu disperare, făcîndu-i drum printre oamenii înghesuiți în preajma şinelor ; fluierul lui răsuna strident, alarmant, acoperind zarva. Mulţimea de pe peron a tălăzuit, mai întîi într-un scurt reflux, parcă intimidată de masa de metal zgomotos ce luneca încet înainte, apoi s-a năpustit deodată spre scări, spre ferestre ; strigăte, fluierături, pocnituri surde ; ranițe zburau prin aer şi dispăreau în penumbra geamurilor deschise ; capete şi braţe se aplecau în afară ; o mînă cu o puşcă s-a agitat o clipă în uşa unui vagon ce trecea lent ; cineva s-a poticnit, s-a redresat, acompaniat de un unanim strigăt de spaimă ; o valiză a dezlănţuit un sunet aproape vesel de geamuri sparte ; frînturi de frază, apeluri, înjurături — încă din mers, trenul lung şi cenuşiu, cu promoroacă sticlind pe acoperişuri, absorbea treptat uniformele kaki, raniţele, valizele de lemn.

— Oare te poţi urca ? mi-a strigat Maria îngrijorată.

Am ferit geamantanul din calea unui ostaş care alerga orbeşte, cu o ladă mare pe umăr, şi am privit-o ţintă :

— Tu... am spus simţind deodată o uscăciune ciudată care-mi încleşta gîtul.

Venea un vagon de clasa întîi, avînd la capete, pe scări, cîte un ceferist încruntat, cu şapcă îndesată pînă la urechi. Ferestrele erau închise, semn că pasagerii nu pătrunseseră încă în el. S-a oprit chiar în dreptul nostru.

M-am întors spre Maria ; în aceeaşi clipă ea a făcut o mişcare spre mine. Ca sub imperiul unei porunci nerostite, ne-am apropiat, ne-am topit într-o îmbrăţişare aspră, lipsită de sentiment, în care doar deznădejdea era stăpînă ; ea m-a sărutat de cîteva ori, pe obraji, pe bărbie, scurt şi apăsat, mai degrabă matern ; o strîngeam la piept, fără să respir, uitînd de lumea din jur, de trenul ce aştepta învăluit în aburi.

— În vagoaneee... a strigat prelung de undeva o voce puternică, nazală.

Ne-am desprins brusc, biciuiţi de strigătul acela, deloc agresiv, dar imperios, ca o poruncă a destinului.

— Drum bun ! am citit pe buzele ei. Să te-ntorci cu bine !

— Ai grijă de tine, Maria !

Aş fi vrut să mi-o apropii iar, dar m-am mulţumit să-i mîngîi cu dosul palmei obrazul umed.

— Du-te ! m-a îndemnat ea mai mult cu ochii.

Simţindu-mi tălpile de plumb, m-am întors totuşi, am făcut doi paşi pînă la scară, conductorul a întins mîna şi mi-a luat bagajul. Am urcat, făcîndu-mi loc printre pasagerii de pe culoarul îngust, am ajuns în dreptul unui geam, şi am zărit-o. Maria stătea rezemată de stîlpul de fier, unde-o lăsasem, şi încerca să zîmbească. I-am făcut un semn grăbit din mînă şi ea şi-a şters, cu batista mică, albastră, o lacrimă de pe obraz.

— Îţi ordon să nu plîngi ! i-am strigat, fără speranţa că vorbele mele vor izbuti să străbată zarva de pe peron pînă la ea.

Ea a zîmbit încuviinţînd din cap. Trenul a şuierat ascuţit ; un cor de strigăte, de chiote, de vaiete i-a răspuns. Maria a spus ceva, dar n-am auzit. I-am răspuns :

— Te iubesc ! O să-ţi scriu !

Ea a încuviinţat iarăşi din cap, fluturînd batista mică, albastră.

Am simţit o smucitură ; corul de strigăte a reizbucnit şi s-a stins repede, pe cînd trenul lua viteză. Am rămas cu ochii pironiţi pe stîlpii peronului care rămîneau tot mai repede în urmă ; am auzit pocnetul geamurilor închise pe rînd. Oamenii se întorceau de la ferestre cu privirile-n jos, cu umerii apăsaţi de poveri nevăzute.

Am deschis uşa unui compartiment unde văzusem un loc liber, lîngă fereastră, vizavi de un bărbat masiv, în uniformă. L-am privit întrebător şi el m-a încurajat pe muteşte să intru ; cizmele lui lustruite s-au mişcat, făcîndu-mi loc să trec. Era singurul militar din compartiment. M-am prezentat cum se cuvenea :

— Am onoarea să vă salut. Sînt maiorul Tomescu.

— Am onoarea. Colonel Grigoraş, de la transporturi. Tot spre front ?

— Tot.

Avea o mînă puternică, surprinzător de fierbinte, pe care mi-a întins-o fără să se ridice de pe banchetă.

— Ia loc, domnule maior. Te invidiez pentru scena de pe peron.

Cuvintele lui le-am simţit ca pe un şoc electric ; m-am crispat tot, fără să vreau, pe bancheta confortabilă.

— Era soţia mea, domnule colonel.

— Eram sigur, a spus el împăciuitor. Atîta ţi-am spus, că te invidiez. Casa mea a fost lovită în plin de o bombă, la patru aprilie. N-a scăpat nimeni.

— Ce nenorocire ! Îmi pare rău, domnule colonel.

M-am uitat pe furiş către vecinii de compartiment. Priveau cu toţii în jos, avînd aerul că nu urmăresc discuţia. E foarte greu să iei parte la necazurile altuia. Colonelul şi-a lărgit nodul cravatei şi s-a descheiat la gît. S-a aşezat mai confortabil, respirînd zgomotos. Sau poate oftînd.

— Războiul e suma unui mare număr de tragedii individuale, a spus el tărăgănat. De cînd eşti pe front, maiorule ?

— De la-nceput. Uneori am senzaţia că n-am făcut niciodată altceva.

— Şi eu la fel. Sîntem un fel de copii ai focului, cum spune poetul. Ai focului şi ai cenuşii, aş spune eu, chiar dacă nu-s poet.

A închis ochii şi şi-a lăsat tîmpla pe rezemătoarea de pluş. După cîteva clipe a rostit morocănos :

— Mă scuzi, maiorule. N-am dormit de trei nopţi. Şi nici măcar nu ştiu dac-a folosit la ceva. Am fost la Comisia aliată să cer locomotive. S-au uitat la mine ca la un copil naiv.

În clipa următoare dormea de-a binelea. M-am bucurat de această pauză. Puteam să mă gîndesc în linişte, iarăşi, la ceea ce ignorasem timp de cinci zile. Mă întorceam la război. După o pauză de cinci zile.

CAPITOLUL DOI

Cu cinci zile în urmă mă aflam în fața omului cărunt, cu părul tuns scurt, aplecat asupra hărții. Purta epoleți de general de brigadă, dar fără caschetă părea mai degrabă un savant, preocupat — acum — de planul unei mașinării nemaivăzute. El comanda divizia, iar eu eram șeful lui de stat-major. Cu ani în urmă, în Școala de Război, îmi fusese profesor de tactică. De fiecare dată cînd îi expuneam planul unei operații, nu puteam să alung senzația, cuibărită într-un colț al conștiinței, că eram tot un fel de elev care prezintă profesorului o lucrare.

— Așadar, atacul de mîine, a murmurat el.

— Da, domnule general. Am pregătit harta cu toate detaliile. Un atac simultan, din față și din flancuri, cu toate regimentele.

Privirea generalului a sclipit scurt prin lentilele ochelarilor.

— Fără rezerve ?

— Fără. Nici nu avem de unde. Păstrăm doar cîte o companie din fiecare regiment. Altfel, slăbim forța loviturii.

— Și dacă întîmpinăm undeva o rezistență puternică ?

— Intervenim cu grupul de cercetare.

— Mda. Deci atacăm fără el.

— Așa m-am gîndit. Pentru orice eventualitate. Deși, după informațiile noastre, inamicul are forțele dispuse egal pe toată lățimea fîșiei. Singurul punct mai dificil ar fi satul, dar aici atacăm cu regimentul de dorobanți, care a avut mai puține pierderi. O să-l ajute și pregătirea de artilerie.

Am trecut cu creionul bine ascuțit pe deasupra hărții, fără s-o ating, înconjurînd locul unde se aflau cele trei regimente — trei semne rotunde, ca niște pete de cerneală roșie, de la care porneau săgeți prelungi, curbe. Săgețile depășeau linia albastră a apărării inamice, pătrundeau în defileul din mijlocul masivului muntos și se înfundau undeva, în depresiunea largă de dincolo de munte, spre marele centru industrial care era obiectivul

ofensivei. De la oraş, o şosea cobora spre sud, trecea prin defileu şi prin satul din faţa poziţiilor noastre, apoi cotea uşor spre sud-est, pînă la oraşul pe care divizia noastră îl eliberase cu o săptămînă în urmă.

Fusese o etapă grea ; zile şi nopţi de lupte aprige, pregătiri de artilerie, atacuri, un cartier cucerit şi iarăşi pierdut ; prin ruinele caselor sfărîmate de obuze, subunităţile noastre se pomeneau atacate din spate ; uneori inamicii aşteptau să depăşim o stradă, o piaţă, un şir de clădiri, ca să apară pe neaşteptate în flancurile noastre, să ne fărîmiţeze forţele ; răsăreau fără veste din podul unei case pe jumătate distruse, se furişau, noaptea, din bezna unei pivniţe, grenadele bubuiau ca tunetul în tăcerea nopţii de după luptă, oraşul trebuia cucerit pas cu pas, casă cu casă. Şi fusese, în cele din urmă, cucerit. Drumul spre munţi era deschis...

Într-acolo ţinteau acum săgeţile roşii ale ofensivei noastre.

— Diviziile vecine atacă şi ele, ocolind muntele, am adăugat. Ne apropiem din trei direcţii. Oraşul va cădea în cel mult o săptămînă. Aşa prevede planul comandamentului.

— Pe hîrtie e simplu, a spus încet generalul.

— La fel o să fie şi-n realitate. Într-un fel îmi pare rău că plec...

— Nu fi ipocrit, Tomescule.

— Voiam să spun, îmi pare rău că plec şi n-o să fiu de faţă la desfăşurare. Vă veţi încredinţa că planul nu e greşit.

Generalul şi-a lăsat palma cu degetele răsfirate să cadă pe hartă, cu un gest care părea să dea mai multă greutate cuvintelor :

— N-am spus că e greşit. Pentru o asemenea lucrare, la examen ţi-aş fi dat nota maximă. Aici însă, ştii bine, e vorba de vieţile oamenilor. Un centimetru de pe harta noastră înseamnă cîteva sute de metri de alergare sub focul mitralierelor. Am avut pierderi mari. Nu ne putem permite riscuri inutile.

Mi s-a părut că surprind o nuanță de reproş în aceste cuvinte. Şi eu, care eram atît de mîndru de calculele acelea ! Am încercat să protestez :

— După toate elementele, avem şanse, domnule general. Raportul de forţe e în favoarea noastră. Pentru dezvoltarea succesului însă, ne trebuie întăriri. La comandament se vorbeşte despre noi efective.

— Am mai auzit povestea asta. Deocamdată nu ne-au sosit nici muniţiile cerute. Dăm ordine artileriei să facă economie de proiectile. E absurd.

— Ne-au mai alocat ceva din rezerva armatei. Zece minute pregătire de artilerie, înainte de atac. Au avut în vedere că dăm atacul spre munte. Diviziei din dreapta îi vine mai uşor.

— Da-da. Ne lasă tot pe noi „vîrf de lance"...

Generalul s-a apropiat iarăşi de hartă, şi-a trecut vîrful degetelor peste locul acela unde săgeţile roşii depăşeau linia albastră a frontului inamic.

— Dac-am lua trecătoarea... a spus el visător. O rocadă ideală, cum se spune în tactică. Te poţi deplasa în voie de la un flanc la altul, îţi poţi aduna rapid forţele în zona periclitată. Ar putea înainta în pas cu noi şi tunurile, şi spitalul mobil, şi aprovizionarea. Dacă ajungem la defileu, bătălia e cîştigată. Mă tot uit la satul ăsta. Să mai dăm colonelului Stamatescu cîte o companie de la regimentele vecine. Şi o baterie din rezerva diviziei.

— Am înţeles.

— Dragă Tomescule, nu te mai reţin. Permisia dumitale începe chiar de azi.

Am făcut efortul să nu mă uit la ceas. Ştiam că stau bine cu timpul şi nu voiam să-i dau generalului impresia că mă grăbesc mai mult decît se cuvenea.

— Am vreme destulă, domnule general. Autobuzul pleacă abia la prînz. Am lăsat ordinele de luptă pregătite, gata de semnat. Sînt la căpitanul Oancea. El mă va înlocui pe timpul permisiei. E un băiat priceput.

— Ştiu. Altfel nu ţi-aş fi dat drumul. Sîntem în ofensivă. Ţi-ai pregătit bagajul ?

— Da. Totul e pus la punct. Mai rămîne aşteptarea. Şi regretul că nu sînt aici să văd acţiunea pe viu.

— Ți-ai făcut partea care-ți revenea. Dacă te iei după treburile războiului, nu mai ajungi niciodată în permisie. Numai eu te-am amînat de două ori.

— Așa era situația.

— N-ai fost acasă din octombrie, după cîte știu...

— Mai exact, de la sfîrșitul lui septembrie. Cînd au început luptele pe Mureș. Eram atunci comandant de batalion.

— În război se avansează repede.

— Din păcate, motivele sînt triste. La trecerea Tisei comandantul meu de regiment a fost rănit ; am fost numit în locul lui. Iar după Budapesta, am venit aici.

— Eu te-am cerut.

Am rămas o clipă mut de surpriză.

— Nu mi-ați spus niciodată asta, domnule general.

— Colonelul Ionescu fusese promovat, mi s-au cerut propuneri. M-am gîndit atunci la cel mai bun elev al meu din ultima promoție. Și cred că n-am greșit.

— Mă simt onorat... Îmi pare rău că n-am știut mai înainte.

Generalul a rîs încet. Avea metoda lui de a potoli manifestările de recunoștință.

— Ce-ai fi făcut ? Te-ai fi purtat altfel ? Sînt mulțumit de felul cum te descurci, ți-am spus-o de atîtea ori. Ai talent la tactică, iar cînd te duci în linia întîi, faci totdeauna treabă bună. Ești operativ, știi să discuți cu oamenii, iei hotărîri rapide — ce vrei să-ți spun mai mult ? Am avut de la început încredere în dumneata, și încrederea mi s-a confirmat cu fiecare zi.

— Și divizia e foarte bună, domnule general. M-am și mirat că după trei ani de război mai sînt în armata noastră mari unități cu asemenea capacitate combativă.

— E și aici o poveste, a spus încet generalul. Pe care n-am spus-o nimănui pînă azi. Dar bea-ți cafeaua, că se răcește. O să-mi mai torn și eu o ceașcă. N-am prea dormit azi-noapte, cu atîtea telefoane. Și nici dumneata...

— Eu trebuia să fac planul atacului.

Am sorbit din cana mare de aluminiu. Cafeaua se răcise și se simțea gustul de surogat. Am luat țigara pe care mi-o oferise generalul.

— Povestea pe care vreau să ți-o spun o s-o aștern cîndva pe hîrtie, ca să nu se piardă în uitare. Uneori apar lucruri inexplicabile, pe care istoricii le trec la categoria „enigme“ și renunță să le mai discute. N-aș vrea să se întîmple asta. După cum știi, pînă în august am lucrat la Marele Stat-Major. Eram printre puținii oameni care aveau acces la secretul cel mai mare al unei armate pe timp de război : situația efectivelor. În iarnă, după ofensiva din Ucraina, nemții au început să ceară mareșalului trupe, cît mai multe trupe, ca să oprească înaintarea rușilor. Hitler avea metodele lui de convingere — cu amenințări, cu văicăreli despre trădare, cu aluzii vagi la noile arme secrete. Unul dintre apropiații mareșalului îmi era prieten și mă ținea la curent cu toate. Antonescu, ca om de meserie, își dădea seama că războiul e pierdut, dar se arăta hotărît să-și respecte cuvîntul față de aliatul german. Așa că ne-am pomenit într-o bună zi, prin februarie, cu ordinul de a mobiliza noul contingent. Urma să formăm aproape treizeci de divizii care, după o instrucție sumară, să plece pe front.

Generalul s-a întrerupt, ca să-și aprindă o nouă țigară. A tras din ea cu sete, privind în gol, spre peretele alb din fața lui. Am așteptat, ascunzîndu-mi nerăbdarea, să continue.

— În viața de militar — sau poate în viața oricărui om — s-a corectat generalul, există un moment care rezumă tot ce ai înfăptuit, ai crezut, ai sperat. Ceva care să te definească și să dea existenței un sens. Spun asta ca să înțelegi mai bine ce-a urmat. Era într-o după-amiază calmă ; toate telefoanele tăcuseră și ofițerii plecaseră acasă. Rămăsesem eu și cu colegul meu, de curînd avansat general de brigadă, să centralizăm pierderile de pe front. Cifrele erau de-a dreptul înspăimîntătoare ; ne uitam uneori uimiți unul la altul, cu gîndul la dezastrul în care înaintam orbește. Atunci a venit un ofițer de la cabinetul mareșalului cu un plic mare, sigilat cu ceară roșie. Am semnat de primire și l-am desfăcut cu o presimțire sumbră. L-am citit și l-am întins colegului meu. „Asta e chiar...“ a spus el și a retezat aerul cu palma. Adică sfîrșitul. Știam ce înseamnă ordinul acela : douăzeci și nouă de divizii, adică

peste două sute de mii de tineri, instruiţi sumar, încărcaţi în „bou-vagon“ şi trimişi în faţa tancurilor şi mitralierelor. „Îmi pun întrebarea dacă...“ am început eu, dar colegul meu mi-a făcut un semn elocvent : „N-are rost să punem întrebări. Cine dă un asemenea ordin, îşi asumă întreaga răspundere. Mîine dimineaţă ne apucăm de lucru. Să vedem ce posibilităţi sînt de executare. Acuma hai să mergem acasă, că se întunecă.“ L-am ascultat ; am închis în seiful blindat ordinul acela sinistru şi am plecat. Intrase în vigoare camuflajul total, şi un drum prin oraş după căderea serii devenea o problemă. Am pornit împreună pe strada aproape pustie, am ocolit Conservatorul şi am intrat în Cişmigiu. Abia atunci colegul meu a început să vorbească : „Am înţeles că gîndeşti ca şi mine. Ordinul mareşalului reprezintă o mare nenorocire.“ „O nouă nenorocire în şirul de nenorociri în care ne zbatem, am încuviinţat. Şi n-avem nici o putere s-o evităm. După părerea mea ar fi o crimă să aruncăm acum recruţii în luptă.“ „Avem nevoie de ei în Ardeal cînd va veni momentul, asta vrei să spui ?“ „Exact asta, dar în ziua de azi e riscant să-ţi dai gîndurile pe faţă.“ „Depinde cu cine stai de vorbă. Uite, colega, să vorbim deschis. Ne cunoaştem de atîţia ani, sîntem oameni cinstiţi, cu dragoste de ţară. Gîndim la fel în privinţa nenorocitului ăstuia de război. Diviziile pe care mareşalul vrea să le ofere lui Hitler înseamnă o jertfă inutilă.“ „Te gîndeşti să întreprindem ceva ? Ce şanse avem acum ? Îl ştii bine cît e de bănuitor ; ar fi destul să i se pară ceva suspect...“ „M-am gîndit la toate astea. E o răspundere foarte mare, pe care nu şi-ar asuma-o oricine.“ „Eu unul mi-aş asuma-o, dar mă tem să nu fie zadarnic. Să rişti Curtea Marţială tocmai acum...“

Generalul s-a întrerupt iarăşi, a ridicat receptorul, a cerut centralistului legătura cu comandantul regimentului de dorobanţi.

— Alo ! Domnule colonel, eu sînt... Aş vrea să stau de vorbă cu comandantul grupului de cercetare, fii bun şi trimite-l la mine către prînz. Cu tot ce a aflat nou din sectorul dumitale... Mulţumesc !

S-a întors spre mine :

— Satul din fața lor îmi dă de gîndit. Tocmai pe direcția loviturii principale. S-ar putea să avem de furcă acolo.

— Am întărit artileria din sector și am dat regimentului grupul de incursiune al diviziei.

— Știu. Dar tot mă îngrijorează. Vreau să am o imagine cît mai exactă. Căpitanul Burcea este un adevărat as. N-are astîmpăr, cu siguranță că pînă la prînz mai află ceva noutăți.

— O să plec și eu cu inima mai ușoară.

— Înseamnă că m-ai înțeles, s-a bucurat generalul. Să-ți spun povestea mai departe. Vezi, la vîrsta și la răspunderile noastre, nu e ușor să faci un pas ca ăsta. Colegul meu mi-a spus, pe ocolite, că mai există cineva cu asemenea păreri, n-are dreptul să spună numele lui, dar era „coleg de branșă", chiar așa s-a exprimat. O nouă mobilizare era previzibilă, ne așteptam ca Antonescu să cedeze în cele din urmă la apelurile înaltului comandament german. Colegul meu mi-a spus că se sfătuiseră și făcuseră un anumit plan. Recruții se pot instrui mai repede sau mai încet ; se mai putea face ceva și cu dotarea — echipament incomplet, armament întîrziat pe drum, orice zi de amînare însemna cruțarea atîtor vieți. Colegul meu mi-a sugerat și alte căi. Organizarea regimentelor pe teritoriu. Asta era resortul meu. O parte din unități să fie dislocate mai aproape de frontiera de vest. Argumente se găsesc : posibilități de cazare, primejdia raidurilor aeriene, starea căilor de comunicație. Îl ascultam cu o senzație ciudată, înțelegi, Tomescule ? Să-ți asumi un asemenea risc ! Dar perspectiva era ademenitoare, deși nu-mi plac vorbele mari, era în joc viitorul țării. Cu tot secretul, mai aflam și noi cîte ceva. Intelectualii au adresat un apel lui Antonescu să încheie armistițiul ; comuniștii, prin ziare clandestine și prin manifeste răspîndite pretutindeni, îndemnau la rezistență împotriva fascismului și cereau ieșirea României din război ; vechii oameni politici căutau alte soluții, se temeau de revoluție și încercau tratative mai mult sau mai puțin oficiale cu Aliații ; de la stațiile de radioascultare primeam mereu vești — Moscova, Londra, Cairo avertizau poporul român despre catastrofa care-l pîndește, dădeau detalii despre conferințele și tra-

tatele dintre cele trei mari puteri... Şi mai era problema Transilvaniei pe care Hitler făgăduise s-o rezolve cumva, de parcă nu el fusese acela care îngăduise marea nedreptate de la Viena. Toate astea nu puteau lăsa indiferent pe nimeni. Cunoşti şi dumneata climatul de încrîncenare care domina în perioada aceea. Ofensiva sovietică progresa, unităţile noastre se măcinau în zadar pe front, trebuia găsită o soluţie... Mi se oferea şansa să iau parte la o acţiune cu consecinţe importante pentru ziua de mîine ; va veni momentul să ne îndreptăm spre Ardeal, visam cu toţii asta, dar cu ce forţe, dacă floarea armatei se pierdea, puţin cîte puţin, în stepele Ucrainei şi în Crimeea ? Am acceptat, cu convingerea că fac ceea ce trebuie să fac ; am furnizat mareşalului date false despre efectivele unităţilor şi despre stadiul lor de pregătire. Comandanţii de regimente n-aveau cum să priceapă, sau se simţeau jigniţi cînd după controale dădeam verdictul : trupa încă nu este aptă să plece pe front. Am improvizat cazărmi în oraşele din preajma frontierei de vest, am încurcat transporturile de armament, am înfiinţat unităţi duble, folosind tot felul de acoperiri : batalion de marş, partea sedentară, regiment de instrucţie ; reprezentanţii germani se mirau unde dispare armamentul, se plîngeau că unităţile din interior sînt mai bine dotate decît cele de pe front ; mareşalul se supăra, ordona anchete, anchetele se prelungeau, şi tot aşa, important era să cîştigăm timp şi să păstrăm cît mai multe efective în ţară. Ştiam că în orice clipă putem fi descoperiţi ; ne temeam că argumentele noastre vor fi date peste cap, dar mergeam înainte. Urmarea s-a văzut. În august, cînd a fost nevoie, comandamentul a dispus de forţe proaspete, bine dotate şi instruite, care să facă faţă trupelor germane din ţară. Toată lumea s-a mirat atunci : de unde au scos românii aceste forţe, peste un milion de oameni aflaţi sub arme ? Chiar şi divizia noastră este dublura „de instrucţie“ a unei divizii care se întorsese de la Odessa cu pierderi grele. Eram cîţiva inşi care am înfăptuit toate astea ; nu ştiam atunci, la început, că acel „coleg de branşă“ se afla în legătură cu comuniştii, că acţiunea noastră era numai un detaliu al unui plan mult mai larg. Cînd se vor dezvălui toate acestea,

analiştii războiului vor avea de dezlegat o enigmă mai puţin...

S-a ridicat, cu mantaua pe umeri, a făcut cîţiva paşi prin cameră, s-a apropiat de fereastră.

— Simţeam de mult nevoia să-ţi spun toate astea, dar n-am găsit prilejul potrivit. Adevărul este că m-aş fi dispreţuit toată viaţa dacă atunci, în clipa de răscruce, m-aş fi sustras de la ceea ce socoteam că este datoria mea. Ţi-am spus, poate numai o dată-n viaţă ţi se iveşte prilejul să iei o decizie care să-ţi explice pe deplin rostul pe lume. Mai tîrziu, cînd ni s-a cerut să întocmim o situaţie exactă cu dislocarea trupelor germane pe teritoriul ţării, am înţeles că sîntem nişte piese ale unui mecanism vast ; acţionam într-un cadru precis, cu o strategie bine definită. În noaptea întoarcerii armelor, ca din întîmplare unităţile şi instituţiile germane erau flancate de forţe române. Ostaşii şi grupele de patrioţi şi-au ocupat rapid locul în dispozitiv. Altfel, jertfele primelor zile de luptă ar fi fost mult mai mari. Sau poate chiar inutile. Un general de-al lui Hitler s-a lăudat că va transforma România într-o baie de sînge ; fii sigur că ar fi făcut-o, dacă ar fi avut posibilitatea. Dar acţiunea a fost bine pregătită şi i-a luat prin surprindere pe foştii aliaţi. Dă-mi voie să fiu mîndru că am avut şi eu o părticică de contribuţie la succesul ei...

S-a întrerupt din vorbă, parcă obosit ; a dus la gură, cu mişcări domoale, cana cu cafea, apoi şi-a îndreptat mantaua pe umeri, cu un gest care-mi devenise familiar.

— Vreau să-ţi spun, Tomescule, în război nu onorurile contează, ci conştiinţa faptului că ai făcut ceva ce trebuia să faci şi că ai dreptul să ţii fruntea sus în faţa istoriei...

M-am ridicat din scaunul de lemn sculptat, destul de incomod, cioplit de un meşter vechi pentru un proprietar cu gust artistic ; mi se părea că un comentariu, fie el admirativ sau numai aprobator, ar fi ştirbit ceva din solemnitatea clipei : am încuviinţat doar din cap, aprobarea pentru cuvintele lui de pe urmă se afla undeva, înlăuntrul conştiinţei mele, iar admiraţia nu făcea decît să se adauge unui sentiment mai vechi, înfiripat în Şcoala de Război, pentru un profesor competent şi drept, şi întă-

rît, de-a lungul lunilor în care lucram și luptam împreună, pentru un comandant inteligent, omenos, cu grijă pentru ostașii săi, cu respect pentru ofițerii săi. Generalul s-a uitat la ceas și a zîmbit vinovat :

— Te-am cam ținut cu povestea mea, vezi să nu-ntîrzii. Autobuzele spre gară sînt rare și pleacă totdeauna la timp.

Mi-am luat rămas bun, urîndu-i succes la operațiunea pe care-o concepuserăm amîndoi ; i-am mărturisit din nou regretul că nu iau parte la atac, și el a respins această mărturisire cu delicatețe. Cînd m-am urcat în autobuzul Renault zgomotos și greoi, gîndul meu s-a îndreptat, asemenea fasciculului de lumină al unei lanterne, înainte, spre țară ; din clipa aceea nerăbdarea, peripețiile drumului, anticiparea revederii cu Maria mi-au ocupat cu totul gîndurile și n-am mai avut răgaz să-mi amintesc despre povestea generalului.

Pînă acum, aici, în vagonul de tren care mă ducea înapoi spre front.

De la mărturisirea generalului m-am întors iarăși cu gîndul la zilele de permisie — cum trecuseră de repede ! Mai întîi nerăbdarea îngrijorată de a mă vedea acasă și a vedea că acasă totul era bine, ca atunci cînd plecasem ; apoi strigătul de surpriză și de fericire al Mariei. Sărise de gîtul meu, mă săruta la nimereală pe obraji, pe frunte, pe nas, ignorîndu-mi protestele ; barba crescută în cele două zile de drum îi lăsase pete roșii pe față, m-ai zgîriat, îmi reproșase după ce se potolise explozia de bucurie a primelor clipe ; spre seară, proaspăt ras, în hainele civile care-mi deveniseră cam largi, plecasem cu ea la plimbare pe Calea Victoriei, sfîrșind seara în atmosfera de confort și bună dispoziție reținută de la Athenée Palace, unde printre smochinguri și rochii de seară puteau fi văzute uniformele ofițerilor străini ; prieteni, rude, se grăbiseră să ne invite, în fiecare seară în altă casă, la altă mică sindrofie, unde eram întrebat despre mersul frontului și ascultam reflecții mai mult sau mai puțin competente privind soarta țării după război. După lunile de front altfel îmi închipuisem întoarcerea acasă, nu mai bună sau mai rea, pur și simplu *altfel*, descopeream lucruri neașteptate, despre care nu se vorbea la popota diviziei — o fierbere

ciudată stăpînea oraşul, vedeam pretutindeni afişe care chemau „Totul pentru front ! Totul pentru victorie !" ; se vorbea peste tot despre democraţie, despre drepturile muncitorilor, în sălile cinematografelor se organizau întruniri unde se rosteau cuvîntări înfierbîntate ; auzisem despre o manifestaţie care fusese atacată de poliţişti şi de jandarmi. Ziarele polemizau cu înverşunare, apărînd punctul de vedere al unui partid sau altuia ; presa de stînga critica politica guvernului Rădescu ; se publicau moţiuni ale diferitelor organizaţii în favoarea reformei agrare. Reforma agrară care — desigur — nu era pe placul marilor proprietari şi a politicienilor care le reprezentau interesele. În staţiile de tramvai sau prin restaurante te pomeneai cu cîte-un individ bine îmbrăcat care, aruncînd priviri agere prin jur, îţi oferea pe un ton confidenţial ţigări de contrabandă, un ceas elveţian, o căciulă de blană, conserve de stridii sau un inel „aur masiv, amintire de familie, îl vînd de nevoie..." Umblau zvonuri despre jafuri şi crime săvîrşite de bande înarmate ; în miez de noapte se auzeau tropotele şi fluierăturile sergenţilor de stradă, uneori chiar focuri de pistol.

Într-una din zile l-am vizitat pe fratele mai mare al soţiei, funcţionar în Ministerul de Externe. Locuia pe Romană, într-un imobil cochet, bine întreţinut ; ne-a tratat cu tot felul de delicatesuri, de parcă nu era război. După ce i-am povestit despre întîmplările mai mari şi mai mărunte ale frontului, ne-am apropiat, firesc, de problemele la ordinea zilei.

— Nu înţeleg ce se întîmplă, i-am mărturisit. Presa o primim greu pe front şi n-avem totdeauna vreme să citim.

— Iar uneori trebuie să citeşti printre rînduri, a zîmbit el. Se fac aluzii pe care marele public nu le pricepe ; ele vizează anumite fapte, anumite persoane.

— Cu atît mai mult. N-avem cum să cunoaştem pe de-a-ntregul convulsiile prin care trece ţara.

Cumnatul meu a făcut cîţiva paşi, cu mîinile la spate, prin salonul spaţios. Începuse să se însereze ; nu-i mai distingeam bine trăsăturile.

— Convulsii e bine zis. Sînt crizele fireşti ale noului-născut. Nu uita că avem abia cîteva luni de democraţie.

Democrație destul de limitată, cînd ai în fruntea țării un guvern autoritar, cum e cel condus de generalul Rădescu. Iar politicienii acționează potrivit intereselor lor. Domnul Maniu se teme de revoluție, în timp ce comuniștii cer rezolvarea problemei agrare și epurarea aparatului de stat. Dar în afară de asta, ca de atîtea ori în istorie, deasupra țării se încrucișează și spadele unor interese străine, se exercită influențe și presiuni. Dar fii sigur că democrația va ieși întărită din aceste convulsii, cum le numești tu. Libertatea are nevoie de aclimatizare...

Pe cînd discutam, am auzit rumoare în stradă ; de la ferestrele înalte ale imobilului am văzut un grup de tineri, în relativă ordine, mergînd spre Piața Romană ; deasupra lor a apărut o pînză roșie pe care scria „Vrem guvern democrat".

— Spre binele țării, situația trebuie păstrată sub control, a spus cumnatul meu în doi peri, privind și el, ca și mine, manifestația. Democrație nu înseamnă că face fiecare ce vrea. Aici se înfruntă mai multe forțe.

— Lasă limbajul diplomatic și fii mai explicit. Cum adică „mai multe forțe" ? Luptăm împotriva fascismului, nu ? Tot poporul are aceeași țintă...

— Da, desigur, s-a grăbit el să încuviințeze. Nu e vorba de un conflict în această problemă. Sînt însă multe alte lucruri nerezolvate. Lefurile sînt mici, piața e scumpă, muncitorii au început să se miște. Au fost cîteva greve. Oamenilor li s-a explicat că încetarea lucrului periclitează aprovizionarea frontului. Sînt lucruri esențiale și ei au înțeles asta...

Imaginile acestea mi se învălmășeau în minte, încercam să le ordonez, să înțeleg în profunzime ce se întîmplă acasă în timp ce acolo, în munții Cehoslovaciei, regimentele sîngerau în luptă cu dușmanul.

CAPITOLUL TREI

Vecinul meu de compartiment, colonelul de la transporturi, a dormit ore-n șir. S-a trezit abia după ce-am trecut de Brașov ; într-o vreme l-am auzit discutînd în

termeni tehnici cu șeful de tren ; mai apoi a ieșit pe culoar să fumeze. Era rîndul meu să moțăi acum, în legănatul și zgomotul monoton al roților. Mă trezeam cînd se oprea trenul ; în gări se vedeau urmele războiului — clădiri pe jumătate năruite de proiectile, scheletele unor vagoane arse, mormane de moloz și, pe peroane, oameni în uniformă repezindu-se spre scări pe cînd trenul încă nu se oprise de tot. Păreau cu toții la fel de grăbiți să-și ia destinul în piept ; fără voie mi-am pus întrebarea cîți dintre ei se vor mai întoarce aici, în locurile lor de baștină, după ce vor trece prin întîmplările frontului ? Deschideam ochii, schimbam cîteva cuvinte cu oamenii bine îmbrăcați care intrau în compartiment, răspundeam la urările de „voiaj bun" ale celor care se pregăteau să coboare ; se perindaseră astfel mai mulți oameni, civili sau militari, de la un oraș la altul, dintr-o stație spre altă stație ; veneau și plecau ; numai în fața mea, statornic tovarăș de drum, colonelul de la transporturi rămînea la locul lui, ca o garanție că trenul nu se va poticni undeva pe parcurs, că va merge mereu înainte, zi și noapte, către un punct terminus irevocabil. Ațipeam iarăși, cu conștiința toropită de perspectiva călătoriei îndelungate ; știam că am zile și nopți în șir de mers pînă în orășelul din nordul Ungariei, de unde același autobuz Renault, cu înfățișare greoaie, sau poate altul, mă va duce pe serpentinele amețitoare ale munților Slovaciei, către divizia mea, către destinul meu.

Spre seară, sătul de moțăiala aceea intermitentă, m-am trezit de-a binelea ; prin pătratul cenușiu al ferestrei defilau pădurile desfrunzite încă ale Apusenilor, peisajul avea ceva sălbatic, uneori dealurile erau atît de apropiate de linia trenului, încît ecoul întorcea zgomotul roților ca și cum am fi trecut printr-un tunel ; pădurea veșnică, împestrițată cu petice de zăpadă, nu amintea prin nimic că pe acolo trecuse războiul.

— Ai dormit ca un prunc, maiorule, mi-a spus vesel colonelul de la transporturi. Îți faci rezerve pentru front, se vede treaba.

— Obicei soldățesc, domnule colonel. Să dormi cînd se poate, că pe urmă nu se știe. Dac-aș pune cap la cap

nopțile nedormite de cînd sînt pe front, s-ar aduna ani întregi.

— Cîștigați sau pierduți ? m-a întrebat el îngîndurat. Îți dai seama că sînt oameni care, din patru'ș'unu încoace, n-au făcut decît să umble pe cîmp sau pe munte, cu ranița-n spate, să se tîrască, să atace, să se culce la pămînt cînd cădeau bombele. Oameni care au avut douăzeci de ani au acum douăzeci și patru, cei mai frumoși ani ai tinereții irosiți pe front. Cu ce s-au ales ? Unii cu răni, alții cu spaime, alții cu o cruce la căpătîi. O treabă cîinoasă, războiul ăsta. Nu știu cui i-o plăcea, că mie unul...

Și-a completat ideea cu un gest elocvent, așteptînd parcă răspunsul meu.

— Nimănui dintre noi, cei de pe front, nu ne place. Luptăm nu de plăcere, ci de nevoie. Cred că facem acest război ca să nu mai înceapă altul.

— He-he ! Bine zis ! a exclamat interlocutorul meu aplecîndu-se peste măsuță. Nu știam că ești filozof.

— Nu este ideea mea. Am citit-o recent, cred că a spus-o cineva într-un discurs. Și cred că are dreptate.

— S-ar putea. Adică bătîndu-l pe Hitler, n-or să mai îndrăznească alții s-o ia de la capăt. Cam așa aș tălmăci eu fraza asta.

— Cam așa trebuie tălmăcită.

S-a încruntat puțin, parcă cumpănind în minte lucrurile. A încuviințat din cap, întărind ce voia să spună.

— Bine zis, în tot cazul. Uite, îmi pare bine că am avut ocazia să călătorim împreună. Mai stăm de vorbă, ne mai punem ordine în gînduri... Eu, unul, am pățit destule în război. Uneori simt că nu mai am putere — sufletește vreau să spun. Îmi fac serviciul, că nu se poate altfel, dar am senzația că acționez în virtutea inerției, cum se zice. Un cuvînt ca ăsta face mult. Îți dă un suport intelectual, la urma urmei. Auzi : facem acest război ca să nu mai înceapă altul. O rețin, maiorule. Și o să mi-o amintesc cînd îmi va fi mai greu. Ceea ce nu se întîmplă prea rar.

M-am văzut deodată în fața bornei de hotar, atunci, în octombrie, cînd batalionul meu urma să treacă, printre primele unități românești, pe teritoriul Ungariei, în urmărirea inamicului. Soldații se opriseră acolo, lîngă piatra aceea care simboliza marginea țării ; erau bucuroși și

mîndri că izbutiseră să scoată pe duşman din ţară. O etapă a războiului se sfîrşise, dar nu şi războiul. Trebuia să le explicăm asta, să-i îndemnăm la luptă mai departe, să-i avîntăm în întîmpinarea primejdiei...

— Trebuie să avem totdeauna argumente, domnule colonel. Mai ales cînd vorbim oamenilor, cînd le cerem eforturi şi sacrificii. Un soldat luptă mai bine cînd ştie limpede pentru ce o face.

— Da, a încuviinţat el, apoi a întărit : Da-da ! Să ai un adevăr important pe care să te bizui. Fiindcă îi trimiţi în faţa primejdiei. Uneori eşti aproape sigur că-i sacrifici, dar nu se poate altfel. Războiul te pune în nişte situaţii de-a dreptul imposibile.

Coborîse vocea ; făcusem un efort ca să înţeleg ultimele cuvinte. Ceea ce spusese părea a fi începutul unei destăinuiri, dar se vedea bine că-l stingherea prezenţa celorlalţi, martori fără voie la discuţia noastră. În afară de noi mai erau trei pasageri în compartiment — doi bărbaţi şi o femeie. Nu păreau să fie atenţi la discuţia noastră. Capetele lor, rezemate de pernele de pluş, se legănau uşor în ritm cu legănatul vagonului.

— Nu ieşim pe culoar, la o ţigară ? l-am invitat pe colonel.

— Mai degrabă aş mînca ceva. M-a apucat foamea, maiorule.

A coborît din plasă o uriaşă servietă din piele de porc, cu curele şi catarămi nichelate. A scos din ea o cutie de conserve, o pîine, un briceag mare cu multe limbi, un pachet cu slănină albă. În compartiment s-a răspîndit îndată un miros de foi de dafin. Doi pasageri, bărbatul şi nevasta probabil, ne-au urat poftă bună şi au ieşit pe culoar ; al treilea dormea sau se prefăcea numai. Niciodată nu mi-a plăcut să mănînc în tren, am senzaţia că toată lumea se uită la mine. Am scos totuşi pachetul pregătit de Maria.

— Delicatesuri ! a exclamat visător colonelul.

Ca vechi tovarăşi de drum, formam o echipă aparte în lumea pestriţă şi fluctuantă a celorlalţi pasageri. Din servieta uriaşă s-a ivit o sticlă turtită. Colonelul i-a deşu-

rubat dopul mare de metal, a turnat cu grijă şi mi l-a oferit :

— Serveşte cu încredere, maiorule. Whisky scoţian veritabil.

— De unde-aveţi aşa ceva ?

— La bursa neagră găseşti orice dacă ai bani.

A ridicat sticla la nivelul ochilor şi a toastat solemn, ca la o recepţie :

— Pentru viaţă. Să trăim, pur şi simplu.

Am zîmbit la aceste cuvinte. Băutura era tare, aromată şi călduţă ; am simţit-o catifelată pe limbă, înţepătoare pe gîtlej şi fierbinte în stomac. Tovarăşul meu de drum a tras o duşcă direct din sticlă, a scos un sunet vag de satisfacţie şi a încercat să-mi mai toarne o porţie.

— Vă mulţumesc, nu mai beau, am protestat. E cam tare.

— Tare ? Ce zici atunci de spirt curat ? Am băut o dată, sau mi s-a dat să beau...

Vorbind, a început să mănînce, manevrînd cu eficacitate briceagul lui universal care devenea pe rînd cuţit, furculiţă, tirbuşon pentru sticla de vin scoasă din uriaşa servietă — un fel de peşteră a lui Ali-Baba.

— Asta s-a petrecut în decembrie, maiorule, la trecerea Hernadului. Eram comandant de regiment, acum m-au pus şeful transporturilor, m-au promovat, chipurile, dar eu ştiu că nu-i ăsta motivul, promovarea. Cred că mai degrabă starea sănătăţii. Apt limitat, aşa mi-au scris pe foaia de ieşire din spital, şi gata cu cariera de comandant. Şi îmi plăcea, zău că-mi plăcea. Eram omenos cu soldaţii, toţi mă iubeau şi mă ascultau ca pe tatăl lor. Ajunseserăm pe malul Hernadului pe la începutul lui decembrie, într-un loc dat naibii. În aparenţă, situaţie bună : malul inamic era jos, aproape de nivelul rîului, că plouase săptămîni în şir şi veniseră apele mari. Nici o înălţime dominantă, de unde să ne ţină în loc cu mitralierele, cum a fost pe Mureş. De la divizie am primit ordin să trec un batalion dincolo, peste rîu, şi să organizez un cap de pod, pînă ce vine artileria noastră, care înainta greu prin noroaiele acelea cumplite. Ştii noroaiele din pustă, nu ?

— Le ştiu, domnule colonel. Le-am bătut cu pasul, alături de soldaţi.

— Asta-i soarta infanteristului, a oftat colonelul. Ei bine, am dat ordin să caute bărci, să improvizeze plute, și am trimis în recunoaștere o grupă de cercetași, numai gradați, oameni unul și unul. Mi-au raportat că inamicul s-a întărit pe un dig, la vreo șapte sute de metri dincolo de rîu. D-aia spun că era un loc dat naibii : pînă la dig era o luncă, mai degrabă o mlaștină, de te-nfundai în noroi pîn-la genunchi. Cercetașii găsiseră niște locuri mai ridicate, ca niște insulițe, unde plănuiam să ne instalăm cu armamentul automat. Noaptea, zis și făcut. Organizăm trecerea, împingem bărcile în apă, trece prima companie, inamicul tăcea. Am mai împins o companie dincolo, pe urmă m-am urcat și eu într-o barcă, voiam să fiu cu ei, să văd de aproape cum s-au organizat. Un cap de pod e lucru gingaș, știi la fel de bine ca și mine. Eram pe la mijlocul apei cînd a-nceput să tragă artileria lor, de dincolo de dig, și proiectilele cădeau chiar pe mijlocul rîului. Fie ce-o fi, am zis, n-o să dau ordin soldaților să se-ntoarcă la mal. Înainte ! Și cum naiba a nimerit un obuz greu lîngă barca noastră, de-a dat-o peste cap. Ne-am pomenit cu toții în apă, cu arme cu bagaje, cum se spune. Am înotat din răsputeri spre mal. Era începutul lui decembrie, îți dai seama, dar la-nceput nici n-am simțit răceala apei. Eram furios la culme. Mi se părea o nedreptate personală, să răstorni barca în care se află comandantul de regiment ! Am ieșit la mal o dată cu ceilalți soldați, nu se pierduse nici unul, dar tot calabalîcul se dusese la fund. Cînd am intrat în noroaiele alea m-a luat groaza. Soldații din prima companie începuseră să sape, dar cum adînceau puțin groapa, dădeau de apă. Și începuse un puișor de vînt... Și eu ud leoarcă, îți închipui. Nu m-am adăpostit, nici n-aveam unde ; am stat toată noaptea cu ei să găsim cît de cît o soluție, să înjghebăm un dispozitiv pînă nu se luminează de ziuă. Și cum umblam de colo-colo prin mocirla aia, începe iarăși artileria, își dăduseră seama că am debarcat și voiau să ne scoată de-acolo. Ne-am adăpostit cum puteam, prin gropile din care izvora apa. Agentul meu știa ce pățisem și mi-a adus două pături ; țipam la el să nu mă înfofolească, dar simțeam hainele ude pe mine și tremuram tot. Noroc că era întuneric și nu mă vedeau soldații, ar avea haz, comandantul de regiment doborît

de-un guturai! După o vreme s-au potolit cu artileria; se lăsase ceață și și-or fi dat seama că prăpădesc muniția degeaba. Dimineața ne-au atacat pe neașteptate, se iveau din ceață ca nălucile și ne înconjurau din toate părțile. A fost o luptă grea acolo, în mlaștină; între timp veniseră ai noștri, grosul diviziei, și-au început și ei să treacă; atunci am pornit la contraatac și am împins inamicul pînă peste dig. Au pus iarăși artileria pe noi; atunci era să mă curăț. Un proiectil a explodat chiar în fața mea, mi-a omorît agentul, iar pe mine m-a azvîrlit într-o groapă plină cu apă; mai țin minte doar răceala de gheață care m-a înconjurat; mi-am pierdut cunoștința...

S-a întrerupt din vorbă, a mai tras o dușcă din băutura aceea aurie, a cules cu o coajă de pîine ultimele boabe de fasole din cutie și a trecut iarăși la friptura pregătită de Maria.

— Ești un privilegiat al soartei, maiorule, să ai o asemenea soție — frumoasă și gospodină. Să-i scrii că friptura a fost apreciată de un cunoscător. Mă și întrebam la ce-o să bem sticla asta de Drăgășani, luată direct din podgorie.

Peștera lui Ali-Baba a produs la iuțeală două pahare mari, nu prea înalte, dar încăpătoare, cum sînt de obicei în vagoanele-restaurant. Colonelul a turnat cu gesturi solemne vinul negru, greu și aromat, a ciocnit paharele și l-a golit pe-al lui dintr-o răsuflare.

— Nu știu cît am zăcut acolo, a reluat el povestea. Băieții spun că m-au găsit după vreo oră, cînd s-a potolit lupta; ai noștri respinseseră inamicul, artileria venise și ea și trăgea împotriva bateriilor lor, capul de pod rezistase și acum se pregătea un nou atac. Toate astea le-am aflat mai pe urmă, firește. M-am trezit cînd am simțit spirtul arzîndu-mi cerul gurii. Da, domnule, mi-au dat să beau spirt curat, cred că era singura soluție în clipa aceea. Pe urmă m-au pus pe-o targă, m-au învelit în pături și m-au dus la ambulanță, în spate. Am făcut scandal, voiam să rămîn între soldații mei. „O să vă-ntoarceți, m-a liniștit medicul. După ce vă vindecați." „Pentru o răceală să-mi las regimentul ?" „Cred că nu e o simplă răceală", zicea doctorul. Și din nenorocire a avut dreptate... Hai, bea-ți vinul că se încălzește.

Am dat paharul peste cap. Colonelul a umplut iarăşi paharele, am ciocnit şi le-am golit — mai pe-ndelete de astă dată. Cînd a încercat să toarne iarăşi, am refuzat cu hotărîre :

— Mulţumesc, a fost de-ajuns.

Îmi simţeam urechile arzînd ; vinul era, într-adevăr, demn de faima lui. Colonelul a ridicat sticla în zare, era golită mai mult de jumătate, şi el a rîs la mine, încîntat :

— Rezerva comandamentului. Am avut noroc cu dumneata. Dacă aveam un partener cum ştiu eu, pîn-acum o dădeam gata.

— Ce-i mult nu-i bun, l-am liniştit.

— Ai dreptate, a cedat el după o clipă de gîndire. Păi să-i punem dopul.

A astupat cu grijă sticla şi a îndesat-o în servieta-furgon. L-am ajutat să urce iarăşi servieta la locul ei, în plasa de bagaje.

— Acuma merge, într-adevăr, o ţigară. Ia de colea, am un pachet de Memphis...

Am ieşit pe culoar, luînd locul perechii care s-a grăbit să intre în compartiment. I-am văzut cotrobăind prin bagaje.

— I-a ajuns şi pe ei foamea, a rîs colonelul. Eu, unul, trebuie să mănînc zdravăn. Am început să iau proporţii, dar aşa mi-au poruncit medicii.

— Tot de la răceala aceea ?

— Tot. Medicul meu avusese dreptate, nu era o simplă răceală. În drum spre spital mă chinuia febra ; îmi pierdeam şirul gîndurilor, mă pomeneam delirînd ; sanitarii nu mai ştiau ce să-mi facă. Aspirine, ceai fierbinte, cataplasme cu muştar... Cei de la spital şi-au pus mîinile-n cap cînd m-au văzut. Îmi amintesc vag răceala unor rame de metal care se tot apropiau de mine pe-ntuneric, apoi un glas subţire : „Dublă pneumonie, dacă scapă-n noaptea asta, are şanse." Pe urmă iarăşi n-am mai ştiut nimic. Surorile spuneau că m-au dus pe braţe pînă-n salon, nu mă mai ţineam pe picioare. Săptămîni în şir m-am plimbat pînă la poarta mormîntului şi-napoi. Nu zîmbi, maiorule, exact asta simţeam, că mă duc undeva în jos, împreună cu patul de spital şi cu florile pe noptieră, era foarte plăcut, mă prăbuşeam în mine, n-ai cum să ştii ce-i asta

dacă n-ai trăit-o, mă simţeam uşor de parcă m-aş fi aflat într-un ascensor care începe să coboare repede, dar după aia nu mai ştiam nimic. Mă trezeam cu sora la căpătîiul meu, își revine, spunea, aş fi vrut să-i strig nu așa, fetițo, nu *își revine*, ci *REVINE* pur și simplu, se întoarce de pe drumul acela care durează o veşnicie, de data asta m-am răzgîndit, n-am plecat de tot. Nici măcar împunsătura acului n-o mai simţeam, îți jur că începuse să-mi placă mirosul lichidului aceluia, îi știu şi numele, chineter, era cuvîntul pe care-l auzeam mereu în jurul meu. Cînd am ieşit din spital hainele atîrnau pe mine ca pe-o sperietoare, la radioscopie mi-au găsit niște opacități de care nu-mi păsa nici atîtica, doar că dacă urc scările repede, sau vorbesc mult, ca acum, obosesc.

A tăcut brusc și a privit spre fereastră, cu o expresie de încrîncenare pe față. Afară se înnoptase, era vreme noroasă și întunericul cădea repede ; vedeam vag conturul copacilor și al dealurilor din depărtare. Colonelul a scos o batistă albă și a-ncercat să-și înăbușe accesul de tuse care-l cuprinsese ; tușea profund, pînă la sufocare, un huruit aproape mineral i se rostogolea din gîtlej, acoperind pînă și zgomotul trenului ; în contrast cu batista albă, fața lui părea și mai stacojie.

— O minţeam pe biată nevastă-mea că e din cauza ţigărilor, a spus el după ce s-a potolit. Adevărul e că baia mea în Hernad n-a rămas fără urme. Ce caraghios, să scapi teafăr ani de zile pe front și să te pună jos o răceală, o simplă pneumonie ! Nici măcar n-ai consolarea că ai căzut eroic, pneumonia este boală de civili, de-aia m-or fi dat la transporturi, au zis că aici o să-mi fie mai ușor. Ușor pe naiba. Să te ţigăneşti pentru fiecare tonă de benzină, să te beștelească generalii fiindcă nu-s locomotive, să-ţi petreci nopţile pe tren, spune și dumneata !

— Noi, pe front, nu prea ne dăm seama de asta, i-am mărturisit. Facem scandal cînd nu primim muniție la timp, înjurăm serviciul de transporturi cînd trenurile cu răniţi stau în centrele de triere fiindcă n-au locomotive, şi toată lumea dă vina pe proasta organizare.

Un rîs amar a fost răspunsul lui.

— Organizare ! Trebuie să ai ce să organizezi. Lipsesc piesele de schimb, lipsesc combustibilii, instalațiile

din gări au fost avariate... Asta-i partea mai puţin spectaculoasă a războiului... Ţi-e frig, aşa-i ? m-a întrebat deodată, aproape părinteşte. Hai să mai intrăm în compartiment, văd că dumnealor au terminat cu masa.

I-am fost recunoscător pentru această propunere ; într-adevăr, elegantul vagon de clasa-ntîi primea prin diverse crăpături frigul de afară ; era o noapte senină şi cred că se lăsase ger.

M-am înfăşurat mai bine în manta, mi-am tras căciula pe frunte şi am închis ochii. În compartiment se făcuse frig, trenul luase viteză acum, depăşiserăm drumul prin munţi, uneori frîna prelung, asurzitor, şi fiecare frînă îmi strecura o nelinişte în suflet, de cîte ori nu mersesem cu trenul şi cîte o frînă bruscă, în plin cîmp, prevestea un atac de aviaţie ! Atunci oamenii săreau din mers, biciuiţi de şuieratul disperat al locomotivei şi de strigătele tot mai alarmate, care zburau dintr-un capăt la altul al trenului : „Toată lumea jos ! Adăpostit ! Depărtaţi-vă de tren !“ Şi mugetul de fiară întărîtată al avioanelor în picaj, punctele negre desprinse de sub burta păsărilor de oţel, crescînd rapid, apoi exploziile, zornăitul geamurilor sparte, priveam neputincioşi cum un vagon lua foc, gloanţele mitralierelor de bord biciuiau pămîntul, le răspundea păcănitul întărîtat al mitralierelor antiaeriene de pe vagoanele-platformă...

Dar acum nu mai bombardau, frontul era departe, *Luftwaffe* nu se mai aventura, probabil că păstrau benzina numai pentru atacurile de pe front, şi totuşi frînarea trenului în preajma gărilor îmi strecura o nelinişte surdă în suflet.

— Ne apropiem de Oradea, a spus colonelul privind pe fereastră. Cunosc linia asta ca pe buzunarele mele ; o bat aproape în fiecare săptămînă. Să văd ce e cu cărbunii, să asigur evacuarea răniţilor de la ambulanţele de divizie, să grăbesc plecarea transporturilor de muniţie spre front...

— Nu-i simplu.

— Nu-i simplu deloc. Locomotive sînt puţine, cîte am pierdut în război, cîte am pus la dispoziţia aliaţilor, te miri că mai avem cu ce ne tîrî de colo pînă colo. Două

trenuri sanitare ne-au rămas prin gări, în Ungaria, fără tracţiune. Evacuăm răniţii cu căruţele. Este modul meu de a face război, maiorule, şi nu ştiu dacă-i cu mult mai uşor decît războiul cel adevărat.

— Nu e mai uşor. Ştiu şi eu ce-nseamnă să n-ai cu ce să lupţi. Pregăteşti un atac şi dai ordin artileriştilor să facă economie de muniţie, pentru că n-a sosit transportul cerut.

— Şi dacă n-am avea ! a izbucnit colonelul sărind în picioare. Avem destulă, domnule, depozitele sînt pline, am avut peste tot oameni prevăzători, care i-au păcălit pe nemţi, ce n-ar fi dat nemţii să ştie exact cum stăm cu armamentul şi muniţia ! Altfel am fi pornit spre Ardeal cu mîinile goale. Şi uite că acuma ne prind bine, numai că ajung pe front cu întîrziere, ai dreptate, cunosc problema, nu uita că sînt şeful transporturilor la un întreg corp de armată.

Şi-a lăsat capul pe rezemătoarea pluşată şi a închis ochii. Îi auzeam respiraţia grea, scurtă, în dezacord cu ţăcănitul roţilor. Într-un tîrziu trenul a frînat iarăşi, ţăcănind la macazuri ; semn că ne apropiam de o gară.

Vagonul nostru s-a oprit în dreptul unei clădiri scunde şi lungi, cu acoperiş de ţiglă roşie ; cîţiva soldaţi au coborît în fugă, agitîndu-şi bidoanele şi îmbulzindu-se în jurul unei fîntîni.

Un şuierat lung, depărtat, a stîrnit oarecare panică între cei ce roiau pe jos, printre linii, în jurul vagoanelor. Un ceferist a dat cîteva ţignale ascuţite strigînd :

— Fereşte linia !

Fluieratul locomotivei a crescut, neîntrerupt, apoi s-a arătat în faţa geamurilor un Pacific frumos, împodobit cu steaguri roşii ; au defilat prin faţa geamurilor vagoane-platformă cu tunuri, păzite de soldaţi cu căciuli siberiene şi mantale lungi. Pe urmă un vagon de marfă, cu soldaţi chiuind şi un armonist stînd în uşă, cu picioarele atîrnate.

— Na Berlin ! Na Berlin ! am auzit strigăte.

— Mai e pîn-la Berlin, a strigat colonelul, apoi s-a întors spre mine : Berlinul e pe altă linie, deocamdată ne poticnim în Tatra...

Nu i-am răspuns, începuse să mă obosească vorbăria lui, acum înţelegeam de ce l-au dat la transporturi, bietul om nu se putea lăuda că scăpase teafăr din război !

— Acuma o să plecăm şi noi. Transporturile aliaţilor, au prioritate, conform convenţiei. Chiar dacă acolo, pe front, luptăm cot la cot, înţelegi, maiorule ?

— Înţeleg, domnule colonel. Am făcut campania din vest zi cu zi, din septembrie încoace. Mîndria noastră este că, cu toate greutăţile, ne facem datoria în mod loial. Au recunoscut-o şi aliaţii de fiecare dată. Vom merge alături de ei pînă la victoria finală.

— Victoria finală ! a repetat colonelul cu privirile pline de încîntare. Ce frumos sună ! Glasul lui s-a înăsprit deodată. Eşti cam optimist, maiorule. Semeni cu flăcăii ăia din tren. Vorbeşti despre victorie ca şi cum n-ai şti ce se petrece acolo, în Tatra !

Cuvintele lui mi-au readus în minte, pentru o clipă, imaginea frontului aşa cum îl lăsasem la plecare : munţii aceia înalţi, cu vîrfuri în zigzag, profilîndu-se ameninţător în faţa noastră ; pregătirea de artilerie părea să nu le clintească cu nimic măreţia. Chiar dacă ştiam că se petrece ceva, că exploziile mici şi albe care scăpărau ici şi colo în penumbra albăstruie loveau o cazemată, distrugeau un cuib de mitralieră, deschideau o breşă în reţeaua de sîrmă ghimpată.

— Mai avem de luptat, e drept, domnule colonel. Dar în cele din urmă vom învinge.

— Mi-ar fi plăcut să apuc şi eu ziua aceea.

— Aveţi toate şansele...

— Cu opacităţile mele de pe plămînul drept ? a rîs el amar. Cînd l-am întrebat pe medic ce-o să se întîmple cu mine, a ridicat din umeri. „Depinde, a spus el. Nu ştim niciodată ce se va întîmpla cu opacităţile astea. Unii le duc aşa pînă la o sută de ani, alţii..." Poftim diagnostic. Ştiinţa îşi bate capul cu radarul, cu bombele zburătoare şi nu ştie mai nimic despre nenorocitele astea de opacităţi... Dar ce-are de gînd trenul ăsta ? Nu mai pornim odată ?

— Poate mai aşteaptă vreo garnitură.

Un alt şuierat. De astă dată era un tren românesc. Vagoane de o formă curioasă, fără ferestre, cu burlane deasupra, abia vizibile în lumina săracă de pe peron. Colonelul a arătat cu degetul, încîntat :

— Ce zici de asta, maiorule ? Tren pentru baie şi deparazitare. Nu-ţi spun cît ne-am căznit să-l punem în mişcare. Dar uite-l că merge. Intră soldatul pe-o uşă, îşi lasă hainele de pe el şi dincolo iese ferchezuit ca din cutie, găseşte rufe curate, altă viaţă.

— E mai greu pînă ajunge soldatul la el. Cînd eşti în linia-ntîi, cui îi mai arde de trenul-baie ?

Trenul nostru s-a urnit în sfîrşit din loc, înaintînd parcă prudent pe urma celorlalte.

— Asta depinde de voi, cum vă planificaţi, a replicat el cu oarecare reproş. Noi ne-am zbătut să obţinem cărbuni şi păcură şi săpun, mai departe e treaba voastră. Doar nu vrei să-l ducem pînă-n linia-ntîi, la regimente. Mai faceţi şi voi prin rotaţie, trimiteţi companiile în refacere două-trei zile, soldatul e şi el om !

Ştiam toate acestea, discutasem de zeci de ori la statul-major, înaintasem rapoarte la comandament, dar ni se spunea mereu : răbdare, sîntem în ofensivă, nu putem schimba acum trupele din linia-ntîi...

Pe unde-or fi ajuns ? m-am pomenit întrebîndu-mă. Oare atacul a reuşit ? Îi lăsasem în faţa munţilor aceia ascuţiţi ca dinţii unui ferăstrău, dimineaţa crestele se vedeau albastre, cu pete albe ici şi colo, pe coastele acoperite cu zăpadă. Dar erau şi povîrnişuri abrupte pe care zăpada nu se prindea, adevăraţi pereţi de piatră, aproape verticali, fără nici o urmă de vegetaţie, o suprafaţă mată, cenuşie, ca pielea de elefant. Cînd soarele sărac al iernii cobora îndărătul crestelor, povîrnişurile deveneau deodată misterioase, ca porţile unui tărîm încărcat de primejdii fără nume. Mai apoi, cînd se declanşa ofensiva, detaşamente speciale pătrundeau temerar prin aceste fiorduri ale mării de zăpadă, cercetau stînci şi pîlcuri de jnepeni, în căutarea unor posibile capcane. Frontul înainta astfel în linişte pînă cînd de undeva, din negurile altui şir de înălţimi, se dezlănţuia canonada ; părea că fiecare lanţ de munţi reprezenta o nouă linie de rezistenţă ; prizonierii

capturați vorbeau despre ordinele stricte ale comandamentului hitlerist — asta e ultima poziție, nici un pas înapoi, dar regimentele noastre își regrupau forțele, încercau prin dreapta, prin stînga, găseau un punct slab în dispozitivul inamic și izbuteau să dea peste cap „ultima poziție", îndărătul căreia pîndeau alte cîmpuri de mine, alte cazemate ascunse în zăpadă, alte mitraliere adăpostite îndărătul stîncilor...

Într-o seară făcusem calculul, cercetînd rapoartele regimentelor : în medie, fiecare lanț de munți pe care-l aveam de străbătut înghițea cam o săptămînă de eforturi ; pe hartă progresul era modest, aproape neînsemnat, cîțiva kilometri ; dar acești kilometri reprezentau povîrnișuri abrupte, văi adînci cu zăpada de-un stat de om, stînci escaladate cu ajutorul frînghiilor, și lupte — lupte sălbatice, inamicul trecea la contraatac atunci cînd ai noștri erau la limita puterilor sau *credeau* că sînt la limita puterilor ; de fapt mai găseau în ei tăria să sară din adăposturi cu baioneta la armă, să arunce grenade, să lupte corp la corp cu un dușman parcă inepuizabil. Istoviți, rămași fără muniție, izbuteau să păstreze cotele atinse și să se agațe cu disperare de terenul proaspăt cucerit.

Scrîșnetul frînelor m-a făcut iarăși să tresar. Colonelul mi-a ghicit gîndul :

— Stai liniștit, nu e atac de aviație. Nemții stau tot mai prost cu benzina ; nu le mai arde să-și trimită escadrilele atît de departe în spatele frontului. Intrăm în Oradea. Aici te las singur, trebuie să cobor. Dacă vrei, vino cu mine să bem un pahar în gară. Trenul stă cel puțin o oră aici. Trebuie să ia păcură și apă.

— Vă mulțumesc, domnule colonel. Prefer să rămîn în vagon. E mai prudent. Să nu plece fără mine.

— Ce să-ți urez ? Să scapi teafăr, maiorule. În timp de război nu te mai gîndești la grade, la avansări, ci la viață. Îți urez să trăiești !

— Aceeași urare vă fac și eu, domnule colonel.

— Aș vrea să ne mai întîlnim. Caută-mă, cînd ai ocazia. Mă cunosc toți la corpul de armată. Și majoritatea mă înjură. Dar eu mă fac că n-aud. Dac-aș avea loco-

motive, le-aş împărţi în dreapta şi-n stînga, cum împărţim bomboane la copii. Cu bine, maiorule !

— Am onoarea, domnule colonel !

L-am privit cum cobora pe peronul înţesat de oameni în uniformă. Un căpitan înalt, cu mijlocul strîns în centură, proaspăt ras, l-a întîmpinat cu grabă încercînd să-i ia din mînă servieta uriaşă. Am dedus că era un personaj important, colonelul. M-am mai gîndit o clipă la el, apoi am scos din geamantan o carte poştală şi am scris repede cîteva cuvinte. „Am ajuns la graniţă. Sînt bine şi mă gîndesc cu dragoste la tine. Mîine îţi scriu din nou. Al tău, George". Am pus la repezeală adresa şi, zărind un ostaş din patrula gării care urmărea nepăsător vînzoleala oamenilor de pe peron, l-am rugat s-o pună la poştă. De-aici, de la Oradea, scrisorile mergeau aproape normal. Nu ca de pe front. De pe front ajungeau mult mai greu. Maria mi le arătase — le păstra cu grijă într-o veche cutie de bomboane, solidă, cu danteluţe de hîrtie pe margini şi purtînd pe capac imaginea unui buchet de trandafiri. Făcusem haz, cîndva, de cutioara aceea, socotind-o demnă să stea şi să se decoloreze lent în noptiera unei domnişoare tomnatice. Scrisorile, prin contrast, arătau destul de ponosite, semn că trecuseră prin multe mîini, că se mutaseră dintr-un vehicul în altul, iar ştampilele atestau că fuseseră parcurse de privirile agere ale cenzorilor militari.

— Îmi scrii destul de rece, protestase ea într-una din serile permisiei. Parcă te simt mai străin, mai oficial, în scrisorile astea.

— E firesc, iubito. Scrisorile de pe front sînt controlate obligatoriu, ca să nu se strecoare informaţii militare. Ştiind asta, nu îndrăznesc să-ţi adresez cuvinte de dragoste.

— Cuvintele de dragoste sînt tot una cu informaţiile militare ?

— Nu. Dar prefer să ţi le spun personal, decît să le aştern pe hîrtie.

— După ce că ajung atît de greu... a spus ea bosumflată. De asta te rog : scrie-mi cît mai des.

— O să-ţi scriu, i-am făgăduit pentru a zecea oară. Dar ştiam bine că acolo, pe front, nu va fi uşor să mă ţin de cuvînt.

CAPITOLUL PATRU

— Ultima staţie, a anunţat voios şoferul autobuzului. Comandamentul corpului de armată.

— Era şi timpul, a spus colonelul din dreapta lui, ridicîndu-se de pe scaunul incomod.

Şoferul a frînat puţin, a ocolit cu eleganţă piaţeta înconjurată de clădiri frumoase şi a oprit. A întors capul spre colonel :

— Aţi văzut, începuse să fiarbă iar radiatorul. Mi l-a spart un glonţ de mitralieră, zilele trecute. Nişte nemţi rămaşi într-o fermă. S-au dus cîţiva de-ai noştri, cu grenade, şi i-au terminat. Dar mi-au stricat bunătate de radiator.

Auzeam pentru a treia oară povestea ; şoferul se simţea dator s-o spună fiecărui nou pasager care mergea pe scaunul din dreapta lui. Întîi, unui colonel cu mîna bandajată, care se întorcea de la spitalul de zonă interioară : pe urmă unui căpitan de artilerie înalt şi sumbru, care-l ajutase să desfacă buşonul radiatorului şi să toarne apă în orificiul de sub capotă din care ţîşneau aburi ; căpitanul coborîse în orăşelul de la poalele munţilor, unde se afla comandamentul armatei, după ce-i salutase morocănos pe ultimii pasageri rămaşi să meargă mai departe. În locul lui se urcase colonelul de stat-major, însoţit pînă la scara maşinii de un plutonier care-i întinsese o geantă sigilată. Acum, strîngîndu-şi sub braţ geanta, colonelul a mormăit :

— Şi chiar n-ai de gînd să mergi mai departe ?

— Mai departe e inamicul, dom' colonel. Frontul e la cîţiva kilometri de-aici.

A oprit motorul ; duduitul încetînd brusc, în liniştea care se lăsase am auzit cîteva bubuituri surde.

— Trageri de contrabaterie, a spus cu competenţă colonelul. Miroase a lupte pe-aici, domnilor. Am onoarea să vă salut !

A coborît primul, strîngînd la piept prețiosul bagaj.

— Mulțumiri pentru plimbare, i-am spus șoferului pe cînd coboram. Sper să nu mai întîlnești alt grup de nemți la întoarcere.

— Nu mi-e frică, am Z.B.-ul cu mine, a rîs el arătînd spre pușca fixată într-un suport, deasupra banchetei.

Am coborît cu geamantan cu tot și m-am dat deoparte, așteptîndu-i pe ceilalți cîțiva să treacă. N-aveam unde să mă grăbesc ; trebuia să găsesc un mijloc de transport pînă la comandamentul diviziei. Învățasem că pe front nu trebuie să-ți pierzi calmul pentru lucruri mărunte ; totul e să ai răbdare și să nu pierzi ocazia care se ivește. Mă aflam într-o piațetă, înconjurată de clădiri arătoase ; la intrarea uneia dintre ele se afla o santinelă. M-am îndreptat într-acolo cu o vagă speranță. Cineva m-a strigat de undeva, de sus ; am ridicat privirea. La etajul întîi al clădirii se deschisese un geam din care ieșeau aburi sau poate fum de țigară. Am distins fața veselă a maiorului Popazu, coleg de promoție, care lucra acum la biroul operații al corpului de armată.

— Salut, Popazule. Bine te-am găsit.

— De-acasă ? m-a întrebat el.

— De-acasă.

— Ai voștri s-au mutat, au avansat serios. Ai de mers pînă acolo. Trebuie să faci o escală.

Mi-a făcut semn spre ușa de la intrare și am grăbit pasul într-acolo. Razele soarelui abia răsărit păreau înghețate. Simțeam vîntul rece dinspre munți ciupindu-mi obrajii ; cele cinci zile fuseseră destul ca să uit ce mă aștepta aici. Așa că „escala" era binevenită. I-am fost recunoscător în gînd lui Popazu.

Deși ne cunoșteam de-atîția ani, nu eram prieteni ; ne spuneam pe numele de familie, ca-n școala militară. Ne întîlneam cînd și cînd, aduși unul în preajma celuilalt de împrejurările războiului ; schimbam impresii banale sau ne dădeam vești sumbre — cine-a mai fost rănit, cine-a căzut dintre colegii noștri.

M-am oprit în holul uriașei clădiri, lîngă santinelă. L-am văzut pe Popazu coborînd scările cu un pas maiestuos. Avea cizmele strălucitoare, parcă pregătite pentru

paradă : pe pieptul bombat diagonala stătea să plesnească ; la şold i se legăna în ritmul paşilor un uriaş pistol *Parabellum.* Cînd a fost la doi paşi de mine, a zîmbit brusc şi a desfăcut braţele într-un gest cam teatral :

— Ce plăcere să te văd, Tomescule. Tocmai mă întrebam, zilele trecute, ce mai fac colegii noştri. Îmi place să am veşti despre fiecare. Cum te simţi ?

— Bine. Ca după permisie. Şi tu ?

— Ei, treabă multă, preocupări... De la o vreme lucrăm mai mult noaptea, pregătim documentele ca să parvină unităţilor în timp util. În zori, cînd ei încep atacurile, noi ne ducem la culcare.

— Şi cari tot timpul chestia asta după tine ?

A zîmbit încîntat, lovind uşor cu palma tocul *Parabellumului.*

— Îţi place ? E de captură. Mi l-a dăruit un cercetaş care mi-a fost subaltern.

— Şi-l porţi de dragul lui ?

— Ei, Tomescule, nu exagera. Sîntem militari, trebuie să fim gata de luptă în orice moment. Ai auzit, cred, acum două săptămîni, un grup de diversionişti pe schiuri au atacat un post de comandă. Păi ce se făceau bieţii oameni dacă ar fi fost cu mîinile goale ?

— După cîte ştiu eu, era comanda unui regiment, nu a unui corp de armată. La zece kilometri de front, cu atîtea santinele şi lume care foieşte încoace şi-ncolo...

— Cine vrea să trăiască mult trebuie să ştie să se apere... Şi cît ai stat acasă ?

— Cinci zile.

— Cam puţin. Ce e pe-acolo ? N-am mai fost de două luni.

— Ce să-ţi spun ? De acolo războiul se vede altfel. Am fost în vizită la nişte prieteni ; organizaseră în cinstea mea o mică sindrofie. Cînd am intrat, m-au primit cu exclamaţii de surpriză. Te simţi erou fără să fii. Iar ei beau *whisky* american de contrabandă şi fumează Camel şi întreabă : „Mai aveţi, dragă, mult cu războiul ăla, să mai putem merge şi noi pe Coastă, la Paris, la Florenţa..." În vreme ce mulţimea iese pe stradă şi scandează „Vrem guvern democrat !" Încearcă să tragi vreo concluzie din toate astea,

amice. Ţăranii cer pămînt, orăşenii se agită, iar protipendada visează cazinoul de la Monte Carlo.

— Înţeleg că sînt nişte contraste... Asta nu ne împiedică să ne facem datoria. Victoria e aproape. Vorba lui Bălcescu, dumnezeul armatelor e cu noi.

— Tot te mai pasionează istoria ?

— Face parte din meserie. Ce e istoria dacă nu e lunga poveste a războaielor ? Cariera de militar are, nu-i aşa, o importantă latură teoretică, intelectuală.

M-am gîndit la noroiul amestecat cu sînge prin care călcasem la ultimul atac.

— E bine cînd pui accentul pe latura intelectuală, i-am spus. E firesc în ambianţa asta.

— Să nu crezi că o ducem pe roze, s-a grăbit el să-mi explice. Avem de lucru pînă peste cap. În ofensivă situaţia se schimbă rapid, tot timpul trebuie să refacem hărţile, să modificăm ordinele de luptă... Dar de ce stăm aici ? Hai sus, la mine, să bei un ceai sau o cafea. Vii de la drum şi încă n-ai ajuns la destinaţie.

— ...Şi pe unde-s ai noştri ?

— O să ai o surpriză. Divizia voastră a avansat serios, aproape un kilometru. Aici, în munţi, asta e ceva. Un atac general, acum trei zile. Ştim că tu l-ai conceput. Ai lucrat corect. Şi dacă nu era satul...

Desigur, satul. Mă urmărea ca un blestem, era vestea cea proastă la care evitasem să mă gîndesc ; satul de care mă temeam pe cînd puneam pe hartă jaloanele atacului.

— Comandamentul diviziei s-a mutat în comuna de sub munte, doi kilometri în linie dreaptă pînă la front. Am fost ieri acolo. Domnul general s-a instalat în biroul directorului, iar statul-major în muzeul şcolii, printre păsări împăiate şi planşe cu încolţirea seminţelor.

— E departe ?

— După hartă n-ar fi. Vreo patru kilometri. Dar drumul e greu ; ca la munte. Plus că a tras o ninsoare alaltăieri, de ziceam că ne îngroapă pe toţi. Acuma s-a topit. Pot să-ţi spun că ai noroc : trebuie să trimitem un curier la voi. Mergem sus să bei ceva fierbinte ; pînă atunci documentele sînt gata. Poţi să laşi geamantanul aici. E sub pază bună.

Ostaşul de santinelă, cu căciula trasă pe ochi, a zîmbit încîntat, îndreptîndu-şi cureaua armei pe umăr. Am depus geamantanul într-un colţ al holului şi mi-am urmat colegul pe scara largă, de marmură albă, a cărei balustradă era străjuită de două capete de lei. Un lambriu de stejar pînă la înălţimea umerilor însoţea scara pînă sus ; pe trepte era întins un covor frumos, fără nici o cută.

— Frumos sediu v-aţi ales, i-am spus cînd am ajuns pe holul de sus, împodobit cu tablouri mari, întunecate.

— Îţi place ? Te cred şi eu. Stăpînul casei este un mare industriaş. A dispărut, localnicii spun că a plecat împreună cu nemţii. Se avea bine cu comandatura, şi oamenii de pe aici nu iartă asta. Poftim pe-aici. Biroul operaţii.

M-a condus într-o încăpere înaltă, luminoasă, cu pereţii tapisaţi în mătase galbenă. Ferestrele cu ochiuri multe, patrate, erau străjuite de draperii grele, căzînd în falduri bogate pînă la cordoanele de mătase, frumos împletite, care le ţineau deocamdată departe de ferestre. Bănuiam că la căderea serii ele alcătuiau un camuflaj tocmai bun pentru comandament. Parchetul din centrul camerei închipuia o „roza vînturilor“, din plăcuţe mai închise la culoare. Pe o masă mare, era întinsă harta la care lucrau doi căpitani. Amîndoi proaspăt tunşi, cu uniformele puse la punct, păreau întruchiparea rigorilor militare. Popazu a făcut un gest larg spre ei :

— Să ţi-i prezint pe colaboratorii mei. Căpitanul Nicoară, specialist în acţiuni ofensive, şi căpitanul Jalea, cel mai bun desenator de hărţi din armată. Domnul maior Tomescu, şeful de stat-major al diviziei de infanterie.

— Am onoarea, domnilor.

Am dat mîna cu ei. Îi cunoşteam din vedere, mă încrucişasem cu ei pe culoarele statului-major ; totdeauna, ca şi acum, vădind o ţinută corectă, cu mişcări parcă desprinse din regulament. Am remarcat, în treacăt, că lucrau cu creioane ascuţite cu pedanterie, iar harta era o adevărată operă de artă. Într-un colţ, lîngă fereastră, de la o măsuţă cu picioare arcuite elegant, un caporal cu uniformă impecabilă se ridicase la intrarea noastră, întrerupîndu-se din scrisul la maşină. Popazu i-a făcut un semn şi caporalul a ieşit grăbit din încăpere.

— Într-o clipă vine ceaiul, mi-a spus colegul meu. Te-aş fi invitat la popotă, dar e ora nepotrivită.

— Am mîncat în tren.

— Lasă-mă să fiu gazdă, a rîs el. Dar pînă vine cu ceaiul, hai să-ţi arăt cum stau lucrurile şi ce intenţii avem. Tocmai pregătim etapa următoare a ofensivei. Atacul de alaltăieri a fost un succes. M-am bucurat foarte mult, ştii, eu îl concepusem şi am încercat o mare satisfacţie văzînd cum se desfăşoară operaţiunile. Toate diviziile au cîştigat teren, ne aflăm la un pas de trecătoare, şi dacă nu era satul...

Iarăşi satul ! Îl vedeam acum pe hartă, poziţiile noastre alcătuiau în jurul muntelui un cerc larg, care în faţa satului se curba brusc, formînd o adîncitură. În centrul ei, satul. Simbolizat, pe hartă, cu semnele fortificaţiilor. Am citit numele unităţii care înconjura adîncitura aceea.

— Cel mai bun regiment din divizie... am spus.

— Se-ntîmplă, a spus Popazu pe un ton consolator. Cine se aştepta la o asemenea rezistenţă ? Trei atacuri într-o singură zi. De fiecare dată pregătire de artilerie, de ziceam că nu mai există nici o fiinţă vie pe acolo. Şi de fiecare dată, parcă ruinele prindeau viaţă. Tunuri, branduri, mitraliere... S-a hotărît să oprim toată operaţia. Satul ar fi rămas înfipt ca o pană în dispozitivul nostru.

M-am aplecat de-a binelea asupra hărţii, încercînd să găsesc o fisură în dispozitivul inamic, marcat cu obişnuita linie groasă, albastră. Căpitanii se depărtaseră respectuos, dar erau cu ochii pe mine, gata să răspundă unor eventuale întrebări.

— S-au deminat direcţiile principale de atac ? am întrebat.

Unul dintre căpitani a luat un creion şi a trecut cu el peste hartă, fără s-o atingă :

— Da, domnule maior. O noapte-ntreagă au lucrat pionierii. N-a fost nici o victimă din cauza minelor. În schimb artileria...

— Asta-i nenorocirea, artileria, a intervenit Popazu. Baraj de foc, dacă-ţi poţi imagina. Şi mitralierele de sus, din adăposturi special construite. O adevărată tragedie.

Probabil că mai repetase cuiva aceste fraze ; prea îi veneau la-ndemînă, ca replicile unui actor care-şi ştie bine rolul. S-a uitat întrebător la mine, ca şi cum ar fi aşteptat un răspuns la întrebarea nerostită. Trebuia să spun ceva, chiar dacă n-avusesem timp să pun în balanţă toate elementele de pe hartă.

— Nu ar rămîne decît să-l manevrăm prin flancuri.

— Ne-am gîndit şi noi la asta, mi-a replicat el prompt. Pe flancuri sînt însă cîteva forme de teren tocmai bune pentru apărarea lor. Mai ales aici, spre nord. Cota 1021, o înălţime cu pante repezi, de unde se poate observa tot terenul. S-au instalat bine acolo, cu mitraliere şi observator de artilerie. Iar spre sud, un adevărat prag de piatră. Numai cu alpiniştii ar putea fi escaladat.

— Şi aviaţia ?

— Au încercat cîteva raiduri ai noştri, dar din cauza munţilor nu pot coborî prea mult. De la mare înălţime risipeşti bombele degeaba.

— A naibii încurcătură.

— Ţi-am spus toate acestea ca să ştii ce te aşteaptă. Poate găseşti soluţia problemei. Satul se află în fîşia diviziei voastre...

Mi s-a părut că citesc o anumită provocare în ochii lui. Şi trebuia să primesc această provocare. Mi-o arunca nu un anume maior din statul-major, ci însuşi războiul.

— O să-ncerc, i-am spus. Întîi să ajung la divizie, să studiez toate detaliile...

— Ai timp destul. Uite că a venit şi băiatul meu cu ceaiul.

Caporalul a intrat neauzit, purtînd pe vîrful degetelor o tavă pe care se afla un serviciu de ceai elegant. Colegul meu m-a invitat într-un fotoliu la măsuţa aşezată în celălalt colţ al camerei. Caporalul a depus în faţa noastră tava, apoi a turnat din ceainic, a dat deoparte capacul zaharniţei şi a scos cu cleştele un cub de zahăr.

— Doriţi mai dulce ? m-a întrebat politicos.

— Da, mulţumesc, i-am răspuns automat, crezîndu-mă pentru o clipă într-o cafenea din inima Bucureştiului.

Am întors paharul astfel încît să se vadă monograma săpată în filigran pe suportul cilindric.

— O piesă de muzeu, am spus.

— Toată casa seamănă a muzeu, a rîs cu satisfacţie maiorul Popazu. S-a dat ordin să nu se clintească nici un lucru de la locul lui. În afară de mici amenajări... De pildă, aici era sala de muzică, îţi dai seama cum arăta. Cînd o fi să plecăm, am ordin să mă ocup personal să se pună totul cum a fost la început. Trebuie să ne purtăm civilizat pe unde trecem.

Ridicase, profesoral, un deget subliniindu-şi această afirmaţie. Dar eu ştiam din realitatea satelor şi oraşelor pe unde trecuserăm că pretutindeni ostaşii noştri se purtau civilizat, ajutau populaţia, dovedind omenie şi solidaritate. L-am lăsat cu impresia că-i ascultam atent mica lecţie ; de fapt, urmăream mişcările elegante cu care caporalul rînduia farfurioarele cu fursecuri pe măsuţă.

— Mulţumesc, dragă, i-a spus maiorul Popazu. Mai departe ne descurcăm singuri.

Caporalul a pocnit călcîiele şi s-a întors la locul lui. Maiorul Popazu s-a aplecat spre mine :

— Singurul lux pe care mi-l permit în campanie este să am drept ordonanţă un chelner de meserie. Nu pentru mine, sau nu numai pentru mine, s-a corectat el rîzînd. Pe aici se perindă tot felul de persoane importante, generali, ofiţeri de legătură, jurnalişti şi politicieni. Trebuie să faci faţă. Chestie de protocol.

Am aprobat din cap gustînd din ceaiul aromat, fierbinte, nu prea dulce. La un semn al colegului meu, caporalul chelner a scos dintr-un dulăpior o sticlă burtoasă, cu etichetă mare, sobră.

— Un păhărel de rom ? m-a întrebat amicul meu. Asta risipeşte oboseala. Cît ai făcut pe drum ?

— Patruzeci şi şase de ore. Şi se cheamă că am fost norocos. Uneori durează mai mult.

— Mai sînt şi greutăţi, a spus el consolator. Avem promisiuni că se vor îmbunătăţi condiţiile de transport.

— Pîn-atunci se termină războiul.

— Nu fi pesimist, Tomescule. Am auzit că s-a intervenit sus, sus de tot, înţelegi, pentru reluarea curselor aeriene către front. Distanţele sînt tot mai mari, trebuie să se ţină seama de asta.

Colegul meu a turnat licoarea brună în păhăruțele de cristal. A închinat spre mine, cu un zîmbet politicos :

— Pentru întoarcerea ta în marea familie a frontului. Şi pentru succesul operaţiilor viitoare.

Mi-am amintit urarea colonelului din tren şi i-am răspuns, ridicînd la rîndul meu paharul :

— Pentru viaţă.

M-a privit atent şi a zîmbit :

— Să n-o luăm în tragic. Nu toată lumea moare în război.

— Dar multă lume suferă. Ai noştri n-o duc pe roze. Multe fabrici sînt distruse, aprovizionarea merge greu, ţăranii cer pămînt...

— Ţăranii cer totdeauna pămînt. Dacă te-apuci să faci pe placul mulţimii...

— Mulţimea duce greul războiului.

— Şi asta-i adevărat, mi-a spus el privindu-mă lung. Te-ai întors de acasă cu idei cam radicale.

— Le aveam dinainte. Mi le-a întărit ceea ce am văzut acolo.

Cineva a bătut la uşă. Maiorul Popazu a luat sticla de pe tavă şi a pus-o pe parchet, la piciorul mesei, apoi a spus răstit :

— Da, intră !

Un locotenent în ţinută de campanie, cu pistol-mitralieră atîrnat de umăr, a intrat cu o hîrtie în mînă :

— Am onoarea, domnule maior.

— Gata ordinul ?

— E gata. L-am verificat, toate cifrele sînt corecte.

— Dă-l întoace să-l vedem. Băiete, adu mapa.

Caporalul s-a înfiinţat îndată lîngă el cu o mapă elegantă. Maiorul Popazu a pus hîrtia în mapă, apoi a citit-o cu atenţie, urmărind rîndurile cu vîrful peniţei. În cele din urmă a semnat, a aşteptat o clipă să se usuce cerneala şi s-a uitat spre mine :

— Dacă tot mergi la divizie, ai putea duce tu ordinul, să nu mai trimit locotenentul. Îţi dau doar maşina şi doi însoţitori.

— E-n regulă.

— Atunci... liber, locotenente. Nu te mai duci la divizia de infanterie. Dar stai pe-aproape, s-ar putea să

te trimit la cavaleriști, ceva mai tîrziu. Să vedem ce spune și șeful. Tomescule, scuză-mă o clipă. Mă duc cu ordinul la semnat.

Și-a aranjat ținuta în oglinda de cristal din dreapta ușii, și-a netezit frizura și a ieșit, urmat de locotenent. Am mai băut o înghițitură de ceai și m-am apropiat iarăși de hartă. Cei doi căpitani hașurau de zor o poziție de artilerie. Am măsurat din ochi distanțele.

— Tunurile nu bat pînă-n sat ?

— Ba da, domnule maior, mi-a răspuns unul dintre căpitani. Dar nu ne pot folosi. Artileria lor se află la adăpostul crestei. Ne-ar trebui obuziere, să tragă cu boltă, peste munte. Am cerut la armată, dar n-au nici măcar o piesă disponibilă. Cu următorul transport, ne-au spus. Dar pînă vine următorul transport, noi sîntem departe.

Să sperăm, i-am spus în gînd.

Maiorul Popazu a intrat fluturînd un plic mare, albastru, cu sigiliu.

— Semnează aici de primire. Plicul e sigilat, așa se obișnuiește. Pot să-ți spun ce conține, dacă ești curios.

— Nu sînt curios.

— Oricum, te privește direct. Vă cerem să organizați un atac general pentru depășirea obstacolului. Termen — pînă mîine seară. Trebuie să terminăm odată cu satul ăsta.

Am urcat, împreună cu cei doi curieri, în *Horchul* de cercetare al corpului de armată. Ostașii mi-au oferit locul din față și le-am fost recunoscător. Voiam să privesc mai de aproape poziția, locurile pe care divizia noastră le depășise prin lupte grele. Șoseaua era în general bună ; doar ici și colo, gropile adînci, conice, unele chiar în mijlocul drumului, aminteau de loviturile artileriei grele. Șoferul făcea un adevărat slalom, trecînd printre aceste obstacole. Era un caporal cu fața îngustă, cu ochi vioi, acum încercănați de neodihnă. Conducea aplecat peste volan, ca un șofer de curse. Mașina funcționa bine, în interior era cald și plăcut. Colțul din dreapta al parbrizului avea o crăpătură mică, din care porneau altele, ca niște raze.

— Ai avut un accident ? l-am întrebat pe șofer.

— M-a lovit ceva.
— O piatră ?
— Nu. O schijă de aruncător.
— Ce vorbeşti ! ! m-am mirat. Cînd a fost asta ?
— Acu' o lună. Mergeam cu un dom' general spre linia-ntîi...

M-a fulgerat un gînd, o amintire, un ordin de zi, pe care-l citisem cu satisfacţie, chiar în ziua plecării în permisie.

— Nu cumva eşti caporalul Ioniţă ?
— Eu sînt, dom' maior.

Ochii lui rîdeau acum. M-am întors spre ostaşii din spatele meu :

— Măi băieţi, voi ştiţi cu cine mergeţi în maşină ? Cu un erou, un erou adevărat. Ia spune, caporale, cum a fost ? A aflat despre tine tot corpul de armată.

— Păi cum să fie, dom' maior ? Era un general de la Bucureşti venit să vadă care-i situaţia. Mai erau cu dînsul un aghiotant şi un colonel de la noi, de la comandament. Eu cam ştiam că partea aia de şosea e la risc. Şi colonelul nostru ştia. I-a şi spus, să mai aştepte pînă se-nserează, dar dom' general se grăbea. Trebuia să dea raport la Bucureşti de ce-a văzut. Asta o ştiu fiindcă auzeam ce vorbea cu domnii ofiţeri din spatele 'mnealui. Mai spuneau, mai rîdeau, eu cu ochii la drum, ca şoferul. Dă-i bătaie, leat, zice dom' general. Că ne-apucă noaptea pe-aici. E drept, începuse să amurgească. Şi cînd maşina mergea mai lin, se auzeau bubuind tunurile. Şi-odată am văzut, în stînga, un fel de fum alb. Trag în noi, dom' general. Opreşte, a poruncit dom' general. Am oprit, că am frîne zdravene, şi ne-am dat jos cu toţii. Ne-am adăpostit în şanţ. Eu pe partea stîngă, dom' general cu ofiţerul din spate, dincolo, cum săriseră din maşină. Şi iar, bum şi bum ! Mi-era teamă să nu-mi lovească maşina. Cînd colo, aud deodată o bubuitură, de-am crezut că rămîn surd pe viaţă. Două zile n-am mai auzit cu urechea stîngă. Dar asta n-a fost nimic. Aghiotantul a început să strige : „Dom' general, sînteţi rănit ! Ajutor !“ Am sărit din şanţ, am trecut şoseaua şi l-am văzut pe aghiotant cum îl bandaja pe dom' general. Rănit tocmai aici, la frunte, şi

la gît. Ţîşnea sîngele ca de la robinet. Eu, mă iertaţi, dom' maior, dar îs vechi pe front, şi am văzut oameni murind dintr-o rană ca asta. Spitalul de campanie colo, în oraş, taman peste bucata asta de şosea pe care o băteau nemţii. Ce era să fac ? Fie ce-o fi ! m-am gîndit. De-oi avea noroc, oi scăpa. L-am luat pe dom' general în braţe şi l-am urcat în maşină. Cei doi că stai, ce faci, e periculos... Nu era timp de gînduri. M-am suit la volan, am întors maşina şi dă-i bătaie. Neamţul cu tunul, iar. Dar sărăcia asta fuge cînd îţi pui mintea cu ea. Apăsasem pedala pînă la blană, cum zicem noi şoferii. Feream gropile cît puteam, da' tot mi-a rupt un *oberlag,* că de ! nu le-am ferit chiar pe toate. Cînd am ajuns la spital, în oraş, doctorii s-au crucit. Maşina lovită în vreo cinci locuri, de schije, plus floarea din parbriz pe care-o vedeţi. Dar l-am scăpat pe general de năpastă. Mi-a trimis din ţară un pachet cu daruri. O săptămînă compania transport a fumat numai *Regale* şi a mîncat cozonac de-ăl bun. M-au citat prin ordin şi mi-au dat zece zile concediu. De amîndouă m-am bucurat, dom' maior.

— Şi ? Ai fost acasă ?

— Fost. Am dres acoperişul, că taică-meu şchioapătă de-un picior şi urcă greu pe casă. Tot din război. Din celălalt, se-nţelege. L-a lovit o schijă, aproape că i-a retezat piciorul. Ce s-a mai bucurat cînd m-a văzut ! Seara, cum am venit, şi-a pus pălăria şi m-a luat în sat. Hai, mă, să te-arăt la lume, zice. Din satul nostru n-a mai fost nimeni scris la gazetă, de cînd se află tipar pe lumea asta. S-a bucurat bătrînul. S-a şi aghezmuit niţel, şi-a-nceput să spună că şi el, cînd era căruţaş la ambulanţă... Oamenii din sat, cu gura pe el : Taci, mă, acu-i vorba de fii-tu, lasă-l pe el să zică. Da' eu ce să zic ? Mi-era cam ruşine, toţi oamenii ăia în vîrstă, cu ochii la mine. Zi, bă, nepoate, cum făcuşi isprava... Am zis-o pîn-la urmă, că nu mai scăpam de ei. Cînd am scos banii să plătesc, erau să mă bată.

M-am uitat înapoi, spre cei doi ostaşi. Amîndoi lungiseră gîturile de le ieşeau din gulerul mantalei. Aveau ochii rotunzi, asemenea copiilor cînd ascultă o poveste.

— Ce ziceţi, măi ?

Au răspuns amîndoi odată :

— Ăhă !

— Păi...

Nu găseau cuvinte mai multe ca să exprime ce simțeau. Dar exclamațiile lor erau, în felul lor, un elogiu. Şoferul conducea la fel de încordat ; gropile se înmulțiseră, viteza scăzuse.

— Aici au fost lupte mari, a spus el tărăgănat. Cînd trec prin partea asta m-apucă jalea. Ia uitați-vă colo.

M-am aplecat să privesc peste umărul lui. Prin geamul lateral, din plexiglas, cam încețoşat, am zărit, la cîțiva metri de şosea, scheletul unui camion şi cîteva cruci înfipte cam strîmb în pămîntul reavăn.

— Ce-a fost aici ?

— Un Stukas în picaj. I-a văzut pe băieți mergînd pe şosea şi le-a trîntit o bombă. Lovit în plin, vă dați seama ? Nu putea să nimerească cu doi-trei metri în urma lui ?

A izbit cu pumnul în volan şi a rămas tăcut tot restul drumului.

Am ajuns în cătunul unde se stabilise postul de comandă al diviziei aproape de prînz. Pe hartă, grupul de case arăta altfel. Nişte pătrate mărunte, haşurate, de-o parte şi de alta a şoselei. În realitate erau clădiri frumoase, de piatră, cu ferestre colorate în albastru, parcă înălțate de aceeaşi mînă. În curți se zăreau bucătării de campanie, camioane, corturi.

— Ăştia-s din grupul cercetare, a spus cu importanță şoferul. Am şi eu acolo un văr, e sergent. Țintaş bun şi campion la alergări. D-aia l-au luat la cercetare. Are şi „Virtutea Militară". Tot Ioniță îl cheamă, Ioniță Niculae, că l-a ținut în brațe tata, la botez. Mergem la divizie, dom' maior ?

— La divizie. Ştii unde este ?

— Da. La şcoală. Am fost şi ieri. L-am adus pe un domn colonel de la artilerie. Spunea c-o să fie iar bătălie, zilele astea.

— Sigur o să fie, am întărit pe cînd coboram. Îți mulțumesc, Ioniță.

— Să trăiţi, dom' maior. Cobor şi eu niţel. Vreau să schimb o vorbă cu văru-meu ăsta, sergentul. Dacă l-oi găsi. Voi, fraţilor, după ce-l însoţiţi pe dom' maior, veniţi şi m-aşteptaţi lîngă maşină, că nu stau mult.

Soldaţii m-au dus pîn-la uşa şcolii. O clădire nu prea mare, dar bine îngrijită. Numai cîteva geamuri sparte arătau că pe aici trecuse războiul. Plutonierul de serviciu de la intrare m-a salutat cu entuziasm :

— S-trăiţi, dom' maior, bine-aţi venit. Cum e prin ţară ?

— Bine, i-am răspuns. E bine. Şi pe-aici ?

— Bine şi pe-aici, dom' maior.

— Domnul general e în birou ?

— De azi-dimineaţă. Nici la masă nu s-a dus. E bucluc mare cu satul ăla, poate-aţi auzit.

— Am auzit. Îi dăm noi de rost. Mă duc la dînsul să mă prezint. Băieţi, vă mulţumesc pentru ajutor. Puteţi să vă întoarceţi la maşină.

Soldaţii au pornit în grabă înapoi. M-am apropiat de uşa pe care era o plăcuţă cu inscripţie străină. Am bătut.

— Da, am auzit glasul generalului.

Am intrat purtînd în suflet o bucurie ciudată. Eram din nou printre ai mei, la locul meu.

— Am onoarea să vă salut, domnule general. M-am prezentat din permisie.

Generalul s-a ridicat, a ocolit biroul acoperit cu harta pe care-o cunoşteam bine şi a venit să-mi strîngă mîna.

— Bine-ai venit, Tomescule. Cum te-ai distrat în permisie ? Ce-i pe acasă ?

— Mulţumesc, bine, domnule general. În schimb, aud că aici nu prea...

— Ei, de-ale războiului, a răspuns el posomorît.

— V-aţi instalat bine aici.

Generalul şi-a plimbat privirea peste dulapurile frumos rînduite, în care se zăreau cărţi legate în pînză, castele în miniatură lucrate în traforaj, mici ţesături împodobite cu flori — probabil opere ale şcolarilor din vreme de pace.

— E frumos, într-adevăr. Un sat peste care n-a trecut frontul. Nemţii l-au cedat fără luptă, probabil se simţeau tari acolo, la trecătoare. Am fost în linia întîi, lîngă ostaşi. Trei atacuri într-o zi. Pierderi mari. Parcă se loveau de un zid de foc.

— Trei atacuri într-o singură zi... am repetat fraza pe care-o mai auzisem.

— Un obstacol cum rar se întîlneşte. Trebuia să ne pregătim mai bine. Să cercetăm mai îndeaproape, să culegem informaţii mai amănunţite. Acuma o să luăm totul de la capăt. Ei, o să găsim noi o soluţie.

— Asta ne cere şi corpul de armată. Am trecut pe-acolo şi mi-au dat un plic pentru dumneavoastră.

Generalul a rupt sigiliul şi a desfăcut plicul. A citit ordinul dintr-o privire.

— „Măsuri ferme pentru depăşirea impasului", a citit el. Sună ca o mustrare, nu găseşti ?

— E stilul maiorului Popazu, colegul meu. Lui îi plac frazele împodobite.

— Termen pînă mîine seară. Destul de scurt... Dar de ce stai în picioare ? Ia loc, şi să ne gîndim cum facem. S-ar fi cuvenit să te odihneşti puţin, doar vii de pe drum.

— Nu sînt obosit, am protestat.

— Cu atît mai bine. Trebuie să dăm de cap problemei ăsteia. Hai, nu te mai încrunta aşa. Am trecut noi prin situaţii mai grele... Ce e pe acasă ?

— Contraste multe, domnule general. Sînt oameni care mănîncă stridii şi alţii care cumpără mălaiul la preţ de speculă. Unii visează cazinoul de la Monte Carlo, iar alţii ies în stradă la manifestaţie, cerînd guvern democrat. Peste tot se discută despre reforma agrară, dar nu se ia nici o hotărîre. Ţăranii au început s-o rezolve altfel : au format comisii şi împart moşiile.

— Înţeleg. E un moment de răscruce. Un moment al schimbărilor fundamentale. Şi Bucureştiul, cum ţi s-a părut ?

— Viaţa intră în normal. Semnele refacerii se văd peste tot ; au strîns molozul, încep să apară meşteri care pun temeliile pentru case noi. Am văzut şi-o nuntă, la Foto Julieta, în cartierul meu.

— Foto Julieta, a rîs generalul. Nu-ți vine să crezi. Semn că viața merge înainte. Asta-i principalul. Noi, cum ne vezi. Alaltăieri ne-am mutat aici, în sătucul ăsta, să fim mai aproape de trupe. A scăpat ca prin minune, e în afara drumului principal, nemții nu l-au luat în seamă. Cînd am venit, cetățenii ne-au primit cu flori. Ți-am găsit locuință chiar aici, în curtea școlii, în casa directorului. Un om în vîrstă, cam taciturn. Pe mine m-a luat în gazdă primarul. Păcat că nu prea am timp să beneficiez de ospitalitatea lui. Am fost pe la regimente, pe urmă treburile de aici... Inamicul e activ pe tot frontul. Contraatacuri de hărțuială, vor să ne slăbească forțele. Uite ce-ți propun eu. Deocamdată trebuie să cunoaștem cît mai exact situația inamicului. Dă ordin regimentelor să trimită la noapte cercetași, iar mîine dimineață hotărîm direcția și ora atacului. Avem pierderi, cum ți-am spus, nu putem da o lovitură masivă. Trebuie să-ncercăm altceva.

— Niște atacuri simulate, ca să dispersăm atenția inamicului...

— Așa ceva.

— Domnule general, am o idee. Mă duc în linia-ntîi, la regimentul din fața satului, să văd exact despre ce e vorba. Și să trimitem chiar în după-amiaza asta o cercetare de luptă, spre cota 1021. Poate ne aduc și vreun prizonier.

— De acord. Dar... Tomescule, nu ești obosit ?

— M-am odihnit destul în tren.

— Bine. Vreau să avem date precise despre satul ăsta. Despre trupele care-l apără, sistemul de foc și intențiile inamicului.

— În primul rînd intențiile inamicului.

— Da, mi-a răspuns privindu-mă pe deasupra ochelarilor.

Știam la ce face aluzie. Cu vreo lună în urmă, pe cînd ne apropiam de munți, nemții ne trăseseră o păcăleală strașnică, lăsînd cîteva mitraliere pe niște vîrfuri de deal. Atacul nostru, pregătit după toate regulile artei, nimerise în gol : la adăpostul mitralierelor, inamicul se

retrăsese cîţiva kilometri buni, iar cînd ostaşii noştri, istoviţi de marşul prin munţi, ajunseseră la noua poziţie, îi întîmpinaseră cu un torent de foc.

— Lecţiile războiului se uită greu, am murmurat.

— Asta voiam să spun şi eu. Dacă-i vorba de retragere, să nu le mai dăm răgaz ca atunci. Aşadar, te duci la regiment. Dar mai întîi instalează-te, lasă-ţi bagajul, vezi dacă-ţi place locuinţa.

— Nu sînt pretenţios, domnule general.

— Ştiu. Mai ales că... dacă reuşim să luăm satul, n-o să mai stăm mult aici. Aşadar, peste o oră pleci. Ia-ţi un ostaş cu dumneata...

— Îl am pe caporalul Dogaru.

— Aşa e. Am uitat de „îngerul păzitor". Pune-l pe maiorul Călina să comande incursiunea. El se pricepe de minune la asemenea misiuni.

— Iarăşi maiorul Călina ?

— Ai altul mai bun ?

— Nu am. Tocmai de aceea mă gîndesc. Dacă-l trimitem tot pe el, o să-l pierdem într-o bună zi. O pierdere greu de înlocuit. Ar trebui să-i mai încercăm şi pe alţii, să capete experienţă...

— În situaţia asta n-am nevoie de experienţă, ci de informaţii. Multe, sigure şi cît mai repede.

— Vă cer scuze, domnule general. N-am vrut să comentez ordinul...

— Ei, nu te formaliza. Nu ţi-am făcut o observaţie, ţi-am spus doar cum văd eu lucrurile. Data viitoare o să trimitem pe altcineva. Dar acum situaţia nu ne îngăduie. Trebuie să mergem la sigur, cum se spune.

— Am înţeles, domnule general.

Nu prea avusesem prilejul să mă înfrunt cu el ; chiar dacă în ierarhia militară eram pe trepte foarte apropiate, atît diferenţa de vîrstă care ne despărţea, cît şi gradul impuneau de la sine un respect şi o distanţă pe care nu trebuia să mi-o arate nimeni. Era un fel de dat al problemei. În orice armată, un general este un general. Plus că trebuia să-i accept argumentele ; divizia noastră se afla într-o situaţie dificilă, iar legea războiului cere

ca tocmai atunci să pui în joc tot ce ai mai bun : forţe, oameni. Mai ales oameni.

Cînd am ieşit de la general, în camera alăturată am auzit ţăcănind rar o maşină de scris ; cineva vorbea la telefon :

— Da... da... am notat. Punctul trei... da, şaisprezece, da, repetaţi vă rog, da... Morţi ofiţeri doi, trupă zece, răniţi ofiţeri patru, trupă treizeci şi şapte... Am înţeles. Terminat.

Am deschis uşa. Căpitanul Oancea, ajutorul meu, a sărit în picioare.

— Am onoarea, domnule maior. Bine-aţi venit.

— Bine te-am găsit. Ce e pe-aici ?

— Pierderi mari la regimentul din flancul stîng. Inamicul a contraatacat azi-noapte, prin surprindere, venind dinspre sat. Dacă am fi reuşit să-l scoatem de-acolo... Domnule maior, a fost ceva infernal. Două zile şi două nopţi zadarnice. Dar pentru veşti proaste avem destulă vreme. Spuneţi-ne ce mai e prin ţară.

— E bine, am răspuns automat. Ca să fiu sincer, n-am izbutit să aflu mare lucru. Cinci zile. Bucureştiul se reface după război. Dar lumea o duce greu. Asta ar fi aşa, în linii mari.

— Şi cum aţi petrecut ?

— Urmele războiului se mai văd şi pe-acolo. Femei în doliu, copii palizi, multe magazine închise... Nu e prea vesel, totuşi se simte că a trecut primejdia cea mare. Şi voi cum o duceţi ? Văd că v-aţi boierit, aţi găsit o gazdă pe cinste.

Faţa i s-a destins într-un zîmbet larg :

— Domnul general şi cu mine am ales-o. E mai încăpătoare decît primăria. Comandanţii de brigăzi într-o clasă, aprovizionarea în alta. Cînd am ajuns aici satul era pustiu, cetăţenii se ascunseseră în pădure, dar după trecerea frontului s-au întors acasă. Ne-au ajutat să ne instalăm aici. Iar noi le-am trimis medicii. Mulţi s-au îmbolnăvit în pădure. Facem ce putem pentru ei. Nu prea avem medicamente. V-a pus la curent domnul general cu...

— Da. Stăm destul de prost. Ne-am gîndit noi că satul din față o să ne încurce, dar nici chiar așa.

— Dac-ar interveni aviația... a spus el visător.

— Nici o speranță. Între vîrfurile astea de munți, n-au cum să bombardeze cu precizie. Nici măcar recunoașteri aeriene nu se pot face ca lumea. Nemții și-au mascat bine bateriile, au avut timp să se pregătească.

— Singura soluție ar fi o învăluire.

— Peste munți, de-a dreptul, fără nici un drum de acces ? Să fim serioși, Oancea.

— Atunci un atac de artilerie mai solid.

— Numai dacă știm precis unde au punctele de foc. O cercetare amănunțită în primul rînd. Mă duc la fața locului, să văd ce se-ntîmplă cu satul, și să trimit o cercetare de luptă. Pînă mă-ntorc eu, te rog să iei informații de la celelalte regimente. Diseară să avem toate elementele la-ndemînă și atunci pregătim variantele de atac. Domnul general e de părere să-l trimitem pe maiorul Călina.

— E cel mai bun, a spus Oancea cu încredințare.

Mi-a venit din nou în minte chipul deschis, cu trăsături ferme, al maiorului Călina. Îl întîlnisem de cîteva ori, în drumurile mele pe la regiment, totdeauna cu zîmbetul pe buze, suportînd fără murmur greutățile campaniei : ostașii îl înconjurau cu un respect afectuos, pornit din inimă ; îl stimau pentru bravura lui și-l iubeau pentru omenia lui.

— Dumneata, Oancea, ai fost cu el în regiment, cred că-l cunoști mai bine.

— Cum să nu-l cunosc ! A devenit celebru printre soldați prin două elemente care au mare preț în ochii lor : curajul și norocul.

— Am auzit și eu despre isprăvile lui.

— Se povestesc destule. Ostașii zic că la atacuri, cînd bat mitralierele inamice, el e singurul care nu se culcă la pămînt ; gloanțele plouă în jurul lui, dar nu-l nimeresc. A scăpat de două ori, cu batalionul, din încercuiri fără speranță ; cînd e trimis în recunoaștere aduce totdeauna cîțiva prizonieri „grași", oameni parcă anume aleși să dea informații prețioase despre starea inamicu-

lui. Vedeți, domnule maior, omul din tranșee are nevoie de eroi, de personaje legendare care să-i insufle curaj și putere. Un fel de model și, în același timp, o garanție că se poate supraviețui și-n condițiile grele ale frontului.

— Povestea cu gloanțele e frumoasă și o rețin. Nu știu cît e de adevărată.

— Atît de adevărată, încît domnul maior Călina mai e în viață după ce a trecut printr-o mulțime de primejdii.

Am telefonat colonelului Stamatescu, comandantul regimentului. Vocea lui, deformată de aparatul de campanie, mi s-a părut depărtată și străină.

— Vreau să vă fac o vizită, i-am spus.

— Vă aștept cu brațele deschise. Deși în împrejurarea asta, cred că eșalonul superior e supărat pe mine.

— Eșalonul superior e supărat pe inamic, domnule colonel. Și apoi războiul nu e făcut numai din succese.

Mi s-a părut, sau aceste cuvinte i-au risipit încordarea din voce ? Știam, sau învățasem, că o vorbă bună spusă la timp valorează mai mult decît zeci de pagini de elogii ulterioare.

— O să nimeriți cam greu drumul. Vă trimit un ofițer să vă întîmpine. Peste o oră vă așteaptă la răspîntie.

— Bun așa, i-am răspuns cu ochii la hartă. Într-o oră cred că ajung acolo.

Am pus receptorul jos cu gîndul la schimbarea aceea de ton. Pe front, ca și în cazărmile zilelor de pace funcționează aceleași legi. Subalternii așteaptă cu încordare părerea superiorilor despre acțiunile lor ; un cuvînt de apreciere din partea unui om pe care-l respecți are mai mare valoare decît citarea într-un comunicat de război. Comandantul regimentului ghinionist bănuia nemulțumirea generalului în urma eșecului său și trebuia să-i dau a-nțelege că nu era învinovățit cu nimic. Generalul însuși insistase asupra acestui fapt. Eram dator, printr-o formă sau alta, să-i transmit mai departe opinia. O consolare directă din partea generalului ar fi fost întrucîtva umilitoare pentru acest om viteaz, care venea în fruntea regimentului său încă de la trecătorile Carpaților și își innobilase drapelul cu numeroase victorii.

Oancea a ridicat privirea spre mine :

— Bine-ați făcut că i-ați spus. Era tare supărat.

— Numai prin filme cei buni ies victorioși de la primul atac. În viață mai sînt și eșecuri, și nedreptăți. Pentru el ar fi o dublă nedreptate : eșecul atacului și reproșurile din partea noastră.

— E un om sensibil, a încuviințat Oancea. După atac a telefonat la noi, să raporteze ; domnul general era plecat în linia întîi, la observatorul de artilerie. M-a găsit pe mine. A dat situația, cum se obișnuiește, apoi m-a întrebat așa, în particular, ce părere am, dacă s-a strecurat vreo greșeală. Mi-a spus că el a respectat punct cu punct ordinul de atac al diviziei. Se vedea bine că-l frămîntă ce s-a întîmplat.

— Sînt convins de asta. De aceea o să caut să-l liniștesc. Starea de spirit a comandantului se răsfrînge asupra soldaților, știi bine.

— Cînd vă duceți la ei ?

— Peste-o jumătate de oră.

— Nu vă trebuie însoțitor ?

— O să-l iau pe Dogaru, dac-a venit din permisie.

— A venit de-aseară, domnule maior. L-am și întrebat de ce s-a prezentat cu o zi mai devreme. Nu era să ajung aici în urma lui dom' maior, așa mi-a zis. Băiat serios, Dogaru ăsta.

Cînd am ieșit iarăși pe sală, geamantanul meu dispăruse. Am șovăit o clipă, neștiind încotro s-o iau. Pe ușa înaltă a școlii s-a ivit în fugă caporalul Dogaru. Avea pistolul-mitralieră pe umăr și la centură îi atîrna un port-încărcător.

— S'trăiți, dom' maior, v-am dus geamantanul acasă. Vreau să zic... la gazdă.

— Bine, Dogarule. Cum ți-ai petrecut permisia ?

— Frumos. Iarăși m-a purtat taică-meu pe la neamuri, să-mi povestesc isprăvile. Erau tare bucuroși ai noștri. Le-a dat pămînt. Adică... mai degrabă și l-au luat singuri. S-a făcut comisie de împroprietărire și s-a împărțit la toți, pe dreptate. Am primit și eu trei hectare. Abia aștept să mă întorc acasă, să muncesc. Acuma s-au vorbit să iasă la arat și pentru noi, cei de pe front. Vreți să vedeți

casa, dom' maior ? V-am dus bagajul acolo și v-am făcut focul.

— Două minute doar. Am treabă multă azi.

— Știu că plecați pe linia-ntîi. Merg cu dumneavoastră.

— Ei bravo ! Nu vrei să mă lași singur, hai ? De unde știai că plec ?

— V-a auzit santinela cînd vorbeați la telefon. A trimis pe-un consătean să mă cheme. Mi-am luat arma și am dat fuga încoace.

Am pornit spre casa ce se vedea printre copaci, în fundul curții. Era o casă modestă, cu acoperișul țuguiat învelit cu șindrilă. Pe cînd urcam treptele de la intrare, ne-a ieșit în întîmpinare un bărbat cărunt, cu ochi albaștri, îmbrăcat cu vestă neagră peste cămașa albă. Știam că prin partea locului aceasta e un fel de ținută festivă. L-am salutat, și el mi-a răspuns în limba slovacă ; din puținele cuvinte pe care le învățasem, am înțeles că era o urare de bun sosit. I-am strîns mîna, și el m-a invitat cu un gest larg în casă.

— Odaia din stînga e a dumneavoastră, mi-a spus din urmă caporalul Dogaru. El stă în cea din dreapta, iar în tindă o să dorm eu. Mă duc să mai aduc ceva lemne. Diseară să găsiți cald.

Gazda m-a invitat spre ușa din dreapta. Am intrat aplecîndu-mă puțin ca să nu mă lovesc de pragul de sus al ușii. În cameră era cald și mirosea vag a fructe de pădure. El mi-a tras un scaun și m-a invitat să mă așez la masa din mijlocul încăperii, acoperită cu o broderie închipuind păsări și flori. M-a întrebat, completîndu-și vorba cu un semn elocvent, dacă mi-e foame. I-am răspuns că nu. Apoi a scos din dulap o sticlă de modă veche, pătrată, și două pahare mici. Rachiu de ienupăr, am ghicit simțind aroma ciudată, puțin iute, a băuturii. A ridicat paharul spre mine, rostind o scurtă urare. I-am răspuns și eu. Cînd am băut, am simțit deodată o căldură plăcută pînă-n vîrful degetelor. A încercat să toarne al doilea păhărel, dar l-am oprit și i-am explicat că mă grăbesc. A astupat sticla rostind o frază din care am dedus că o păstrează pentru diseară. I-am mulțumit cu un zîmbet, și el m-a condus în camera cealaltă, camera *mea*. O încăpere nu prea largă, cu un pat înalt pe jumătate acoperit

cu un teanc de perne. În soba de teracotă albă duduia vesel focul. El a apăsat cu pumnul peste cuvertura aspră, de lînă ; l-am imitat, apreciind cu o privire admirativă moliciunea patului. Caporalul a venit aducînd un braț de lemne.

— Era bine dacă vă odihneați un ceas, mi-a spus el aproape mustrător.

— Lasă că mă culc diseară devreme. Acuma avem treabă. Trebuie să dăm ochi cu maiorul Călina.

— Dom' maior Călina ? Ce bine că-l mai văd. Mi-a fost comandant de companie cînd am recrutat. O dată om, ce să vă spun ? Ne alerga de ne ieșea sufletul, dar îl răbdam că era om drept. N-am auzit vreodată să fi năpăstuit pe cineva, sau să-i spună o vorbă urîtă.

Directorul școlii a rostit cîteva cuvinte și caporalul mi-a tradus repede :

— Spune că vă așteaptă diseară, la cină. A vînat un iepure în pădure și o să-l pregătească.

— Mulțumesc. O să vin cu mare plăcere.

La aceste cuvinte, s-a retras cu o plecăciune. Caporalul a privit în urma lui, apoi s-a aplecat să mai pună lemne pe foc.

— Un om cumsecade. Cînd mă uit la el, parcă-l văd pe taică-meu. Spătos, potolit... De la-nceput ne-a primit cu brațele deschise. Are un băiat însurat, stă într-o casă mai în marginea satului. Dom' general a trimis doctorul la el, că are un copil bolnav.

— Cînd ai aflat toate astea, Dogarule ?

— Nu uitați că m-a instruit dom' maior Călina. Soldatul trebuie să deschidă ochii, să știe tot ce se-ntîmplă în jurul lui, așa ne spunea. Și ne spunea că de multe ori de asta atîrnă chiar viața. Și avea dreptate. Am văzut destule în anii de cînd îs pe front.

Cînd am deschis geamantanul, primul lucru peste care am dat a fost pijamaua călcată, cu monogramul de pe buzunarul de la piept, cusut de mîna Mariei. Caporalul a luat-o și a pus-o la capătul patului, lîngă pernă. Am scos apoi cozonacul frumos împachetat.

— Asta-i pentru tine de la soția mea. Dogarule.

Îi sărut mîna, dar nu trebuia, dom' maior.

— I-am povestit cum m-ai salvat cînd ne-am întîlnit cu schiorii nemţi.

— Şi eu i-am povestit lui taică-meu despre dumneavoastră. Mi-a spus că-s norocos şi mi-a dat tot felul de sfaturi cum să mă port. Să nu vă las singur nicăieri, la bine şi la rău, că pe front se-ntîmplă multe, aşa spunea.

— Ce facem, mergem ? l-am întrebat trîntind capacul geamantanului.

— Mă duc să v-aduc pistolul-mitralieră. L-am curăţat aseară cînd am venit, l-am uns şi l-am lăsat la centralist.

— Mergem împreună. De-acolo o luăm pe şosea. Am înţeles că regimentul nu-i departe. La răspîntie ne aşteaptă un ofiţer de-al lor, să ne conducă. Hai să mergem.

Trecînd prin faţa clădirii şcolii, caporalul a dat fuga înăuntru şi s-a întors după o clipă cu pistolul-mitralieră pe care-l luam cu mine cînd mergeam spre linia-ntîi. Era, oricum, de mai mult folos decît cochetul pistol ofiţeresc pe care-l purtam, totuşi, în tocul de la şold. Într-o înfruntare cu o grupă de cercetare inamică trebuie să tragi repede şi mult. *Oriţa* al meu mă scăpase de cîteva ori din mari încurcături. Am pornit apoi spre răspîntia stabilită ca loc de întîlnire. Un camion mare şi zgomotos ne-a ajuns din urmă, pe şoseaua acoperită cu mîzgă. Cînd s-a oprit, roţile au derapat puţin spre marginea drumului. Plutonierul din dreapta şoferului a deschis portiera :

— Să trăiţi, dom' maior. Mergeţi spre front ?

— Pînă la răspîntie.

Mi-a făcut loc lîngă el şi s-a aplecat peste mine să închidă uşa grea a camionului. L-am zărit cu coada ochiului pe caporalul meu cum se căţăra peste oblonul înalt al maşinii. Cineva a bătut uşor în cabină şi şoferul a pornit.

— La ce unitate mergeţi ? am întrebat.

— La cavalerişti. Ne-a venit din ţară nişte echipament şi-l ducem oamenilor în linia-ntîi. Degeră de frig, bieţii băieţi. Li s-au rupt ciorapii şi cămăşile, de mănuşi nu mai vorbesc. Mă tot gîndesc cum or dormi acolo, în tranşee. Noaptea se face frig al dracului aici, în munţii ăştia. Cu toate că e primăvară.

— Mai e pînă să se-ncălzească bine. Am văzut zăpadă prin pădure.

— E destulă, dom' maior. De-aia zic, prinde bine echipamentul ăsta...

Curînd ne-am apropiat de răspîntie și șoferul a încetinit :

— Aici, dom' maior ?

— Aici. Mulțumesc pentru plimbare. Și... drum bun mai departe !

Din spatele ruinelor fermei apăruse un ofițer subțire, cu mantaua lungă pînă-n pămînt, cu gulerul ridicat. M-a întîmpinat, în timp ce camionul se depărta pe drumul din stînga.

— Am onoarea să mă prezint : locotenent Soare, comandantul companiei pionieri.

— Încîntat.

Avea o mînă delicată, mică și catifelată.

— Domnul colonel vă așteaptă.

— Ești nou ? Nu prea te-am văzut în regiment.

— Da, sînt venit din rezerva corpului de armată. Am luptat la Budapesta și pe urmă am fost un timp la comandament.

— Budapesta... Am fost și eu pe-acolo.

— Atunci știți atacul de pe bulevardul Hungaria.

Știam. Fusese o luptă grea acolo, pe bulevardul larg, mărginit de clădiri impunătoare, cu garduri înalte de zid sau de fier, îndărătul cărora se adăposteau pușcașii inamici. După fiecare atac trebuia să trimitem patrule prin grădini, ca să fim siguri că n-au rămas în urma noastră „grupe de sacrificiu", care să ne atace din spate.

— Era să mă curăț atunci, mi-a spus locotenentul Soare. Ca să fiu sincer, nu prea mă pricepeam la război ; sînt inginer mecanic, m-au chemat la un curs de specializare în mine antiinfanterie. Am fost un școlar bun, domnule maior, am învățat tot ce trebuia, știam să dezamorsez minele cu ochii-nchiși, cunoșteam toate tipurile de focoase. Dar cînd am venit pe front m-am cam speriat. Ceea ce am învățat eu nu prea se potrivește cu ce am găsit aici. Nemții scot mereu noi tipuri de mine, pe lîngă știință îți trebuie și fler, să-ți dai seama cam cu ce fel de mecanism ai de-a face. Bunăoară acolo, la Budapesta. Tocmai depășisem un grup de blocuri, după o luptă în-

grozitoare, la baionetă și grenadă. Ne-am consolidat la teren, cînd am fost chemat la comandantul regimentului. Se instalase cu telefonist și cu tot postul de comandă în subsolul unei case solide. M-am dus acolo și am găsit doi bătrîni, un bărbat și o femeie ; femeia plîngea, bătrînul spunea ceva foarte insistent pe limba lui. Nu-nțeleg, mi-a spus amărît comandantul regimentului. E vorba de niște mine, a zis ceva femeia asta, dar mai departe nu pricep. Atunci femeia s-a oprit din plîns și a spus că ne roagă foarte mult să salvăm casa lor, o clădire mare în care fusese un fel de comandament ceva, nici ea nu știa bine, dar aflase de la ostași că înainte de plecare căpitanul lor dăduse ordin să arunce clădirea în aer. Atacul nostru a mers mai repede decît se așteptau și n-au mai apucat să-și ducă la capăt gîndul, dar oamenii auziseră și se temeau să mai stea în casă, acolo. „Salvați-ne, dumneavoastră, ca militari știți să umblați cu minele"... Comandantul s-a întors către mine încurcat : „Ce zici, domnule locotenent, eu cred că ar fi un risc prea mare, te pomenești că ne-au întins o capcană, mine cu declanșare întîrziată, sau cu sistem electric, așteaptă să intre ai noștri în clădire, apasă pe buton și gata". Totuși nu puteam să-i lăsăm pe bieții oameni fără ajutor, și așa pătimiseră destul de pe urma luptelor, clădirea era ciuruită de obuze, cît despre geamuri, nici unul nu mai era întreg. În mijloc de ianuarie, să nu mai ai curaj să intri în propria ta casă, lucrul dracului, domnule maior. Atunci i-am spus comandantului : „Dacă aprobați, eu încerc, fie ce-o fi". „Domnule locotenent, măi omule, nu vreau să cobesc, dar e primejdie mare, în atacul ăsta am pierdut destui oameni, nu vreau să mai..." „Domnule colonel, trebuie să-i ajutăm, uitați-vă, stau cu copiii în stradă, înainte de toate sîntem oameni..." „Bine, domnule, du-te, dar fii prudent, pentru numele lui dumnezeu !" Mi-am luat trusa și m-am dus acolo împreună cu cel mai bun om pe care-l aveam, un sergent, a și murit la cîteva zile după aceea, cînd demonta o bombă de avion. Cînd am ieșit în stradă i-am văzut pe bieții oameni, ieșiseră din casă numai cu ce aveau pe ei, le era frică să mai intre să-și ia haine, pături și ce le trebuia. Colonelul nostru a dat ordin să le dea niște pături

şi să se aducă o marmită cu ceai fierbinte ; erau minus zece grade afară, mijlocul lui ianuarie, ce să vă spun ! Am aflat că după aceea delegatul cartierului a trimis comandamentului nostru o scrisoare de mulţumire, în care vorbea de omenia militarilor români, dar asta-i altceva. M-am dus la ei şi i-am întrebat dacă mai este cineva în casă. Nu mai era. Să se depărteze toţi la cincizeci de metri. Am înconjurat clădirea cu santinele, iar eu cu sergentul meu am intrat înăuntru. Călcam pe vîrfuri, ca pisica, şi cu ochii-n toate părţile. Sergentul a văzut cel dintîi firul, un fir subţire ca o aţă, la doi centimetri deasupra parchetului, că era o casă frumoasă, de oameni pricopsiţi. I-am făcut semn să taie sîrma, că mai văzusem de-astea. Am urmărit apoi firul pînă la un dulap înzidit, în stînga holului. Acolo am găsit mina, era o maşinărie modernă, cu fiolă ; cînd călcai pe sîrmă, se spărgea fiola şi după cîteva secunde stabilea contactul electric. Am scos tot mecanismul, pe urmă ne-am urcat la etaj. Pe scară am mai găsit două fire, care duceau sus, în baie ; mina era vîrîtă sub cadă. Două ceasuri încheiate am cercetat astfel casa. În total puseseră patru mine, legate între ele ; era destul să amorsezi una ca să explodeze toate. Cînd am terminat, deşi prin geamuri şuiera vîntul şi era frig ca afară, curgea năduşeala de pe noi. M-am dus la oamenii aceia, se adăpostiseră într-o casă vecină, cu acoperişul smuls de o bombă. Cînd le-am spus că pot să intre fără grijă, bătrîna care ştia româneşte a dat să-mi sărute mîna. Pe urmă le-a tradus celorlalţi şi s-au îngrămădit să ne strîngă mîinile, mie şi sergentului, şi să ne spună cuvinte de recunoştinţă. Degeaba le spuneam că ne-am făcut doar datoria. A fost o zi frumoasă pentru mine. Dar o zi care putea foarte bine să fie ultima şi pentru mine şi pentru sergentul meu. De atunci a trecut ceva timp, am căpătat experienţă, domnule maior. Cred că nu există tip de mină germană cu care să nu fi umblat. Vreo douăzeci le-am desfăcut cu mîna mea ; mi-am instruit din mers şi echipa, am cîţiva inşi care se pricep la fel de bine ca şi mine. Asta-i o meserie dată naibii. Greşeşti o singură dată, iar greşeala se plăteşte într-un singur fel.

M-am înfiorat ascultîndu-l. Spusese ultimele cuvinte firesc, de parcă ar fi enunţat o teoremă.

— Uneori nici măcar nu trebuie să greşeşti, a urmat el. Pur şi simplu, să ai ghinion. Un resort ruginit care cedează tocmai atunci. Au fost atîtea cazuri. Dar cel în cauză nu are cum să mai povestească ce s-a întîmplat.

— Şi nu ţi-e teamă ?

— Cui nu-i e teamă ? Primejdia este la fel de mare oriunde pe front. Aţi auzit de bucătarul ăla pe care l-au luat la ochi, zilele trecute, lunetiştii ? Venea cu marmita-n spate spre linia-ntîi. Un om în vîrstă. Nici măcar n-avea puşca la el. De fapt, nu cred că i-ar fi folosit la ceva.

— Eşti cam fatalist, domnule locotenent.

— Nu pot să fiu altfel. Un coleg de-al meu a sărit în aer, după trecerea Tisei, la prima mină pe care a-ncercat s-o demonteze. I-a luat caporalului cheia din mînă, i-a spus să se depărteze şi cînd să scoată focosul, ştiu şi eu ? După o explozie ca asta nu poţi nici măcar să afli cauza. E ca şi cum ai vrea să afli numele soldatului inamic care te-a nimerit cu un glonţ.

Cîteva minute am continuat drumul în tăcere. Simţeam că n-are dreptate, aici nu sîntem jucăria sorţii, există şi altceva decît întîmplarea oarbă care îndreaptă spre tine unul dintre miile de gloanţe care-ţi şuieră prin preajmă la un atac. Dar poate că acesta e însuşi eroismul ; să mergi mai departe, conştient că în orice clipă ţi se poate întîmpla...

— Mai spune-mi despre dumneata, l-am îndemnat. Dincolo de şansa sau neşansa asta. Soarta omului nu stă numai într-o maşinărie prost reglată.

— Ar fi prea simplu, a rîs el. În facultate îmi plăcea filozofia. Am mers şi la nişte conferinţe. Există oameni cărora le place să facă speculaţii despre întîmplare, despre destin, despre liberul arbitru. Cîtă vreme discuţi abstract despre asta, e simplu. Viaţa însă e mult mai complicată. Omul e înzestrat de la natură cu o capacitate fundamentală : dorinţa de a trăi. Războiul contrazice violent acest principiu fundamental, imprimat adînc în subconştientul nostru. Aici intervine raţiunea, care trebuie să învingă instinctul de conservare. Trebuie să facem asta, ştiind că s-ar putea să ne pierdem viaţa. Din convingere, din teama de urmări, din orgoliul de a părea viteji... Fiecare

epocă şi-a motivat altfel eroii. Fără o motivaţie, războiul n-ar fi cu putinţă...

Şi-a înfăşurat mai bine fularul în jurul gîtului, accentuînd parcă ideea că spusese tot ce avea de spus. În curînd am ajuns la un post de santinelă. De după un copac s-a arătat un ostaş înfofolit în şubă, cu căciula trasă pe ochi, cu arma întinsă, gata să tragă :

— Stai ! Cine vine ?

Locotenentul Soare mi-a atins braţul :

— Să ne oprim. Recruţii ăştia sînt uneori prea zeloşi.

— Parola ! a strigat ostaşul.

— Lebăda.

— Înaintaţi, a spus el cu un glas mai potolit.

CAPITOLUL CINCI

Comandantul regimentului, colonelul Dumitru Stamatescu, se afla într-un post de observare înaintat. Îl vedeam de la brîu în sus, pe deasupra taluzului din faţa adăpostului ; privindu-l m-am gîndit la un centaur al cărui trup, de la piept în jos, îl constituia mormanul de pămînt bine bătătorit şi mascat cu crengi uscate. Un centaur fixat de pămînt — imaginea însăşi a neputinţei de a se desprinde, el şi oamenii lui, de locurile unde-i ţintuise ameninţarea cumplită a armelor inamice. Cerceta prin binoclu valea care despărţea liniile noastre de satul risipit la poalele celuilalt munte — „obiectivul următor“, cum îl botezaserăm noi, cei de la statul-major. Totdeauna pe front există un obiectiv următor, oricît ai înainta de mult, de repede. E ca o *fata morgana* : pe măsură ce te apropii, se depărtează, cînd l-ai cucerit — el poate fi un deal, o cotă, un sat, un colţ de pădure —, de la comandament primeşti un ordin nou, prin care ţi se indică un alt „obiectiv următor“...

— Se pare că am ajuns, domnule maior.

— Da, mulţumesc. Mai departe mă descurc singur.

A salutat şi a dispărut într-un şanţ de comunicaţie care ducea undeva, spre dreapta.

— Aşteaptă-mă pe aproape, i-am spus caporalului Dogaru care mă urma ca o umbră.

M-am apropiat de adăpostul mascat cu crengi uscate. Chircit pe fundul gropii, un ostaş meşterea ceva la telefonul de campanie ; alături de el, un sergent ştergea cu sîrg o lunetă-foarfecă, din cele folosite de artilerişti. În dreapta colonelului, alt ostaş, aşezat pe o ladă de muniţie, punea cartuşe pe o bandă de mitralieră. Mitraliera însăşi era în colţul din dreapta, în poziţie de tragere, şi un caporal voinic o ştergea cu o cîrpă îmbibată în unsoare.

— Am onoarea să vă salut, domnule colonel.

S-a întors spre mine, mijind ochii. În jurul orbitelor, apărătorile de cauciuc ale binoclului îi lăsaseră urme roşii, perfect rotunde.

— Bun venit la noi, domnule maior. Am auzit că aţi fost în ţară, în concediu.

— O permisie de cinci zile. Atît.

— Decît deloc... Ce mai e prin ţară ?

Ostaşii lăsaseră lucrul şi se uitau în sus, la mine. M-am gîndit că trebuie să le spun ceva frumos şi exact.

— E bine. Vine primăvara, oamenii sînt plini de speranţă. Camuflajul a dispărut. Se construiesc case noi, fabricile lucrează, fetele colindă magazinele. La sate a început să se împartă pămîntul. Pe scurt, viaţa merge înainte.

Privirile acelor oameni, strecurate de jos în sus pe sub marginea căştii, părînd din această cauză încruntate, neprietenoase, s-au destins, s-au luminat, aşa cum într-o zi noroasă o pală de vînt risipeşte norii, iar copacii, iarba, casele capătă deodată culoare.

— Mă bucur să aud veşti bune, a spus colonelul. Cînd am plecat din Bucureşti, lucrurile stăteau cu totul altfel.

— Au trecut cîteva luni de atunci.

— Asta-i drept.

A ieşit din adăpost urcînd cele cîteva trepte grosolane, cu marginile rotunjite de urmele paşilor. S-a oprit în capul scării aceleia de pămînt şi s-a întors către sergentul care montase la locul ei luneta-foarfecă :

— Continuaţi observarea. Nici o mişcare să nu vă scape. Raportaţi tot ce se petrece la inamic. Şi fiţi gata de

luptă în orice moment. S-ar putea să-ncerce un atac prin surprindere.

— Am înţeles, s' trăiţi ! a spus sergentul salutînd.

Colonelul s-a apropiat de mine. Era un om înalt, cu faţă plăcută, deschisă ; mustaţa blondă, tunsă scurt, îi contura gura energică. Mantaua bine croită, strînsă în centura cu diagonală, îi accentua silueta zveltă, tinerească. Dar cînd l-am privit mai de aproape i-am văzut ridurile fine din colţurile ochilor, care trădau deopotrivă vîrsta, oboseala şi dezamăgirile. Mi-a vorbit cam dintr-o parte, cu glas coborît, pentru ca vorbele lui să nu ajungă în auzul ostaşilor din postul înaintat :

— Preferam să mă găsiţi în altă postură. Acum trebuie să las ochii-n jos şi să caut explicaţii. Ne-au oprit în loc, asta-i. Şi doar băieţii s-au luptat ca leii.

— Am aflat. Nu trebuie să lăsaţi ochii-n jos. N-am auzit pe nimeni să vă acuze...

— Mă acuz în primul rînd eu însumi, m-a întrerupt el cu o anumită îndîrjire. Tot caut cauzele. Nu pricep de unde au apărut atîtea mitraliere. Pregătirea noastră de artilerie a fost cam slabă şi n-a lovit unde trebuia. Multe din punctele lor de foc au rămas intacte. Dacă ştiam mai precis unde se află...

— Pentru asta am venit, domnule colonel. Vom organiza o incursiune, ca să aflăm cît mai multe despre inamic. Şi să pregătim atacul mai temeinic.

— Foarte bine. Chiar intenţionam să trimit o subunitate, condusă de un ofiţer destoinic...

— E vorba de maiorul Călina ?

— Chiar aşa. De unde-aţi ghicit ?

— N-am ghicit. Domnul general îl socoteşte omul potrivit pentru asemenea misiune.

S-a înviorat deodată ; posomorala i-a dispărut de pe chip. M-a luat de braţ şi am pornit împreună spre punctul de comandă al regimentului.

— Îmi pare bine că şi domnul general îl apreciază. Maiorul Călina este, într-adevăr, un ofiţer excelent. Luna trecută a fost citat pe corpul de armată. Batalionul lui a ieşit primul pe creastă, pe cînd asaltam o poziţie inamică din munţi. Iar din batalion, el a fost cel dintîi sus. Un

adevărat exemplu. L-am propus pentru ordinul „Mihai Viteazul".

— Propunerea a şi plecat spre minister.

— Mă bucur pentru el. E cel mai bun ofiţer din regimentul meu. Deci să-l chemăm ca să-i comunicaţi ordinul.

— V-aş ruga. Misiunea e urgentă.

S-a oprit, căutîndu-l cu privirea pe ostaşul care — acum am băgat de seamă — ne urmase la o distanţă respectuoasă.

— Du-te la batalionul unu şi transmite maiorului Călina să se prezinte la mine.

— 'Nţeles !

— Şi spune-i să vină prin şanţul de comunicaţie.

S-a întors către mine şi mi-a explicat zîmbind :

— Călina are un obicei prost : cînd îl chem la punctul de comandă, o ia de-a dreptul, nu-i place să umble prin tranşee. Şi uneori îl iau lunetiştii inamici la ochi. Odată i-a zburat cascheta de pe cap. I-am interzis să se mai expună aşa. Noroc că-i pe aproape, sîntem chiar în sectorul lui. Pînă vine el, să vă pun la curent cu situaţia regimentului. Fîşia noastră de acţiune e destul de largă. Toate trupele în linia-ntîi, cu excepţia companiei de pionieri, pe care-o păstrez în rezervă. Batalionul unu ocupă poziţia din faţa şanţului. Parcă presimţeam că o s-avem de furcă ; i-am dat lui Călina sectorul cel mai greu. Dar iată că nici el n-a reuşit să treacă.

— Vă obsedează mereu întîmplarea asta.

— Nu e firesc ? Cînd porneşti o bătălie pleci cu gîndul s-o cîştigi. Altfel ar fi absurd să-ţi arunci în foc oamenii. Ştiţi ce pierderi am avut la atacul acesta ?

— Am aflat.

— Ei bine, efectivul regimentului s-a redus la ceva mai mult de şase sute de oameni. A trebuit să ne reorganizăm pe două batalioane, pînă ce ne sosesc completările. Apropo, ce se aude cu completările astea ?

— Regimentul de marş al diviziei este pe drum. Într-o zi sau două e prevăzut să ajungă aici.

— Să nu ne uitaţi. Avem mare nevoie.

— Ştiu. Domnul general a dat ordin să vă completăm efectivele.

— Vă mulţumesc. Pe noii veniţi o să-i dau în batalionul lui Călina. El ştie foarte bine cum să-i ia pe recruţi. Cînd eram în ţară, la cazarma noastră, ne mai ciorovăiam. Cam larg la inimă. N-avea niciodată efectivul complet. Unui soldat i se mărita sora, altuia îi murea bunica, ploua cu permisii în compania lui. Dar cînd era vorba de instrucţie, zbîrnîiau toţi. Oamenii lui erau totdeauna cei mai buni.

— Există o lege a compensaţiilor, domnule colonel.

— Într-adevăr. Are el talentul ăsta, să cîştige sufletul oamenilor. Mai cu o glumă, mai cu o înţepătură, se pricepe de minune să şi-i apropie. Ţine la ostaşi, şi ei simt asta. Ar sări şi-n foc pentru el. Mă uitam chiar alaltăieri, în faţa satului. După primul atac, cînd am văzut că nu reuşim, am format o echipă de voluntari, o „grupă de şoc“, cum se zice. În frunte cu el, fireşte. Mă gîndeam să încerc o pătrundere printr-un sector pe care-l credeam mai slab apărat. I-am dat semnalul cuvenit şi fără pregătire de artilerie, fără alt sprijin, grupa de şoc a pornit în iureş, căutînd să străpungă frontul şi să lovească poziţiile inamice oarecum din flanc. Abia la jumătatea pantei mi-am dat seama că zona aceea adăpostea cuiburi de foc bine mascate. Trei mitraliere au început să tragă deodată, încrucişat. El şi-a adăpostit oamenii într-o clipă ; a avut numai cîţiva răniţi uşor. Mi-am dat seama că nici sectorul acela nu poate fi străpuns. Abia l-am convins să renunţe. „Să ştiu de bine că mor, şi tot ajung în şanţurile lor“, mi-a spus înfierbîntat cînd l-am chemat înapoi cu grupă cu tot. „Am nevoie de dumneata viu, nu mort, i-am strigat. Fă bine şi execută ordinul !“ Ca să fiu sincer, nu-mi place să recurg la asemenea argumente. Mai ales faţă de el. Dar în momentul acela era singurul mod de a-l aduce la realitate.

Mergeam printre copaci, pe o potecă mocirloasă, depărtîndu-ne treptat de linia întîi. Poteca urca uşor către o colină cu pante domoale ; vremea era calmă, aerul rece şi curat. De undeva, dinspre nord, au început deodată să răpăie mitraliere, apoi au bufnit repetat aruncătoarele de mine. Ca şi cum cineva lovea rar şi inverşunat cu pumnul într-o uşă masivă. Colonelul s-a oprit în loc, ascultînd cîteva clipe.

— Ăştia-s vecinii noştri, cavaleriştii. Au ieşit cam în faţă, pe un bot de deal. Cred că nemţii încearcă să-i scoată de-acolo.

Am pornit din nou, ascultînd, aproape fără voie. Curînd zgomotele exploziilor s-au potolit.

— Înseamnă că i-au respins, a tălmăcit colonelul zgomotele luptei. Nemţii n-au artilerie în partea aceea ; tunurile le-au concentrat în sectorul nostru. Cred că au aici ceva important, vreun depozit mare de muniţii, vreo armurărie, dacă îl apără cu atîta înverşunare.

— Cu siguranţă că maiorul Călina o să dezlege acest mister. E un om iscusit. În toată divizia se vorbeşte despre el. Unii zic că e capabil de adevărate minuni.

— Le mai înfloresc şi ei. Poveşti de tranşee. Dar un sîmbure de adevăr există. În toamnă, eram pe poziţii în faţa Turdei. Călina abia fusese numit comandant de batalion. Ne-am pomenit, într-o seară, cu trei Stukasuri. Ochitorul de la mitraliera antiaeriană a fost lovit de un snop de gloanţe. Maiorul Călina era lîngă el. A sărit la mitralieră ; avioanele tocmai se întorceau să reia atacul. A tras o rafală lungă şi avionul din mijloc a luat foc. Celelalte două s-au înălţat repede şi au dispărut spre vest. Ostaşii au început să strige ura. La trecerea Tisei, tocmai cînd ai noştri se urcaseră în bărci, a început să tragă artileria inamică de pe celălalt mal. Ploua cu proiectile pe toată suprafaţa apei. Vîslaşii rămăseseră cu vîslele ridicate. Atunci s-a desprins o barcă de la mal şi a pornit înainte, cu mare viteză. Au urmat-o celelalte. Unele s-au răsturnat, vreo două au fost lovite în plin. Dar majoritatea au ajuns dincolo. Pe urmă am aflat cine era în prima barcă...

— Am onoarea, domnilor.

Ne-am întors amîndoi. Cînd ajunsese lîngă noi ? Maiorul Călina zîmbea, cu ochii la mine, cu mîna la căciula miţoasă, purtată ştrengăreşte pe-o ureche. I-am întins mîna :

— Bucuros să vă revăd.

— Aş fi preferat să ne întîlnim dincolo de sat.

M-am întors spre colonel :

— În regimentul dumneavoastră toată lumea vorbeşte despre acelaşi lucru.

— Pentru că nu sîntem deprinşi cu insuccesele, mi-a replicat colonelul. Uite, Călina, domnul maior Tomescu a venit la noi pentru o misiune dificilă.

— Există şi altfel de misiuni ? a rîs Călina.

— Pentru dumneata, nu. Dac-ar fi una uşoară, am da-o altcuiva. Dar după ce isprăvim cu satul, îţi făgăduiesc o permisie, să te mai refaci puţin. Te-ai cam ascuţit în ultima vreme.

— Respect dieta, domnule colonel.

— N-o să te recunoască soţia cînd te-o vedea. Şi o să mă acuze că n-am grijă de ofiţerii mei.

— Nici dumneavoastră nu suferiţi de obezitate, dacă mă uit mai bine.

— La vîrsta mea obezitatea ar fi periculoasă. Ce-ţi fac oamenii ?

— Le-am dat repaus. Pînă mai adineauri au săpat adăposturi şi au dat o mînă de ajutor la instalarea aruncătoarelor.

— Două lucruri care prind bine după o luptă grea.

— Aşa m-am gîndit şi eu.

— Am primit ordin să facem o incursiune la inamic. Ia cu dumneata vreo zece oameni şi încearcă să te apropii de sat. Află tot ce poţi afla. Dacă aduci şi vreun prizonier, cu atît mai bine. Trebuie să cunoaştem exact situaţia de acolo.

— Înţeleg.

Colonelul s-a întors spre mine :

— Domnule maior, dacă aveţi şi alte indicaţii...

— Da. În primul rînd un mesaj personal de la domnul general. Avem nevoie de informaţii, nu de citări pe ordin de zi post-mortem. Ne interesează cum stau cu artileria, şi dacă au ceva blindate în sat. Nu vă spun mai multe. Cred că ştiţi ce aveţi de făcut...

A zîmbit privind în jos :

— Desigur. Nu e prima oară...

— De asta te-a şi numit domnul general, a intervenit colonelul. Ai grijă să-l iei cu dumneata pe locotenentul Soare şi doi pionieri. Mai mult ca sigur că nemţii au plantat mine peste tot.

— Le-am cam aflat sistemul. De obicei, minează în special drumurile de acces. Dar noi mai ştim să mergem şi pe scurtătură. Sper să reuşim. Cînd trebuie să fim înapoi ?

— Cel tîrziu diseară. Aş vrea să stau şi eu de vorbă cu oamenii înainte de plecare.

— Sînteţi oaspetele meu, atunci. Dacă n-aveţi nimic împotrivă, mergem chiar acum la batalion.

— Mergeţi, a încuviinţat colonelul. Ai grijă de oameni, Călina. Nu-i expune mai mult decît e necesar. Dacă ai nevoie de ceva, mă găseşti la punctul de comandă.

A încuviinţat din cap şi m-a invitat cu un semn curtenitor :

— O luăm pe-aici, prin pădurice. E mai aproape şi mai puţin primejdios.

I-am făcut semn caporalului Dogaru, care mă urmase toată vremea : „Hai !"

— Vine bine misiunea asta, a rupt tăcerea maiorul Călina. Simţeam nevoia să fac ceva, să mă reabilitez cît de cît.

— Nu era nevoie. Aţi făcut destule lucruri frumoase în toată campania.

Şi-a turtit căciula spre frunte, cu un gest de nerăbdare :

— Eşecurile se uită mai greu decît succesele. Nu vînez gloria, domnule maior, dar îmi place rolul de învingător. În copilărie am făcut sport. Jucam fotbal în echipa de pitici a unui club fără speranţe şi mîncam bătaie destul de des. Gustul înfrîngerii e totdeauna amar. Dac-ar fi depins după ce simţeam, echipa noastră ar fi ajuns campioană. Dar nu e totul să vrei. Jucam la nimereală, după ureche, pe cînd adversarii noştri aveau antrenori pricepuţi, care-i învăţau tactica jocului. Aici, la război, e altceva. Forţa brută e uneori mai puternică decît tactica ; două baterii grele în plus pot schimba soarta unei lupte. Iar noi aici, în munţi, ducem lipsă de baterii grele. Tare sînt curios ce ascunde satul ăsta, dacă nemţii au concentrat aici atîtea tunuri.

— Să sperăm că pînă diseară veţi avea răspunsul la întrebare.

— Asta sper şi eu. De asta spun că misiunea vine la timp.

Vorbind, am ajuns la un şanţ de comunicaţie adînc, cu marginile înălţate şi bătătorite riguros.

— În stînga am punctul de comandă ; în dreapta e poziţia companiei întîi. Eu zic să mergem direct la oameni, pe poziţie.

— De acord.

Am sărit după el în şanţul de comunicaţie pe fundul căruia noroiul negru, clisos, se lipea de tălpile cizmelor. Am mers vreo treizeci de metri, am cotit spre dreapta şi am dat peste un post de observare : o groapă adîncă, aproape pătrată, lată cît să încapă în ea doi-trei oameni ; în faţă avea un taluz întărit cu bîrne şi pămînt bătătorit. Cam la înălţimea pieptului, în pămîntul amestecat cu pietre mărunte, era săpată un fel de firidă în care am zărit un telefon de campanie, un bidon de aluminiu, un pachet de pansament individual şi trei grenade defensive. Strictul necesar pentru ca postul să funcţioneze. Postul însemna acum un sergent blond, înalt, care cerceta prin binoclu poziţia inamică. Purta pe sub căciulă o basma neagră cu picăţele albe.

— Ce-i pe-aici, Petre ? l-a întrebat maiorul Călina.

Sergentul a lăsat binoclul să-i atîrne pe piept şi a dus mîna la căciulă :

— S' trăiţi, dom' maior, e linişte. Nu se vede nici o mişcare.

— Le dă mîna, acum, să stea liniştiţi. Şi tu, ce-i cu broboada asta ? Ai trecut la efecte civile ?

— Mă doare o măsea, dom' maior.

— Lasă că poate găsim în sat un dentist să ţi-o scoată.

— În sat ? s-a mirat sergentul.

— Ce te uiţi aşa ? Ambulanţa diviziei e la vreo opt kilometri în urmă, şi satu-i colea. Ai şi tu răbdare pînă-l luăm. Iar dacă nu mai ai răbdare, vino acum cu mine. Plec în cercetare.

— Aha ! s-a dumerit sergentul. Dacă mergeţi dumneavoastră, luaţi-mă şi pe mine, dom' maior. Abia mai uit de durere.

— De ce dacă merg eu ? Altfel nu te-ai duce ?

— Ba da. Dar cu dumneavoastră e mai vesel. Şi nu ne-ntoarcem niciodată cu mîna goală.

Maiorul Călina a ridicat din umeri :

— Chestie de noroc, băiete. Dar de data asta chiar e ordin să nu venim cu mîna goală. Comandamentul are nevoie de-o limbă.

— Eu zic că se face, dom' maior.

— Trebuie. De-aia te-am ales pe tine, că te pricepi. O să te schimb din post şi peste-un sfert de ceas te prezinţi la batalion gata de drum.

— 'Ţeles !

Am pornit mai departe prin şanţul de comunicaţie.

— Aplecaţi-vă, mi-a spus el. Vizavi de noi sînt cîţiva lunetişti. Pînă le-or veni de hac ai noştri, trebuie să umblăm cu grijă.

I-am urmat sfatul pe care el însuşi îl ignora. Mergeam în urma lui prin şanţul îngust, mocirlos, care cotea domol spre dreapta. Deodată s-a oprit :

— Sergentul ăsta, Petre, e dat naibii. Citat de două ori pe divizie şi propus pentru „Virtutea Militară". Acum trei săptămîni, cînd am forţat rîul, aveau nemţii pe malul celălalt o mitralieră bine adăpostită. Cum se mişca ceva, cum trăgea o rafală. O maşină perfectă, cum să vă spun ? Nu trecea nici pasărea. Sergentul Petre vine şi-mi raportează că vrea să-ncerce el. „Du-te, băiete, i-am spus. Dar dacă păţeşti ceva, ai de-a face cu mine !" Abia aştepta să-i dau drumul. Parcă se ducea la o petrecere, aşa a zbughit-o. S-a tîrît prin zăpadă, descoperise el o văioagă nu prea adîncă, atît cît să nu se vadă din ea. A ajuns în spatele mitralierei. înţelegeţi ? Auzim odată buf, grenada, şi după vreo jumătate de oră apare sergentul meu ducînd din urmă doi nemţi frumuşei, cu echipament nou-nouţ pe ei, de ziceai că s-au gătit de paradă. „Pe al treilea l-am lăsat acolo, dom' maior, zice, l-a nimerit o schijă drept în frunte. Dar ăştia au scăpat şi m-am gîndit să-i aduc încoace". Nu-mi venea să cred, domnule maior. Un singur om să distrugă un cuib de armă automată şi să mai vină şi cu doi prizonieri ! Are un simţ de orientare formidabil. În toamnă, pe cînd ne apropiam de Cluj, tot aşa, în faţa unui cătun ne-au oprit cu mitralierele. Petre al meu, că se duce el să descurce lucrurile. Du-te, ce era să-i spun ? Ne încurcau al naibii, şi tot batalionul stătea cu faţa la pămînt, în noroi. A luat-o tot aşa, pe ocolite, pe după nişte tufe care despărţeau două ogoare. Se tîra ca şarpele. Deodată

nici eu nu l-am mai văzut, cu toate că nu-l slăbeam din ochi. Cu grenada, asta-i știința lui. Două bubuituri și hai, băieți, la atac. După isprava asta a lui, am luat satul în mai puțin de-o oră. Atunci l-am propus la „Virtutea Militară".

— De unde-i băiatul ?

— De pe lîngă Dej. Refugiat cînd cu dictatul de la Viena. Avea părinții acolo. Am trecut pe la cîțiva kilometri de satul lui, în timpul ofensivei din Ardeal, dar n-a suflat o vorbă. Altul poate ar fi cerut voie să meargă să-i vadă pe-ai lui. E drept că în ritmul în care înaintam nu prea ne ardea să dăm permisii ostașilor. Dar el n-a suflat o vorbă și nici eu nu l-am întrebat. Abia cînd am intrat în refacere, după trecerea Mureșului, l-am trimis trei zile acasă. Trebuie să te gîndești și la sufletul soldatului. În toată campania a mers în fruntea batalionului, și se vîră unde e mai greu. Ai zice că are ceva personal de împărțit cu inamicul.

— Poate că are. Am auzit atîtea despre ce s-a întîmplat în Ardeal pe timpul ocupației.

— Poate, a murmurat maiorul Călina.

Șanțul de comunicație se termina în spatele unui dîmb care ascundea poziția de privirile inamicului. Aici, la adăpostul dîmbului, ostașii improvizaseră un fel de atelier — o masă din scîndură cioplită cu barda, cu picioarele din trunchiuri subțiri de brad înfipte în pămînt. Locotenentul Soare, cu o șurubelniță în mînă, era aplecat asupra unui aparat. Călina a făcut un gest larg spre el :

— Vi-l prezint pe comandantul companiei de pionieri.

— Îl cunosc. El mi-a fost călăuză pîn-aici. Te-ai și apucat de lucru, domnule locotenent ?

— Îmi dă de furcă detectorul ăsta. I-o fi ajungînd și lui. Dar deocamdată nici o speranță să primim altele noi. Cică materialele sînt pe drum.

— De vreo lună tot aud povestea asta, l-a întrerupt maiorul Călina. Și crezi că dă rezultate ?

— Așa sper. A fost mult pînă i-am găsit hiba, un fir dezlipit chiar lîngă baterie.

— Fă-l la loc cît poți de repede, că avem treabă. Peste vreo jumătate de oră facem o plimbare către sat.

— Iar ne jucăm de-a indienii ?

— Nu-ţi place ?

— Abia aştept. Cînd stai prea mult pe loc, te prind gîndurile negre.

— Ce mai ştii de pe-acasă ?

— Nimic important, a murmurat locotenentul ferindu-şi privirea. Am primit ieri o scrisoare. Mama tot caută să mă consoleze. Şi-mi dă sfaturi să mă feresc de răceală. Cînd eram mic, răceam uşor. Montez drăcia asta la loc, domnule maior. Într-un sfert de ceas sînt gata.

— Grăbeşte-te, a spus maiorul Călina punîndu-i o mînă pe umăr. Şi lasă gîndurile negre. Avem destule griji şi aşa...

M-a invitat cu un gest să mergem mai departe.

— Cu băiatul ăsta e o poveste, mi-a spus el apoi. I-a murit logodnica în timpul unui bombardament, la Ploieşti, cu cîteva zile înaintea nunţii. Era la partea sedentară a diviziei. După nenorocirea asta a cerut să fie trimis pe front. I s-a aprobat. Şi cred că i-a prins bine. Ba poate că şi nouă ne-a prins bine. Trăieşte aşa, cu un fel de disperare, ia asupra lui tot felul de misiuni dificile, ca şi cum nu i-ar păsa de viaţă. L-am scuturat de cîteva ori, măi băiatule, vino-ţi în fire, meseria ta de pionier este prin natura ei foarte primejdioasă. Nu e nevoie s-o faci tu mai grea decît este. Şi-apoi, gîndeşte-te şi la soldaţi cînd te apuci de treburi riscante. Acuma s-a mai dat pe brazdă. Ştie că sînt cu ochii pe el şi nu mai face imprudenţe. I-a învăţat şi pe soldaţi cum să umble cu minele noi. Nemţii se pricep de minune să le complice. Dar şi ai noştri le prind destul de repede secretul. Care apucă să desfacă una, nu mai are de ce să se teamă. Prima dată e un coşmar, stai cu răsuflarea oprită şi te uiţi la el cum umblă prin trusa de chei şi ştii că n-ai cum să-l ajuţi...

Vorbind, am ajuns la punctul de comandă al batalionului. Era un bordei din bîrne şi pămînt instalat în spatele unei stînci. De acolo, se vedeau şerpuind pe coastă tranşeele negre ale celor din linia întîi. Dincolo de ele, o vale largă, cu copaci rari cărora le apăreau numai coroanele din zăpadă. Peste vale începea al doilea lanţ de munţi, în faţa căruia se oprise regimentul. Iar în faţă, drept în faţa noastră, satul. Pe pantele domoale dintre două dealuri

se înşirau cîteva zeci de case ; şoseaua şerpuia printre ele şi se pierdea în negura dintre munţi, unde bănuiam că începe trecătoarea. Hărţile sînt exacte, dar nu spun prea multe despre forma adevărată a caselor, despre culoarea lor atrăgătoare. Peisajul avea, aici, ceva familiar, semăna cu orăşelele de pe Valea Prahovei, cu casele acelea pitoreşti risipite pe coastă, printre brazi. Am privit atent prin binoclu şi am distins pînă şi pereţii pe jumătate din piatră, iar de la înălţimea unui stat de om în sus, din bîrne ; acoperişurile cu pante repezi, cum se obişnuieşte la munte, mai păstrau pe partea dinspre nord petice de zăpadă. La marginea din dreapta a satului, pe înălţime, se afla biserica : înaltă, simplă, ca un cub alb deasupra căruia străjuia o clopotniţă ascuţită, cu un orologiu care continua să funcţioneze.

— Artileria lor trăgea de dincolo de creastă cînd am atacat noi, mi-a explicat maiorul Călina. Foc de baraj, tras chiar pe primele rînduri.

— Probabil că au observatorul în turla bisericii.

— Aşa cred. Şi eu tot acolo l-aş fi plasat. Doi oameni, un binoclu, o hartă şi un telefon. Prea trăgeau la precizie, parcă puneau proiectilele cu mîna. Ordinul de oprire a atacului a venit la timp. Întîi m-am supărat, credeam că putem răzbi. Dar pe urmă mi-am dat seama că dacă încercam să mergem mai departe, pierdeam degeaba oamenii. Se apără straşnic alde Friţ. Ce-or fi adăpostind în satul ăsta, nu pricep. De asta nici n-au tras ai noştri cu artileria asupra satului. Dacă e altă socoteală acolo ? Distrugem satul şi consumăm muniţia. Am cerut să tragă numai asupra cuiburilor de foc pe care le-am descoperit. Dar nici acolo nu ne-a mers din plin. La primul atac am pus observatori să noteze de unde trag. Apoi dă-i cu artileria. La al doilea atac au tras din alte locuri. Au mutat mitralierele între timp ? Sau şi-au păstrat ascunse o parte din ele, ca să le aibă intacte cînd reluăm atacul ? Cert este că de trei ori am încercat şi tot degeaba. O să fac pe dracu-n patru să iau cîţiva prizonieri. Poate ne ajută ei să dezlegăm misterul.

— Asta ne-am gîndit şi noi cînd am hotărît incursiunea.

— Să-mi daţi voie să-mi adun oamenii... Telefonist, fă-mi legătura cu compania-întîi.

Am auzit, în stînga mea, hîrîitul magnetoului de la un telefon de campanie. Apoi un glas de adolescent :

— Alo. Someşul, dă-mi Liliacul ! Liliacul ! Alo ! Alo ! Acuma te aud... Dom' maior, aveţi legătura.

Maiorul Călina s-a strecurat pe lîngă mine şi s-a aplecat asupra telefonului :

— Alo ! Tu eşti, Mărculescule ? Ce e pe la voi ?... Aşa. Lasă-ţi un înlocuitor şi vino la mine cu grupa de şoc... Acum. Avem o treabă importantă. Luaţi-vă tot ce trebuie, ca de obicei.

A întins receptorul telefonistului.

— Dă-mi Garoafa, urgent. Şi... Coţofană, unde-ai dispărut, drace ?

— Aici, dom' maior !

— Uite actele mele şi scrisorile. Ai grijă unde le pui, să le găsesc la întoarcere. Dacă mi se-ntîmplă ceva, le trimiţi la ai mei. Ai adresa.

— Dumneavoastră să vi se întîmple ceva ? a protestat soldatul. Nu există, dom' maior.

— Vorba, soldat ! Fă cum îţi spun. Hai, băiete, cu Garoafa aia !

— Aveţi legătura, dom' maior.

— Alo ! Cu locotenentul Mitrică... Da, eu. Mitrică, fii atent. Rămîi înlocuitor la comandă pentru cîteva ore. Sau... rîse scurt — pentru totdeauna, dracu ştie... Ei, glumesc. Dar ştii povestea cu ulciorul... Nu, Mărculescu merge cu mine. Plecăm într-o „excursie". Auzi, ce face sergentul Iepure ?... Aha ! Se ceartă cu bucătarii ! Un cîrcotaş, Iepure ăsta. Trimite-l încoace, cu arme şi muniţie, dar fără acte... Păi sigur, te scap de el pentru jumătate de zi... Am înţeles, te-ai supărat. Îţi promit că ţi-l aduc teafăr înapoi.

După vreo jumătate de oră, în faţa punctului de comandă al batalionului se adunaseră cincisprezece oameni, aliniaţi pe două rînduri dar formînd cîteva grupuleţe distincte : în flancul drept, căpitanul Mărculescu, un ofiţer mic de statură, solid, negricios la faţă. Orbitele adînci îi dădeau o înfăţişare sumbră, părea nedormit sau supărat. În stînga lui, doi cîte doi, cei zece ostaşi din grupul de şoc, înarmaţi cu pistoale-mitralieră, cu cartuşierele şi sacii de grenade atîrnaţi la brîu. Al doilea grup îl formau pionierii : locotenentul Soare, cu faţa roşie de frig, şi doi sol-

daţi purtînd pe umăr, ca nişte lănci, antenele detectoarelor de mine. Veneau apoi oamenii lui Călina — sergentul Petre, cu basmaua legată pe sub fălci, purtînd în bandulieră, cu ţeava-n jos, o puşcă cu lunetă, și sergentul Iepure, care avea trei baionete înşirate la brîu, un sac mare cu grenade şi un binoclu atîrnat de gît. Comandantul nostru de companie din şcoala militară ar fi murit de indignare văzînd o subunitate care încălca regulile obişnuite ale uniformei.

— Gata, băieţi ? am auzit în spatele meu glasul colonelului Stamatescu.

— Gata, domnule colonel, a răspuns maiorul Călina.

Colonelul a venit mai aproape, și-a trecut privirea peste fețele atente ale ostașilor și și-a dres glasul :

— Dragii mei, această acțiune e ordonată de divizie. Rezultatul ei va fi raportat domnului maior Tomescu, șeful de stat-major, care va sta aici pînă la întoarcerea voastră. Voi reprezentaţi onoarea regimentului. Știți bine ce ni s-a întîmplat alaltăieri. Recunoaşterea aceasta are drept scop să ne informăm mai bine despre situaţia inamicului, în vederea unui nou atac. S-ar putea ca tocmai datele aduse de voi să ne ducă la succes. Cu condiția să vă întoarceţi la timp.

S-a întors spre mine :

— Vreți să le spuneţi ceva, domnule maior ?

Știam că nu-i vreme de discursuri. El însuși sintetizase exact ceea ce trebuiau să ştie ostaşii. Dar mă simțeam dator să le spun ceva ; doar reprezentam divizia ! Am făcut un pas înainte și mi-am dres glasul :

— Domnul general a apreciat purtarea regimentelor la atac. Regretăm că s-au pierdut mulţi oameni. Informaţiile pe care le așteptăm ne vor ajuta să pregătim mai bine atacul următor. Să ştim cît mai exact poziţiile inamice, în special artileria şi tancurile. Aşa vom cuceri satul cu pierderi mai puține. Acesta-i sensul acțiunii dumneavoastră. Vă aștept cu veşti bune şi vă doresc succes !

Cîteva murmure timide au fost răspunsul acestei urări. Nici nu era de așteptat ca un grup atît de mic să izbucnească în urale ; oamenii păreau stingheriţi de prezenţa noastră ; mi se părea inutil să-i mai ținem acolo, în sufla-

rea înghețată a vîntului. Am făcut semn colonelului că am terminat ; el s-a întors spre maiorul Călina :

— Domnule maior, luați comanda !

Maiorul Călina a salutat regulamentar și s-a întors pe călcîie, cu fața spre ostași :

— Săriți pe loc ! Cît mai sus !

Cîțiva, care mai fuseseră în asemenea misiuni, au început să țopăie pe loc ; ceilalți i-au imitat îndată. Călina a arătat cu degetul către un soldat :

— Îndreaptă-ți bidonul, că face zgomot.

Soldatul și-a smucit umerii, și-a potrivit centura, apoi a sărit iarăși, fără alt ordin. De data asta s-a auzit doar lovitura mată a tălpilor pe pămîntul moale.

— Așa. Fără vorbă și fără fumat. O să mergem toți, ocolind muntele, pînă la înălțimea din dreptul satului. Cînd ajungem sus, căpitanul Mărculescu cu grupa rămîn pe loc să ne acopere ; eu cu Iepure și Petre mergem mai departe. Așteptați acolo ; dacă nu venim pîn-la apusul soarelui, înseamnă că s-a întîmplat ceva. Vă întoarceți și raportați tot ce ați văzut pe parcurs.

— Să vă așteptăm pînă se-ntunecă, a spus căpitanul Mărculescu.

— Nu. Nu e timp. Vă întoarceți și raportați, ca să se ia alte măsuri. Dacă în timp ce ne întoarcem vedeți inamicul venind după noi, deschideți focul, faceți cît mai multă gălăgie. Dar nu cred să fie cazul. O să ocolim observatoarele lor. Încă ceva. Nici un pas alături de traseu. Știți obiceiul nemților, să pună mine unde nu te aștepți. Mergeți numai pe culoarul cercetat de pionieri. Asta-i tot. Căpitanul Mărculescu încheie coloana. După mine, înainte !

I-am privit cum se depărtau, pe cărarea care ducea spre observatorul înaintat din flancul drept. De acolo pînă la cota 1021 nu erau mai mult de doi kilometri, dar drumul lor ocolea mult, peste coasta împădurită a muntelui, prin văioagele acoperite de zăpadă, pe sub stîncile amenințătoare, suspendate deasupra prăpăstiilor negre, abia ghicite, dintre o înălțime și alta. Mă simțeam cam inutil în vreme ce oamenii aceia porneau într-o expediție deopotrivă importantă și primejdioasă. Colonelul Stamatescu a

intuit ceva din starea mea de spirit ; i-am auzit tusea ușoară și m-am întors spre el.

— Sper să reușească, mi-a spus. Maiorul Călina pare făcut anume pentru misiuni de soiul acesta. Acuma n-avem decît să așteptăm. Dacă doriți, să mergem la punctul de comandă, să vă explic în detaliu cum a decurs atacul.

CAPITOLUL ȘASE

— Parcă-s mai mulți decît la plecare, sau mi se pare mie ? mi-a spus colonelul întinzîndu-mi binoclul.

Prin ceața înserării abia distingeam siluetele care se apropiau tot așa, în șir indian, ca la plecare. Am încercat să-i număr, dar greșeam mereu ; în mers siluetele lor se suprapuneau, se confundau, își schimbau poziția de la o clipă la alta.

— Optsprezece, am spus.

— Optsprezece am numărat și eu. Înseamnă că...

— Înseamnă că aduc trei nemți cu ei. Acum se văd mai bine.

Am pornit amîndoi, fără vorbă, ca și cum ne-am fi înțeles dinainte, în întîmpinarea grupului care se apropia. Ne-am întîlnit în preajma observatorului înaintat. Maiorul Călina a raportat cu mîna la caschetă :

— Domnule maior, misiunea a fost îndeplinită. Am capturat trei prizonieri și o hartă. Am recunoscut dispozitivul din spatele cotei 1021 și am localizat o baterie de obuziere pe direcția bisericii, la vreo opt sute de metri mai în spate. În curtea fermei am văzut trei tancuri, dintre care unul cu șenila desfăcută. Se munceau s-o monteze la loc.

— N-au prins de veste cît ați umblat pe-acolo ?

— Nu. Ostașii capturați sînt de la observatorul de pe coastă. Am așteptat să se schimbe și la întoarcere i-am înhățat, pe ei și pe subofițerul care-i însoțea.

— Foarte bine, domnule maior Călina. Comandantul diviziei o să se bucure. Mi-ar trebui o escortă să-i însoțească pe prizonieri la comandament. Dacă oamenii dumneavoastră sînt obosiți, luăm alți ostași.

— Nici vorbă de oboseală. Sîntem deprinşi, a spus liniştit maiorul Călina.

Ştiam că obiceiul în divizie era ca prizonierii să fie escortaţi de către cei care i-au capturat ; asta era o mică răsplată pentru isprava lor. Protestul politicos al maiorului mi-a dat o altă idee. M-am adresat comandantului de regiment :

— Domnule colonel, dacă sînteţi de acord, aş vrea ca maiorul Călina să raporteze personal generalului despre rezultatul incursiunii.

— Mi se pare firesc, a spus colonelul, apoi cu o privire şireată spre maior : Doar dacă nu e prea obosit... Ce zici, Călina ?

— Dacă insistaţi... M-aş simţi onorat să raportez domnului general.

— Atunci... o să schimbăm cîteva vorbe cu prizonierii, apoi mergem spre comandament.

— Am înţeles. Iau doi oameni cu mine. Sergent Petre, sergent Iepure, veţi escorta prizonierii. Ceilalţi...

— O clipă, am spus apropiindu-mă de restul grupului de incursiune, care rămăsese deoparte. Căpitan Mărculescu, locotenent Soare, şi voi, ostaşi, vă mulţumesc în numele domnului general. Aţi îndeplinit foarte bine misiunea. Vom propune să fiţi citaţi prin ordin de zi pentru acţiunea voastră !

Întunericul care cobora repede nu m-a împiedicat să văd zîmbetul de satisfacţie care le-a înfrumuseţat feţele obosite.

— Domnule maior, puteţi da liber oamenilor. V-aş propune ca în noaptea asta să se odihnească.

— Am înţeles, a spus Călina. Căpitan Mărculescu, măsuri în consecinţă. Rămîi în locul meu pînă mă întorc de la divizie.

S-a întors spre mine, în vreme ce detaşamentul se depărta în întuneric :

— Tare sînt curios să aflu pînă la capăt secretul satului. Dacă ştiam nemţeşte, i-aş fi întrebat pe drum.

— Aflăm noi imediat, i-am spus şi m-am apropiat de subofiţer : Din ce unitate sînteţi ?

A pocnit călcîiele şi s-a prezentat :

— Feldwebel Müller Alfred, din Batalionul şapte grenadieri blindaţi.

— Ce unităţi se află în sat ?

— Nu cunosc, am venit de curînd cu tancurile la reparaţii. În sat este un atelier pentru tancuri, autotunuri şi maşini de cercetare. Pot să intre douăsprezece maşini o dată. Are centrală electrică proprie şi e comandat de un colonel.

— Atunci ce căutaţi la observatorul de pe munte ?

— Cît se repară tancurile, facem de pază împreună cu soldaţii din regimentul de infanterie.

Am simţit că-mi pierd răbdarea. Prizonierul ştia mai multe, eram sigur.

— Te întreb din nou : ce unităţi sînt în sat ?

— Un regiment de infanterie şi un batalion SS pentru lupta împotriva partizanilor, a răspuns el grăbit. În spatele satului sînt baterii de artilerie.

— Cîte tunuri ?

— Nu le-am numărat. Sînt venit de trei zile aici. Muncim în atelier, facem gardă...

— Cîte tunuri ? am repetat cu glasul înăsprit.

— Douăsprezece sau treisprezece. Nu pot spune precis.

— Tu ? m-am apropiat de al doilea prizonier.

— Amîndoi sînt din echipajul meu, a spus plutonierul.

— Lasă-i pe ei să vorbească. Numele şi unitatea ?

— Soldat Kohn Ludwig, Regimentul 225 infanterie.

— Ce misiune aveţi aici ?

— Trebuie să apărăm atelierul. Domnul căpitan Hoffmann spune că aici vom sta pînă la sfîrşitul războiului.

— Şi tu ? l-am întrebat pe al treilea prizonier.

— Soldat Kruger Bruno, Regimentul 225 infanterie. Am venit pe front de două săptămîni.

— Recrut ?

— Da. La plecare ne-au spus că pînă ajungem pe front ne soseşte arma secretă care se fabrică acum.

— Ce fel de armă ?

— Nu ştiu mai mult. O armă secretă, făcută din ordinul führerului.

— Bine. Mergem la comandament şi o să spuneţi acolo tot ce ştiţi. Nu încercaţi să fugiţi. Soldaţii din escortă sînt buni trăgători, chiar şi pe întuneric.

Lîngă mine, colonelul Stamatescu și maiorul Călina așteptau sfîrșitul discuției. Le intuiam nerăbdarea, de aceea le-am spus pe scurt ce aflasem de la prizonieri.

— Totul e clar, a spus colonelul. Acum îmi explic de ce se agață de satul ăsta cu atîta încăpățînare. Iar cu efectivele nu stau rău deloc. Un regiment, batalionul SS, tanchiștii de pe mașinile aflate în reparație...

— Plus tunurile, a adăugat maiorul Călina. Ne mai mirăm că nu putem să-i răzbim. Ne-ar trebui cel puțin de două ori mai multe forțe decît avem în sectorul ăsta. Şi artilerie, bineînțeles.

— O să raportăm la corpul de armată. După ce aflăm tot ce trebuie. Domnule colonel, noi am plecat. Cred că și generalul e nerăbdător să afle rezultatul incursiunii. Direct de la sursă, am adăugat.

Ne-am strîns mîinile. L-am auzit spunîndu-i lui Călina cu voce coborîtă :

— Întoarce-te cît mai repede. Nu știm ce se poate întîmpla la noapte.

Aş fi vrut să-l contrazic ; un regiment care are misiunea să păzească asemenea obiectiv nu se apucă să atace noaptea. Dar pe front orice e posibil. Am pornit deci, caporalul Dogaru în față, apoi prizonierii, flancați de cei doi sergenți, iar în urmă eu și maiorul Călina. Era o seară rece, dar liniștită, fără vînt. De undeva, din spatele nostru, între vîrfurile munților se ivise luna. Drumul îmi părea mai uşor acum, la întoarcere. Poate și pentru că mă întorceam cu un rezultat bun. Chiar dacă nu era meritul meu, mă simțeam oarecum părtaş la acest succes.

— Acum s-o luăm mai pe-ndelete, domnule maior. Cum a mers incursiunea ?

— A fost destul de simplu. Mai simplu decît altă dată. Însă al naibii de obositor. O jumătate de zi să te cațeri pe munți, să te tîrăști, să te ascunzi în zăpadă... Noroc că oamenii mei sînt rezistenți. Asta este, într-adevăr, opera mea. Lucrul cu care mă mîndresc cel mai mult.

— Cum adică opera dumneavoastră ?

— Instrucția. Cred că m-au blestemat uneori, în sinea lor. O instrucție grea, făcută progresiv, ca antrenamentul unui campion. N-am inventat-o eu. În școala de ofițeri am avut un comandant de companie dat naibii ; pe atunci îl

socoteam cam sărit, fiindcă susţinea sus şi tare că vrea să scoată din mîna lui nici mai mult nici mai puţin decît *soldatul perfect.* O vorbă care ne înfiora, domnule maior. Fiindcă asta însemna marşuri lungi şi grele, cu tot echipamentul de război ; mergeam pînă la istovire, cîte-o noapte-ntreagă, încărcaţi ca nişte hamali, iar cînd ne întorceam la cazarmă, pe ultimul kilometru — precum ştiţi, kilometrul cel mai greu — ne punea să cîntăm. Noaptea, după stingere, în dormitorul vast şi rece, cu geamuri vechi care nu se închideau bine, plănuiam pe şoptite răzbunări ciudate împotriva acestui om şi a ideii sale fixe. Îl socoteam pe rînd un sadic, un nebun sau un carierist hotărît să agonisească grade sau decoraţii pe spinarea noastră. Mai tîrziu, ca locotenent, mărşăluind alături de soldaţi la o manevră sub ochii neiertători ai unor arbitri de la minister, am înţeles ce voia comandantul companiei noastre de elevi. La jumătatea marşului, o parte din soldaţi abandonaseră pe drum, în timp ce noi, instruiţi după metoda celui pe care-l socoteam nebun, mergeam neobosiţi înainte. Soldatul perfect nu era un simplu vis al căpitanului ; el exista în fiecare dintre sublocotenenţii ieşiţi din mîna lui.

— Se mai întîmplă să judecăm greşit oamenii, să nu le pricepem intenţiile de la început.

— Poate înţelegerea asta vine cu timpul, sau cu experienţa. Pentru mine, marşul de care vă spun a fost o mare răspîntie în viaţa mea de ofiţer. Din ziua aceea m-am hotărît şi eu să fac soldaţi perfecţi din gloata anonimă, uşor speriată, căreia încă nu i se potrivea denumirea de pluton. Privirile oamenilor, după un marş greu, exprimau aceleaşi gînduri tulburi-răzbunătoare pe care la şcoală le citeam în ochii colegilor. Dar trebuia să iau lucrurile de la capăt, leatul vechi învaţă pe leatul nou, asta de cînd se ştie armata. Am început să-mi pun în aplicare programul. Era greu, dar avea să-i facă mai rezistenţi în faţa morţii, era raţiunea supremă de a-i supune caznelor soldăţeşti fără număr, era scuza mea în faţa reproşurilor nerostite ; mai apoi, devenind comandant de companie, ceream noilor sublocotenenţi aceeaşi purtare fără milă, izvorîtă din mila supremă pentru viaţa soldaţilor. Aşa am izbutit să aduc teferi, în ţară, supravieţuitorii batalionului scăpat din în-

cercuire undeva departe, în stepă ; două mii de kilometri măsurați cu pasul — cunoașteți dimensiunile acelei campanii absurde. Se vorbea despre detașamente de poliție care aveau misiunea să întoarcă spre front pe toți ostașii scăpați teferi ; se vorbea despre echipe speciale din trupele SS, cu misiunea de a-i împușca pe soldații ce se depărtau de front, socotindu-i dezertori ; în acele zile grele, justiția se mutase în încărcătorul *Schmeisserului*, iar sentința și executarea ei se confundau într-un singur act, fără drept de apel. De ce trebuiau toate astea, mă întrebam atunci și mă întreb și acum. Și iată că nu s-a terminat încă, Hitler continuă să reziste, să spere și să dea ordine, pe cînd armata lui tot mai istovită dă înapoi pas cu pas, vărsîndu-și sîngele și vărsînd sîngele altora, fără speranță, cu amara speranță de a întîrzia sfîrșitul... Dacă m-ar întreba cineva de ce înfrunt primejdiile, de ce mă duc totdeauna în fața soldaților, aș spune exact ceea ce gîndesc, ceea ce simt : o fac pentru a apropia măcar cu cîteva clipe sfîrșitul acestui război. Fiindcă sfîrșitul lui e unul singur. Chiar dacă nemții ne tot spun povești despre „noua armă ordonată de führer", pe care nu le mai cred nici ei înșiși.

— Ar fi ridicol să mai creadă. Și totuși rezistă.

— Rezistă, sigur. De teamă, din ordin, din fanatism. Dar asta mă înverșunează și mai mult. Mă duc bucuros cu oamenii mei unde e mai greu. Dacă i-aș trimite singuri într-o misiune, m-aș simți oarecum vinovat. De aceea prefer să merg cu ei. Sînt om de meserie, știu bine ce trebuie să fac ca să-i scot din încurcătură. Iar ei au mai mult curaj cînd mă știu pe mine alături... Cred că vă par lăudăros.

— Nicidecum. Asta-i realitatea. Oamenii cred în dumneavoastră, i-am auzit pe mulți spunînd-o într-un fel sau altul.

— Îmi pare bine că mă înțelegeți. Uneori cîte-un coleg îmi spune-n față : „Ce-ai de gînd, Călina, vrei să faci colecție de decorații, de te vîri mereu în gura lupului ?" Mi-e greu să le explic tot ce se întîmplă cu mine aici, pe front. În orice caz, prefer să plec împreună cu ostașii decît să-i aștept și să-mi imaginez tot felul de catastrofe. Astăzi, de pildă, cum aș fi stat știindu-i departe, în preajma satului aceluia blestemat ? E drept, de astă dată am primit ordin, dar dacă n-aș fi primit, aș fi insistat să mă duc cu ei.

Prima parte a drumului a fost un fel de plimbare prin pădure ; urcam, urcam mereu, dar drumul nu era mai greu decît altele. La picioarele cotei 1021 a început greul. Şi-au înconjurat poziţia cu sîrmă ghimpată, iar sus au un observator de unde domină toată valea. Cum să treci pe sub nasul lor ? Mai ales că în faţa reţelei de sîrmă puteau să fie şi ceva mine. L-am pus pe locotenentul Soare în faţă, cu deminorii lui. Au descoperit în două rînduri cîte-o minune de-asta. Cînd am ieşit din pădure, am luat-o tîrîş. Aproape un kilometru, ocolind cota 1021, pînă am ajuns în valea din spatele ei. Ştiţi bine cum e aici, în munţi : nu faci front continuu, te bazezi pe înălţimile dominante şi aperi punctele obligatorii de trecere. Altfel îţi risipeşti degeaba oamenii. Aşa s-au organizat şi ei : puncte întărite pe înălţimi, şi între ele patrule. De-acolo, din vale, nu se vedea mare lucru. Am găsit o groapă acoperită de tufe şi l-am lăsat pe Mărculescu cu grupa acolo, iar eu i-am luat pe sergenţii ăştia doi şi am plecat mai departe, prin pădure, pînă am dat de o potecă. Am mers de-a lungul ei, ţinîndu-ne deoparte ; în incursiune te fereşti de drumurile obişnuite, altfel te pomeneşti nas în nas cu inamicul. După vreo două sute de metri am ajuns iarăşi pe-o înălţime şi ne-am adăpostit în zăpadă ; cu gînd să vedem pe-ndelete ce se petrece în sat. Am văzut o clădire scundă, într-o curte largă ; am presupus că-i o fermă, chiar dacă în curte erau tancuri. Atelierul despre care ne-au spus prizonierii. La nord de sat mai este o formă de teren, un fel de platou mai puţin înalt, de aceea nu-i trecut pe hartă. Să-i zicem „cota fără nume". Dincolo de ea e şoseaua, pe care se plimbă în voie tancuri şi maşini. Pe acolo vin şi pleacă tancurile care au nevoie de reparaţie ; pe acolo le sosesc muniţii şi întăriri. Dac-am pune mîna pe şoseaua asta, s-a zis cu ei şi cu atelierul lor cu tot.

— Şi crezi că nu e apărată ?

— Nu mi-am dat seama. Am vrut să ne ducem mai aproape de ea, dar cînd să pornim, ne-am pomenit cu trei inşi — doi ostaşi şi un subofiţer, ăsta pe care-l vedeţi. Veneau pe cărare fără să se ferească, cu pistoalele-mitralieră legănîndu-li-se pe piept, cu mîinile înfundate în

buzunare. Veneau drept spre noi, pe poteca aflată la zece paşi mai jos. Sergentul Iepure s-a uitat la mine şi mi-a făcut un gest cu mîna, ca şi cum ar fi înhăţat ceva. I-am răspuns, tot prin semne : nu ! Cei trei ostaşi germani vorbeau tare între ei, mergînd unul după altul. Au trecut nepăsători pe potecă, fără să arunce priviri în jur. După ce s-au depărtat printre copaci, sergentul Iepure şi-a scuturat zăpada de pe pieptul mantalei şi-a spus cu regret : „Am scăpat ocazia. Puteam să-i luăm ca din oală, dom' maior". „Lasă-i să schimbe garda. Îi prindem la întoarcere. Dacă i-am fi luat acum, cei de la observator s-ar fi alarmat de întîrziere şi-ar fi telefonat la ai lor. Aşa, ne-am asigurat un răgaz." „Numai să treacă tot pe-aici." „Cred că e drumul lor obişnuit. Nemţii sînt oameni ordonaţi, nu se abat de la traseu." Singura greutate era să-i luăm prin surprindere, ca să n-apuce să tragă nici un foc. Le-am dat sergenţilor mei subiect de meditaţie. Şi-l aud pe Iepure ăsta : „Aici ar merge figura cu frînghia". „Dac-am avea frînghie." „Poate găsim, dom' maior". Şi-a început să cotrobăie prin raniţă, pîn-a dat la iveală frînghia. „Bravo, *maestro*, i-am spus. Numai să fii atent ce faci. Dacă dai greş, nemţii dau alarma şi nu mai ieşim vii d-aici." După vreo zece minute, jos, pe potecă, s-a auzit iarăşi vorbă. M-am uitat la Iepure. Îşi scosese mănuşa de lînă din mîna dreaptă, în care ţinea frînghia ; mîna era stacojie de frig, dar încheieturile degetelor se albiseră. Pe potecă s-a arătat mai întîi subofiţerul, apoi alţi doi în urmă, cu gulerele ridicate, cu mîinile înfundate-n buzunare. Ostaşii care fuseseră de gardă la observator. Mergeau tăcuţi, concentraţi mai ales asupra drumului ; poteca era alunecoasă şi destul de abruptă. Cînd au ajuns în dreptul nostru, am auzit şuieratul uşor al frînghiei, apoi l-am văzut pe subofiţer căzînd ca retezat. Am sărit din ascunzătoare peste al doilea neamţ, în timp ce Petre îl dobora în zăpadă pe al treilea. În clipa următoare, Iepure era lîngă ei, cu pistolul-mitralieră întins. Totul durase cîteva secunde ; luaţi prin surprindere, duşmanii nu avuseseră timp să schiţeze nici măcar un gest de împotrivire. M-am ridicat, scuturîndu-mă de zăpadă, cu ochii la subofiţerul german care încerca să se descurce din laţul ce-i prinsese picioarele mai jos de genunchi. „Predai, predai" a spus el repede. De la o vreme

au cam învăţat vorba asta, cuceritorii lumii. „Luaţi-le armele, le-am ordonat. Şi hai repede înapoi, că ne-apucă noaptea. Maestro, ia-o înainte. Noi îi ducem din urmă. Bravo, băieţi, am făcut treabă bună. Prima răsplată, vă dau raţia mea de ţigări." „Nu-i nevoie, s-a împotrivit Iepure. Ia uitaţi-vă aici, ţigări Memphis." „Mă, fir-ai al naibii! Cînd l-ai scotocit?" „Asta nu-i nimica, dom' maior", a zis el şi a scos din buzunarul mantalei un pistol *Walther* mic, ofiţeresc.

Parcă vedeam, scenă cu scenă, desfăşurarea peripeţiilor celor trei acolo, în spaţiul acela plin de mistere şi primejdii.

— Vă invidiez, i-am spus.

— La întoarcere am avut iarăşi noroc: căpitanul Mărculescu nu stătuse degeaba în lipsa noastră, trimisese ostaşii încoace şi-ncolo şi descoperiseră firul de telefon al observatorului. Le-am ordonat să-l taie. Pînă să se alarmeze ei, pînă să afle că schimbul nu s-a mai întors, noi aveam să ajungem acasă. Ceea ce s-a întîmplat.

— Toate bune şi frumoase, dar nu înţeleg de ce-i spuneţi lui Iepure ăsta „maestro".

— E o poveste lungă. Ca s-o scurtez, vă spun doar atît: a fost artist de circ. Ştie şapte meserii şi se descurcă de minune în împrejurări critice. Iar aici, pe front, împrejurări critice sînt destule...

Un glas răguşit ne-a somat să ne oprim. Am dat parola santinelei şi am trecut mai departe. În lumina palidă a lunii am zărit, printre copaci, zidurile albe ale caselor.

— Uite că am ajuns. Domnule maior Călina, fiţi gata să vă prezentaţi generalului.

Santinela de la intrare a rămas cu gura căscată cînd în urma lui Dogaru, pe care-l cunoştea, au apărut trei militari germani. Uitase şi să mai salute, bietul băiat.

— Ce te uiţi aşa, ostaş? Domnul general e aici?

— Da, da, este, să trăiţi, a bolborosit el cu ochii la cei trei inamici care rămăseseră lîngă perete, cu privirile în jos.

Am bătut la uşa directorială. Am auzit răspunsul generalului şi l-am îndemnat pe Călina:

— Intraţi dumneavoastră primul. Vi se cuvine din plin. Voi, băieţi, rămîneţi cu prizonierii, staţi cu ochii pe ei!

I-am deschis ușa și l-am îndemnat să intre. Maiorul Călina a făcut un pas. încă unul și s-a oprit pocnind călciiele :

— Am onoarea, domnule general. Sînt maiorul Călina, comandantul batalionului unu din regimentul de dorobanți. Raportez că misiunea a fost îndeplinită.

— Eram sigur, a zîmbit generalul strîngîndu-i mîna. Cum a mers ?

— Bine. Am adus și trei prizonieri. Un subofițer și doi soldați.

— Asta-i captură prețioasă. Luați loc, domnilor, și spuneți-mi ce-ați aflat acolo.

M-am așezat în fotoliu ; Călina șovăia, legănîndu-se pe picioare. Părea mult mai stîngaci aici, în biroul confortabil, decît în linia întîi, alături de soldații lui. A arătat spre poalele mantalei pline de noroi :

— Vă rog să scuzați ținuta, domnule general. Din incursiune am venit direct încoace.

— De cînd ești așa de formalist ? a rîs generalul. Maior Tomescu, fii bun și cheamă-l pe șeful cercetării, ca să cîștigăm timp. Interogați prizonierii și pregătiți un raport către corpul de armată.

— Am înțeles, domnule general.

Am părăsit cu regret încăperea ; aș fi preferat să mai ascult o dată povestea incursiunii. Dar înțelegeam graba generalului ; mai erau atîtea de făcut : sinteza informațiilor aflate de la prizonieri și a datelor aduse de maiorul Călina ; pregătirea ordinelor de luptă și transmiterea lor la regimente ; aveau și ei nevoie de cîteva ore ca să-și deplaseze oamenii pe pozițiile de plecare la atac. Așadar, ne aștepta o noapte albă.

Interogatoriul a fost scurt. Întrebările veneau una după alta, silindu-l pe plutonierul hitlerist să dea răspunsuri clare, exacte. Admiram munca unui om care-și cunoștea bine meseria. În cîteva minute a scos de la prizonier o cantitate impresionantă de informații : numărul și starea mașinilor venite pentru reparații, efectivul atelierului, starea de spirit a ostașilor, intențiile comandamentului pentru următoarele zile, căile de aprovizionare cu alimente și muniții. Ostașii veniți din Germania pentru completarea efectivelor sau întorși din permisie povesteau în șoaptă

despre lipsurile pe care le îndurau cei de acasă, despre distrugerile provocate de bombardamente : se făgăduiau mereu „noile arme secrete", care întîrziau să vină. Între altele, am aflat un lucru de importanță imediată pentru noi : într-o zi sau două urma să sosească un transport de muniție pentru tunuri, se pregătiseră spații de depozitare și se numiseră subunități care să descarce camioanele. Comandamentul german din zonă părea, într-adevăr, hotărît să păstreze cu orice preț atelierul și satul. Așadar, atacul trebuia dat cît mai repede, înainte ca ei să se întărească. I-am lăsat pe prizonieri în grija șefului cercetării și eu m-am grăbit să schițez ordinul de luptă, ținînd seama de datele furnizate de incursiune. Mi-a venit în ajutor comandantul brigăzii de infanterie, colonelul Mușat, care cunoștea mult mai bine decît mine regimentele. Avea vreo patruzeci de ani și, cu toate că făcea zeci de kilometri pe zi de la un regiment la altul, de la o poziție la alta, era destul de corpolent, ceea ce-l făcea să pară mai scund decît era în realitate. Obrajii netezi, bine rași, aveau o culoare sănătoasă, de om trăit în aer liber. Cînd a intrat în cancelaria profesorilor, devenită biroul operații, drept răspuns la salutul nostru a împrăștiat cu mîna fumul de țigară care umplea încăperea :

— Un fum să-l tai cu cuțitul, a protestat el zîmbind. Cum puteți respira aici, domnii mei ?

Oancea s-a repezit să deschidă fereastra, după ce-a micșorat lumina felinarului din mijlocul mesei.

— Sîntem în plină creație, domnule colonel. Mîine trebuie să atacăm iarăși satul...

— Să-l atacăm și să-l luăm. Fiți optimiști, domnii mei. Am auzit că maiorul Călina a adus niște prizonieri. Eram la celălalt regiment și n-am putut să asist la interogatoriu. Ce spun ?

— Cîteva lucruri care ne interesează direct. În primul rînd că în sat se află un atelier de reparat tancuri.

— Aha ! De asta țin nemții la el. Deși aici, în munți, nu faci mare lucru cu tancurile. Tot infanteria, săraca. Ascultă, domnule maior, ce spui de un atac simulat, cu un batalion la sud de sat ?

— Strașnică idee, am încuviințat.

— Un singur inconvenient : între batalion și regimentul de dorobanți se află o vale prăpăstioasă, care ne desparte forțele. Era mai bine dacă se puteau sprijini reciproc. Dar oricum, nemții vor fi nevoiți să-și apere flancul. În vremea asta, prin celălalt flanc, la cota 1021, atacă două companii din rezerva diviziei.

— Cota e apărată temeinic. Nu sînt șanse să trecem de ea.

— Nici nu-i nevoie. Un atac demonstrativ, atît. Fără să expunem oamenii. În vremea asta, regimentul de dorobanți atacă frontal. Cu pregătirea de artilerie cuvenită. Dacă apucăm să intrăm în sat, îndreptăm un batalion spre cota 1021. În următoarea oră, intrarea în trecătoare e a noastră.

Pe hartă, lucrurile se prezentau foarte încurajator. Am schițat la repezeală direcțiile de atac și am precizat obiectivele.

— Nu-mi rămîne decît să pregătesc ordinul de luptă, am spus.

Colonelul Mușat s-a ridicat cu o mișcare hotărîtă :

— Cred că e bine așa. Mă duc la regimentul de dorobanți să stabilesc amănuntele. După ce domnul general semnează ordinul, confirmați-mi prin telefon, ca să iau măsuri. Cîștigăm ceva timp. E aproape miezul nopții.

Nici nu-mi dădeam seama cum trecuse timpul. Am redactat ordinul și m-am prezentat la general. L-am găsit singur, aplecat asupra hărții.

— Gata, Tomescule ? A fost pe la mine colonelul Mușat și mi-a expus planul vostru. Cred că e bun. Să văd ordinul.

L-a citit dintr-o privire și l-a semnat.

— Așa. Expediază-l la unități. Pe urmă, la culcare. Trebuie să ne odihnim cît de cît. Peste trei ore plecăm la fața locului, să urmărim atacul.

— Am înțeles, domnule general.

— Maiorul Călina al nostru e formidabil. Mi-a povestit în amănunt incursiunea. După ce ne mai liniștim, să pregătești un ordin de zi. Merită să fie citat pentru acest succes. Și el, și ceilalți care-au fost în incursiune. Mai ales cei doi sergenți.

— Sînt niște oameni de ispravă.

— I-am trimis repede la regiment, să se odihnească și ei. Mîine îi așteaptă o zi grea.

— Pe front toate zilele sînt grele, domnule general.

— Și asta-i adevărat, a oftat el.

Cînd am intrat în camera *mea*, m-a izbit căldura plăcută a sobei de teracotă și mirosul acela de fructe. M-am așezat pe pat ; lampa cu petrol își filtra lumina gălbuie printr-un abajur din sticlă albă, mată, ornat cu buchețele de flori în gustul altei epoci ; totul în această casă bătrînească îndemna la liniște, la pace sufletească ; deodată am simțit cuprinzîndu-mă oboseala proprie zilelor pline de evenimente. Întîmplările frontului se îngrămădesc uneori, te copleșesc într-atîta, încît n-ai vreme să te mai gîndești la tine, n-ai răgazul să simți că exiști ; totul se petrece în exteriorul tău, sînt atîtea lucruri de examinat, de judecat, de hotărît ; nu-ți mai aparții. Plecasem de lîngă Maria de cîteva zile, ne despărțeau sute și sute de kilometri, dar nu spațiul era cel mai important. De la plecare apăruseră atîția oameni, atîtea imagini, gospodăria curentă a războiului îmi aspirase gîndurile ; aș fi vrut să-i povestesc despre ziua aceasta, despre maiorul Călina, omul care-și confirmase pentru a zecea oară legenda, împlinind aproape sub ochii mei o misiune dificilă ; despre cei doi sergenți, sau despre șoferul a cărui faptă stîrnise elogii. Erau, toate acestea, frînturi din frumusețea aspră a oamenilor alături de care înfruntam greutățile războiului. Compuneam în gînd frazele pe care aveam să i le scriu, întins pe patul tare, cu mîinile sub cap. Amînam efortul de voință pe care-ar fi trebuit să-l fac ca să mă ridic, să scot din geamantan hîrtia de scrisori și să aștern cele cîteva fraze făgăduite Mariei. Am adormit cu gîndul la ea, așa cum mă trîntisem de-a curmezișul patului. Am simțit, într-un tîrziu, pașii furișați ai lui Dogaru care a intrat în vîrful picioarelor, m-a învelit cu pătura mea cazonă și a stins lampa. Pe sub ferestre a trecut o patrulă ; undeva, departe, abia auzit, a răsunat o împușcătură, una singură, ca un *memento :* liniștea aceasta era provizorie, ne aflam totuși pe front, iar mîine...

CAPITOLUL ȘAPTE

Încă nu se luminase de ziuă cînd am pornit cu mașina spre regiment. Stăteam pe bancheta din spate, alături de general ; în față, lîngă șofer, aghiotantul, un sublocotenent tînăr, cu pistolul-mitralieră pe genunchi. Mașina mergea încet, la lumina săracă a farurilor de camuflaj, care scoteau din beznă două fîșii înguste și scurte de drum. Am mers un timp în tăcere ; deodată generalul s-a răsucit cu tot trupul spre mine :

— Îl știi pe un anume maior Popazu, de la operații ?

— Mi-a fost coleg în școala militară.

— Mi-a telefonat. Ține locul șefului de stat-major, care-i bolnav ; în această calitate mi-a atras atenția, cu multe menajamente, că trebuie să luăm toate măsurile pentru reușita acțiunii. „V-am trimis raportul operativ, împreună cu un exemplar din ordinul de operații", i-am spus. „L-am citit. Nu mi se pare suficientă pregătirea de artilerie." O observație corectă, în paranteză fie zis. Dar nu m-am abținut să nu-i spun pe șleau : „Dumneata nu cunoști situația munițiilor ? Am prevăzut pentru fiecare piesă maximum de lovituri." „Aha ! Iertați-mă, am întrebat și eu..." Ce zici de asta ? Acum cîteva zile l-am văzut la corpul de armată, trecea pe coridor cu un soldat care ducea o tavă cu cafele.

— Îi place să se ocupe de protocol, domnule general.

— Da, dar aici nu sîntem la manevre. E război și dumnealui nu știe situația munițiilor !

M-am abținut de la alte comentarii. Parcă-l vedeam pe colegul meu, cu tocul *Parabellumului* legănîndu-se pe șold, dînd comenzi clare și răspicate caporalului. Iar dincolo, maiorul Călina cu noroiul întărit pe poalele mantalei. Generalul parcă-mi ghicise gîndul :

— Războiul se poate face în multe feluri. Uite-l pe maiorul Călina. Îl știu de la trecerea Tisei, cînd artileria inamică ne-a prins cu soldații urcați în bărci. Primul care-a plecat de la mal a fost Călina, și după el tot batalionul. Iar colegul dumitale, cu tava cu cafele...

— Maiorul Călina e om de acțiune. Altă fire. Popazu avea talent la desen ; hărțile lui erau totdeauna date ca exemplu.

— Nu-l prea văd prin văgăunile astea, tîrîndu-se de la o poziție la alta. Și mă întreabă dacă am luat toate măsurile... Măi șofer, mărește viteza că ne-apucă dimineața pe drum !

Rareori îl vedeam contrariat ; era un om echilibrat, izbutea să-și păstreze calmul în momentele cele mai încordate. Dar acum era nervos ; nici eu nu mă simțeam în apele mele cînd mă gîndeam că numai peste cîteva ore sute de oameni se vor înfrunta pe viață și pe moarte, de-a lungul atîtor kilometri.

— O patrulă în față, domnule general.

— Oprește.

Mașina a frînat scurt și aghiotantul a deschis portiera :

— Ce s-a întîmplat ?

— S'trăiți, dom' sublocotenent, parola.

— Liliacul, a spus aghiotantul. Hai, sergent, că ne grăbim.

Sergentul a plimbat prin mașină lumina albastră a unei lanterne.

— Să trăiți, dom' general. Mă iertați, așa am ordin. Dom' maior Călina a zis să nu treacă nici pasărea, dacă nu știe parola.

— Ei, dac-a zis dom' maior Călina atunci așa-i. Știi ce se întîmplă mîine dimineață, sergent ?

— Să trăiți, dom' general, atacăm satul. Dom' maior Călina a făcut o grupă de șoc și ne-a arătat pe unde s-o luăm fiecare. Zice că cine intră primul în sat îi dă o permisie.

— Bine face. Trebuie să luați satul, băieți. Dă-i drumul, șofer !

Am pornit mai departe. Aghiotantul dădu cîteva indicații șoferului cu glas scăzut. În fața noastră, sus, se zărea umbra neagră a munților. Mașina a părăsit drumul și a luat-o peste cîmp, pe un povîrniș care urca domol. O altă patrulă s-a ivit din întuneric.

— Parola.

— Liliacul. Mai e mult pînă la punctul de comandă ?

— Aici este, să trăiţi. Vreo cincizeci de metri pe poteca din dreapta.

Colonelul Stamatescu se afla în bordeiul scund, împreună cu cîţiva ofiţeri.

Felinarul cu sticlă afumată, agăţat de o bîrnă din tavan, abia scotea din umbră feţele celor aplecaţi asupra hărţii. La intrarea generalului au luat poziţia de drepţi, si comandantul regimentului a dat raportul. Generalul a strîns mîna tuturor ofiţerilor aflaţi acolo.

— Comandanţii de batalioane şi de companii, i-a prezentat pe scurt colonelul. Tocmai puneam la punct ultimele amănunte.

— Continuaţi, a spus generalul. Nu vreau să vă stingheresc.

— Misiunea noastră e clară, domnilor. Unităţile vecine vor da un atac simulat ; în timpul acesta noi declanşăm atacul. Batalionul unu la centru, pe direcţia loviturii principale. Maior Călina, cum stai cu plutonul de şoc ?

— E gata, domnule colonel. Am mai luat patru voluntari, dintre cei mai buni aruncători de grenade. Tot plutonul a fost dotat cu pistoale-mitralieră. După ce batalionul se apropie de poziţia inamică, plutonul de şoc trece în faţă, aruncă grenadele şi începe lupta apropiată. Am descoperit un spaţiu mai slab apărat. Pe acolo încercăm să pătrundem.

Colonelul Stamatescu s-a întors spre general, cerîndu-i părerea din ochi.

— E foarte bine, a încuviinţat generalul. În altă ordine de idei, domnilor ofiţeri, vreau să-l felicit în faţa dumneavoastră pe maiorul Călina pentru misiunea de ieri. A fost o acţiune reuşită şi de mare importanţă pentru divizie. Prizonierii capturaţi ne-au dat informaţii preţioase. Sper că şi la atacul de mîine...

— Ne facem datoria, domnule general, a spus Călina încet.

— Bun. Mai departe.

— Pregătirea de artilerie va dura cinci minute, a reluat colonelul Stamatescu. După trei minute, tunurile lungesc tragerea şi atunci pornim înainte. Domnule general, eu am terminat. Dacă doriţi...

— O singură precizare. Dacă luăm satul, deschidem drumul întregii divizii spre vest. Vă rog să explicați ostașilor importanța acestui atac. Vă doresc succes !

După plecarea ofițerilor, generalul s-a așezat pe lada de muniție din fața hărții.

— Ai un regiment bun, domnule colonel. Mi se rupe inima să-l văd cum se macină pe zi ce trece. Un atac reușit influențează și moralul oamenilor. Ce crezi, de data asta avem șanse ?

— Eu așa sper, domnule general. Ne-ar fi trebuit ceva mai multă artilerie.

— Toată lumea e de această părere, dar e tot ce-am putut face. Stăm prost cu muniția. Comandantul brigăzii de artilerie a făcut eforturi supraomenești ca să obțină și atît. Îți dai seama ce-nseamnă cinci minute de trageri cu toate bateriile unui regiment ? Ar trebui, cum se zice, să nu mai rămînă nimic din pozițiile inamice.

— Au tunuri grele dincolo de sat.

— Vom trage și asupra lor. S-au luat măsuri. Dar speranța ne este în infanterie. Acuma să mergem într-un post înaintat, de unde să avem o vedere mai cuprinzătoare. Instalează acolo un telefon.

— Avem un post pregătit cu tot ce trebuie, domnule general. Este pe o movilă, către flancul drept.

Cînd am ieșit din adăpost, se lumina de ziuă. Era o dimineață neguroasă, cenușie ; dinspre munți adia un vînt ușor ca o suflare de gheață. Am pornit toți trei spre movila învăluită în ceață.

— Noaptea dinaintea atacului, a murmurat generalul. În toate timpurile, ea a avut o semnificație aparte. Mă gîndesc la omul din tranșee, ce simte el acum. Speră într-un succes, dar se și teme că asta poate fi cea din urmă zi din viața lui. Din față îl pîndește moartea, sau una dintre acele mutilări cărora limbajul tranșeelor le-a găsit un nume cam neutru : grav rănit. Dar asta nu-l împiedică să se avînte în fața primejdiei cu fruntea sus. Am mare încredere în soldatul nostru. Răbdător, curajos și tenace.

— Și uneori norocos, a intervenit colonelul Stamatescu. Cum e maiorul Călina al nostru. Face ce face și scapă

teafăr din toate încurcăturile. Viteaz şi norocos, două lucruri esenţiale pe front.

— În fişele personale folosite în armata germană am dat peste o rubrică specială referitoare la *Soldatenglück*, noroc soldăţesc. Am cerut explicaţii, e cumva vorba de o superstiţie, moştenită din vechime ? O, nu ! s-au apărat ei. Mai degrabă o chestiune filozofică. Există oameni cărora hazardul le ţine parte ; un fel de matematică a numerelor mari. Sînt unii care sînt răniţi la primul atac, pe cînd alţii trec prin zeci de bătălii fără nici o zgîrietură. Pe asemenea oameni ne bizuim în misiuni grele şi primejdioase.

Generalul a tăcut. Tăceam şi noi, ascultîndu-ne ritmul paşilor pe pămîntul umed, moale. După cîteva clipe, Stamatescu a rupt tăcerea :

— E un punct de vedere. În orice caz, maiorul Călina are „noroc soldăţesc", s-a dovedit în atîtea împrejurări...

— Să sperăm că va avea şi azi.

Un zgomot metalic s-a auzit înaintea noastră, între copaci, zgomotul atît de cunoscut al închizătorului unei carabine cînd se introduce cartuşul pe ţeavă, apoi o somaţie pe un ton scăzut :

— Stai că trag !

— Am stat, a răspuns colonelul Stamatescu.

— Parola.

— Liliac.

Un soldat deşirat, cu puşca la şold, a ieşit de după trunchiul unui copac. Dînd cu ochii de general, a prezentat onorul.

— Să trăiţi, dom' general, sînt soldatul Dobre din plutonul doi, compania trei. Pe-aici e linişte.

— Nu ţi-e somn ? l-a întrebat generalul.

— Mi-a fost cînd m-a sculat schimbul. Acuma, pe frigul ăsta, mi-a trecut.

— Ştii că astăzi dăm atacul ?

— Ne-a spus dom' locotenent Mitrică. Zice să luptăm ca leii.

— Şi voi ?

— Noi ? s-a mirat soldatul. Noi executăm ordinul. Facem cum a zis dom' locotenent.

...Am scos binoclul din toc, mi-am pus harta la-ndemînă și i-am făcut semn telefonistului să dea aparatul mai aproape ; parapetul adăpostului îmi ajungea la înălțimea umerilor. Ne aflam pe vîrful colinei, la cîteva sute de metri în spatele liniei de tranșee ; de cu noapte, batalioanele ocupaseră poziția de plecare la două-trei sute de metri depărtare de sat. Prin binoclu vedeam distinct rețeaua dublă de sîrmă ghimpată care stăruia, ca un hotar între viață și moarte, între cele două tabere. În cursul nopții, pionierii și geniștii lucraseră de zor ; prin binoclu se vedeau stegulețele care marcau fîșiile de teren deminate, ce alcătuiau acum trasee sigure pentru atacatori. Dincolo de sîrma ghimpată nu se vedea nimic ; punctele de foc ale inamicului se aflau, fără-ndoială, mult mai în urmă, la adăpostul copacilor uriași din fața satului, sau poate chiar în casele din margine ; deocamdată în sat nu se vedea nici o mișcare. În dreapta, pe înălțime, turla pătrată a bisericii, alb-cenușie, părea că spionează cu ochiul rotund al orologiului mișcarea oamenilor ce se îndreptau spre pozițiile de plecare la atac.

— Am spus artileriștilor să tragă numai pe punctele de foc, a murmurat generalul. N-are rost să risipim muniția. Și-apoi, satul ar fi o cazarmă bună pentru ai noștri. Dacă-l luăm.

— Nu sînteți prea optimist.

— Războiul te învață să nu-ți faci iluzii. Mai ales cînd ataci de jos în sus, ca acum.

S-a uitat la ceas cu un gest nerăbdător.

— Două minute și începe concertul. Se pare că nemții n-au simțit nimic, altfel artileria lor ar fi deschis focul...

Am privit iarăși prin binoclu. Dincolo de rețelele de sîrmă nu se vedea nimic care să fi trădat prezența inamicului. Dar știam că el este acolo, ne așteaptă, cu armele-n mîini, hotărît să ne stăvilească drumul. O pală de vînt a scuturat pulberea fină de zăpadă din bradul înalt care-și întindea ramurile pînă deasupra adăpostului nostru. L-am văzut pe general ridicîndu-și gulerul mantalei și am făcut și eu la fel.

— Azi-dimineață au fost minus zece grade, a spus el. Te și miri cîtă rezistență au oamenii ăștia.

Un vuiet prelung a răsunat deodată. Ca zgomotul unui tren care trece peste un pod de fier. Salvele se suprapuneau, nu se mai distingea o bubuitură de alta, părea un tunet repetat la nesfîrşit. Pe panta dimpotrivă au început să crească arborii roşii ai exploziilor. Stîlpii care susţineau sîrma ghimpată săreau în aer ; sîrmele frînte se încolăceau rapid, parcă adunate de o mînă nevăzută ; alţi stîlpi, frînţi de la jumătate, rămîneau suspendaţi în reţeaua rămasă întreagă. Alte explozii s-au auzit dincolo de creastă, spre poziţiile artileriei inamice. Şi altele, către marginea de nord a satului, unde se afla atelierul de reparaţii. Peisajul din faţa mea devenea tot mai neclar ; fumul alb-cenuşiu se risipea agale, se confunda cu ceaţa izvorîtă din pădure, contururile caselor se vedeau tot mai vag, iar aerul tremura de bubuituri. Ici şi colo, prin perdeaua subţire de fum, sclipeau pentru o clipă sîmburii roşii ai altor explozii.

— Au trecut trei minute, mi-a strigat generalul. Acum să-i vedem...

Din şanţurile puţin adînci ale poziţiilor de plecare s-au ridicat deodată sute de oameni care au pornit în sus, pe pantă. Bubuiturile artileriei continuau, dar proiectilele cădeau dincolo de coastă, se vedea numai fumul crescînd, albicios, deasupra copacilor pitici. Deodată, pe cînd primele şiruri de ostaşi ajunseseră la jumătatea pantei, între ei au început să sclipească explozii albe şi dese ; oamenii şi-au curmat brusc goana, ca opriţi de un obstacol nevăzut. Abia după aceea s-a auzit bubuitul scurt al aruncătoarelor inamice şi rafalele mitralierelor care izvorau de undeva, din fumul care nu se risipise încă. Ostaşii s-au aruncat la pămînt, în timp ce pe deasupra lor se înmulţeau nouraşii albi, cu miez arzător, ai altor şi altor explozii. Cîte-o grupă, cîte-un pluton se ridicau într-un salt scurt şi disperat ; atunci focul armelor de sus se intensifica ; unii cădeau ca seceraţi, alţii se adăposteau după cîţiva paşi, încercînd să se ascundă de tirul acesta necruţător. După cîteva salturi, tirul de baraj devenise atît de intens, încît oamenii nu mai cutezau să-l înfrunte. Înaintau tîrîş, cu prudenţă, spre înălţimea care revărsa moartea asupra lor.

— Să intre rezerva diviziei, a hotărît generalul.

L-am auzit pe telefonist transmiţînd cuiva ordinul laconic, rostit cu disperare rece ; era momentul cheie al atacului, oamenii se aflau prea aproape de poziţia duşmanului ca să mai poată da înapoi ; şi armele acelea nevăzute, scăpate tefere după ciocanul de foc al artileriei, continuau să tragă asupra lor. Deodată, din urmă, de pe poziţiile iniţiale, s-a desprins un şir de soldaţi fără raniţe, cu poalele mantalelor agăţate la centură, cu armele în cumpănire. Rezerva diviziei, pregătită pentru a interveni în zona cea mai periclitată, a depăşit curînd ostaşii rămaşi la pămînt ; aceştia s-au ridicat şi ei, reluînd atacul. Dar iarăşi au început să toace de sus mitralierele, să tuşească sec brandurile, să mugească tunurile de dincolo de creastă.

— Nu se poate, a strigat înciudat generalul. Sacrificăm oamenii degeaba. Retragerea pe poziţiile de plecare !

Agenţii şi ofiţerii de legătură s-au grăbit să transmită ordinul. Generalul s-a întors spre mine. Cu umerii căzuţi, cu colţurile gurii coborîte, mi-a părut deodată mult mai bătrîn. În privirea lui se citea durerea.

— N-aveam altă soluţie. Ar fi însemnat să pierdem tot regimentul. Dă-mi legătura cu corpul de armată !

Sus, pe pantă, începuse retragerea. În timp ce o parte din ostaşi trăgeau, alţii se ridicau şi porneau în fugă la vale. După cîteva zeci de metri se opreau şi trăgeau spre inamic, pe cînd cei care-i acoperiseră se retrăgeau la rîndul lor. Se vedea că este o acţiune ordonată, condusă autoritar şi cu pricepere. În timp ce pe cîmpul de luptă se desfăşura această mişcare, l-am auzit pe general la telefon făcînd în termenii concişi ai limbajului militar o dare de seamă a luptei care se consumase cu cîteva minute în urmă.

— Am înţeles, a spus apoi în telefon. Peste două ore reluăm acţiunea !

Aproape fără voie m-am uitat la ceas. Două ore pentru adunarea celor căzuţi pe panta aceea prelungă, două ore pentru reorganizarea subunităţilor, pentru încurajarea oamenilor şi împrospătarea muniţiei. Pe dealul din faţa noastră rămăseseră zeci de trupuri. Sanitari cu brancarde au alergat să ridice răniţii.

— Ne-ar trebui de două ori mai multă muniție ca să le dezorganizăm sistemul de foc, a spus generalul ca pentru el. Să vină comandantul brigăzii de artilerie. Şi şeful cercetării...

Am reluat munca de stat-majorist, acea matematică sumbră a războiului, în care fiecare cifră înseamnă vieți, înseamnă tone de foc și fier azvîrlite asupra dușmanului, o matematică în care fiecare greșeală se plătește cu ființe omenești. S-au prezentat pe rînd ofițeri din diferite sectoare ; fiecare făcea un scurt raport asupra situației, primea ordine, cerea detalii ; rînd pe rînd am pus la punct problemele mai mari sau mai mărunte care trebuiau rezolvate : împrospătarea cu muniții, transportul răniților la ambulanța diviziei, aducerea hranei și apei pentru ostașii din linia întîi — totul trebuia calculat, pus în relație, transformat în ordine precise și laconice, și mai ales sigure, căci timpul presa și nu era loc de retușuri, de repararea greșelilor sau încurcăturilor. Cîteva cuvinte așternute pe o foaie de hîrtie puneau în mișcare mașini și oameni ; nu era timp de discuții, de verificări ; aveam încredere că totul se va îndeplini întocmai, că lăzile cu proiectile vor ajunge într-adevăr la vreme lîngă afetul tunurilor, că autosanitarele vor veni la timp, iar bucătarii și artelnicii vor izbuti să ajungă pînă-n linia-ntîi. L-am ajutat pe general să ia decizii, adunînd rapoarte, punîndu-i la îndemînă cifre, dîndu-i detalii despre diferite subunități, și am pregătit un nou ordin de luptă. Partea introductivă a documentului, în care, după obicei, se prezenta situația existentă, era redactată în fraze sumbre, pe care n-am să le uit niciodată : „Atacul de la ora 8.00, desfășurat cu toate forțele regimentului, a fost oprit de rezistența îndîrjită a inamicului. În special artileria și mitralierele au provocat mari pierderi în rîndul ostașilor noștri"... Fraze amare, pe care le-am pus pe hîrtie cu strîngere de inimă. Generalul le-a citit posomorît, iar cînd a semnat, penița stiloului a perforat hîrtia, ca un glonț minuscul care încearcă să străpungă un blindaj.

— Comandamentul armatei e îngrijorat, mi-a spus el. Faptul că batem pasul pe loc aici are urmări asupra întregului dispozitiv.

— Poate dacă ne-ar fi ajutat mai mult...

— Lasă ipotezele. Faptele sînt fapte și de la ele trebuie să plecăm. N-avem timp să aducem altă artilerie ; vom folosi toate rezervele de muniție existente în divizie. Să mergem cu toții în linia întîi, să încurajăm oamenii. Eu mă duc la batalionul doi, dumneata la maiorul Călina.

Am plecat spre pozițiile batalionului. Cînd și cînd, șuiera un proiectil, undeva, pe cîmpul din fața mea, răsuna o explozie. Era ca și cum un uriaș arțăgos, după ce și-a dezlănțuit furia distrugătoare, s-a potolit, dar tot mai mormăie, azvîrlind cîte-o sudalmă. Un obuz greu a vuit scurt și gros chiar deasupra mea ; m-am aruncat la pămînt și-n clipa următoare s-a produs explozia, la cîteva zeci de pași mai departe, asurzindu-mă. Schije mărunte și bulgări de pămînt cădeau în jurul meu ; simțeam pînă și fumul acru-înțepător iritîndu-mi ochii. M-am uitat în urmă ; la vreo zece metri se căsca o groapă conică, cu margini zdrențuite, mare cît gura unei fîntîni. Am pornit mai departe, de astă dată alergînd ; trebuia să termin cît mai repede drumul acesta primejdios. Curînd am dat peste șanțul de comunicație ; am sărit înăuntru și am văzut doi soldați, așezați pe niște bîrne. Au dat să se ridice ; le-am făcut semn din mînă să stea pe loc și mi-am dat seama că unul dintre ei purta o mănușă de pansament alb, însîngerat.

— Ce-ai pățit, băiete ?

— Mi-a trecut un glonț prin palmă, dom' maior.

— Ghinion. Tocmai la dreapta !

— Eu îs stîngaci. Dom' doctor zice că am avut noroc, a trecut doar prin carne, n-a zdrobit osul.

— Nu te-ai dus la ambulanță ?

— Pentru atîta lucru ! Ce să zică sergentul nostru, care-a primit un glonț în piept, deasupra inimii ? Dacă trăiește pînă mîine, e salvat, așa zice dom' doctor.

— Ești din batalionul unu ?

— Da, din plutonul de șoc. Dom' maior Călina a zis să stăm pe-aproape, că o să mai fie nevoie de noi.

— Asta-i adevărat. Dar cum o să lupți cu o singură mînă ?

— Grenade pot arunca, dom' maior. Că asta-i misiunea mea : cînd ajungem lîngă șanțurile lor, arunc cu grenade.

— Cum te cheamă, băiete ?

— Soldat Pascu Aurel, să trăiți.

— Bine, Pascule. Vezi, mai păzește-te și tu pînă se închide rana. Maiorul Călina unde-i ?

— A trecut încoace, spre observatorul de artilerie. Zicea că vrea să-ncerce ceva.

M-am întors și am pornit în celălalt sens. Acum eram curios ce-a mai născocit Călina ; poate că are tocmai soluția salvatoare. După cîțiva pași, șanțul se întrerupea ; o explozie în plin năruise parapetul înăuntru. Am urcat pe movila de pămînt reavăn prăbușit în fundul șanțului și, cînd am sărit dincolo, m-am trezit față-n față cu omul pe care-l căutam.

— Dați-mi o mînă de ajutor, mi-a spus el în loc de salut. Nu mă înțeleg cu artileriștii.

— Dar ce-ai de gînd să faci ?

— Am studiat cu ei problema. Nemții folosesc un șiretlic : după ce trag, se mută pe altă poziție. Noi reperăm locul, tragem și nimerim în gol. Iar armele lor sînt intacte cînd pornim la atac.

— Așa.

— Ei bine, m-am gîndit să facem și noi o figură. Cu un minut înainte de pregătirea de artilerie, plec cu plutonul de șoc, ca și cum aș ataca. Ei încep să tragă, își descoperă punctele de foc și ai noștri le nimicesc. Simplu ca bună ziua.

— Al naibii de simplu ! Să te arunci așa, orbește, în fața mitralierelor ?

— Și pînă acuma ce-am făcut ? a replicat el. Doi ofițeri sînt răniți, cel mai bun sergent din plutonul de șoc a primit un glonț în piept, zece ostași zac colo-n față, pe cîmp, morți pe loc. Care-i diferența, domnule maior ?

— Nu știu, i-am spus. Dar nu pot fi de acord cu acest plan. Nu-mi pot asuma răspunderea. Una e să ataci la adăpostul artileriei, și alta să pleci așa, ca o țintă vie, spre inamicul care te ia la ochi liniștit...

— Mă ofer voluntar pentru asta. Și plutonul de șoc la fel. Am vorbit cu fiecare om în parte.

Am stat o clipă să mă gîndesc. Planul, cu toată nebunia lui, avea o logică. Poate tocmai aici era cheia atacului.

— Bine. O să raportez generalului. Dar vă previn : numai cîteva zeci de metri și vă-ntoarceți.

Generalul a fost de acord cu planul.

Ne-am reluat locurile pentru atac. Am început să urmăresc secundarul ceasului. Acțiunea trebuia coordonată cu mare precizie, altfel expuneam oamenii degeaba. Mi-am ales locul de supraveghere a atacului chiar în observatorul înaintat al artileriei. Un locotenent tînăr, cu binoclul în mînă, cu telefonistul lîngă el, aștepta plin de nerăbdare să vadă ce se întîmplă.

La ora zece fără un minut, plutonul de șoc, avîndu-l în frunte pe maiorul Călina, a ieșit din adăposturi și a pornit în goană spre inamic. După vreo treizeci de metri, a răsunat prima rafală de mitralieră, apoi alta, din stînga. Plutonul s-a culcat la pămînt. Gloanțele șfichiuiau pămîntul în jurul ostașilor. L-am auzit pe locotenentul de artilerie :

— Reper turla bisericii, stînga zece miimi, scurtează cinci... baterie — foc !

De undeva, din stînga, am auzit alt glas :

— Reper pomul rotat, zece miimi dreapta...

Apoi salvele. Și iarăși corecțiile dictate la telefon. Prin binoclu am văzut exploziile chiar pe locul de unde sclipiseră țevile mitralierelor. Apoi a început pregătirea de artilerie propriu-zisă. Un uragan de foc s-a năpustit asupra pozițiilor inamice, învăluindu-le în fum. După cîteva minute, un peisaj apocaliptic se înfățișa ochilor. Partea de sus a pantei și creasta însăși păreau a fi fost cutreierate de copitele unor animale gigantice. Gropi negre, fumegînde, se căscau pretutindeni ; stîncile care adăpostiseră armele inamicului purtau acum răni adînci, stîrnite de explozii ; după plecarea ostașilor la atac, bateriile au continuat să tragă asupra artileriei de dincolo de creastă, stînjenind acțiunea tunarilor inamici.

Dar totul în zadar. Din alte colțuri, din alte adîncuri de stîncă, mitraliere au început să latre, împroșcînd cu

gloanțe lanțurile atacatorilor ; branduri nevăzute își azvîrleau bombele chiar deasupra grupurilor de ostași care alergau în sus, pe pantă ; în fața satului, artileria reconstruise iarăși peretele de fum și schije prin care nu se mai putea pătrunde. Mi-am dat seama că șiretlicul lui Călina, deși reușise, nu putea influența prea mult soarta atacului. Generalul a înțeles și el asta, căci l-am auzit pronunțînd, pentru a doua oară în ziua aceea, ordinul dureros :

— Încetați atacul ! Întoarcerea la baza de plecare !

CAPITOLUL OPT

M-a trezit zgomotul lemnelor trîntite pe tabla din fața sobei.

— Dă-o dracului, Dogarule !

— Iertați-mă, dom' maior, n-am vrut să fac zgomot. Dar și-așa trebuia să vă treziți.

M-am uitat la ceas cu un sentiment de vinovăție. Dormisem cîteva ore bune, după ce, întors de la regiment, pusesem la punct documentele : raportul operativ în care analizam desfășurarea atacului, ordinele de luptă pentru ziua următoare, situația efectivelor și a muniției pe întreaga divizie. De la corpul de armată venise un ordin laconic — unitățile să se mențină pe aliniamentul actual și să respingă orice încercare a inamicului de a recuceri pozițiile pierdute. Ziua următoare nu făgăduia deci evenimente spectaculoase, de aceea îmi îngăduisem o noapte de odihnă.

— Afară ninge, m-a informat caporalul Dogaru din pragul ușii. Dar s-a mai muiat nițel vremea.

Voia să se convingă că m-am trezit de-a binelea. Am sărit din pat și m-am apropiat de fereastră. Ningea, într-adevăr, cu fulgi mari ca în ilustratele de Crăciun, deși după calendar ne aflam la începutul lui martie. În mijlocul curții, un soldat numai în cămașă se străduia să pornească un autocamion „Opel-Blitz“ cu prelată. Participam, incon-

știent, la efortul omului, care se încorda, învîrtind manivela cu amîndouă mîinile.

— Am încălzit apă pentru bărbierit, dom' maior.

Nu mă slăbea deloc caporalul meu. După un sfert de oră, echipat cu mantaua și căciula, am ieșit din casă. Ninsoarea înveselea atmosfera ; motorul Blitz-ului pornise și scotea un fum albăstrui ; în pragul clădirii scunde din dreapta, unde se instalase popota, un bucătar se distra aruncînd bucățele de pîine unui cîine care sărea de fiecare dată să le prindă din zbor. O cioară a croncănit foarte sonor de undeva, de sus ; apoi, dinspre clădirea școlii am auzit sunînd un telefon. Am grăbit pasul spre treptele de la intrare. Santinela din hol mi-a dat onorul, pocnind cu mult zel patul armei.

— Cine-i pe aici ? l-am întrebat.

— Numai dom' căpitan Oancea. A venit de vreo oră. Și dom' locotenent Teodorescu.

Un soldat, purtînd un braț de lemne, a trecut pe lîngă noi și a intrat în biroul directorului. Generalul nu era acolo, desigur. Am intrat în cancelarie. Oancea a lăsat deoparte creionul și s-a ridicat. Creionul s-a rostogolit către poziția desenată cu albastru. S-a oprit. Desigur, în dreptul satului. Ca la un joc de ruletă ; de data asta, roata se oprise la numărul cel rău. Am dat deoparte creionul cu un bobîrnac ; acum se vedea mai bine semicercul albastru din jurul satului.

— Ce e nou, Oancea ?

— Vești bune de la diviziile vecine. Azi-noapte au atacat prin surprindere și au mai avansat la nord și la sud de munte. Se încearcă o dublă învăluire, după cîte-mi dau seama. Numai noi stăm pe loc. Dacă ne-am opri așa în fața fiecărui sat, războiul s-ar lungi mult și bine.

Cuvintele lui m-au contrariat. Păreau aproape un repros : doar fusesem acolo, în linia întîi, în timpul atacului, fără să influențez cu ceva rezultatul. M-am încruntat la el :

— Știi bine că nu e un sat oarecare. Aici e cheia trecătorii. Plus atelierul de reparat tancuri. Au destule motive să-l țină cu dinții.

— Fapt este că divizia din dreapta înaintează.

Rămăsese în picioare, cu ochii aţintiţi spre mine. Impresia aceea de reproş nerostit stăruia, ceea ce m-a supărat de-a binelea. Pe el, pe mine însumi că nu izbutisem să-i dau o explicaţie mulţumitoare. Căutam un punct slab, să-l lovesc la rîndul meu. Să mă răzbun pentru că exprimase un adevăr neconvenabil.

— Războiul nu se cîştigă numai în faţa hărţii. Să fi văzut acolo, în linia-ntîi, ce-a fost. Oamenii aceia care-au pornit la atac, prin ploaia de gloanţe.

— Am participat şi eu la atacuri, a spus el cu demnitate. N-am spus că soldaţii n-au luptat bine.

— Atunci conducerea e de vină, asta vrei să spui ? Crezi că atacul n-a fost plănuit cum trebuie ? Dacă-i vorba aşa, atunci ai şi tu o parte de răspundere. Eşti ofiţer cu operaţiile, ai participat la pregătire. Şi-acuma nu-ţi place ce-a ieşit.

— Nu-mi place ? Mă roade, mă frămîntă, ceea ce e cu totul altceva. Regimentul e al nostru, insuccesul lui e al nostru.

— Aha ! Atunci de ce mai...

M-am oprit. Energia cu care pornisem mica discuţie se epuizase brusc. Mai ales cînd n-ai dreptate îţi trebuie o anumită forţă pentru a merge pînă la capăt. Eu n-o aveam şi mi-am dat seama că-l acuzam fără rost pe ajutorul meu cel mai apropiat, omul pe care mă străduiam, de luni de zile, să-l fac să înţeleagă modul meu de a judeca, să-i transfer propria mea optică. Am făcut clasicul gest de împăciuire — am scos ţigările :

— Sîntem amîndoi nervoşi, asta e. Pentru că treburile nu merg bine. Biruitorii nu sînt morocănoşi. Hai s-o luăm de la capăt, cu metodă, ca la un exerciţiu. Să pornim de la situaţia existentă, fără idei preconcepute. Avem în faţă un inamic instalat pe o poziţie tare, pe care e hotărît s-o păstreze. Atacurile noastre au fost întîmpinate cu baraj de artilerie şi arme automate. Regimentul a suferit pierderi, muniţia de artilerie e pe sfîrşite. Totuşi, obstacolul trebuie depăşit. Acestea sînt datele problemei.

— Ne lipseşte ceva, a spus liniştit Oancea.

— Ce ?

— Intențiile eșalonului superior. Nici n-am apucat să vă raportez. Acum un sfert de oră am primit un mesaj cifrat de la comandament. Prin telefon.

— Unde-i ? De ce n-ai spus de la-nceput ? Ce conține ?

— Deocamdată nu știu. L-am dat lui Teodorescu să-l descifreze. E scurt, merge repede.

Ca într-o piesă de teatru, în clipa aceea s-a auzit o bătaie în ușă. Am răspuns. Locotenentul de rezervă Teodorescu, un bărbat între două vîrste, cu fața prelungă și palidă, cu părul încărunțit prematur, a intrat și a salutat din ușă :

— Domnule maior, am descifrat mesajul. V-aș ruga să semnați de primire.

Cu ochii la hîrtia scrisă cu litere mari, citețe, am mîzgălit ceva în condica de documente strict secrete, apoi am citit mesajul. Era un ordin și purta sub număr data, ora și minutul transmiterii. Divizia va organiza un detașament de incursiune care să pătrundă la nord de sat, să intercepteze nodul de comunicație și să lovească inamicul din spate, cînd se va relua atacul. Plecarea astăzi la ora 15. Raportați de executare... L-am mai citit o dată, deși îl înțelesesem foarte bine. Nu-mi venea să cred. Cîteva ore pentru a pregăti un detașament de incursiune ? I-am întins hîrtia lui Oancea, străduindu-mă să adopt un ton de glumă :

— Uneori sîntem norocoși. Iată piesa care ne lipsea. Nu mai trebuie să ne mai batem capul căutînd soluții.

L-am urmărit în timp ce citea ordinul. După mișcarea ochilor mi-am dat seama că făcuse la fel ca mine : îl citise de două ori. Apoi l-a pus pe masă, acoperind cu el satul. A tras adînc din țigară, privind mereu la hîrtia scrisă citeț, literă cu literă, după obiceiul ofițerilor de la cifru:

— Cu permisiunea dumneavoastră, eu mă retrag, a spus Teodorescu. Vă las să-l studiați în liniște și să meditați asupra lui pînă vine domnul general. Am mai primit o depeșă, mai puțin importantă. Ni se cere situația soldelor pe luna în curs.

— Fiecare cu ce-l doare, am murmurat. Roagă-l pe financiar să pregătească un tabel. O să-i dăm efectivele exacte ; s-au cam modificat după atacul de ieri.

— Și s-ar putea să se mai modifice, a adăugat Oancea fără să ridice privirea.

Teodorescu a plecat pășind fără zgomot, ca în camera unui bolnav. Cam așa mă și simțeam : bolnav. Ordinul rupea echilibrul precar în care ne aflam după atacul de ieri. De unde să scoți un detașament de incursiune, cînd trupele diviziei se aflau în contact strîns cu inamicul ?

— Vreau să-ți aud părerea, l-am somat pe Oancea.

— În ordin nu se precizează forța detașamentului.

— Noi pentru ce sîntem aici ? Gîndim, calculăm, ținem seama de situația concretă a trupelor de pe frontul diviziei.

— Să zicem... un batalion ?

— Un batalion. Mai mult n-avem de unde. Regimentul se află în fața satului, nu-l poți trimite pe tot.

— Un batalion, fără artilerie, în spatele frontului...

— Mai adăugăm un pluton de mitraliere. Atîta avem disponibil.

— Cît ar dura misiunea ?

— O zi, maximum două. Pînă la reluarea atacului cu grosul forțelor.

— Dac-ar fi după mine, i-aș da și grupul de cercetare. Acționează totuși în spatele inamicului, fără ajutor...

Mi-am amintit discuțiile pe care le avuseserăm de atîtea ori despre acest subiect.

— Exclus. E ultima rezervă a diviziei, îl păstrăm pentru cazuri extreme. Cel mult, mai putem da o companie de la celălalt batalion. Nu uita că regimentul de dorobanți a avut pierderi mari.

A rămas pe gînduri, lovind cu creionul în suprafața lucioasă a hărții. Zgomotul ușor, dar ritmic, începuse să mă enerveze. Am strivit țigara în tubul de 45, retezat la două degete deasupra capsei — scrumiera la modă în birourile diviziei.

— Și dacă inamicului îi vin întăriri din spate ? a întrebat Oancea.

— Tocmai asta-i misiunea detașamentului : să interzică pătrunderea lor spre sat.

— Cu condiția să ajungă întreg la șosea. Dar dacă este atacat pe parcurs și mai pierde din forțe ? Era mai bine să se deplaseze pe timp de noapte.

— Mai citește o dată ordinul. Acolo spune clar : plecarea la ora trei. Ca să ajungă pînă seara pe poziție. Probabil că întăririle vor încerca să intre-n sat pe timpul nopții.

— E posibil, a admis Oancea. Să calculăm cît îi trebuie pentru deplasare. Mă gîndesc că în dreptul cotei 1021 ar putea întîmpina rezistență.

— Ia-o în calcul și pe asta.

L-am urmărit pe cînd măsura pe hartă distanța pînă la sat. Ocolind cota 1021, firește.

— Trei ore. Maximum patru. Ajung acolo pe întuneric.

— Ar putea fi un avantaj, la urma urmei.

— Ar putea...

Țîrîitul telefonului m-a făcut să tresar. Am ridicat receptorul și-am apăsat pe clapă.

— Alo !

— Aici maior Popazu de la Movila. cu cine vorbesc ?

— Tomescu.

— Aha ! Pe tine te căutam. Ai primit mesajul ?

— L-am primit.

— Ți-a plăcut ideea noastră ?

— Mi s-a părut cam îndrăzneață.

— Cum ?

— În-drăz-nea-ță !

— Așa este. Dar mai sus a fost foarte apreciată, să știi.

— Atunci... te felicit. Doar că avem timp puțin pentru pregătire.

— Aviația de recunoaștere a reperat un convoi de camioane care intra în trecătoare. Am calculat că vor ajunge acolo înainte de miezul nopții. Eșalonul superior e alarmat.

— Acum înțeleg de ce atîta grabă.

— Da. Așteptăm vești despre mersul acțiunii. Te salut !

Am pus receptorul pe cutie și am scos altă țigară. Oancea aștepta cu compasul în mînă.

— Ceva nou ? m-a întrebat cu voce reținută.

— Nu. Aşa cum gîndeam noi. Aviaţia a reperat un convoi în drum spre sat. Întăriri, desigur. Detaşamentul trebuie să le taie calea.

— Numai cu mitralierele ?

— E destul. Nu e vorba de blindate, ci de autocamioane. Fă o schiţă sumară a deplasării detaşamentului, s-o prezentăm domnului general.

Mi-am aruncat privirea pe fereastră şi l-am văzut pe general venind grăbit către intrare.

— Hai mai iute, l-am zorit pe Oancea. Generalul a şi venit.

— Într-o clipă sînt gata.

— Bine. Vii pe urmă cu schiţa. Eu mă duc să-i prezint ordinul.

Am ieșit pe hol cu hîrtia în mînă. Generalul arăta proaspăt, cu obrajii îmbujoraţi de aerul rece.

— Am onoarea să vă salut, domnule general.

— Ce-i nou, Tomescule ? Mi s-a raportat despre un ordin de la corpul de armată.

— Da, domnule general.

Mi-a făcut semn să-l urmez în birou. Ordinele de la corpul de armată nu se citesc în faţa santinelei. Și-a dezbrăcat din mers mantaua, a pus-o în cuierul de lîngă uşă şi a scotocit în buzunar după ochelari.

— Ce spune ordinul ?

— Să organizăm o incursiune în spatele satului. Ne-am şi gîndit la o variantă...

A ocolit biroul directorial, s-a aşezat pe scaun şi şi-a pus ochelarii. A citit hîrtia cu atenţie şi a pus-o alături, pe masă, cu un gest delicat.

— Ia loc, Tomescule. Asta-i o treabă serioasă. Să ne sfătuim cum s-o ducem la capăt.

Calmul lui venea ca un balsam peste înfrigurarea care mă stăpînea. Nu părea alarmat, nici uimit. Doar că privea ordinul cu gravitatea necesară. A descuiat lada de fier care ţinea loc de seif în campanie şi a scos harta. L-am ajutat s-o întindă pe birou. În clipa aceea am auzit o bătaie în uşă.

— Poftiţi, a spus generalul.

A intrat colonelul Mușat, apoi căpitanul Burcea, comandantul grupului de cercetare.

— Exact de dumneavoastră aveam nevoie, s-a bucurat generalul dînd mîna cu ei.

— Am lăsat vorbă plantonului să ne spună cînd veniți.

— Am trecut pe la ambulanța diviziei. Sînt acolo cîțiva răniți grav, trebuie să-i evacuăm la un spital de zonă interioară. Și nu prea avem cu ce. Mă rog, o s-o rezolvăm noi pîn-la urmă. Deocamdată să discutăm o problemă arzătoare. Am primit ordin de la corpul de armată să trimitem în spatele satului un detașament de incursiune.

— Un detașament ! a exclamat colonelul Mușat. Cu ce efective ? În situația în care sînt regimentele noastre, asta seamănă cu o aventură.

Găsise termenul potrivit. Asta era, de fapt, realitatea : cîtă vreme regimentul, cu forțele slăbite de cele patru atacuri, ocupa pozițiile din fața satului, incursiunea aducea bine a aventură.

— Dă-mi voie, colonele, a replicat cu liniște generalul. N-aș vrea să se spună că noi, aici, ne ocupăm cu critica ordinelor venite de sus. Treaba noastră nu e să apreciem ordinul, ci să ne gîndim cum să-l îndeplinim.

Colonelul Mușat și-a netezit mustața cu degetul mare, ca și cum ar fi încercat să șteargă urma unui zîmbet. Dar fața lui exprima o stare tulbure, de descumpănire sau de regret că n-a fost înțeles. Uneori vorbele nu ajung pentru a reflecta cu precizie ceea ce gîndim.

— N-a fost în intenția mea să critic, domnule general. Dar starea infanteriei noastre o cunoașteți. De unde luăm detașamentul ? Ar însemna să subțiem efectivele din fața satului.

— Pentru că și inamicul o să le subțieze, ca să facă față detașamentului cu o parte din forțe. Să vedem ce variantă ne propune șeful de stat-major.

Știuse să aplaneze micul conflict care plutea în aer. M-am apropiat repede de hartă, cu dorința de a spulbera cu totul stînjeneala pe care-o provocase discuția dintre ei. În structura complicată a diviziei, comandantul brigăzii de infanterie era un fel de locțiitor al comandantului. Îl

respectam nu numai pentru asta. Știam că este un bun tactician, de aceea opinia lui mă alarmase din nou.

— Domnule general, varianta pe care o propunem noi este să trimitem un batalion întărit cu un pluton de mitraliere și o companie de pionieri. La căderea serii detașamentul se va instala pe poziție. În cursul nopții urmează să sosească un convoi inamic ; îl va împiedica să pătrundă în sat. Mai apoi, cînd dorobanții vor da atacul, detașamentul va ataca și el din spate, făcînd joncțiunea cu regimentul.

— Nu-i rău. Ce spui, colonele ?

— Nu-i rău, a întărit colonelul Mușat. Dacă totul merge bine, s-ar putea să reușească. Dacă nu e descoperit prea devreme și dacă inamicul nu dispune de alte forțe cu care să-l distrugă. Altfel, îl sacrificăm degeaba. Și în momentul de față nu ne putem permite asemenea sacrificii. Regimentele sînt obosite și slăbite.

— Mda. Căpitan Burcea ?

— Eu, domnule general, m-aș oferi voluntar pentru această misiune. Băieții mei ar putea să întărească detașamentul.

— Cu voi am alte planuri. Rămîneți mai departe în rezerva diviziei, pînă la atac. Atunci, în funcție de situație, vă vom trimite într-un sector sau altul.

— Și mai e timpul de pregătire, domnule general. Cîteva ore nu ajung. La efectivele actuale, un batalion plus întăririle înseamnă aproximativ două sute de oameni. Cînd să te ocupi de toți, în cîteva ore ?

— O să-l rog pe maiorul Tomescu să dea personal o mînă de ajutor la pregătire. Dar mai întîi să schițăm drumul detașamentului, măcar în linii mari.

A pipăit pe deasupra hărții pînă a dat peste creioanele colorate. Le-a tras de dedesubt și a ales unul bont, de culoare stacojie. A trasat pe hartă o săgeată groasă, roșie, care pornea din linia întîi, dădea puțin înapoi, într-un ocol larg spre dreapta, trecea linia frontului prin dreptul cotei 1021 și cădea dinspre nord spre sud în spatele satului, pe o mică formă de teren abia schițată pe hartă. Priveam cu toții în tăcere. Generalul a dublat săgeata care

a căpătat astfel o înfățișare elegantă, ca într-un desen de reclamă, apoi a trîntit creionul deasupra ei :

— Cam așa ar trebui să arate. Dacă nu luăm în seamă curbele de nivel. E ceva de urcat, în tot cazul. Iar aici, pe coastă, apare un mic curs de apă, cu un podeț peste el. În locul inamicului, eu l-aș mina. Iar aici, pe creastă, aș instala un post înaintat care să țină sub ochi toată valea.

— Chiar există un post acolo, a spus căpitanul Burcea. L-au descoperit cercetașii mei azi-dimineață.

Părea că toate elementele erau de partea inamicului, ceea ce mă cam înciuda. Am căutat pe hartă, în zona parcursă de săgeata proaspătă, un argument ca să restabilesc echilibrul. Și l-am găsit :

— Panta de sud-est este împădurită și ar putea oferi o acoperire, măcar pînă ajung sus. După aceea, dacă-i descoperă, nu le rămîne decît să angajeze lupta. Dacă au ocupat poziția dominantă deasupra șoselei, le vine mai ușor.

— Așa... a spus îngîndurat generalul. Sînt alte păreri ? Nu. Atunci la treabă. Maior Tomescu, te duci acolo și organizezi detașamentul. Cred că s-ar cuveni să-i dăm comanda tot maiorului Călina. E omul cel mai potrivit pentru asemenea misiuni.

— Și cel mai solicitat, am replicat îndată.

M-a privit pe deasupra ochelarilor și a zîmbit. Era o continuare tăcută a dezbaterii dinainte. În condiții obișnuite, și el, ca și mine, ar fi evitat să riște din nou, atît de curînd, viața unui ofițer brav și iscusit ; dar ce numim în război „condiții obișnuite" ? Generalul se gîndea, desigur, la același lucru, fiindcă a făcut un mic gest, depărtînd mîinile și ridicînd din umeri, un fel de „asta-i situația" și a reluat :

— Cînd detașamentul e gata de plecare, raportezi prin telefon. Între timp, noi punem la punct atacul cu grosul forțelor. Așa să le spui : nu-i lăsăm prea multă vreme singuri. Și atenție la selecția oamenilor. Dacă e cazul apelezi la voluntari. Lămurește-i că e o misiune grea și importantă.

— Am înțeles, domnule general.

Pe cînd ieşeam în hol m-am întrebat dacă această formulă ostăşească are totdeauna acoperire. Am înţeles eu într-adevăr rostul detaşamentului ? Trebuia să-i lămuresc pe oameni despre importanţa misiunii, dar ce ştiam eu însumi despre asta ? Maiorul Popazu se lăudase cu ideea lui, care fusese apreciată „mai sus“, dar el, propunînd-o, ţinuse seama de toţi factorii ?

— Dogarule, facem o plimbare în linia-ntîi.

— Da, dom' maior.

— Du-te la companie şi spune-le să-mi mai dea un însoţitor. Văd că a-nceput iar să ningă ; pe vremea asta nemţii mai trimit cîte-o patrulă să bîntuie prin spatele frontului.

— Domnule maior, a intervenit ofiţerul de serviciu, dacă vă duceţi la regimentul de dorobanţi, luaţi-l şi pe-un soldat de-al lor care s-a prezentat aici după materiale.

— Foarte bine. Du-te şi caută-l, Dogarule. Şi fă-mi rost de un încărcător plin. Să am de rezervă.

Oancea a tresărit cînd am intrat în cancelarie :

— Tocmai mă întrebam ce s-a ales din propunerea noastră.

— A fost acceptată cu aplauze. Nici o obiecţie, vreau să spun. Mă duc în linia-ntîi să organizez incursiunea.

— Iarăşi ?

— Contactul cu realitatea frontului.

— Ar trebui să mai facem cu schimbul.

— O să facem. Sînt destule treburi şi aici, şi-n linia-ntîi. Data viitoare te trimit pe dumneata, îţi promit.

Am început să-mi adun lucrurile : binoclul, carneţelul şi creionul, o hartă, pansament individual, un pachet de biscuiţi şi, bineînţeles, pistolul-mitralieră.

— Cu bine, Oancea. Cred că mă-ntorc pe la patru, după ce pleacă detaşamentul.

— Vă doresc succes, domnule maior.

Caporalul Dogaru mă aştepta în faţa uşii, împreună cu un soldat pirpiriu, cu obrajii rumeni, părînd mai degrabă un adolescent ajuns din întîmplare în această lume aspră.

— El e, dom' maior.

— Soldat Oiță Gheorghe, plutonul doi, compania transmisiuni, s-a prezentat ostașul.

— Ți-ai terminat treburile pe-aici ?

— Da, dom' maior. Am fost la depozit după niște pile electrice.

— Și ai găsit ?

— Am găsit. Dom' majur de la depozit spunea că n-are, dar i-am spus că dom' maior Călina a zis să nu mă-ntorc fără ele. „A, ești de la dom' maior Călina ? De ce nu spui, ostaș ?" Și mi-a dat.

— Ești la batalionul lui ?

— Da. Telefonist. Îl cunoașteți pe dom' maior Călina ?

— Sigur că-l cunosc.

Rostisem cu o anumită mîndrie aceste cuvinte. După regulile ierarhiei militare, ca șef de stat-major al diviziei mă aflam cu cîteva trepte deasupra lui Călina. Dar războiul are altă ierarhie, m-am gîndit în clipa aceea. O ierarhie a faptei, independentă de ștatul de funcțiuni.

— Mergem ? l-am întrebat pe Dogaru.

— Da, dom' maior. Am luat un încărcător și am vorbit la popotă să vă oprească mîncarea caldă, că vă întoarceți pe la patru.

— De unde știi cînd ne întoarcem ?

— M-am *informat* și eu, a rîs Dogaru cam într-o parte. Și azi era zi de baie.

— Vrei să rămîi aici ?

— Eu ? În ruptul capului. Am timp destul diseară.

Mi-am îndesat căciula pe frunte și am ieșit, urmat de cei doi ostași.

Pe drum, soldatul Oiță s-a dovedit a fi un vorbăreț. Mi-a povestit despre satul lui din Teleorman, la zece kilometri de gară, mare lucru și trenul ăsta, cît ai face pe jos drumul pîn-la cîmp, te sui în el și te pomenești colo, la București. Fusese și el de două ori, îi plăcuseră tramvaiele — un tren mic fără locomotivă, mai mare dragul să te plimbi de colo-colo, cît e șoseaua de lungă, de la gară pînă-n centru și mai departe, unde ai chef. Numai mașinile îl cam zăpăciseră, cum încerca să treacă drumul, hop, se oprea una în spatele lui și țipa din goarnă

de-l făcea să sară-n lături, înapoi pe trotuar. Așa că s-a simțit tare bine cînd a ajuns înapoi acasă, în sat la el.

— E frumos satul tău ?

— Frumos. Pe o coastă de deal, cu casele pitite printre pomi. Pe vremea asta, înfloresc pe rînd : caișii, merii, prunii. Și oamenii încep să iasă la arat. Oare-i adevărat, dom' maior, ce se vorbește ? Cică ne dă pămînt. Că a zis Partidul Comunist să se dea pămînt, și comuniștii au scris și-n ziar că reforma agrară e urgența-ntîi, numai guvernul răspunde să mai aibă răbdare, pînă la sfîrșitul războiului, ca să nu fie nedreptățiți soldații de pe front. Alte ziare zic că ce dacă sînt soldații pe front, au familie acasă, pămînt să le dea, că are cine să-l lucreze. Și n-au dreptate ?

— Eu zic că au dreptate, măi, soldat Oiță. Vine primăvara și ar trebui lămurite lucrurile pînă cînd încep arăturile.

— Așa e, dom' maior, să trăiți. Așa zice și taică-meu. S-a scris în Frontul Plugarilor, că moșierul din satul nostru a plecat cu nemții, avea un băiat fugit în Germania cînd cu legionarii, ce-a mai fost și-atunci ! Eu eram băietan, ieșeam la poartă să-i văd mergînd pe uliță în cadență, cîntau și aveau cizme și centură cu pistol, erau vreo șase inși și lumea se temea de ei, nu prea vorbeau cu nimeni și se țineau mari, dar cînd au dat buzna în dugheana lui dom' Iancu Bragagiul, pocnind din pistoale și strigînd că ei vor fi stăpînii țării, oamenii s-au încuiat în case și au așteptat. Pe urmă au venit jandarmii de la Turnu și i-au arestat, dar băiatul boierului plecase la București și de-atunci nu l-am mai văzut. Umbla vorba, după vreo trei-patru luni, că a fugit în Germania ascuns într-un vagon cu porci, lumea rîdea în sat că și-au găsit tovărășie bună, ascunși printre porci, după cîte făcuseră atunci cînd cu rebeliunea... Ei, și anul trecut, în august, regimentul nostru era în refacere, la Pitești, și aveam un comandant de companie pîinea lui dumnezeu, ne-a dat permisie cu rîndul la toți. Atunci, în august, eram acasă, în permisie, cînd ne-am pomenit cu oamenii, în miez de noapte, chiuind prin sat : „E pace, mă, s-a zis cu nemții, a dat regele ordin să terminăm cu războiul“. Ne-am gîndit toți la boierul Ganțu și zice careva „Hai

să-i dăm vestea și boierului“, ca unul ce era prieten cu nemții. Mi-au povestit ai mei. Un colonel neamț venea cu mașina tocmai de la Roșiori, plecau amîndoi la vînătoare prin pădure și seara trăgeau petreceri afară, sub nuc, aducea lăutari de la Turnu că țiganii noștri din vale nu știau cîntece nemțești. Lumea zicea că colonelului îi cam plăcea de domnișoara Xenia, sora boierului, o cucoană înaltă și cu buze subțiri, muiere dată naibii, cutreiera moșia călare pe cal alb și trăgea după fazani cu o pușcă englezească bătută-n argint, că pe valea noastră, acolo, trăiesc fazani de cînd lumea, dar oamenii nu-i vînează, zic că au carnea tare, așa o fi că n-am gustat niciodată, carne de fazan nu prea s-a pomenit pe la noi. Dumneavoastră ați mîncat carne de fazan ?

— Am mai mîncat, măi, Oiță, dar demult, înainte de război, și i-am uitat gustul. În orice caz, era bună. După război să-ncerci și tu.

— O să-ncerc. Și cum zisei, ne-am dus cu toții la curte, că boier Ganțu și dom' șoara Xenia își făcuseră un conac în capul satului, sus pe deal, cu drum pietruit pînă la ușă, de trăgeau trăsurile la scară și-avea generator care păcănea de răsuna tot satul cînd dădeau petreceri. Și cum mergeam noi așa, cu tot alaiul, deodată vedem o lumină mare pe drum și numai ce-am apucat să ne ferim, că au trecut pe lîngă noi ca vijelia mașinile : în față, a colonelului, o cunoșteam toți, mașină de război, cu acoperiș de pînză, și după ea mașina boierului, și-am apucat să zărim în ea, printre geamantane și boccele, pe boier și pe dom' șoara Xenia. „Văzuși mă, ei erau“, vorbeau oamenii între ei, dar nu ne-am întors din drum, am ținut-o așa, la deal, pînă-n poarta conacului, și-acolo ardea un felinar și de după un stîlp s-a ivit al lui Gușcă, omul boierului, cu arma de vînătoare în mînă : „Ce-i cu voi, mă ?“ „Vrem să vorbim cu boierul“. „Ăhă, să fiți sănătoși, boierul e departe, ziceți-mi mie ce-aveți de zis, acuma io-s mai mare aici“. „Păi vrem să-i zicem că e pace și s-a zis cu nemții“. „Proștilor, zice, a aflat el înaintea voastră, c-a auzit la radio cu dom' colonel și s-au gîndit că-i mai bine s-o ia încolo, spre Berlin“. Și Gușcă ăsta a trîntit zăvorul la poartă și a plecat spre casă, legă-

nîndu-și felinarul. Ce era să facem ? Ne-am întors în sat și-am stat toți de vorbă pînă dimineața, că ce-o să fie acu', dacă e pace, și nemții au plecat care-ncotro, cum ziceau oamenii. Și numai ce ne pomenim cu două camioane cu tunuri după ele. Ofițerul oprește-n fața primăriei, zice „Au trecut nemții p-aici ?" „Numai colonelul și cu boier Ganțu, alți nemți n-au trecut". „Poate-or să treacă mai tîrziu", și-a dat un bătrîn cu părerea. „Or să treacă dacă-i lăsăm noi, dar nu trebuie să-i lăsăm, a zis ofițerul. Să vină șeful de post cu jandarmii și premilitarii, să pregătim o ambuscadă în fața satului". Ne-au dat arme și cartușe de la post și ne-am instalat la teren în fața satului, cu tunurile, cele două, pe dîmburile din marginea șoselei. Cînd s-au auzit venind mașinile nemților, ofițerul a trimis un sergent înaintea lor, să le facă semn să stea, da' nemții ce să stea, vîj înainte, că dacă nu sărea sergentul în șanț dădeau peste el cu camionul. I-am lăsat să se apropie, și cînd ne-a comandat ofițerul am deschis focul. Camionul din frunte s-a oprit, avea sus o mitralieră, și au început să tragă spre noi. Din mașinile din spate au sărit zeci de soldați, cu armele-n mîini, dar ai noștri au tras cu tunul în camion de l-au dat gata, a-nceput să ardă, și nemții au ridicat steagul alb. Le-am ajutat soldaților să le ia armele, pe urmă s-au urcat toți în mașini și au pornit spre Turnu. Și l-am întrebat pe șeful de post ce să fac și el a spus „Ce să faci, leat, ia-ți ranița și fugi la regiment, că pacea e departe"...

— Și ce s-a întîmplat cu boierul și cu averea lui ?

— O vreme n-am știut nimic. Eu m-am dus la regiment, și regimentul hai în Ardeal, hai în Ungaria, hai în Cehoslovacia, aici, unde ne vedeți, dar vești de pe-acasă tot mai aflăm. Cică Gușcă ăsta, omul boierului, a rămas mare și tare la conac, a strîns porumbul de pe moșie cu argații și cu cîțiva țărani care erau datori boierului, l-a pus în hambare și a rînduit pază zdravănă, răspîndind vorba-n sat că a adus cîini tocmai din munte, de la ciobani, și lucrurile au mers așa pînă mai acu' o lună, cînd a scris în ziar că s-a făcut comisie în comună, s-au adunat oamenii și au hotărît cum să împartă moșia. Moșie mare, vreo mie și cinci sute de pogoane. Au făcut o listă și-au dat la

cei săraci cîte şase, cîte zece pogoane, care după cum avea copii.

— Şi la soldaţi ?

— Păi cum ! Soldaţii de pe front în cap de listă, aşa au zis, şi-aşa au făcut. Mi-au dat şi mie, aşa mi-au spus ai mei, în scrisoare. Şi au intrat oamenii de-au măsurat pămîntul. Acuma e vorba dac-o rămîne aşa, de nu ne-or lua înapoi...

— Cum să vi-l ia ? Doar de s-o-ntoarce boierul tău, cu nemţii...

— Să se întoarcă ? a rîs soldatul. Păi noi ce păzim aicea, prin zăpezile-astea, cu trei atacuri pe zi ? La noi e o vorbă, dom' maior, că mortul de la groapă nu se mai întoarce. Despre partea noastră, nici o grijă. Nu-i lăsăm pe nemţi să se întoarcă. Ne spunea şi dom' maior Călina, cînd cu atacul de alaltăieri : „Mă, pentru pămîntul nostru ne batem, să-l ştim liber şi fără nici o apăsare !" Şi ne batem, dom' maior.

— Ştiu, măi, Oiţă. Am fost de atîtea ori în linia-ntîi şi am văzut cum luptaţi voi, dorobanţii. De asta sînt încredinţat că o să învingem, şi n-o să vină nimeni să răstoarne ce-au hotărît ai voştri, în sat...

Adevărul e că nu prea eram sigur. În cele cîteva zile de permisie aflasem de multe frămîntări. Ţăranii se mişcau, îndemnaţi de comunişti, intrau cu de la sine putere pe moşiile boiereşti, împărţeau pămîntul şi începeau să are. Dar oficial lucrurile nu erau deloc limpezi ; generalul Rădescu şi guvernul condus de el nu păreau grăbiţi să rezolve problema pămîntului. Între timp muncitorii se agitau peste tot, ziarele de stînga susţineau problema reformei agrare, manifestaţiile organizate de comunişti se ţineau lanţ. Şi mă gîndeam cu amar, iată, ţăranii noştri în haine de soldat se luptă, îşi fac datoria cu atîta elan şi cinste şi, vorba unui general, cu cuminţenie, în vreme ce acolo, în ţară, mai sînt atîtea semne de întrebare... Ce să le spunem oamenilor din tranşee, cum să le spulberăm îngrijorarea, ce să răspundem întrebărilor lor îndreptăţite ?

— Şi ce-au de gînd ai tăi să facă cu pămîntul pe care l-au primit ?

— Să-l lucreze, ce să facă ! Au și hotărît să pună porumb, să aibă și pentru ei, și pentru vite. Dacă e porumb, e de toate, dom' maior. Pămînt să avem, că știm noi să-l gospodărim. Asta-i viața noastră. Pămîntul...

Vorbise cu o anumită îndîrjire, de parcă de tăria vorbelor lui ar fi depins dreptatea pe care-o aștepta. I-am aruncat o privire furișă ; își trăsese căciula soldățească pe frunte, iar arma — cam lungă pentru statura lui — îi atîrna cam caraghios în spatele încovoiat de greutatea raniței. În clipa asta semăna mai puțin cu un soldat ; semăna cu ceea ce era de fapt — un țăran, luat pentru o vreme de la rosturile sale, dar cu gîndul tot la lucrurile fundamentale care reprezintă sensul vieții lui pe pămînt. Acum face război, dar războiul vine și trece, iar el se întoarce la glia lui pe care de mii de ani o lucrează, o face să rodească, pentru el și pentru neamul său.

CAPITOLUL NOUĂ

Într-o văioagă ferită de focul inamicului, la adăpostul unui pîlc de copaci, colonelul Stamatescu asista la descărcarea muniției dintr-o căruță-furgon.

— Eveniment mare, m-a întîmpinat el zîmbind. Ne-au sosit la timp munițiile. De obicei, trebuie să mai așteptăm pînă ajung la noi. Ne-au dat și cartușe de mitralieră, și proiectile de brand și de toate.

— Puteți lăsa pe altcineva să se îngrijească de treaba asta ?

— Ei ! Mai mult de plăcere am venit aici. De bucurie că s-a rezolvat problema. Am un majur care toată viața cu asta s-a ocupat : cu muniția. Vă văd îngrijorat. Ceva grav ?

Am desfăcut porthartul și am scos la iveală ordinul semnat de comandantul diviziei. L-a citit. Fața lui s-a posomorît brusc. A oftat adînc, a împăturit la loc hîrtia și mi-a aruncat o privire furișă, fără să spună nimic. S-a

întors, a privit în jurul lui și a făcut semn unui soldat care s-a apropiat în fugă.

— Du-te la punctul de comandă și spune-i căpitanului Dobre să vină imediat pînă aici.

Ostașul a plecat tot așa, în fugă. Colonelul Stamatescu s-a apropiat de mine și mi-a spus cu glas scăzut :

— Domnule maior, sînt militar vechi. Nu-mi stă în obicei să comentez ordinele. Dar după părerea mea această acțiune e periculoasă și poate duce detașamentul la pieire.

Ar fi trebuit să-l combat, dar n-aveam tăria. Fiindcă eram, în fond, de aceeași părere cu el. Oscilam între datoria mea de împuternicit al eșalonului superior și convingerea intimă că acțiunea reprezintă un pas greșit. Am încercat o formulă care să apropie cît de cît aceste două extreme :

— Riscul e mare, într-adevăr. Știm și noi asta. Ideea incursiunii nu ne aparține ; este un ordin al corpului de armată. Chiar domnul general spunea că timpul de pregătire este prea scurt. Dar nu se poate amîna. La noapte inamicul va primi întăriri, un convoi se apropie de sat pe șosea și trebuie să-l oprim. Generalul consideră că maiorul Călina, cu batalionul lui...

— Da, e cel mai potrivit. Desigur, n-o să-i spun părerea mea despre misiune. Probabil că nici dumneavoastră n-ați auzit-o.

— N-am auzit-o. Mă gîndesc că acolo, la corpul de armată, există o anumită concepție de ansamblu. Poate au în vedere și un sprijin din partea diviziilor vecine...

— Poate. Uite că vine Dobre, șeful meu de stat-major. E nou numit în funcție ; mi-ar părea rău să-și înceapă activitatea cu o dezamăgire.

Căpitanul Dobre, un ofițer înalt, bine făcut, cu mișcări precise și energice, s-a oprit la doi pași de noi, salutînd. Colonelul l-a invitat să se apropie și a făcut prezentările, apoi i-a dat hîrtia aceea :

— Citește și dumneata. Ordinul trebuie înregistrat în jurnalul de operații al regimentului.

— Batalionul unu... a murmurat căpitanul după ce a parcurs ordinul cu privirea. Ar trebui să-l scoatem de

pe poziţii. În locul lui să intre compania a şasea, rezerva regimentului.

— Întocmai. Organizează dumneata manevra asta. Şi dă ordin să se pregătească şi compania de pionieri. Să li se dea muniţie şi hrană rece pentru două zile. Cere de la compania mitraliere un pluton comandat de un ofiţer. Compania a şasea să intre în dispozitiv cît mai discret, ca să nu prindă de veste inamicul. Noi mergem la maiorul Călina să-i dăm misiunea şi să organizăm detaşamentul... De acord, domnule maior ?

— Da. Acum fiecare minut contează.

Am pornit-o în urma lui, pe poteca noroioasă, spre poziţia batalionului. Printre copaci se vedeau gropi adînci, în care se adunase apa.

— Şi zloata asta, a spus cu revoltă în glas colonelul. Speram că se îndreaptă timpul, şi cînd colo...

— Începutul lui martie e totdeauna capricios.

Mi se părea ciudat că aici, la doi paşi de front, să discutăm despre vreme, ca într-un compartiment de tren sau într-un salon unde oamenii nu prea au ce să-şi spună. Am trecut pe lîngă punctul sanitar. Colonelul s-a oprit în faţa cortului.

— Doctore, eşti aici ?

Un bărbat înalt, rotofei la faţă, cu ochi albaştri, în halat alb îmbrăcat peste un cojocel care-l făcea să pară burduhănos, a dat deoparte perdeaua ce servea drept uşă :

— Ordin, domnule colonel.

— Vino mai aproape, să-ţi spun un secret... Domnule maior, vă prezint pe medicul şef al regimentului.

— Maior medic Dumbravă, s-a prezentat cel din faţa mea.

— Îmi pare bine de cunoştinţă. Aveţi treabă multă ?

— Aşa şi-aşa, a răspuns el cu ochii la comandantul regimentului. Cîţiva răniţi, cîţiva bolnavi, mai cu gripă, mai o enterocolită, mai cu degerături... Cum se întîmplă. Unii nu prea vin, stau acolo în tranşee pînă-i doboară febra. Azi-noapte mi-au adus unul cu patruzeci de grade. N-a vrut să plece de pe poziţie, avea consemn.

Colonelul Stamatescu şi-a dres glasul :

— Avem ordin să trimitem un detaşament în spatele frontului inamic. Misiune grea. Vom lua numai oameni sănătoşi, care să ducă la greu.

— Poate e nevoie şi de-un medic...

Vocea lui devenise deodată aproape rugătoare. Colonelul Stamatescu l-a bătut pe umăr zîmbind :

— Ce te-ai mai duce dumneata într-o mică aventură prin munţi ! Dar locul e ocupat. Va merge medicul batalionului unu.

— Norocoşii ăia !

— O să avem şi aici de lucru, după atac... Aşadar, ţi-i trimit pe grupe şi-i vezi. Cu exigenţă ! N-aş vrea să cadă vreunul pe drum, înainte de a ajunge acolo !

— Prea bine, domnule colonel. Daţi-i pe mîna mea.

Am pornit mai departe. Tovarăşul meu de drum mergea cu fruntea-n jos, frămîntat de gînduri. Îi respectam tăcerea ; şi neliniştea.

— Domnule maior, aş vrea să mă-nţelegeţi, a izbucnit el deodată. Incursiunea face parte din metodele fireşti ale războiului. Nu e prima şi probabil nici ultima. Dar trebuie să ţinem seama de situaţia regimentului. De-atîta vreme n-am primit completări. Avem pierderi multe, morţi şi răniţi. După efectivul actual, regimentul are ceva-ceva mai mult decît un batalion complet. Jumătate din oameni pleacă în incursiune. Cealaltă jumătate urmează să pregătească atacul împotriva unui sat fortificat ca o cetate, pe care nu-l putem manevra. Un calcul simplu şi nemilos.

— Calculele războiului sînt totdeauna nemiloase, l-am întrerupt. Dacă s-ar face calcule mai înainte, cred că n-ar mai exista războaie. Şi învingătorii ies în pierdere, nu numai învinşii.

Iuţiserăm iarăşi pasul, amîndoi. Ca şi cum o parte din energia mîniei noastre s-ar fi prefăcut în forţă fizică. O clipă m-am simţit vinovat că sînt de partea lui ; s-ar fi cuvenit să-l contrazic, nu să-l încurajez. Trebuia să se supună ordinului. Chiar dacă ordinul acela i-ar fi trimis oamenii în ghearele morţii.

— Înţeleg că nici pe dumneavoastră nu vă încîntă, a reluat el discuţia.

— Asta are mai mică importanţă. Sînt aici ca să organizez misiunea, fie că mă încîntă sau nu. Sincer vorbind, eu n-aş fi dat un asemenea ordin. Dacă asta vă consolează cît de cît.

— Greu de spus, domnule maior. Nu mă consolează, dar mă ajută să-mi recapăt echilibrul. În alte condiţii, chiar eu aş fi iniţiat o asemenea manevră. Dar acum, cu efectivele pe care le am, cu oamenii epuizaţi de-atîtea lupte... am îndoieli. Un comandant care se îndoieşte de ostaşii lui — dramatic, într-adevăr. De aceea mă bucur să vă aflu părerea. Mă simt mai puţin singur în frămîntările mele. Oricum, voi face tot ce-mi stă în puteri pentru ca misiunea să reuşească.

Maiorul Călina era în faţa punctului de comandă al batalionului. Cu harta în faţă, cu telefonistul lîngă el, cu doi-trei ofiţeri şi doi-trei agenţi care aşteptau ordine. Pe cînd ne apropiam, am văzut doi ostaşi care plecau în fugă, fiecare în altă direcţie. Să transmită dispoziţii, desigur. Am văzut soldaţi care cărau lăzi cu muniţie. M-am bucurat în sinea mea că ordinul a şi început să fie executat. E drept, timpul ne presa groaznic : la ora 15 detaşamentul trebuia să fie gata de plecare...

— Am onoarea, a salutat el cînd ne-a văzut. Ne pare bine cînd şefii se interesează de viaţa noastră.

— N-am venit în inspecţie, am explicat strîngîndu-i mîna. Am fost trimis să vă ajut la organizarea detaşamentului. Domnul general v-a desemnat anume pe dumneavoastră.

— Mă simt onorat, a spus el pe un ton oarecum solemn. Voi căuta să justific această încredere... A adăugat coborînd vocea, mai aproape de felul lui de-a vorbi de toate zilele : La urma urmei, decît în zloata asta care m-a pătruns pîn-la os, prefer să dau o raită sus, pe munte. Abia ne mai încălzim puţin. Oamenii au început să se îmbolnăvească, tranşeele sînt pline cu apă, n-avem unde să ne uscăm îmbrăcămintea...

— La drum te mai încălzeşti, a adăugat în glumă colonelul.

— Da. Mai ales dacă-ţi iese-n faţă inamicul... Ah, iertaţi-mă puţin. Iepure, bine c-ai venit. Fugi la depozit

şi cere o ladă de cartuşe de semnalizare, jumătate roşii şi jumătate verzi. În drum treci pe la bucătărie şi zoreşte-i pe băieţii ăia. Oiţă, unde eşti ? Ia legătura cu compania voastră, să ne trimită două bobine de cablu. Spune că-i ordin de la...

— De la maiorul Tomescu, am completat eu. În două ore cablul să fie aici, neapărat !

— Vă mulţumesc.

— Au început oamenii să iasă de pe poziţii ?

— Da. Începem cu compania întîi. Coţofană, unde eşti, drace ?

— Aici, dom' maior.

— Bine că te găsesc şi eu o dată. Du-te la căpitanul Mărculescu, spune-i să-şi ia compania şi, pe grupe, direct la infirmerie. Fulger !

Soldatul a plecat în fugă. Maiorul Călina s-a întors către noi, cu un aer vinovat :

— Mă iertaţi, sînt tot felul de mărunţişuri administrative.

— Mărunţişuri importante, i-am spus împăciuitor. La o misiune ca asta... Totul trebuie rezolvat repede. Corpul de armată insistă asupra orei de plecare.

— Iar eu insist asupra altei chestiuni : cît trebuie să rezistăm acolo ?

— Cel mult două zile. Mîine este prevăzut atacul general.

— Şi dacă atacul general nu reuşeşte ? Rămînem acolo şi primim loviturile inamicului ? Nemţii n-or să stea cu mîinile-n sîn.

— Este prevăzută, separat, o acţiune ofensivă pe direcţia satului, împreună cu divizia vecină. Dacă acţiunea nu reuşeşte, atunci detaşamentul va primi ordin de retragere.

— Am înţeles. O să trec totul pe hartă şi să fac calculele necesare.

— Ce efectiv are batalionul ?

— Cinci ofiţeri, zece subofiţeri, o sută cincizeci trupă.

— Cam mic, am spus îngîndurat.

— Batalionul unu a fost mai tot timpul în linia întîi, precum ştiţi, a intervenit colonelul. E cea mai bună subunitate, în cap cu comandantul.

— Eah !

— Lasă modestia, Călina. La atacul de ieri ai fost tot pe direcţia principală. Pierderi grele, vreo treizeci de oameni.

— Treizeci şi doi, a precizat Călina cu glas înăbuşit. Din care paisprezece morţi. Restul, răniţi grav, evacuaţi la ambulanţa diviziei. Pe cei răniţi uşor nu-i mai pun la socoteală.

— Ai şi din ăştia ?

— Cinci. Pansaţi pe loc şi rămaşi aici, în unitate. N-au vrut să se evacueze.

— Înseamnă că nu contăm pe ei, am spus.

— De ce nu ? Au răni uşoare. Pot să ţină o armă-n mînă.

— Bine, cum credeţi. Îi cunoaşteţi mai bine.

În următoarele ore, activitatea se înteţi. Parcă la întrecere cu minutarele ceasului. Detaşamentul prindea contur ; batalionul s-a regrupat la postul de comandă al regimentului, apoi au sosit şi subunităţile de întărire — plutonul de mitraliere şi compania de pionieri. Am stat de vorbă cu comandanţii subunităţilor, le-am explicat pe scurt importanţa misiunii, am încercat să aflu ce gîndesc despre o atare întreprindere. Asta era lucrul cel mai dificil ; oamenii mă cunoşteau, ştiau că vin „de sus" şi erau destul de rezervaţi. Explicabil : un ordin este un ordin şi militarul e deprins să spună „am înţeles" şi nu să-şi dea cu părerea ; cei mai mulţi erau optimişti, am auzit de cîteva ori fraza „Trebuie să răzbim", spusă de oameni diferiţi, pe diferite tonuri, şi întărită cu o povestioară. Am mai fost într-o situaţie ca asta, acum o lună, eram în avangardă şi ne-am pomenit înconjuraţi de patrule... Eram în cercetare de luptă şi ne-am trezit cu schiorii lîngă noi, aveau halate albe şi coborîseră pe partea cealaltă a muntelui... Cînd am ajuns la fermă, din pădure ne-au întîmpinat rafale de mitralieră...

Erau oameni cu experienţă, pe care te puteai bizui. Nici unul n-a încercat să se eschiveze, nici unul nu şi-a exprimat teama sau dezaprobarea. Optimismul lor a început să-mi alunge îndoielile ; cu asemenea oameni o operaţie cît de riscantă devine posibilă. Cu ochii la

ceas, însemnîndu-mi în carnet fiecare măsură, fiecare amănunt, vedeam cum se alcătuia, treptat, ceea ce începuserăm de pe acum să denumim „detaşamentul maior Călina"...

Pe la douăsprezece, tocmai recapitulam măsurile luate pentru aprovizionarea detaşamentului, cînd m-am pomenit cu maiorul Călina :

— Domnule maior, am intrat într-o încurcătură.

— Ce s-a întîmplat ?

— Doctorul a constatat că avem unsprezece bolnavi. Gripaţi.

— Explicabil, după atîta frig. Să rămînă pe loc. Îi înlocuim cu alţii.

— Tocmai asta e, că nu vor să rămînă. Au venit la mine toţi unsprezece şi m-au rugat să-i iau şi pe ei.

Simţeam nevoia să mai destind atmosfera aceea de trudă încordată, cu obsesia timpului care trece. Am întins un deget acuzator spre el :

— Dumneavoastră i-aţi învăţat aşa. Acum descurcaţi-vă. Eu n-am nici o putere.

— Din partea mea... a început el şi s-a oprit. Nu vreţi să discutaţi cu ei, să-i lămuriţi ?

Nu puteam să-l refuz, o dată ce mărturisise singur că se află în impas şi-mi cerea ajutorul. Eram conştient că vrea să arunce asupra mea răspunderea unei decizii pe care el însuşi n-avusese tăria s-o ia.

— Bine. Să-i văd şi eu pe eroii ăştia, am mormăit. Deşi ar trebui mai întîi să vă întreb pe dumneavoastră : au să reziste la un drum lung şi greu ca ăsta ? Doctorul şi-a spus părerea.

— Dacă ne luăm după doctori...

— Dar după cine ?

— Mă gîndesc la moralul băieţilor. Numai să-i auziţi ce spun. Dacă aţi vrea să mergeţi la punctul medical...

M-am dus la cortul însemnat cu cruce roşie pe laturi. În cort mirosea a spirt şi a iod. Pe paturile de campanie, în semiîntuneric, stăteau cîţiva ostaşi ; alţii erau adunaţi în jurul mesei din capătul celălalt al cortului, unde trebăluia un sanitar în halat alb.

— Să trăiţi, dom' maior, sînt sergentul sanitar Bădilă. Execut tratamentul bolnavilor cu piramidon, vitamine şi sirop de patlagină.

— Execută, sergent, i-am spus. Dă-i înainte. Cum merge ?

— Dom' maior Călina a ordonat să fie sănătoşi pînă la ora trei.

— Cum vine asta ? Domnul maior Călina se pricepe la medicină ?

Sanitarul a rămas o clipă descumpănit de întrebare. Şi-a făcut de lucru printre borcănaşe şi sticluţe înainte de a răspunde :

— Tratamentul l-a stabilit dom' doctor. Dom' maior Călina a spus doar atît : „Vă priveşte cum procedaţi, eu vreau să-i am buni de luptă la ora trei."

M-am uitat la soldaţii din jurul mesei. Unul se strîmba, involuntar, probabil tocmai luase medicamentul şi nu mai apucase să bea apă.

— Continuaţi, am spus. Executaţi ordinul. Crezi c-o să reuşiţi, fix pînă la ora trei ?

— E musai, să trăiţi, dom' maior, a spus un soldat cu obrajii îmbujoraţi, cu ochii strălucitori de febră.

— Cum te cheamă ?

— Soldat Neamu, plutonul doi, compania-ntîi.

— Ţi-a pus termometrul ?

— Păi...

— Treizeci şi şapte cu nouă, a spus în grabă sanitarul.

— Poate nu-i bun termometrul, dom' maior. Că eu nu simt nimic, atîta că-mi ardeau obrajii. Am luat doctoria şi gata, m-a mai lăsat. Nici nu poa' să plece fără mine. Îs împrospătător la mitralieră.

M-am îndreptat către ostaşul care se strîmbase adineauri de amăreala medicamentului :

— Şi tu ?

— S' trăiţi, dom' maior, sînt caporalul Nicodim, plutonul trei, compania a doua. Sănătos tun, dom' maior. Doar că tuşesc niţel. Am luat sirop...

— Doză dublă, a întărit sanitarul zelos.

— Vă rog frumos, dom' maior, că eu cu grupa me am plecat şapte de la Turda şi am jurat să fim nedes-

părţiţi cît o fi războiul. şi-aşa am fost, am căzut şi prizonieri toţi şapte şi ne duceau santinelele de la urmă şi sergentul Văduva doar ce-a zis „pe ei, mă !" şi pînă să tragă ei i-am trîntit la pămînt, le-am luat armele şi ne-am întors la ai noştri. Cu santinele cu tot, se-nţelege.

Următorul era un găligan cu mînecile mantalei pîn-la coate, bandajat la cap.

— S' trăiţi, dom' maior, sînt soldatul Bonţică, tot din plutonul trei. Ieri, la atac, m-a şters o schijă aici, sub ureche, o nimica toată, cum te-ai tăia la bărbierit. Nici n-am simţit-o pîn-au strigat băieţii la mine, mă prostule, nu vezi că eşti rănit ? M-au pansat, m-au oblojit, gata. Pot să merg şi să lupt.

— Aruncă grenada ca pe-o nucă, dom' maior. E cel mai bun din regiment.

— La altele nu m-oi pricepe, da' la asta... a rînjit Bonţică. În Ungaria am aruncat una pe geam, la etaju-ntîi. Erau nişte nemţi cu o mitralieră înăuntru. Într-un oraş, între dealuri... cum îi spune...

— Iar ai uitat, Bonţică. Tokaj, mă, ţi-am spus de zece ori.

— Aşa, Tokaj. Unde-am băut vin cu gamelele.

— Aia a fost după luptă, prostule.

— Şi-acu să plece fără mine, dom' maior ? a revenit Bonţică la subiectul care-l frămînta.

Am privit în jurul meu. Ostaşii de pe paturi se apropiaseră pe nesimţite, mă înconjuraseră plini de speranţă c-o să le fac dreptate.

— Şi voi, ceilalţi ? Aceeaşi situaţie ?

— Da, dom' maior...

— Am strănutat de două ori şi gata, bolnav...

— Îs din compania de pionieri şi mă pricep la minele astea noi...

— Ţintaş de elită... O zgîrietură la mînă...

Am cumpănit o clipă, privindu-i pe fiecare în ochi. Ştiam bine ce aşteptau de la mine. Mai ales că maiorul Călina dăduse ordinul acela incredibil...

— Misiunea e grea, vă spun dinainte. Dacă se-ntîmplă să nu rezistaţi ? Vreţi să vă care ceilalţi în spate ? Au destule de cărat, vă daţi seama.

— Rezistăm, dom' maior, a spus în numele tuturor soldatul bandajat la cap.

— Bine, băieţi. O să mergeţi cu detaşamentul, fie ce-o fi. Eu apreciez curajul vostru şi o să raportez şi domnului general. Acuma rămîneţi aici, luaţi medicamentele şi... sergent, mai dă-le un ceai fierbinte. Din ordinul meu.

— Am înţeles !

La ieşirea din cort, sanitarul, care mă conducea după toate regulile protocolului, mi-a aţinut calea, tot aşa, plin de respect :

— Nu vă supăraţi, dom' maior...

— Ce mai este ?

— Ştiţi, aş vrea să merg şi eu în misiune.

— Raportează maiorului Călina.

— Dînsul a zis să vă raportez dumneavoastră, că nu aparţin de batalionul unu...

— Mergi şi tu, i-am spus plin de năduf. Azi e ziua concesiilor, fir-ar să fie !

CAPITOLUL ZECE

— M-am mai liniştit, a spus colonelul Stamatescu scuturîndu-şi zăpada moale, apoasă, de pe gulerul de blană. Poziţia din linia întîi este iarăşi gata de luptă. Vedeţi, domnule maior, în împrejurarea asta trebuia să mă împart în două. Mă preocupă detaşamentul de incursiune, dar nu pot lăsa în plata domnului nici trupele din dispozitiv. I-am controlat, le-am spus ce au de făcut, au început împrospătarea cu muniţie, iar hrana e pe drum. Acum pot să mă opresc puţin asupra detaşamentului. Care-i situaţia ?

— Detaşamentul e gata, s-a împărţit muniţia, am stat de vorbă cu comandanţii de subunităţi. La ora fixată va fi gata de plecare.

— Cum vi s-a părut moralul oamenilor ?

— Excelent. Cu toţii sînt mulţumiţi de misiunea asta. Şi au încredere în succes. Poate fiindcă nu ştiu toate

amănuntele. Dar e mai bine așa. Cît despre cei unsprezece bolnavi...

— Știu. Mi s-a plîns medicul. Spune că e o imprudență din partea noastră... Bine-nțeles că l-am contrazis. Dacă oamenii simt astfel, ar fi păcat să-i ținem în loc. Partea veselă e că pîn-la urmă mi-a dat dreptate. A recunoscut că moralul bolnavului e la fel de important ca și medicamentele.

— Oricum, gestul lor rămîne mai presus de orice laudă. O să raportez și domnului general.

— Mai întîi să vedem misiunea îndeplinită, a spus încet colonelul. M-am uitat din nou pe hartă, de astă dată am privit-o cu ochii... hm... cu ochii eșalonului superior. Într-adevăr, șoseaua are o importanță deosebită, atît pentru noi cît și pentru inamic. E singura cale de legătură între cele două aripi ale corpului de armată. Încep să înțeleg rațiunea ordinului, dac-o judec de la alt nivel. Altfel, vedeți, fiecare își privește propria ogradă. Interesul meu este să-mi duc oamenii înainte, cu pierderi cît mai mici. E mult pînă trecem munții ăștia ; dacă ieșim la cîmpie se schimbă lucrurile. Aici lupta e inegală ; dorobanții noștri față cu vînătorii alpini germani. I-ați văzut doar, parcă-s născuți pe schiuri. Și mai umblă cu niște șiretlicuri... Acum două săptămîni ne-am pomenit cu o incursiune chiar în fața postului de comandă. Santinelele noastre, culcat și foc, cum se cuvine. Nemții, adăpostiți printre stînci, cunoșteau locurile, dracu știe cum s-au furișat pînă aici. Și odată auzim pe unul de-al lor strigînd : „Român, predați ! Dacă nu predați, te facem praf cu arma nostru secret !“ Le-am răspuns cu cîteva rafale. Toți cei din punctul de comandă luaseră armele-n mînă. Pînă și centraliștii, cu ZB-urile, culcați în zăpadă, trăgeau de zor. Nu-ți vine să crezi, dar am pus la cale un contraatac. Căpitanul Dobre, șeful de stat-major, a fost cu ideea, el l-a organizat. A dat comanda și-au țîșnit toți odată, strigînd ura. Noi, din tranșee, îi susțineam cu foc. Nemții și-au luat tălpășița. I-am urmărit prin pădure, în sus, pe munte, după urmele schiurilor. Doi au căzut. Vreo trei au scăpat teferi și i-am capturat. Alții s-au pierdut încolo, peste munte. Nu puteam să-i urmărim prea departe, ne temeam să nu cădem într-o capcană. Ne-am întors cu cei trei

prizonieri. Au declarat că primiseră misiunea să stea ascunşi în pădure pînă trece frontul.

— Şi „arma secret“ de care spuneau ?

— Poveşti pe care le auzim mereu. Uneori le cred ei singuri. Cînd îi interogăm pe prizonieri, numai ce încep : „Urmează să primim arma secretă, domnul colonel al nostru ne-a asigurat că în primul transport“... Propaganda nazistă caută să le ridice moralul. Fiindcă moralul lor e tot mai scăzut, asta se vede limpede. Iar cînd soldaţii îşi pierd moralul, generalii pierd războiul. E un fel de axiomă... Ei, şi-acum să-mi văd şi eu detaşamentul, dacă n-aveţi nimic împotrivă.

— Ce să am împotrivă ? Doar sînt oamenii dumneavoastră, e firesc să vedeţi cum s-au pregătitt.

Am pornit alături de el pe potecă spre vîlceaua în care se adunase detaşamentul. Văzută de departe, formaţia avea un aspect destul de impunător. Cele trei companii, cu comandanţii lor, apoi plutonul de mitraliere, compania de pionieri, două aruncătoare şi, la flancul stîng, medicul batalionului şi sanitarul, sergentul căruia eu însumi îi hotărîsem soarta. Maiorul Călina a făcut cîţiva paşi în faţa frontului, a comandat „pentru onor“ şi mi-a dat raportul. N-aş fi acceptat acest ceremonial, dar ştiam că-i în interesul cauzei : oamenii plecau într-o misiune grea ; aveau dreptul la o despărţire mai fastuoasă. Maiorul Călina era el însuşi împovărat de ustensilele războiului : pe un şold porthartul şi pistolul, pe celălalt sacul cu grenade ; pe piept un binoclu şi pistolul-mitralieră, iar în spate o raniţă mică şi burduşită. În locul căciulii purta cască, ceea ce dădea figurii lui o înfăţişare şi mai hotărîtă.

— Domnule maior, detaşamentul de incursiune cu un efectiv de opt ofiţeri, doisprezece subofiţeri şi o sută optzeci trupă e gata de plecare în misiune.

Ascultînd acest raport, am trecut cu privirea peste rîndurile de ostaşi. Două sute de oameni, două sute de priviri hotărîte, două sute de bărbii îndreptate agresiv înainte. Am cerut maiorului să comande „pe loc repaus“, apoi am întrebat :

— V-aţi echipat bine ? Acolo, în munţi, e cam răcoare...

— Le-am dat cojoace la toţi, a explicat maiorul Călina. Zilele trecute, un caporal cu şapte oameni trimişi în cercetare s-au întors cu trei prizonieri şi două căruţe cu echipament.

Am căutat rapid în gînd şi-am găsit, din fericire, numele caporalului. Trebuia să-l folosesc imediat. Am ridicat glasul, să mă audă tot detaşamentul :

— Ştiu, la divizie s-a şi pregătit ordinul de zi prin care este citat caporalul Trancă. Eşti aici, caporal ?

Din rîndurile companiei a treia s-a desprins un ostaş cu umeri largi, cu faţa rotundă şi ochi negri, iscoditori.

— Să trăiţi, sînt caporalul Trancă Iulian, plutonul doi, compania a treia.

— Bravo, caporale, eşti un viteaz. Cu oameni ca tine o să-i dăm peste cap. De unde eşti ?

— Din Argeş, să trăiţi. Mai am un consătean aici. A primit „Virtutea Militară" în Ungaria.

— Înseamnă că-n satul tău sînt oameni viteji.

— În toate satele, s-a auzit un glas din front.

Aceste cuvinte mi-au încălzit deodată sufletul. Maiorul Călina încerca să-şi ascundă zîmbetul, îi vedeam cureluşa căştii întinzîndu-se sub bărbie. M-am întors spre colonel şi i-am surprins privirea încîntată. Am ridicat iarăşi glasul :

— Caporal Trancă, ştii ce misiune are detaşamentul maior Călina ?

— Da. O misiune grea, dar frumoasă.

Am izbucnit în rîs fără voie. Lîngă mine, rîdea şi colonelul. Au răsunat, timid, cîteva rîsete în rîndurile de ostaşi cu figuri războinice.

— Aşa, băieţi. O misiune grea, dar frumoasă. Şi importantă pentru întreaga divizie !

M-am întors spre colonel, semn că terminasem ce aveam de spus, şi l-am invitat să vorbească. Ştiam din experienţa frontului că e bine să explici oamenilor importanţa misiunii lor. Vor fi mai fermi, mai răbdători, mai perseverenţi în îndeplinirea ei. Adică mai bravi. Cîteva cuvinte prind bine cînd îi trimiţi în faţa primejdiei.

Colonelul știa și el asta. Și-apoi erau oamenii lui. Voia, desigur, să-și ia un fel de rămas-bun.

— Dragi ostași, noi dorobanții am știut totdeauna să luptăm. De pe Mureș și pîn-aici am trecut împreună prin atîtea încercări. Acum aveți o misiune de onoare. În mîna voastră e cheia satului. Regimentele din dreapta și din stînga noastră au trecut înainte și s-au oprit. Ne așteaptă pe noi. Vă cer să vă faceți datoria de bravi ostași români !

S-a întors spre mine ; avea ochii strălucitori de emoție.

— Domnule maior...

— Asta-i tot, domnule colonel. Putem raporta la divizie că detașamentul e gata. Plecarea la ora stabilită.

— Am înțeles. Domnule maior Călina, luați comanda. Oamenii să ia masa, pe urmă repaus și la ora trei, plecarea !

M-am întors cu colonelul spre postul de comandă, lăsîndu-i pe ostași pe mîna maiorului Călina. Colonelul mergea în tăcere, cufundat în gînduri. Nici eu nu îndrăzneam să vorbesc. Mi se învolburau în minte atîtea imagini. Caporalul acela, un simplu nume pe-un raport sec, milităresc, devenise un chip, o atitudine, o ființă umană. Maiorul Călina, desprins parcă dintr-o poveste romantică. Și glasul din front, care spusese „în toate satele". Efectiv control, două sute. Rîndurile acelea drepte, două sute de fețe — blonde sau întunecate, copilărești sau înăsprite de grijile de acasă. Mă gîndeam la ei, mi-i imaginam plecînd, urcînd în șir indian o potecă înzăpezită, săpînd tranșee în pămîntul pietros, azvîrlindu-se la atac : „în toate satele." Caporalul Trancă și cei din satul lui, din județul lui, din țara lui.

— M-am legat foarte mult de oamenii ăștia, a spus colonelul. Am ajuns să-i cunosc aproape pe toți după nume. Le știu faptele, le știu necazurile de acasă, îi simt atît de apropiați ca și cum mi-ar fi rude.

L-am privit pe furiș. Se oprise din nou, pe ridicătura din fața postului de comandă, ca să privească detașamentul. Care se destrămase acum. Armele, puse în piramidă, păreau niște ciudate plante de oțel aliniate pe

zăpadă ; venise furgonul de aprovizionare, artelnicii împărţeau ciorba şi pîinea, răsunau glasuri vesele...

— Eu cred că vor reuşi, i-am spus. Am luat toate măsurile...

Misiunea începuse să mă pasioneze. Ordinului iniţial, dat de principiu, îi adusesem mici corective : adăugasem detaşamentului cele două aruncătoare de mine, pe care ostaşii le capturaseră cu muniţie cu tot, la atacul precedent ; aranjasem într-un alt sector al regimentului un mic atac demonstrativ, ca să abată atenţia inamicului de la adevăratele noastre intenţii ; împreună cu maiorul Călina şi cu cercetaşii stabilisem itinerarul, astfel încît detaşamentul să nu fie descoperit înainte de vreme.

Un ostaş în halat alb s-a apropiat de noi :

— Dom' colonel, e gata masa.

— Uite, dom'le, cum trece timpul ! s-a minunat colonelul cu ochii la ceas. Domnule maior, vă invit la un modest prînz ostăşesc.

Am coborît treptele adăpostului. Pe o ladă de muniţie fusese întins un şervet alb ; peste el cîteva farfurii şi cutii de conserve gata desfăcute ; pîinea tăiată în felii. Cîteva căni de aluminiu erau rînduite într-un colţ al „mesei".

— Nici măcar nu mi-e foame, a mărturisit colonelul. Simt aşa, un fel de rău ciudat, ca înainte de atac. De fapt, e şi atacul meu, chiar dacă nu mă duc cu ei.

La fel simţeam şi eu, dar o decenţă fără nume mă împiedica s-o mărturisesc. Colonelul a rupt, absent, o coajă de pîine şi a rămas cu ea în mînă. Soldatul, în prag, îl privea îngrijorat.

— Nu-i bună pîinea, dom' colonel ? Adineauri au adus-o, era caldă...

— Da, da, a spus colonelul maşinal. Ioane, cheamă-l şi pe dom' maior Călina. Spune-i că-l invit la o gustare. S-a întors spre mine : Dacă vreţi o înghiţitură de rom...

Am încuviinţat din cap. Îmi simţeam gîtul uscat, şi mi-era capul greu de gînduri. Ce legătură ciudată mă apropiase de detaşament, de maiorul Călina ! Poate fiindcă îl mai trimisesem o dată în misiune. Şi îl privisem cum se depărta spre inima pădurii. Şi îl întîmpinasem la

întoarcere, admirîndu-l pentru succesul lui. Şi mai erau cei unsprezece bolnavi care refuzaseră să se despartă de ai lor. Şi sergentul sanitar — „aş avea o rugăminte, dom' maior". Sau anonimul din front : „în toate satele..." Detaşamentul. Ştiam mult mai multe despre el decît acum cîteva ceasuri, cînd primisem ordinul acela. Era o împrejurare deosebită a frontului. Cel puţin aşa o vedeam în momentul de faţă. După cîteva săptămîni, după alte misiuni mai grele sau mai uşoare, poate că-şi va aminti cineva şi va aduce vorba : cum a fost cu detaşamentul Călina ? Care detaşament ? va întreba altul mirat. Pe front lucrurile se uită uşor, evenimentele vin, te orbesc o clipă cu strălucirea lor, dispar repede în trecut, estompate de altele, mai proaspete... Cîte incursiuni se vor face după acţiunea detaşamentului Călina, şi cine ştie ce alte nume de eroi vor flutura pe buzele tuturor...

— Poftă bună, am auzit din uşă glasul voios al maiorului Călina. Vă mulţumesc de invitaţie, domnule colonel. Sper să nu fie ultimul prînz la care mă pofteşte comandantul meu de regiment.

— Prostii, a mormăit colonelul. Uneori te porţi ca un copil răsfăţat, Călina. Mă mir că-ţi arde de glume.

— Iertaţi-mă. Într-un fel, glumesc pe pielea mea.

— Ca să te iert, dă pe gît licoarea asta.

— Oho, Jamaica. N-aţi mai scos sticla de la Anul Nou.

— Restul îl bem după succesul vostru.

— Sînteţi aşa sigur de succesul nostru ?

— Pentru un militar, încrederea în victorie face parte din meserie, a spus rar colonelul.

Maiorul Călina şi-a plecat capul, admirativ :

— Asta o s-o trec în albumul meu.

A ridicat cana de aluminiu în dreptul ochilor. Părea gata să spună ceva, dar s-a mulţumit să dea duşcă băutura. Uneori oamenii pot să vorbească şi fără cuvinte.

La ora două şi jumătate, după ce ne-am băut cafeaua, maiorul Călina a plecat să dea ultimele dispoziţii, iar eu am început să învîrtesc manivela telefonului de campanie.

— Dă-mi legătura cu Zimbrul, i-am spus centralistului.

Am auzit pîrîituri și șuierături în receptor.

— Zimbrule, sînt Garoafa, alo, Zimbrule !

În așteptare, îmi pironisem privirea pe cutia dreptunghiulară a aparatului. Purta pe ea zeci de zgîrieturi, iar într-un loc părea răzuită de-a binelea, de vreo schijă probabil.

— Dom' maior, aveți Zimbrul.

Mi-am dres glasul. Știam că „Zimbrul" așteaptă nerăbdător în fața hărții din biroul directorului școlii.

— Alo ! Aici maiorul Tomescu...

— Imediat !

Era limpede : generalul lăsase vorbă să-l cheme îndată ce apăream pe fir.

— Alo ! Zi-i, Tomescule, detașamentul e gata ?

— Gata, domnule general.

— Oamenii sînt buni ?

— Sînt toți într-o formă excelentă. Maiorul Călina în primul rînd.

Am auzit rîsul satisfăcut al generalului.

— Ți-am spus eu. El a trecut printre cei dintîi Someșul. A primit „Mihai Viteazul" pe cînd era în spital.

— Nu mi-a povestit despre asta.

— Nu-i un lăudăros. Și la Tokaj, pe cînd era vîrf de atac...

— Asta am aflat-o de la comandantul lui.

— Atunci ai înțeles. Un om viteaz, dar cam imprudent, ca toți vitejii.

— Tocmai bun pentru operația noastră.

— Și asta-i adevărat, a spus generalul după o scurtă pauză. Așadar, totul e gata.

— Da. Detașamentul poate pleca la ora cincisprezece.

— Bine. Să plece. După aceea, te aștept la divizie să-mi raportezi amănunțit.

Mi-am simțit gura uscată. Venise clipa mea, îmi dădeam seama foarte bine, judecam rapid și limpede. Hotărîrea o luasem, dar el mă va înțelege ?

— Alo, mai ești pe fir, Tomescule ?

— Da, domnule general.

— Am spus : detașamentul maior Călina să plece, iar dumneata întoarce-te la divizie.

— Asta voiam să vă raportez, domnule general... Cum să mă întorc ? I-am pregătit pe oameni, le-am spus cuvinte de îmbărbătare şi eu să mă-ntorc ? Datoria mea e să fiu alături de ei, domnule general. Aprobaţi să însoţesc detaşamentul Călina !

— Stai puţin, Tomescule, ce vorbă-i asta ? Războiul e război, fiecare are treaba lui. Dumneata ai organizat acţiunea, alţii trebuie s-o execute.

— Desigur, domnule general, logic vă dau dreptate. Dar detaşamentul este, într-un fel, creaţia mea. Am pus la punct toate detaliile, am început să cunosc oamenii... Cred că le-aş fi de ajutor dacă i-aş însoţi şi eu.

— Asta-i drept, a încuviinţat generalul. Totuşi, cred că maiorul Călina se poate descurca şi singur, are experienţă...

Îmi dobora, pe rînd, toate argumentele. Simţeam că nu mai am puterea să-l conving. De la un punct încolo, o asemenea discuţie iese din cadrul milităresc obişnuit. Atunci mi-a venit ideea salvatoare :

— Domnule general, vă rog amintiţi-vă ce mi-aţi spus o dată : că poate exista un moment care rezumă toată viaţa omului, care-i defineşte sensul...

I-am auzit rîsul scurt în receptor :

— Să nu-ţi închipui că m-ai prins cu asta, Tomescule !

— Vorbiţi ? a intervenit centralistul.

— Da, lasă-ne, am strigat grăbit centralistului.

— Lasă-ne, a spus şi generalul în aceeaşi clipă. Tomescule, aşteaptă puţin, să ne sfătuim. Rămîi la aparat !

Am aşteptat ţinîndu-mi respiraţia. Încercam să ghicesc cine era în biroul generalului : poate Oancea, sau comandantul brigăzii de infanterie, sau căpitanul Burcea, cercetaşul. În receptor nu se auzea nimic ; probabil generalul îl acoperise cu palma. După cîteva clipe l-am auzit iarăşi :

— Maior Tomescu ! Se aprobă. Dar, omule, fii prudent, pentru Dumnezeu ! Nu am prea mulţi statmajorişti în divizie, ca să-i risipesc prin munţii ăştia !

— Am înţeles, domnule general ! E o misiune de onoare pentru mine.

— Misiunea de onoare este să te întorci teafăr. Acum ascultă aici, nu mai avem cînd să discutăm. Rămîne totul cum am stabilit. Maiorul Călina are comanda detașamentului, dar dumneata porți răspunderea generală a acțiunii. Reprezinți eșalonul superior, înțelegi ? Ajută-l, dă-i dezlegare, în caz de nevoie, să modifice planul inițial. E un om capabil, cu inițiativă, încurajează-l. Nu uita scopul final — misiunea. Detașamentul are tot ce-i trebuie ?

— Da. Am adăugat două aruncătoare, pe lîngă armamentul existent la batalion.

— De unde-ai scos aruncătoare ?

— Captura lor.

— Au să vă prindă bine.

— Pentru momentul plecării am organizat un atac simulat într-un sector din stînga.

— Foarte bine. De acord. Vezi, ține-mă la curent prin agenți despre mersul misiunii. Și încă o dată, fii prudent.

— Am înțeles, domnule general.

Colonelul încremenise cu cutia de conserve în mînă. După ce am pus receptorul la loc pe cutia neagră, urîtă, de ebonită, s-a apropiat de mine :

— Domnule maior, putem vorbi deschis ?

— Vă ascult, domnule colonel.

— Mă întreb dacă știți ce faceți. Ce v-a determinat să... ?

— Mi-e greu să vă explic. Vedeți, domnule colonel, viața nu-ți oferă oricînd șansa de a arăta cine ești. Mi s-a oferit acum, și n-am vrut s-o pierd. Să-mi dovedesc în primul rînd mie.

— Bine, domnule, dar e de-ajuns un glonț...

— Un glonț te poate lovi oriunde. Sîntem în război. Printre soldați circulă tot felul de povești. M-a impresionat recent una, despre un ostaș care-a scăpat și el în permisie, după trei ani de război, s-a dus acasă, l-a prins un bombardament și a murit strivit sub ziduri. Moartea e capitolul cel mai simplu dintr-un război. Cred că mă-nțelegeți...

— Vă înțeleg, a spus încet colonelul. Și vă admir. V-am ascultat mai devreme cînd vorbeați în fața trupei.

Iertați-mă, pentru o clipă v-am socotit cam... demagog. Un ofițer de la statul-major vorbește despre vitejie unor ostași care de-o săptămînă nu s-au dezbrăcat de mantale.

— Așa vor fi gîndit și ei.

— Și numai ca să le dovediți că nu-i așa ați făcut gestul ăsta ?

— Ar fi prea puțin, domnule colonel. E altceva, mai mult și mai serios. Și mai greu de explicat în cuvinte.

— Da... Mă simt onorat cînd am în față oameni ca dumneavoastră. Și soldații la fel. Soldații simt imediat cu ce fel de om stau de vorbă.

Nu sînt orgolios, dar cuvintele comandantului aceluia care-și pierduse un sfert din regiment încercînd să depășească satul avea pentru mine o valoare mai mare decît toate onorurile. Acum, într-adevăr, nici tăiat în bucăți n-aș mai fi dat înapoi. Trebuia să plătesc aceste vorbe calde. Poate chiar cu viața. Sau cel puțin cu riscul de a o pierde.

Maiorul Călina a intrat în adăpost frecîndu-și mîinile înroșite de frig.

— S-a lăsat un vîntuleț afară... Mă-ntreb ce-o să fie la noapte.

— Călina, îți dau o veste bună : domnul maior a cerut aprobarea să meargă cu voi.

— Oho ! Șansele detașamentului nostru cresc vertiginos.

— Ce vrei să spui ?

— Mă gîndesc la moralul oamenilor. Un ofițer de la divizie în incursiune... E ceva. Sper că v-ați gîndit bine, domnule maior.

— Cît trebuie să gîndească un soldat. Războiului îi plac mai mult faptele decît raționamentele.

— E drept. Dar mă întreb dacă v-ați gîndit la riscuri.

— Riscul — e un cuvînt destul de des folosit pe-aici.

— Accept ironia și o gust din plin, a rîs colonelul. Sper că nu-mi purtați pică, domnule maior. Am fost cam brutal în sinceritatea mea.

— Am apreciat ideea. Chiar dacă n-am fost de acord cu ea. Mai am un lucru de făcut. Caporalul care-a venit cu mine. Trebuie să-l trimit înapoi.

— Vă așteaptă afară, a spus maiorul Călina. Mă duc să-l chem încoace. Intră, caporale.

— Să trăiți, dom' colonel, sînt caporalul Dogaru, furier din compania de stat-major a diviziei.

— Ești furier ? l-a întrebat colonelul. Atunci pentru ce cari flinta aia după tine ?

— M-au dotat băieții dumneavoastră. Pușcă cu lunetă, de captură. De cînd visez eu așa ceva !

— Dogarule, i-am spus, trebuie să te-ntorci singur la divizie. Eu rămîn aici, plec într-o misiune cu ostașii.

— Știu, dom' maior.

— De unde știi ?

— Eram pe-aproape, să trăiți. V-am auzit vorbind la telefon.

— Așa. Te duci înapoi la divizie...

— Eu ? Singur ? Nici mort, dom' maior. Dom' general mi-a ordonat să am grijă de dumneavoastră.

— Aia a fost pe drum pînă aici, omule, am strigat.

— N-are a face, mă scuzați, dom' maior. Tocmai acum, cînd m-am căpătat cu flinta asta, cum zise dom' colonel ? Zău, Luați-mă cu dumneavoastră.

Mi-am îndreptat privirea spre Călina. Acesta rîdea cu toată fața, plin de încîntare.

— Faceți cum doriți, domnule maior. Eu nu m-amestec. I-am făcut rost de pușcă, atîta.

— Călina ! a spus mustrător colonelul. După ce te-ntorci, ai de-a face cu mine ! Ce spuneți, domnule maior ?

— Să meargă, am spus. Pe răspunderea lui. Și-a mea, bine-nțeles.

— Du-te la compania a doua, să-ți dea muniție pentru ea, a adăugat maiorul Călina. Spune că te-am trimis eu.

— 'Nțeles. Să trăiți !

— Ce oameni, domnule ! a comentat îngîndurat colonelul. Încep să am încredere în isprava asta... Domnule maior, dacă-i așa, ar trebui să luați comanda detașamentului.

— Nu e cazul. Maiorul Călina a fost numit, și așa rămîne. În schimb, răspunderea o împărțim pe din două.

— Și gloria, dacă reușim, a adăugat Călina. Dacă mai apucăm.

M-am uitat atent la el. Zîmbea mai departe, ca unul care-a făcut o glumă bună.

Abia acum vedeam limpede diferența dintre el și colonelul Stamatescu. O diferență nu atît în concepții, cît de structură sufletească. Comandantul regimentului, din grijă pentru oamenii lui, se străduise să-mi arate riscurile misiunii ; maiorul Călina dimpotrivă, fiind el însuși implicat, o primise cu zîmbetul pe buze, declarîndu-se încrezător în succes. Dar îi urmărisem, pe parcursul întregii zile, preocuparea pentru fiecare amănunt ; asta dovedea că vede la fel de bine riscurile și că privește cu seriozitate soarta ostașilor săi.

Cu cîteva minute înainte de plecare, pe cînd mă îndreptam spre locul de concentrare a detașamentului, am auzit cîteva bubuituri undeva departe, în stînga noastră.

— Atacul demonstrativ, a murmurat maiorul Călina.

— Sună ca niște salve în cinstea noastră. Ca la plecarea vechilor corăbii.

— „Dintre sute de catarge, care lasă malurile..." a citat el îngîndurat. Să sperăm c-o să iasă bine.

— O doresc din toată inima, domnule maior.

CAPITOLUL UNSPREZECE

Detașamentul s-a pus în mișcare mai întîi ca o coloană oarecare, pe companii, avînd în urmă pionierii și „artileria" : doi ostași ducînd țevile, alți doi afetele, iar alții lăzile cu bombe pentru aruncătoare. Maiorul Călina dăduse ordin ca purtătorii armamentului greu să se schimbe la fiecare jumătate de oră ; el însuși alesese vreo zece oameni zdraveni, care să poarte pe rînd piesele și muniția. Am mers o vreme paralel cu linia frontului, apropiindu-ne de coasta muntelui din flancul drept al regimentului. Acolo am dat peste un post înaintat. Un soldat cu o pușcă-mitralieră s-a arătat din groapă și a strigat către noi :

— Bă, judeţ, încotro ? Acolo-i inamicul !

— Nu-ţi fie teamă, că nu ne-am rătăcit, a răspuns maiorul Călina. Plecăm în misiune. Vezi să nu ne tragi din greşeală vreun glonţ în dos.

Ostaşii din jurul maiorului au rîs cuviincios. Dar pe front glumele au viaţă scurtă. Glasul maiorului s-a înăsprit deodată :

— Ascultă comanda la mine ! Luăm dispozitivul de marş ordonat !

Din compania întîi s-au desprins grupele de cercetaşi care-au pornit-o, una înainte şi două pe flancuri. În faţa cercetaşilor mergeau pionierii cu detectoarele de mine. Urmam noi, micul grup de comandă — maiorul Călina, eu şi locotenentul medic Vlăsceanu. În urma noastră, celelalte companii, iar la sfîrşit, cele două aruncătoare şi sergentul sanitar. O grupă, formată din ostaşi cu pistoale-mitralieră, mergea în ariergardă.

Eram acum în „ţara nimănui", terenul acela neprielnic înfruntărilor, pe care cei doi adversari îl abandonează cu bună ştiinţă, după ce-au încercat zadarnic să-l stăpînească. La stingerea luptei, adversarii se retrag pe poziţii mai prielnice, îşi asigură legătura cu vecinii, iar „ţara nimănui" rămîne ca un loc blestemat, de care nimeni n-are nevoie. Un hotar între viaţă şi moarte, la urma urmei. Invenţie a celor care-au inventat războiul. Urcam pieptiş, pe cărarea îngustă care înconjura muntele. Ploaia amestecată cu fulgi de zăpadă îmi biciuia obrajii, respiram greu, deşi nu duceam cu mine decît pistolul-mitralieră, încărcătoarele de rezervă, înfundate în buzunarele mantalei, şi sacul de merinde. Mă întrebam cum vor rezista în acest marş dificil bieţii ostaşi care cărau placa de bază a aruncătoarelor, sau lăzile cu bombe. Antrenamentul aspru al lui Călina avea, fără doar şi poate, un cuvînt de spus aici.

Oamenii urcau trudnic, vorbind încet între ei. M-am apropiat de maiorul Călina :

— Mă întreb dacă nu vă stinghereşte prezenţa mea.

— De ce ? În doi o să fie mai vesel. Şi-apoi, sincer vorbind, mi-ar fi fost mai greu să mă descurc singur, cu oamenii de la alte subunităţi. Am auzit că Napoleon

își cunoștea toți ostașii pe nume. Și erau mii. Eu pot să mă laud că-mi știu batalionul. Băieți buni. Am trecut prin tot felul de greutăți. Și pe Mureș, și în fața Oradiei, tot pe direcția principală, știți ? Am avut șansa să intrăm primii în zeci de orașe și sate. Întîmpinați cu flori și onoruri. Din păcate onorurile le primesc supraviețuitorii, nu cei căzuți. Și de multe ori, meritul este al celor căzuți. Cînd sînt între oamenii mei, nu mă gîndesc la asta. Doar cînd îi pierd pe cîte unii... Am apucat să țin la ei, îi iubesc ca pe frații sau pe copiii mei. Sînt formidabili, cum să vă spun ? Uite, caporalul Trancă, cel mai bun cercetaș pe care-l am. Curajos, isteț, totdeauna se pricepe să inventeze ceva ca să iasă din încurcătură. Ei bine, este un simplu țăran. Fără multă carte, dar o minte ageră și un fel de al șaselea simț, tocmai ce-i trebuie unui cercetaș. Surprize de-astea la tot pasul. Am cîțiva ardeleni, veniți voluntar. Nu prea voiau să-i primească, știți cum e la armată. Formalism, că nu e una, că nu e alta... Niște băieți cam greoi, cu vorbă rară. Dar să-i vedeți la atac. Sau în tranșee, la lupta corp la corp. Că am avut și de-astea. Pe valea Tisei, eram la zeci de metri unii de alții. Cînd stăteam o clipă să ne tragem sufletul, ne pomeneam cu zece-douăzeci de nemți, fără pregătire de artilerie, fără strigăte de ura. Îi vedeai sărind din șanțuri și alergînd spre tine. Companie, foc, trăgeau băieții de zor, dar nu toate gloanțele nimereau. Unii inamici cădeau, alții... zdup în tranșee, peste noi. Te dădeai deoparte să nu cadă peste tine. Pe urmă, aruncai arma ; locul era prea strîmt. Luptam cu mîinile goale, domnule maior

— ...Stai pe loc, a venit semnalul din gură-n gură din partea cercetașilor.

Ne-am oprit. Auzeam răsuflarea grea a celor din jurul meu. Mi-am descheiat mantaua. Urcușul iute, în ritmul oamenilor antrenați la marșurile lungi, mă înfierbîntase. Îmi simțeam urechile arzînd. Printre brazi s-a ivit silueta măruntă și îndesată a caporalului Trancă Iulian :

— Dom' maior, am descoperit un observator inamic deasupra văii. Cu telefon si o mitralieră. Nu ne-am apropiat prea mult, ca să nu ne simtă. Ce facem ?

— E riscant să trecem pe lîngă ei, a spus maiorul Călina. Ar putea să dea alarma. Eu zic să trimitem cîţiva oameni să-i reducă la tăcere. ce spuneţi, domnule maior ? Pînă să-şi dea seama ai lor că nu mai răspund la telefon, noi sîntem departe.

— Mă duc şi eu cu ei, am spus pe un ton hotărît.

— Iertaţi-mă, nu e cazul. Am o echipă specială pentru treburi de-astea. Se înţeleg pe muteşte şi lucrează iute. Fără împuşcături. Un foc de armă acum ne-ar pune un regiment întreg pe cap. Aici trebuie altă metodă. O să-l trimit pe Iepure. Iepure, unde eşti ?

Şoapta a trecut din gură-n gură :

— Iepure, la dom' maior !

Iepure s-a prezentat repede. Avea la centură trei baionete şi purta în bandulieră o puşcă ZB cu ţeava-n jos.

— S' trăiţi, dom' maior.

— Mă Iepure, ai uitat de armată. Ia prezintă-te frumos la domnul maior.

— S' trăiţi, dom' maior, sînt sergentul Iepure.

— Te ştiu, Iepure, de la incursiunea trecută, cînd v-aţi întors cu prizonierii.

— Nu aşa, măi, a intervenit Călina. Prezintă-te cu numele de artist.

— Ei, făcu sergentul stingherit.

— Tu n-auzi ce spun eu ?

Sergentul s-a dat cu un pas înapoi, a făcut o plecăciune, şi-a început să turuie repede, cu glas scăzut :

— Domnilor, cu voia dumneavoastră, Giovanni Leporelli, maestro de călărie la curtea alteţei sale, primul om care-a navigat pe Canal Grande într-un butoi, zburătorul fără aripi, campionul aruncătorilor de cuţite, îmblînzitor de lei si patronul marelui circ Leporelli.

I-am întins mîna, abţinîndu-mă să nu rîd.

— Încîntat de cunoştinţă.

— Şi asta nu e tot, a zis Călina. Ştie şapte meserii, scoate apă din piatră şi poate sta nedormit cinci zile-n şir. Om de bază în batalion. În caz de nevoie, e mai periculos decît o companie. Fă o demonstraţie cu baioneta, Iepure. Uite, bradul de colo.

M-am întors încotro arătase şi am văzut, profilat pe zăpadă, un brăduţ cu trunchiul de-un lat de palmă, la vreo douăzeci de metri depărtare. Am auzit scrîşnetul scurt al baionetei scoase din teacă, apoi un şuierat uşor, şi în clipa următoare mînerul baionetei vibra chiar în mijlocul trunchiului.

— Adevărat maestru, am exclamat.

— Asta-i joacă de copil pentru mine, a spus Iepure calm. O puneam pe nevastă-mea cu spatele la planşă şi-o înconjuram cu cuţite. Cucoanele leşinau pe bănci. Iar nevastă-mea leşina mai tîrziu, în culise, şi se jura că e ultima oară cînd mai stă ţintă. „Mă nenoroceşti, Rosalina, îi spuneam. Unde mai găsesc o fată curajoasă ca tine ?" „Mai nebună ca mine, vrei să spui, mă corecta ea plîngînd. Într-o bună zi o să-ţi tremure mîna, o să greşeşti, nu te gîndeşti la asta ?" A doua zi uita de toate şi-o luam de la-nceput. Pîinea de circar se cîştigă greu, dom' maior.

Îi ascultam tulburat destăinuirea. Fusesem de-atîtea ori la circ, dar niciodată nu pătrunsesem în culisele acestei meserii ciudate şi strălucitoare.

— Ţi-a tremurat mîna vreodată ?

— Nu. Niciodată. Ar fi însemnat s-o ucid cu mîna mea. E drept, o deprinsesem să-mi citească-n ochi încotro ţinteam, avea putinţa să se ferească, în ultima clipă măcar. Dar mă antrenam, ore-n şir dădeam la ţintă, şi cînd greşeam un milimetru o luam de la capăt. Pîine amară, cum vă zic. Da' astea-s ale vieţii, dom' maior. Ordonaţi.

— Avem o trebuşoară, a spus Călina cu ochii-n jos. Un observator colea, pe coastă, cu telefon şi mitralieră.

— L-am văzut şi eu. Ia vreo trei inşi, înfofoliţi ca baba Dochia.

— Trebuie să scăpăm de ei. Dar pe muteşte. Să n-apuce nici să tragă, nici să vorbească la telefon, că ne-am ras.

— Nici o grijă, dom' maior. Lăsaţi-i pe mîna mea. Dar să-mi iau scula înapoi.

S-a dus fără grabă şi a smuls baioneta din trunchiul copacului, apoi a venit spre noi.

— Asta e. Te duci acolo, faci ce trebuie şi vii şi-mi spui. Executarea.

— Înţeles, dom' maior.

A plecat tot așa, agale, ca un om care n-are de ce să se grăbească. După ce s-a depărtat, mi-am dat pe față gîndul care mă fulgerase :

— Mi se pare cam... sălbatic, să ataci oamenii aruncînd cuțitul de la distanță. Trăim totuși în secolul douăzeci.

— Păi da, în secolul douăzeci lumea s-a mai rafinat. Nu mai aruncă sulițe și săgeți. Ați văzut vreodată cum lucrează nemții cu aruncătoarele de flăcări ? Ați văzut oameni cu ochii plesniți în cap de dogoare, alergînd să-și stingă hainele ? Sînteți filozof, domnule maior. Cu ce e mai barbar un om care aruncă cu cuțitul decît altul care aruncă bucățele de plumb cu ajutorul unei scule numită mitralieră ? În definitiv, aruncătorul de cuțite e mai aproape de natură. Își pune în joc și puterea, și dibăcia, și curajul. Mai mult decît un mitralior ascuns într-o cazemată. Ce părere aveți ?

— Mă dau bătut, domnule maior Călina. Ați văzut războiul mai de-aproape decît mine.

— N-o să abuzez de argumentul ăsta, a rîs el. Unii cam așa fac. Vine un om în linia-ntîi și ei fac tot ce pot ca să-l îngrozească, să-l umilească, lăudîndu-se cu isprăvile lor. Dar pentru omul în sine, războiul nu-i o laudă. Cînd eram în liceu citeam tot felul de cărți. Într-una era vorba de un ins din altă lume, venit pe pămînt tocmai în toiul unui război. S-a grăbit să dea raportul către șefii lui : Pămîntul, le spunea, e o planetă locuită de o specie relativ inteligentă, ai cărei indivizi sînt uneori prinși de o nebunie subită : încep să se ucidă între ei cu ajutorul unor unelte complicate... Asta facem noi, oamenii. Ne ucidem între noi cu ajutorul unor unelte complicate.

— Mai rămîne de văzut pentru ce-o facem. Altfel am pune semnul egalității între soldat și ucigaș.

— E rîndul meu să mă dau bătut. Sigur, avem un scop nobil, luptăm într-un război drept, pe care nu l-am provocat noi. Primejdia fascismului — știu toate astea, domnule maior. Dar ele nu mă-mpiedică să-mi pară rău de flăcăii care și-au lăsat acasă femei iubitoare și copii și părinți și vin să moară aici, în munții ăștia necălcați. Poate de asta sînt îndrăzneț și mă vîr ca nebunul în foc

Ca să se termine mai repede, să ne vedem mai repede acasă...

— Dac-ar fi după noi...

— Uneori e după noi. Mă tot sîcîie o întrebare, domnule maior : de ce-aţi venit cu detaşamentul ? Voiaţi să dovediţi cuiva că nu sînteţi doar un bun analist şi organizator ? Voiaţi să cîştigaţi o decoraţie ? Voiaţi să vă admire o anumită femeie ? Pentru dumnezeu, ce-aţi vrut să faceţi ?

— Datoria, i-am spus privindu-l în ochi. Nu sînt un fanfaron. Decoraţii pot obţine şi pregătind pe hartă o operaţie de succes. O anumită femeie mă admiră şi fără să-mi risc viaţa. Nu, domnule maior Călina, nici dragostea şi nici gloria nu m-au mînat aici. Pur şi simplu mi-ar fi fost silă de mine dacă aş fi plecat înapoi după ce-am dat ochi cu dumneavoastră, cu oamenii aceştia, detaşamentul pe care eu l-am alcătuit şi i-am stabilit misiunea. Simţeam că trebuie să fiu împreună cu ei, cu dumneavoastră. Nu-mi văd plecarea asta ca pe-o faptă de excepţie. E mai degrabă o mănuşă aruncată destinului.

— Filozofie, a spus el. Uneori e bună, dar alteori strică. În locul dumneavoastră, nu m-aş fi vîrît în afacerea asta.

A scuipat departe, în zăpadă, căutînd prin buzunare după ţigări. I-am întins pachetul meu. Am prins amîndoi cîte-o Regală. Fumul albăstrui se risipea lent în aerul nemişcat şi rece.

— O luăm de la capăt pe tema riscului ? l-am întrebat.

— Dacă vreţi. Eu unul sînt practician, soldat de tranşee, nu mă pricep prea mult la teorie. Riscul îmi place cînd sînt sigur că am şanse de reuşită. Nu-mi duc oamenii la moarte de dragul riscului. Ce întreprind cu ei are un scop.

— Şi misiunea noastră are un scop.

— Da, dar cu ce şanse ? Sînteţi ofiţer de stat-major ; dacă ar fi fost s-o concepeţi dumneavoastră, cum aţi fi procedat ?

— Aş fi alcătuit un detaşament mai puternic. Şi i-aş fi asigurat un sprijin mai eficient, cu aviaţia, sau cel puţin cu artileria diviziei.

— Şi de ce n-aţi făcut-o ?

— Artileria nu poate bate peste munte, unde avem noi nevoie. Ne-ar fi trebuit obuziere, dar nu există în sectorul nostru. Ca să le aducem din altă parte, ar fi luat mult timp.

— Înțeleg. Dacă vă deranjează, putem încheia discuția.

— Nu mă deranjează, dimpotrivă, mă ajută să văd lucrurile mai sistematic. Spuneți mai departe.

— Mai departe... Mă gîndesc că s-ar putea să fim atacați din mai multe direcții, s-ar putea să fim obligați să luptăm în încercuire, doar sîntem în spatele frontului, iar inamicul se poate mișca în voie, este pe teritoriul lui. Cum împărțim două sute de oameni ca să respingă un atac concentric ? Asta ar fi numai una dintre întrebări. Mai sînt și altele. Cît timp o să ne ajungă muniția ? Cum evacuăm răniții ? Acum mă scuzați. Pînă se-ntoarce Iepure, mă duc să mai vorbesc cu cercetașii. În momentul de față, ei sînt vioara-ntîi.

S-a depărtat cu pași repezi. Am rămas locului, rezemat de trunchiul acela bătrîn, puțin umilit de faptul că nu puteam da un răspuns mulțumitor la întrebările lui Călina. La întrebările rostite și, mai ales, la cele nerostite. Fiindcă erau multe și complicate. Tot ce știam era că trebuie să ne bizuim pe oameni. M-am uitat în jurul meu. Răspîndiți prin pădure, soldații se rezemaseră de copaci, de stînci. Puseseră jos grelele poveri din spate și vorbeau între ei cu glas scăzut. Ce și-or fi spunînd ? m-am întrebat. E mare lucru, în timpul unei misiuni ca asta să ai cu cine schimba o vorbă. Aș fi vrut să mi-i apropii, dar nu-i cunoșteam, nu trăisem nici o întîmplare care să mă lege de ei, să-mi dea dreptul să intru în vorbă așa, omenește, în afara ierarhiei. Eram sigur că dacă m-aș fi adresat oricăruia dintre acești două sute de oameni, acela ar fi sărit în picioare, ar fi alăturat călcîiele și ar fi răspuns clar și răspicat, ca la cîmpul de instrucție, dar eu voiam altceva, năzuiam către o legătură de la suflet la suflet, iar asta cerea timp. Abia izbutisem să-i cunosc pe comandanții de companii. Cel mai vîrstnic dintre ei, căpitanul Mărculescu, era singurul comandant experimentat, care luase războiul de la prima zi ; comandanții celorlalte companii păreau că abia au terminat școala militară, așa

şi era, făceau parte din promoţiile grăbite ale războiului, cursuri scurte şi intense, mai puţin pas de defilare şi mai multe exerciţii de tragere şi de tactica infanteriei ; fuseseră iniţial comandanţi de plutoane, dar în război, în ofensivă mai ales, se avansează repede ; înlocuiseră pe comandanţii căzuţi în luptă, dar căpătaseră deja experienţă în noua funcţie. Şi mai era locotenentul Soare, comandantul pionierilor ; de la pregătirea detaşamentului îmi dădusem seama că este un om energic şi eficient ; îşi împărţise compania după nevoile detaşamentului — deminorii cu grupele de cercetaşi, în faţă ; ceilalţi, purtînd tîrnăcoape, cutii cu trotil şi alte lucruri de care nu mă îndoiam că va fi nevoie în timpul misiunii, în urmă. Plutoanele erau comandate de subofiţeri şi de sergenţi ; n-avusesem încă vreme să-i cunosc, dar maiorul Călina îmi vorbise cu căldură despre ei.

— Dom' maior, putem pleca, a strigat de departe sergentul Iepure.

Călina s-a apropiat în grabă de mine :

— Dom' maior, putem pleca.

— Să plecăm atunci.

Mă stingherea această dualitate de comandă ; de fapt cine era şeful ? Soldaţii se adresau totdeauna lui, el era comandantul lor adevărat, făcuseră războiul împreună, se cunoşteau bine, ca într-o familie în care eu veneam din afară, un intrus — vine şi pleacă, dar detaşamentul Călina era o realitate şi trebuia să duc la bun sfîrşit misiunea.

Am pornit mai departe. L-am chemat lîngă mine pe sergentul Iepure ; acesta a venit, a salutat ostăşeşte :

— Ordonaţi, dom' maior.

— Cum a fost acolo ?

— Nu-mi place să-mi aduc aminte. Doi dintre ei stăteau la masă, iar al treilea era de pază. Mai întîi m-am strecurat în spatele adăpostului şi-am tăiat firul de telefon, pe urmă l-am ţintit pe observator, şi ceilalţi doi au pus mîna pe arme ; nu era timp de pierdut, le-am azvîrlit şi lor cîte o baionetă... Sper să nu-i visez la noapte, dom' maior.

— Nu prea o s-avem timp de vise ! i-am replicat zîmbind.

— Mai bine. Drept să vă spun, nu-mi place deloc s-o fac pe măcelarul.

— Crezi că au să trimită din sat telefonişti pe fir, să vadă de ce nu răspund ?

— Au să trimită. Dacă vreţi, îi prindem şi stăm de vorbă cu ei. Poate ne spun cîte ceva despre dispozitiv.

— Nu-i rea ideea, dar mă tem să nu ne împrăştiem prea mult. Vezi ce zice şi maiorul Călina.

L-am lăsat să plece cu speranţa că schimbînd vorba, aducîndu-l la preocupări mai concrete, îi alungasem măcar pentru o clipă amintirea neguroasă a luptei pe care-o bănuiam doar, acolo, peste creastă.

— Înainte, fără zgomot ! s-a transmis din om în om comanda.

Am plecat iarăşi. Mergeam păstrîndu-mi locul acolo, în urma companiei din avangardă. Aveam astfel posibilitatea să-i văd pe cercetaşii de pe flancuri, care înaintau precaut prin pădure, la vreo sută de metri depărtare în dreapta şi-n stînga coloanei. Maiorul Călina mergea în faţă, imediat după grupa de cercetare. Îmi dădeam seama că pătrunseserăm tot mai adînc în spatele inamicului ; acum, probabil, ne aflam în dreptul satului, iar şoseaua se afla undeva, în faţa noastră, ceva mai jos. După toate probabilităţile, mai aveam de mers vreo oră. Asta întrecea calculele cele mai optimiste ale generalului ; vom ajunge pe poziţia ordonată cu cel puţin o oră mai devreme...

Dar n-a fost aşa. Coloana s-a oprit deodată fără ordin ; oamenii se strîngeau unii în alţii, curioşi să afle ce s-a întîmplat. M-am grăbit şi eu spre locul acela unde un obstacol major stăvilise drumul detaşamentului ; cu gulerul mantalei ridicat, cu mîinile în buzunare, maiorul Călina stătea singur, ceva mai în faţă, şi privea în jos.

Rîpa pornea deodată, fără nici un semn prevestitor, chiar din marginea pădurii. Pămîntul se curma brusc, parcă retezat pînă-n străfunduri de un cuţit gigantic. O albie de torent, desigur, care pe hartă nu figura. Pe partea cealaltă, la vreo zece metri, poiana continua, acoperită

de arbuşti deşi, mai scunzi, dar cu coroane bogate. Caporalul Trancă Iulian s-a apropiat de noi printre copaci :

— Dom' maior, la vreo trei sute de metri mai sus e un pod de bîrne, vechi, dar solid. În apropierea lui sînt două moviliţe de pămînt proaspăt, dom' locotenent Soare crede că nemţii au minat locul. Acum îl cercetează cu detectoarele.

— Bine. Venim şi noi. Mărculescule, ia comanda. Haltă un sfert de oră. Trimite patrule în sus şi-n jos, prin pădure. Noi ne ducem să vedem ce-i cu podul.

Hotărîse şi în numele meu ; m-am luat după el în tăcere. Mergeam în sus de-a lungul malului abrupt, avînd în stînga susurul monoton al apei printre stînci. Era atîta pace în mijlocul naturii indiferente la suferinţele oamenilor ; atîta măreţie în simplitatea pîrîului care-şi săpa, de mii şi mii de ani, neobosit şi răbdător, drumul printre stînci ! Pentru o clipă am uitat că pe piept îmi atîrnă un pistol-mitralieră şi nu un aparat fotografic ; eram în excursie, cu Maria, în anul dinaintea războiului, o colegă de-a ei avea părinţii la Predeal şi ne invitase pentru cîteva zile, la sfîrşitul vacanţei de vară ; umblaserăm prin munţi o zi întreagă, purtînd cu mine doar o pălărie de pai, aparatul fotografic şi inevitabilul *alpenstock*, de fapt un modest baston împodobit cu crestături şi cu banala inscripţie „Suvenir de la Predeal". Pe Valea Dihamului mai auzisem un zgomot asemănător — susurul apei lovindu-se de pietre, desfăşurîndu-şi undele ca nişte falduri nestatornice străvezii peste bolovanii albi, sau cenuşii, neteziţi de această lucrare modestă, dar neîntreruptă. Cîtă pace, şoptise atunci Maria, şi-mi venea şi acum să exclam la fel...

— Pentru nişte vînători de munte, rîpa asta ar fi un fleac, mi-a spus Călina cu voce scăzută. Nici nu mi-ar mai păsa de podul lor.

— Poate că-i bun, l-am consolat. Să vedem ce spune locotenentul...

După cîţiva paşi, am ajuns pe un mic platou, unde se vedeau urme de roţi. Părea să fie o trecere folosită frecvent, fiindcă terenul cobora domol spre malul abrupt, iar acolo era podul. Asupra căruia se învîrtea cu mişcări lente un caporal cu detectorul. Locotenentul Soare îi arăta

pe unde să cerceteze ; înaintau domol, pas cu pas, cu ochii ţintă spre bucla de metal. Deodată, locotenentul i-a făcut semn să se oprească. A îngenuncheat. A scos din buzunar un cleşte mic şi, cu mişcări delicate, a retezat o sîrmă subţire, care traversa drumul înaintea podului. Apoi încă una. În sfîrşit s-a ridicat. Am dat să ne apropiem de el, dar ne-a oprit cu palma întinsă :

— Rămîneţi acolo, vă rog. Şi tu, Miule, depărtează-te.

Caporalul Miu a venit lîngă noi, uitîndu-se mereu în urmă. Locotenentul a luat urma firului subţire de sîrmă şi a ajuns la capătul bîrnei din marginea podului. A scormonit pămîntul cu degetele, circular, descoperind o suprafaţă neagră, lucioasă. Treaba dura de minute întregi.

— Altă drăcie, l-am auzit în liniştea aceea.

— Ce-i ? a întrebat grăbit maiorul Călina.

— O minune a tehnicii germane, dom' maior. Inginerii lor se întrec să inventeze capcane de-astea, care mai de care mai complicate.

— Te pricepi s-o desfaci sau apelăm la ei ?

— Măcar să încerc, domnule maior. Dacă văd că nu răzbesc, îl chem pe cel care-a construit-o. Aveţi o ţigară ?

Maiorul Călina a scos o ţigară, a aprins-o şi a întins-o caporalului Miu.

— Dă-i ţigara.

Caporalul s-a dus, i-a înfipt ţigara în gură, locotenentul a tras de cîteva ori cu sete, apoi şi-a şters degetele pline de noroi de poalele mantalei şi şi-a scos ţigara din gură. A aruncat-o pe jos şi a stins-o cu vîrful cizmei. Caporalul a scos din sacul de merinde o trusă mică şi a desfăcut-o cu grijă, pe pămînt, la îndemînă, apoi a venit iarăşi lîngă noi. Totul pe muteşte, ca într-o piesă repetată de nenumărate ori. Poate asta şi era : repetiţia. M-am gîndit, ca-ntr-o străfulgerare, că noi soldaţii sîntem un fel de actori. Instrucţia noastră, mişcările, de la paradă şi pîn-la lupta corp la corp, nu sînt decît rezultatul unui scenariu riguros, explicat pînă la amănunt. Aceeaşi piesă pe care-o jucăm întreaga viaţă. Pînă şi formulele regulamentare sînt replici din această piesă...

Locotenentul lucra de zor. În mîinile lui îndemînatice am văzut lucind pe rînd un cleşte, o pensetă, şurubelniţa, o cheie de formă curioasă... La un moment dat a scos un

mic strigăt de satisfacție ; cu degetele mîinii stîngi strîngea ceva, un resort probabil, în timp ce mîna dreaptă, cu șurubelnița fină, se mișca încoace și-ncolo... Îi vedeam obrajii lucind de nădușeală, pe urmă mi-am dat seama că sudoarea îi curge pe sub marginea căștii ; a făcut o mișcare bruscă din cap și stropii s-au răspîndit în jur. Atunci caporalul a alergat spre el cu o batistă mare, albă, i-a șters fruntea ; el s-a lăsat îngrijit astfel, apoi s-a răstit :

— Pleacă odată ! Vrei să te plătesc de bun ?

Caporalul s-a întors în fugă lîngă noi, iar Soare și-a reluat treaba delicată. Îl urmăream și-mi auzeam sîngele bubuind ritmic în timpane ; alături de mine, maiorul Călina respira șuierat...

— E gata ! a spus locotenentul ridicînd în aer un fel de creion scurt și gros. E gata, crucea mamii ei !

Ne-am apropiat bucuroși, în timp ce el examina cu atenție obiectul acela care semăna cu un creion.

— Stați puțin ! ne-a oprit el. Nemții sînt oameni metodici. Trebuie să mai fie una și-n capătul celălalt.

Am așteptat pînă ce a trecut podul, cercetînd cu aceeași precauție fiecare bîrnă, fiecare încheietură. Dincolo, la întîlnirea podului cu malul, a scos iar cleștele. Ceremonia s-a repetat, de data asta mai repede.

— I-am prins secretul, s-a lăudat el vîrînd în buzunar al doilea focos. Le iau cu mine, să le studiez mai pe-ndelete, cînd oi avea vreme.

— Cercetașii înainte, a ordonat maiorul Călina. Tu, caporale, transmite căpitanului Mărculescu s-aducă detașamentul încoace. Trecem podul și mergem mai departe.

Am pornit, împreună cu locotenentul Soare, pe urmele cercetașilor. Poteca înainta acum pe panta cealaltă a muntelui, într-un suiș accentuat. Deodată cercetașii din dreapta s-au oprit și au făcut un semn alarmant.

— Jos ! a șoptit imperios maiorul Călina.

M-am culcat îndată, pregătindu-mi în cădere arma pentru tragere ; redevenisem într-o clipă soldat al unei trupe care se furișează printre primejdii în adîncul teritoriului inamic, fără întrebări, fără procese de conștiință,

degetul pe trăgaci gata să doboare pe cel dintîi adversar ce-mi ieşea în cale ; nu mai exista, în clipa asta, verbul *a ucide,* şi nici substantivul *ființă umană.* Aici, acum, verbul era *a învinge,* iar ființa asupra căreia se răsfrîngea acțiunea — *inamicul.*

Inamicul a apărut pe creastă. Era o patrulă probabil, trei oameni, cu halate albe strînse pe mijloc, nu ştiu de ce am reținut acest detaliu, curelele negre care le sugrumau făcîndu-i să semene, sus pe creastă, printre copaci, cu nişte ciudate insecte.

— Nu trage nimeni ! s-a răspîndit, din om în om, un ordin şoptit.

Cei trei s-au scurs domol pe deasupra noastră, parcă manevrați de undeva din cerul cenuşiu ; lunecau pe zăpadă fără zgomot, arătări albe răsărite fără veste în calea detaşamentului.

— Trancă, Iepure, Petre, după ei ! a poruncit în şoaptă întărîtată maiorul. Lăsați-i întîi să se depărteze, vedeți încotro o iau. Numai dacă vin de-a dreptul spre ai noştri, trageți în ei. Dacă scapă vreunul şi dă alarma, s-a zis cu noi. SĂ NU SCAPE !

Cei trei ostaşi au pornit la vale, pe urmele patrulei. Din spatele nostru s-a arătat prima companie. Oamenii treceau podul cu paşi mărunți, fără zgomot ; totul se desfăşura ca în vis.

— Din momentul de față nimeni nu fumează, nimeni nu vorbeşte. Pasul viu, şi să mergem mai grupați, a spus maiorul Călina. Hai, băieți, că nu mai avem mult.

Am pornit înainte, prin pădurea sumbră, căreia cerul cenuşiu părea că-i răpeşte pînă şi culorile sărace ale iernii. Aş fi fumat o țigară ; pierdusem momentul prielnic acolo, la pod. Aş fi tras un fum adînc, aş fi spus hii, caii mei ! şi-aş fi auzit rîsul batjocoritor al vărului Cornel, campionul poznelor şi inventatorul atîtor jocuri neîngăduite, în vacanța de vară, la țară, în Moldova... Cu el fumasem întîia țigară din mătase de porumb, şi spusesem, la îndemnul lui : „Hii, caii mei !“ Nu ne mai văzusem de-atunci, decît la terminarea şcolii militare ; repartizați în două colțuri opuse ale țării, apoi războiul... Şi cît m-am bucurat acolo, în stepă, aflînd că regimentul lui ne deve-

nise vecin ! Pornisem să-l caut, în acalmia de după luptă, o luptă grea, ne retrăseserăm, urmăriți de tirul artileriei, pînă-n marginea unui sat ; am luat-o la pas prin satul nesfîrșit și pustiu, vedeam tunuri cu țeava smulsă, chesoane răsturnate în șanț, case năruite de explozii ; artileria lovise puternic aici, cu o zi înainte, și ce începuse ea isprăviseră avioanele pe care le vedeam trecînd, înconjurate de nourașii albi ai antiaerienei ; sanitari cu tărgi umblau de colo-colo, soldați mohorîți încercau să descurce ce era de descurcat în acest haos. La întrebările mele, acești oameni răspundeau ridicînd din umeri. Pînă la urmă, un caporal cu fața lată, de țăran, mi-a spus cu ochii-n jos :

— Săracul dom' locotenent, a fost un om bun...

— Cum adică a fost ?

— L-a lovit în plin un obuz aseară, cred că la ultima salvă, întîrziată. Ieșiserăm din adăposturi să vedem ce s-a ales din divizionul nostru, și dom' locotenent, cînd i-am strigat să se culce, a rîs, da' eu știam după vuiet că lovitura vine spre noi. I-am cules rămășițele pe-o manta, e colo, în tinda bisericii. V-a fost prieten ?

— Văr primar, caporale. Am copilărit împreună.

— Dumnezeu să-l ierte... Păcat de el, a fost om bun...

Ce să deslușești în grămăjoara aceea de stofă însîngerată ? În penumbra bisericii, un preot militar spunea încet și nedeslușit o rugăciune ; din gură îi ieșeau aburi, de parcă frazele arhaice s-ar fi materializat, luînd-o în sus, spre bolta cu chenare de aur. Alături de el, un ostaș scria cu vopsea neagră pe o cruce de lemn : „Locotenent Tomesc..." Așa ar putea arăta și propria mea cruce, m-am gîndit atunci, doar gradul e altul, și numele mic, dar poate că din grabă, cel care scrie crucea nu se mai ostenește să-l afle ; oare există lemn destul pentru crucile pe care le cere acest război ?

Nu m-am aplecat să dau deoparte stofa kaki care-i acoperea fața. Mai bine să-l păstrez în minte cum l-am văzut ultima oară, în Gara de Nord, cînd plecam fiecare la regimentul lui :

— Ne-am făcut soldați, George, nu-i așa că semăn cu Peneș Curcanul ?

Acum nu mai semăna cu nimic, o manta plină de sînge învăluind cuviincios ceva prelung, şi preotul spunea ceva despre ţărînă ; eram căpitan, trecusem prin doi ani de front, dar n-avusesem tăria să dau deoparte colţul acela de stofă ; m-am înclinat în faţa preotului şi am ieşit, şi-mi răsunau în minte frazele acelea frumoase şi zadarnice, care căutau să-i consoleze pe cei vii mai mult decît pe morţii înşişi : căci omul din ţărînă e plămădit şi se întoarce în ţărînă...

— Vă gîndiţi la ceva trist, domnule maior ?

Am tresărit. Călina se apropiase de mine, cu pasul lui elastic. Cred că făcuse de două ori distanţa, umblînd de la un capăt la altul al coloanei ; mergînd un timp cu avangarda ; oprindu-se să vegheze trecerea tuturor companiilor ; încurajîndu-i pe cei care purtau aruncătoarele. Acum venea să mă încurajeze pe mine ?

— De unde ştiţi că mă gîndeam la ceva trist ?

— Un om care merge singur, cu capu-n jos, şi oftează la fiecare trei paşi... Cînd ai gînduri vesele le spui şi celorlalţi. În tristeţe sîntem totdeauna singuri.

— Aveţi dreptate. Mă gîndeam la un văr al meu, căzut în luptă.

— Am şi eu asemenea amintiri.

— Amintiri vesele nu prea avem, din păcate. Poate din misiunea asta...

— Slabă speranţă !

— Sînteţi pesimist ?

— Văd că drumul e mai greu decît m-am aşteptat. Nu pot să măresc ritmul marşului, din cauza bagajelor. Ar însemna să ajungem pe poziţie cu oamenii istoviţi. Şi nu ştim ce ne aşteaptă acolo...

Parcă drept răspuns la temerile lui, în faţă s-au auzit rafale de armă automată. Schimbul de focuri se intensifica din clipă-n clipă.

— Avangarda a dat peste ceva nemţi, a spus Călina repede. Probabil avanposturile celor de pe cota 1021.

— Să mergem acolo.

— Nu. E Mărculescu cu ei, ştie ce are de făcut. Un om ca el se descurcă singur.

CAPITOLUL DOISPREZECE

Un agent a venit pe potecă, lunecînd pe zăpadă. Ne-a strigat de departe :

— Nemţi mulţi în faţă, dom' maior. Ne-au atacat din două părţi. Dom' căpitan Mărculescu crede că-s vreo două companii.

— Cum naiba ne-or fi simţit ? a spus Călina trăgînd o înjurătură. Locotenentul Mitrică, sublocotenentul Dinescu, locotenentul Luduşan la mine ! Ce facem, domnule maior ? Secretul misiunii noastre s-a dus. Avem două posibilităţi : să retragem compania întîi şi să trecem mai departe, spre sat, sau să distrugem inamicul de pe cota 1021.

— Nu putem ocoli cota. Ne-ar putea lovi din spate. Cred că trebuie să atacăm cu toate forţele. Acesta pare să fie singurul obstacol pînă la obiectiv.

— Şi eu cred la fel...

Comandanţii de subunităţi s-au prezentat în fugă. Acum îi vedeam şi eu mai de aproape. Locotenentul Mitrică, mic de statură, cu sprîncene groase şi bărbie agresivă ; sublocotenentul Dinescu, tînăr, cu obrajii rumeni şi ochii mari, frumoşi, strălucind acum de febra dinaintea luptei ; locotenentul Luduşan, care comanda mitralierele, masiv, cu trăsături energice, calm şi atent.

— Domnilor, le-a spus Călina, avangarda noastră întîmpină rezistenţă. Cred că este inamicul care apără cota 1021. Trebuie să trecem peste el şi să ajungem la obiectivul fixat. Atacăm din mers cu toate forţele. Compania a doua frontal, ajutînd avangarda ; compania a treia în dreapta, iar compania pionieri în stînga, ca să-i lovim din flancuri. Începeţi deplasarea imediat, prin pădure, fără să vă simtă ; deocamdată ei nu ştiu pe cine au în faţă. Atacăm concentric, toţi odată ; semnalul — o rachetă roşie. Executarea !

Cei trei au plecat repede la subunităţile lor ; curînd am auzit paşii grăbiţi ai soldaţilor depărtîndu-se. Mi-am pregătit pistolul-mitralieră.

— Domnule maior, să ne împărţim. Mă duc cu una din companiile de pe flancuri.

— V-aş ruga să mergeţi la Dinescu, e numit doar de cîteva zile, după primul atac spre sat. Eu, dacă-mi permiteţi, rămîn la centru.

— E şi firesc. Ne întîlnim dincolo de creastă...

Am pornit spre dreapta, pe urmele companiei a doua ; cineva alerga după mine, m-am uitat repede în urmă — era caporalul Dogaru, cu arma la şold, ceea ce îi dădea o înfăţişare foarte bătăioasă. Cînd am ajuns din urmă ostaşii companiei, am încetinit pasul ; îi vedeam cum se rînduiau, grupaţi în jurul sergenţilor care le arătau pe muteşte direcţia de atac. Sublocotenentul Dinescu se afla pe la mijloc ; l-am găsit sfătuindu-se cu cîţiva subofiţeri — comandanţi de plutoane, desigur. Deşi sufla un vînt pătrunzător, l-am văzut ştergîndu-şi năduşeala de pe frunte cu mîneca.

— ...Să ne menţinem cam pe aceeaşi linie, l-am auzit spunîndu-le.

Subofiţerii s-au risipit în fugă.

— Sînteţi gata ? l-am întrebat.

Mi-a răspuns cu un semn din cap. Avea privirea îngrijorată, răsucea între degete cureaua pistolului-mitralieră care-i atîrna pe piept.

— Atacăm de jos în sus, domnule maior. Întocmai ca la Sîngeorgiu. Acolo am pierdut jumătate din pluton şi am primit un glonţ în umăr.

— Nu se compară. În primul rînd că ăştia n-au artilerie. Şi sîntem în teren acoperit, putem să ne apropiem neobservaţi.

— Să sperăm. Nu-mi dau seama ce distanţă e pînă-n sus.

— După hartă, vreo trei sute de metri.

— Să începem înaintarea ?

— Dă-i drumul. Deocamdată, fără să tragem. Poate nu prind de veste pînă dăm peste ei.

Spre stînga noastră, în sus, se auzeau mereu împuşcături ; compania lui Mărculescu continua lupta. Sublocotenentul a făcut un semn şi ostaşii au pornit în sus, printre copaci, cu armele pregătite. Pe lîngă mine au trecut servanţii unei mitraliere ; mi-am potrivit pasul cu ei.

— Greu, aşa-i ? l-am întrebat pe cel care purta mitraliera.

— Ne-am deprins, dom' maior. Eu îs om vechi, de trei ani o car în spate. Împrospătorul e mai nou. E venit de-o lună.

— Recrut ? m-am mirat privindu-i fața matură, crispată acum de efort.

— Nu, dom' maior. Îs om vechi și eu, am fost cercetaș, dar m-au rănit pe Tisa, astă-toamnă. Două luni am stat prin spitale, la Craiova, la București... După ce mi s-a vindecat piciorul m-au dat aici, servant împrospător. La cercetare trebuie să fii sprinten, nu glumă.

Tovarășul lui s-a oprit, a ales cu privirea un loc potrivit și și-a instalat mitraliera. M-am culcat lîngă el, în zăpadă, cu arma pregătită.

— Ai cîmp de tragere ca lumea ?

— Am, dom' maior. De-aici se vede tocmai bine întăritura de sus, de pe creastă. Cînd pleacă băieții la atac, noi îi ținem pe dușmani cu capul la pămînt.

— Dacă-i răzbim și trecem de cotă, mai avem un kilometru pînă la obiectiv.

— Trebuie să răzbim, a spus mitraliorul rînduind banda de cartușe. Acuma nu mai au puterea de astă-toamnă.

— Dar nici noi, a intervenit ajutorul lui. N-am dormit ca lumea, într-un pat, de două săptămîni. Tot prin munți și prin zăpadă.

— Nu te mai văita, i-a spus celălalt.

— Nu mă vait. Neamul nostru e răbdător la greu. Vreau să zic că nu ne-ar prinde rău, din cînd în cînd, oleacă de odihnă, să ne refacem forțele.

Cîteva gloanțe au piuit pe deasupra noastră, scuturînd zăpada de pe ramurile brazilor.

— Nu trage nimeni, a strigat sublocotenentul. Așteptați racheta roșie !

Rămăseserăm culcați cu toții în zăpadă. De sus, o mitralieră nevăzută trăgea cînd și cînd o rafală, parcă fără convingere. Inamicul aștepta, probabil, să vadă ce se întîmplă mai departe.

— Mitraliera, în spatele stîncii din dreapta, a strigat sublocotenentul. Vedeți de unde trag, să le răspundem și noi !

— Hai, dom' sergent, a zis împrospătorul.

S-au ridicat și au pornit în fugă către stînca din dreapta. Gloanțele au piuit iarăși prin preajmă, dar cei doi au ajuns teferi. După cîteva clipe, am auzit prima rafală. M-am tîrît în sus, spre o ridicătură, și am văzut, printre copaci, cîteva căști pătrate îndărătul unui dîmb negru, care se detașa vizibil pe zăpadă. Mi-am dat seama că mă aflu chiar pe direcția poziției inamice, amenajată cum se cuvine. N-o să fie ușor, mi-a fulgerat prin minte.

Atunci a țîșnit spre cerul cenușiu racheta roșie. Am tras închizătorul pistolului-mitralieră.

— La atac ! Ura ! l-am auzit în dreapta pe sublocotenentul Dinescu.

Ostașii au pornit în fugă, trăgînd din mers. M-am ridicat și am pornit în rînd cu ei ; le auzeam strigătele, strigam și eu ; urcam panta în goană, cuprinși de acea frenezie a atacului, a năvalei vijelioase, cînd teama dispare brusc, teama și tot ce te înconjoară ; în clipele acelea scurte gîndul primejdiei încetează să mai existe ; tot ce contează e goana aceea cu plămînii arși de aerul înghițit cu iuțeală, cu gîtlejul înăsprit de strigătul prelung, pe care nici nu-l auzi, contopit cu strigătele celorlalți ; un îndemn colectiv : *înainte*, singurul țel, singura rațiune de a fi, să te avînți înainte, spre căștile pătrate care-ți cresc rapid sub priviri ; amenințarea și suferința s-au dizolvat în strigătul acela...

Mai aveam două sute de metri cînd s-a dezlănțuit tirul inamic.

Nu erau focuri distincte, nu deosebeam rafale de armă automată, împușcături sau bubuituri de grenade ; era un trosnet continuu, armele acelea nevăzute se declanșaseră toate deodată, părea că aerul însuși, vibrînd sacadat, se înfierbîntase și căpăta o consistență șuierătoare ; o gigantică moară măcina secundele, ritmîndu-le cu zgomotul armelor. Cu intuiția amară a specialistului, mi-am dat seama că goana aceasta era, acum, echivalentă cu o sinucidere ; la pămînt, înainte ca unul dintre gloanțele care-mi șuierau pe lîngă urechi, pe deasupra umerilor, pe lîngă șolduri, să-și atingă ținta ; era destul unul, venit din pură întîmplare sau rezultat din legea probabilității...

— Culcat ! a străbătut prin vacarmul acela glasul surprinzător de clar al sublocotenentului Dinescu.

M-am lăsat să cad în zăpadă ocrotindu-mi arma cu cotul stîng ; pe deasupra mea zbîrnîiau metalic gloanţele ce-mi fuseseră destinate ; ţiuiau ascuţit undeva, sus, sau ţăcăneau mat murind în trunchiul brazilor ; ricoşau lovind pieziş vreo ramură şi se pierdeau cu un mieunat în văzduh. M-am rostogolit ca într-o joacă absurdă pînă lîngă trunchiul unui brad ; sub coroana lui stratul de zăpadă era mai subţire, simţeam acum sub mine ceva consistent, pămînt sau gheaţă sau un strat de cetină încremenit de ger ; rămurele retezate de gloanţe cădeau lent în jurul meu. Toate acestea în cîteva clipe ; le înregistram automat, imagini ale primejdiei, detalii mărunte ale luptei, lucruri fără semnificaţie, dar care intrau cu dureroasă claritate în simţuri, în memorie.

— Foc ! Trageţi ochit !

De unde venea ordinul acela, glasul distinct care sfida moartea ? Am tras o rafală către dîmbul de unde fulgerau armele inamice ; alături de mine a hohotit o puşcă-mitralieră. Am ridicat puţin capul, să-mi văd vecinii ; pe zăpadă oamenii păreau nişte mogîldeţe, dominate de forma inestetică a raniţelor ; erau patru sau cinci în dreapta, patru sau cinci în stînga, culcaţi pe după copaci sau în cîmp deschis, şi armele lor sclipeau scurt, aruncînd fier şi foc. De teama gloanţelor noastre, inamicii au slăbit puterea tirului lor ; probabil se adăpostiseră cu toţii îndărătul taluzului negru de pămînt.

— Companie, salt înainte ! a strigat sublocotenentul cu un glas nefiresc de subţire.

Nu mie îmi comandase, ci ostaşilor lui, companiei ; n-avea importanţă cine comandă, sublocotenentul Dinescu, maiorul Călina, eu însumi ; porunca aceea venea de undeva de deasupra noastră, părea că însuşi glasul războiului ne cerea, acum, să părăsim adăpostul de-o clipă ca să înfruntăm iarăşi moartea.

Am pornit înainte, o dată cu ceilalţi ; în mîneca mantalei îmi intrase zăpadă, o simţeam, vag, topindu-se, în timp ce alergam pe pantă, alunecînd mereu, aplecîndu-mă instinctiv cînd şuierau subţire pe deasupra gloanţele. Mă luaseră la ochi, mie anume îmi erau destinate gloanţele

acelea mici, nevăzute, care-mi trecuseră pe deasupra capului, şi la acest gînd prima reacţie era să mă ascund, să mă pun la adăpost, dar în jurul meu alergau ostaşii, alerga sublocotenentul, toţi pe aceeaşi linie, ca într-o bizară întrecere ; ţineam pasul cu ei, gloanţele şuierau în jur. Soldatul din stînga mea a scos un strigăt şi s-a prăbuşit pe-o parte, în zăpadă. Tot atunci, o comandă s-a înălţat peste împuşcăturile şi uralele noastre :

— Culcaat !

M-am lăsat să cad şi m-am tîrît înapoi, către soldatul căzut. Era un tînăr cu faţa delicată, încă neatinsă de brici ; avea ochii înlăcrimaţi şi obrajii palizi — de spaimă ? de durere ?

— Unde te-a lovit, băiete ?

— Piciorul, a spus el cu dinţii încleştaţi.

L-am ajutat să se răsucească. Deasupra genunchiului, pantalonul se înroşise de sînge. O dată cu mine, un sergent se apropiase, tot aşa, tîrîş, ţinîndu-şi pistolul-mitralieră de curea deasupra zăpezii.

— Ce-ai păţit, Georgică ?

— Piciorul, dom' sergent...

Sergentul a cercetat în grabă rana, a rupt pantalonul în jur cu vîrful baionetei şi a-nceput să-l panseze cu îndemînare.

— R' ar al dracului de ghinion, a spus ostaşul rănit, cu privirea într-o parte. E grav, dom' sergent ?

— Doar te-a şters un glonţ, fii pe pace. Mai mare spaima. Pînă te-nsori, nu se mai cunoaşte nimic. Aşa. Încearcă să mişti genunchiul, e prea strîns ?

— Nu, dar mă junghie.

— Te junghie niţel, dar pe urmă amorţeşte. Nu-ţi fie teamă, şi eu am fost rănit în picior ca tine şi m-am vindecat.

Glasul lui era blînd, ocrotitor, părea un frate mai mare care-ncearcă să ogoiască suferinţa unui copil.

— Acum întinde piciorul şi mişcă glezna. Aşa. E bine, uite că s-a oprit şi sîngele. Ţi-am zis eu, ai avut noroc. Doar te-a şters glonţul...

S-a întors spre mine, mi-a vorbit peste capul ostaşului rănit :

— E băiat voinic, dom' maior. Așa cum l-am oblojit eu, e bun de luptă.

Era probabil, cel dintîi rănit din detașamentul Călina. Nu știam cîți vor mai fi pîn-la sfîrșitul misiunii. Am auzit în spate o bubuitură seacă, apoi încă una. Trăgeau aruncătoarele noastre către cuiburile de mitralieră de pe creastă.

— Trei lovituri de fiecare ! a sosit ordinul din om în om. După ultima, pornim iarăși la atac.

Am încercat să văd ce se petrece sus pe creastă. Bombele de aruncător explodau aruncînd trîmbe de zăpadă și pămînt, cînd ici, cînd colo.

— Înainte ! Pe ei, băieți ! Ura !

Am pornit iarăși la atac. Din dreapta, mitraliera trăgea rafale scurte, căutînd să țină inamicul cu capu-n pămînt. Din stînga noastră am auzit strigăte și împușcături dese, apoi explozii de grenade. Am văzut un punct negru apropiindu-se prin văzduh. M-am trîntit la pămînt ; după o clipă grenada a explodat în stînga mea. O schijă, zbîrnîind, mi-a ciobit patul pistolului-mitralieră. Din rîndurile noastre au zburat grenade către tranșeea inamică. Trei-patru au explodat aproape simultan, chiar în șanț.

— Salt, înainte !

Era momentul hotărîtor. Ne mai despărțeau vreo treizeci de metri de taluzul negru. Am pornit cu toții, strigînd din răsputeri. Deodată i-am văzut pe nemți ieșind din tranșee și alergînd în partea opusă a dealului, spre pădure. O dată cu noi, se arătaseră pe platoul îngust și lung ostașii celorlalte companii.

— Fug ca iepurii ! am auzit un glas. După ei, băieți !

— Rămîneți pe loc ! am auzit o voce cunoscută, mai autoritară acum ca niciodată. Compania-ntîi să curețe tranșeele ! Cercetașii să facă siguranța în direcția pădurii ! Comandanții de companie la mine !

S-a ivit, cu arma-n mînă, cu fața și hainele mînjite de noroi, cu privirea strălucitoare :

— Domnule maior, sîntem stăpîni pe cota 1021 !

— Felicitări, i-am spus. Detașamentul s-a comportat excelent.

— Băieți de ispravă. Dacă nu-i opream, i-ar fi gonit pînă-n vîrful muntelui. Dar nu trebuie să ne împrăștiem. Avem o misiune importantă.

Vorbea mai mult pentru ostașii din jurul lui, care se opriseră cam nedumeriți din urmărirea inamicului. La marginea dinspre pădure a platoului, s-au auzit cîteva rafale de pistol-mitralieră.

— N-au cum să contraatace acum, m-a liniștit Călina. Să facem apelul și să adunăm capturile. Au lăsat pe loc mitraliere și lăzi cu cartușe. Astea au să ne fie de folos.

Am rămas un timp deoparte, să vedem ce se petrece. Ostași veneau în fugă aducînd capturile : arme, cartușe, pături, cutii cu alimente. Ofițerii își strigau oamenii, iar într-un colț mai ferit, medicul și sanitarul dădeau îngrijiri răniților. După cîteva minute, companiile s-au adunat într-o margine a platoului ; rămăseseră, pe laturi, grupele de siguranță. Maiorul Călina s-a dus repede în fața formației. L-am auzit schimbînd cîteva cuvinte cu comandanții de companii, apoi s-a întors spre mine. M-am apropiat, l-am auzit comandînd „pentru onor“, ca și cum ne-am fi aflat în curtea unei cazărmi, într-o zi obișnuită, și nu pe vîrful unui deal proaspăt cucerit din mîinile dușmanului. Mi-a dat raportul ; înțelegeam că acest ceremonial este destinat mai ales ostașilor ; era, de fapt, bilanțul primei lupte a detașamentului.

— ...Patru răniți ușor, nici un mort, doi dispăruți.

— Cum dispăruți ? m-am mirat.

— Nu-mi explic nici eu. Sergentul Petre și soldatul Bonțică, amîndoi din compania întîi. Înainte de luptă, mergeau în flancgardă printr-o vale, în stînga ; de atunci nu i-a mai văzut nimeni. Am trimis oameni să-i caute, dar nu i-au găsit.

— I-or fi luat prizonieri ?

— Sergentul Petre nu se dă așa ușor. O fi fost rănit, cine știe ? Iar celălalt, soldatul Bonțică, e voinic ca un taur. Ar fi murit cu ei de gît. Nu-mi dau seama ce s-a întîmplat.

— Îmi pare rău, am spus. Răniții pot să umble ?

— Da, au răni ușoare, au primit primul ajutor.

— Bine.

Am făcut un pas înainte spre detașament. Trebuia să spun cîteva cuvinte ostașilor. Să nu-i las cu gustul amar al pierderii aceleia inexplicabile.

— Ați luptat foarte bine, băieți. Dar greul abia începe. Misiunea noastră e să tăiem șoseaua din spatele satului. Ne instalăm la poziție și rezistăm acolo pînă atacă ai noștri. Ați văzut și voi ce putere are detașamentul. O să raportez personal domnului general despre vitejia voastră !

Citeam pe fețele lor mîndria. Am tras cu ochiul spre maiorul Călina. Zîmbea.

— Domnule maior, vă felicit. Detașamentul s-a comportat vitejește ! Sper că așa va fi și de acum înainte, nu-i așa băieți ?

Un murmur de aprobare mi-a răspuns. Maiorul Călina și-a îndreptat centura, și-a împins casca pe ceafă și a ridicat glasul :

— Atențiune, peste zece minute plecăm. Ne apropiem de sat, s-ar putea să ne mai întîlnim cu inamicul pe drum. Fiți gata de luptă în orice moment. Plutonierii de companii să împrospăteze muniția. Trageți cu socoteală, nu risipiți cartușele. S-ar putea să avem nevoie...

Mi se păruse mie, sau se ghicea în aceste cuvinte o prevestire sumbră ? Omul avea experiența operațiilor de acest fel, știa, el ca și ostașii lui, cît de important devine fiecare cartuș cînd te afli departe de ai tăi și ajutorul întîrzie. Dar m-am străduit să alung imaginea care-mi venise brusc în minte : ostașul deznădăjduit punînd deoparte arma cu magazia golită. Era prea aspră și, probabil, prea apropiată de ceea ce urma să ni se întîmple. Uneori încercăm să alungăm eventualitatea cea mai proastă alungînd-o mai întîi din gînduri. Metodă naivă, care nu dă rezultate decît foarte rar. Sau niciodată.

M-am așezat pe un trunchi de copac prăbușit. Curînd a venit și maiorul Călina lîngă mine. Mă simțeam obosit ; el dimpotrivă, arăta vesel și proaspăt ca un sportiv înaintea competiției. M-a îmbiat cu o țigară :

— Să fumăm acum, pe-ndelete. După ce pornim la drum, e mai greu.

Am aprins țigările. Deodată, un ostaș a venit în fugă :

— Dom' maior, ne-am întîlnit cu partizanii.

Ne-am ridicat repede. Știam că prin munți acționează partizanii slovaci ; uneori călăuzeau regimentele noastre, le dădeau informații despre inamic, ajutau la transportul tunurilor peste munți. Dar n-avusesem prilejul să-i văd

la faţă. Dintre copaci s-au ivit doi ostaşi de-ai noştri, aducînd un bărbat şi o femeie, cu cojoace lungi, cu căciuli cu clapele atîrnînd. Bărbatul, înalt, bărbos, cu ochi albaştri, purta o puşcă şi avea trecută peste umăr o bandă de cartuşe. Le-am ieşit în întîmpinare :

— Dobri den.

— Bună ziua, tovarăşi, a spus femeia cu glas limpede.

— Cum, ştii româneşte ? am întrebat eu şi Călina într-un glas.

— Sînt româncă de lîngă Topliţa, a spus ea. Acuma sînt partizancă. Mă cheamă Emilia. Dînsul este comandirul nostru, tovarăşul Krinka.

Am dat mîna cu comandantul partizanilor. Şi cu fata. Fiindcă de sub căciula cu clapele lăsate s-au ivit doi ochi tineri, albastru-verzui, un nas cîrn şi o gură mică, frumos desenată.

— Ce bucurie, să văd români de-ai noştri ! a spus fata. Cum aţi ajuns aici ?

— Sîntem în misiune, i-a explicat maiorul Călina. Mai bine ne-ai spune dumneata cum ai ajuns aici.

— Povestea mea e lungă... Şi nu-i vreme de poveşti acum. Comandirul a auzit împuşcături şi am venit încoace. Ştiam că în părţile astea luptă trupe româneşti, de aceea m-a luat pe mine ca tălmaci.

Comandantul Krinka a spus o frază lungă, privindu-ne întrebător, apoi a adăugat ceva arătînd spre vest.

— Spune că aţi nimerit în spatele frontului inamic, a tradus fata. Satul de colo este ocupat de nemţi.

— Într-acolo mergem. Misiunea noastră e să tăiem şoseaua şi să-i luăm pe nemţi din spate cînd o-ncepe atacul.

Ascultînd traducerea, partizanul privea în jurul său, ca şi cum ne-ar fi evaluat forţele. Apoi a făcut un semn larg în jurul lui şi a spus iarăşi o frază lungă. Fata a reluat traducerea :

— Oamenii noştri se află angajaţi în luptă de partea cealaltă a muntelui, spre trecătoare. V-am fi venit în ajutor, dar n-avem cum. Eu şi comandirul eram în cercetare prin partea satului.

— Nemţii au multă armată acolo ?

— Destulă. Tancuri şi tunuri. Dar pînă să ajungeţi la sat, pe un deal se află o cazemată cu două mitraliere. Pe-aici, pe unde aţi luat-o, v-ar vedea de la distanţă. O să vă arătăm alt drum, prin pădure, pe panta din stînga. E un drum mai greu, de aceea nemţii nu-l păzesc. Vă ducem noi pe-acolo. Dar să ştiţi că e greu.

— La război nu prea sînt drumuri uşoare, i-am replicat pe ton de glumă. Spune-i comandirului că îl rugăm să ne arate drumul acela prin pădure. Şi dacă aveţi nevoie de muniţie, vă putem da ceva cartuşe, din puţinul nostru.

Auzind această ofertă, partizanul a clătinat din cap şi a spus o frază scurtă, din care am înţeles doar cuvîntul „nemeţki". Fata a tradus pe dată :

— De cartuşe n-avem nevoie, că am prins ieri un camion nemţesc plin, la un cot al şoselei. Ne-ar fi de folos ceva sulfamidă. Avem cîţiva răniţi acolo, pe munte.

— O să vă dăm. Imediat îţi facem cunoştinţă cu doctorul nostru. Acum o să pornim la drum, misiunea noastră e urgentă.

— Bine. Comandirul a spus că merge în frunte, cu iscoadele voastre.

— Cu cercetaşii. Iscoadă este un termen arhaic.

— Aşa. Cercetaşii. Nu prea am vocabular de războinic. Sînt studentă la medicină. Adică am fost. Acuma sînt un fel de medic al partizanilor.

— În război se avansează repede, am spus. Domnule maior, să mergem. Domnişoară, roagă-l pe comandantul Krinka să meargă în faţă, cu avangarda.
Şi mulţumeşte-i din partea noastră că s-a oferit să ne fie călăuză. Maiorul Călina a împărţit cîteva ordine. Cercetaşii din avangardă au pornit împreună cu partizanul pe panta de vest a înălţimii. Grupele de siguranţă s-au rînduit pe flancurile coloanei, apoi grosul trupei s-a înşirat pe poteca largă ce cobora în direcţia satului. După ce-a trecut compania întîi, am pornit şi noi — maiorul Călina, fata şi eu.

— De ce te uiţi aşa la mine ? l-a întrebat fata pe maior.

— Nu-mi vine să cred. O româncă de-a noastră, o fată frumoasă, aici, în zona frontului. De cînd eşti partizană ?

— De cîteva luni.

Alunecînd pe pietre, fata a scos un ţipăt uşor ; Călina s-a repezit s-o sprijine. Am văzut că întîrzia să-i dea drumul de braţ. Cînd în cele din urmă s-a depărtat de ea, mi-a spus pe un ton indiferent :

— Eu rămîn puţin în urmă, să zoresc coada coloanei. Nemţii ştiu că sîntem pe-aici şi au să încerce să ne taie calea. Trebuie să grăbim pasul. Mai e puţin şi se înserează. Vă ajung din urmă, mai tîrziu.

S-a oprit în marginea potecii. Fata l-a privit peste umăr şi el i-a zîmbit. L-am auzit apoi îndemnînd soldaţii să se grăbească. Am grăbit şi noi pasul.

— Dumneata eşti comandirul ? m-a întrebat fata.

— Eu şi maiorul pe care l-ai văzut.

— N-am vrut să spun faţă de el. Comandirul nostru zice că mai bine v-aţi fi întors din drum. Sînteţi puţini şi n-aveţi tunuri. Nemţii au înconjurat satul cu cazemate.

— Ştiam asta de cînd am plecat. Am mai încercat să atacăm satul, dar n-am reuşit. Acuma, dacă-l luăm din două părţi şi-i tăiem şoseaua, poate că-l răzbim.

— Comandirul ar fi foarte bucuros. E satul lui şi ar vrea să-l vadă cît mai iute liber. Are familia acolo, el şi alţi partizani. Nemţii pîndeau în fiecare noapte, doar-doar s-or arăta partizanii pe la casele lor. Acuma, că s-a apropiat frontul, au plecat în munţi şi femeile şi copiii.

— Şi nemţii nu le-au luat urma ?

— Nu. Au plecat noaptea, şi-i călăuzeau dintr-ai noştri. În munţi e greu dacă nu ştii cărările. Ne-au căutat şi cu avioanele. Vor fi socotit că avem corturi sau colibe. Dar noi ne-am aşezat altfel. Treci la doi paşi de adăpostul nostru şi nu ştii că e acolo. A venit din sat o companie de-a lor, cu schiori, au împînzit pădurea. Noi i-am simţit din vreme, avem iscoade peste tot. Le-am întins o cursă, cum se zice. De-atunci avem şi arme şi muniţie. Mai greu e cu medicamentele.

— O să vă ajutăm. Doar sîntem tovarăşi de luptă.

CAPITOLUL TREISPREZECE

Am mers o vreme în tăcere, fiecare cu gîndurile lui. Ardeam de nerăbdare să aflu ciudatul destin care-o adusese pe această fată, studentă la medicină, în munţii sălbatici, între primejdiile cumplite ale războiului de partizani. Dar îmi dădeam seama că deocamdată întrebările sînt de prisos ; aşteptam clipa prielnică. Cunoscusem mulţi oameni care, după ce tăceau cu încăpăţînare timp îndelungat, simţeau deodată nevoia să-şi spună povestea pînă-n cele mai mici amănunte.

— Mai avem de mers vreo jumătate de ceas, a spus ea deodată. Încă nu ştiu ce va hotărî comandirul, să mergem mai departe cu voi sau...

— Dacă n-ar fi împrejurarea asta, ţi-aş cere să rămîi cu noi. Doar eşti româncă, nu ? Şi partizanii de pe-aici, după ce va trece frontul, se vor întoarce la casele lor, vor lăsa puştile deoparte şi se vor apuca de treburi mai paşnice. Pentru ei, şi pentru tine, războiul s-a terminat...

— Nu-i aşa, a spus fata. Mai întîi să vedem frontul trecut dincolo de munţi. Pentru asta facem şi noi ce putem. Abia după aceea mă pot gîndi la întoarcerea acasă. Am o datorie faţă de oamenii aceştia, care m-au scos din necaz şi m-au primit în casele lor, în ceata lor. Pe mine şi pe-atîţia alţii, români lăsaţi pradă urgiei...

— Mi-ai făgăduit o poveste.

— Da. Eram acasă, în vacanţă, cînd horthyştii ne-au luat Ardealul prin Dictatul de la Viena. Sînt ani de-atunci, dar îmi amintesc totul perfect. Mai întîi au venit zvonuri precum că Horthy, sprijinit de Hitler, pregăteşte ceva. Au trecut regimente de-ale noastre către Cluj, către Oradea ; tata se vîra printre militari, cînd poposeau în marginea pădurii, şi căuta de vorbă. „Nu vă lăsăm noi, spuneau ofiţerii. Ardealul a fost totdeauna românesc, n-o să-l dăm nimănui !“ Pe urmă s-a scris prin jurnale şi s-a dat la radio comunicatul. Lumea s-a speriat, au început românii să-şi adune ce puteau. S-a dat voie ca cei ce vor să plece, să plece. Tata nici gînd. Aveam, sau am avut,

o gospodărie frumoasă, într-un sat din munte, între Borsec şi Topliţa, nu ştiu dac-ai fost pe-acolo.

— Am fost înainte de război, în manevre. Nişte locuri minunate. Păduri şi pajişti frumoase, cu turme de oi...

— Da. Tata era directorul şcolii, dar creştea şi oi, avea oameni care-l ajutau. Au venit la el : „Ce facem, domnule învăţător, plecăm ?" „Unde să plec ? Aici mi-e casa, aici mi-e rostul, nu plec nicăieri. Şi cum să-i las pe-ai noştri ? Trebuie să fie cineva să le ia partea. Nu uita că vom fi sub stăpînire străină..." Îi auzeam, prin fereastra deschisă, sfătuindu-se. Am dat fuga afară şi l-am luat pe tata deoparte : „Cît o să dureze asta, tată ?" „Cine ştie !" mi-a răspuns cu tristeţe. „Atunci ar fi bine să plecăm şi noi". „În ruptul capului ! a spus el hotărît. Sînt la o vîrstă cînd nu mai pot lua viaţa de la-nceput. În războiul celălalt am fost printre primii ofiţeri care au dezertat din armata cezaro-crăiască şi s-au înrolat în armata română. Am fost şi la Alba Iulia, în ziua aceea de decembrie, cînd poporul a hotărît unirea cu Ţara. Acum ce să fac, s-o iau la fugă din faţa lor ? Tu du-te la Bucureşti, urmează-ţi cursurile, o să ne scriem..."

— Şi l-ai ascultat ?

— A trebuit să-l ascult. În Bucureşti stăteam la sora lui, măritată cu un judecător. M-am întors acolo, cu cel din urmă tren care ducea refugiaţii. Un tren al tristeţii. În gări jandarmii horthyşti nu-i lăsau pe oameni să coboare nici cît să ia apă. Rămînea ceasuri întregi prin staţii, parcă uitat. Un tren al suferinţei. La Bucureşti am mers mai departe la facultate, dar în vacanţe nu mă mai puteam întoarce la ai mei. Primeam în schimb veşti de acolo. Veneau mereu tineri fugari, care nu mai puteau răbda asuprirea. Îl cunoşteau pe unchiul meu, care scria la gazete şi arăta ce se petrece acolo, în judeţele răpite. De la ei am aflat multe lucruri dureroase. Mai întîi, prin sate şi oraşe s-au arătat horthyştii. Au venit cu zarvă mare, au pus steaguri peste tot, au dărîmat firmele româneşti şi le-au înlocuit peste noapte ; cel dintîi tren sosit de la Budapesta a fost primit la Topliţa cu mare alai. Povesteau hamalii din gară că vreo doi tineri, care băuseră zdravăn, au sărit şi-au sărutat roţile locomotivei. Asta nu-mi prea vine a crede, dar aşa spuneau oamenii. În sat la noi jandarmii

cu pană de cocoş la chipiu se purtau ca nişte stăpîni. Pretindeau ca sătenii să-i salute de fiecare dată cînd treceau pe lîngă ei, chiar dacă se-ntîlneau de zece ori pe zi. După aceea au început să facă liste. Aveau nevoie de oameni pentru muncă în Germania. Oamenii refuzau. Au început să-i ia cu sila, noaptea. Pe urmă, recrutările. Băieţii au început să fugă peste munţi, care cum apuca, spre Moldova, spre Buzău ; ţăranii de prin sate îi ascundeau, le dădeau merinde şi le arătau drumul, să meargă mai departe. Unii izbuteau, alţii erau prinşi şi veneau înapoi aduşi între baionete... Aproape în fiecare zi o poveste. Cred că nu se va şti niciodată tot ce-au suferit românii noştri în aceşti patru ani...

— Eu sînt sigur că se va şti. Prin localităţile eliberate, cetăţenii au făcut plîngeri şi au dat mărturii scrise. S-au adunat documente, s-au făcut fotografii. Adevărul nu trebuie uitat. Şi nu va fi uitat.

— Deie domnul să fie precum zici, a spus ea oftînd. Că prea multe s-au adunat. Mă gîndesc la bietul tata...

— Ce s-a întîmplat cu el ?

— Pe fratele meu l-au chemat la recrutare. Românii nu făceau armată, îi duceau la muncă forţată, după legea horthystă. Mulţi se întorceau betegi de acolo, alţii fugeau cînd izbuteau s-o facă ; de la ei ştiu ce iad era la companiile de muncă. Tata n-a vrut să-l lase. Băiat de nouăsprezece ani, cînta minunat la vioară, cum să-l pui să sape şanţuri şi să pietruiască drumuri ? L-a ascuns, spunînd în sat că băiatul a trecut munţii. Jandarmii horthyşti n-au crezut ; erau tot cu ochii pe casa noastră. Mai aveau ei o socoteală cu tata ; se dusese vorba că avem steag tricolor ascuns în casă ; de trei ori au scotocit, dar n-au dat de el. „Unde-i steagul, dom' profesor, că te spînzurăm cu el !" aşa ţipau jandarmii şi împungeau pernele cu baioneta. Nu l-au găsit. Îl ascunsesem eu, înainte de plecare, cusut într-un săculeţ, în streaşina casei. Dar cum îţi spun, ei nu se potoleau aşa uşor. Cînd s-a dus vorba că Trăienuţ a fugit spre munţi, jandarmii au dat telefon pînă la graniţă. Nu fusese în vremea aceea nici o trecere. „Bag seama că-i tot aici", a zis mai-marele lor şi-a poruncit scotoceală straşnică. Toate astea le ştiu de la vară-mea, care are casa lipită de-a noastră. Au luat casa de la beci pînă la coperiş.

L-au găsit pe Trăienuţ ascuns în fînar şi l-au dus cu ei. Pe drum a sărit din tren şi l-au puşcat. Ne-a povestit mai în urmă un fecior din sat, cînd s-a întors de la Szeged. După-aceea, noaptea, doi jandari beţi au venit prin grădină şi-au azvîrlit o faclă în coperişul fînarului. „Să nu mai ascundă pe nime", strigau. De la fînar s-a aprins casa ; pînă să sară vecinii, a ars de-au rămas doar pereţii. În noaptea aceea tata a făcut un atac de inimă. Ştiam ce-nseamnă asta ; cum am aflat, am lăsat şi facultate şi tot, şi am fugit acasă, să-i port de grijă. A murit după vreo lună sau două, în primăvara ce-a trecut. Într-o noapte, au venit şi m-au luat de-acasă, pe mine şi pe mai mulţi. Că mergem la muncă în Germania. Ne păzeau cu puştile, ca pe lotri. Ne-au suit la tren, şi am plecat. După două zile şi două nopţi, prin fereastra vagonului am văzut munţii. Iar în noaptea ce-a urmat, trenul s-a oprit şi-am auzit împuşcături. Ne-au liberat partizanii. Atunci l-am cunoscut pe comandirul Krinka. Ne-au adus în satul către care mergeţi voi acum. Pe atunci nu erau atît de mulţi nemţi ; frontul era departe, doar că treceau cu maşinile şi tancurile într-acolo. Şi într-o noapte partizanii au atacat un convoi. A fost luptă mare. Dimineaţa, au adus răniţii. Vreo zece inşi. Ştiau că sînt studentă la medicină. M-au chemat să-i ajut. Mi-au dat un cojoc şi o puşcă şi m-au luat în ceata lor.

— În cîteva zile satul va fi liber.

— O să aştept ziua aceea, a spus ea liniştită. Le sînt datoare acestor oameni. Libertatea, sau poate chiar viaţa.

Am încuviinţat din cap. Avea dreptate. Iar noi, ce-i puteam oferi noi, detaşamentul Călina, aflat în marş spre adîncimea frontului inamic ?

— O să-l chem pe medicul nostru, i-am spus. Să-i spui tot ce ai nevoie.

— Căraţi o farmacie după voi ? a rîs ea.

— Strictul necesar.

Maiorul Călina s-a apropiat de mine :

— Trebuie să ne sfătuim, domnule maior. Partizanul s-a uitat pe hartă ; nu mai avem mult.

— Bine. Domnişoara să vorbească cu medicul, să-i dea medicamente şi faşă.

— Da. Sergent, du-te cu domnişoara la domnul doctor.

— Am înţeles.

După plecarea ei, maiorul Călina mi-a spus aproape în şoaptă :

— La început n-am avut prea mare încredere. Cum să nimerească în drumul nostru aşa, ca din senin, un comandant de partizani şi o fată care ştie româneşte ?

— Întîmplările războiului. S-au văzut altele şi mai şi.

— M-am temut să nu fie un vicleşug de-al nemţilor. Ştiţi bine că se pricep la lucruri de-astea.

— M-am gîndit şi eu la asta, dar fata mi s-a părut prea autentică pentru o înscenare.

— Oricum, e un noroc că i-am întîlnit. Poteca asta s-ar putea să însemne succesul nostru. Ne apropie mai repede de ţintă.

Sau de moarte, aş fi vrut să-i spun, dar nu era momentul pentru asemenea glume.

— Mă gîndesc la timpul pe care-l au nemţii ca să-şi ia măsuri de siguranţă. După lupta de la cotă. numai un nebun ar sta cu braţele încrucişate.

— Vă gîndiţi că au să ne aţină calea ?

— Eu în locul lor asta aş face.

— Şi credeţi că misiunea noastră s-a dus de rîpă ?

— Posibil. Dacă ocupă deluşorul de deasupra şoselei înaintea noastră, putem face cale-ntoarsă de pe acum. Fără pierderi inutile.

— E o variantă, domnule maior Călina. Dar poate nu e singura.

— Asta-i cea mai rea. a întărit el. Alta ar fi ca ei să ne aştepte de partea cealaltă a dealului. Comandamentul lor ştie că în sectorul acesta de front nu avem vînători de munte.

— Aţi văzut ? Să nu ne pierdem speranţa. Cum spunea colonelul Stamatescu : pentru un soldat, optimismul face parte din meserie. La urma urmei, vom face şi imposibilul ca să ne îndeplinim misiunea.

Dezbaterea aceasta se desfăşura în timp ce mergeam înainte, apropiindu-ne de locul acela. Ştiam că n-o să ne întoarcem, că fiecare pas ne ducea mai aproape de primejdie şi ne depărta de calea liberă spre ai noştri. Dar mergeam înainte, în ritmul rapid pe care Călina îl imprimase coloanei după lupta de la cotă.

— Harta nu spune acum mai mult decît ne-a spus la plecare, domnule maior. Oprim coloana şi trimitem cercetaşi la faţa locului. Dacă sînt forţe importante pe Cota fără nume, poate găsim altă posibilitate să interceptăm şoseaua.

— Bun. Aşa facem. Măcar o jumătate de oră de odihnă pentru oameni. N-o să intrăm în luptă deja istoviţi. Opriţi coloana şi trimiteţi cercetaşii. Iscoadele, am adăugat.

— Vă plac termenii arhaici ? Nu prea sînt regulamentari.

Fără să-mi dea vreme să-i răspund, s-a întors zîmbind şi a plecat spre capul coloanei. Ostaşii care veneau în urma mea s-au oprit. Se înţelegeau prin semne, Călina cu ai lui. Şi am simţit iarăşi că-l invidiez pentru batalionul acesta, familia lui de război.

În jurul meu, soldaţii se aşezaseră care pe unde putea, pe stînci, pe trunchiuri doborîte sau de-a dreptul pe zăpadă, aşternîndu-şi gospodăreşte foile de cort. Grupuri de doi-trei s-au răspîndit în jur, patrule sau santinele ; de prin raniţe au apărut cutii de conserve, oamenii îşi treceau unul altuia o jumătate de pîine, un briceag, bidonul cu apă. Totul părea un picnic — cam mohorît, e drept. Fiindcă lipsea iarba. Şi mai lipsea ceva : pacea. Oamenii aceştia care mîncau cu poftă, schimbînd cîte-o vorbă între ei, aveau armele la-ndemînă şi aruncau priviri agere în jurul lor.

Maiorul Călina a venit împreună cu comandantul partizanilor. Am trimis s-o cheme pe Emilia de la „punctul sanitar“ improvizat mai jos, în stînga potecii.

— Aici e postul de comandă ? m-a întrebat rîzînd Călina. Aţi ales bine locul. Am încercat să-i explic comandirului ce avem de gînd, dar n-am izbutit. Bine c-ai venit, domnişoară. Ia-ţi slujba în primire. Spune-i că am făcut o haltă pentru odihnă şi că vrem să trimitem cercetaşi spre şosea.

Emilia şi-a reluat funcţia de tîlmaci :

— Comandirul spune că v-aţi gîndit bine. Cu cercetaşii o să meargă el. Ştie o potecă printre stînci, aproape de creastă, unde nemţii n-au cum să ajungă.

— E foarte bine, am spus. Îl vor însoţi doi oameni de-ai noştri. Domnule maior...

— Da. Să meargă sergentul Iepure şi caporalul Trancă. Că bietul Petre... Măi, Coţofană ! Unde eşti, drace ?

— Aici, dom' maior.

— Aici, aici, dar niciodată nu te văd. Cheamă încoace pe sergentul Iepure şi pe caporalul Trancă.

După cîteva clipe, cei doi gradaţi s-au înfăţişat, înarmaţi, gata de plecare. Maiorul Călina i-a instruit în cîteva cuvinte, şi i-a dat în grija partizanului. Şi-au pus pistoalele-mitralieră la piept şi au pornit înainte, printre copaci. Maiorul Călina a invitat-o pe fată :

— Ia loc, domnişoară. Mi s-a făcut un pui de foame... Văd că ostaşii mei mă lasă să flămînzesc.

— Se poate, dom' maior ? a protestat Coţofană ivindu-se după copac. Tocmai veneam să spun că-i gata masa.

— Ce vorbeşti, măi ! Ia să te văd.

Ne-a invitat pe amîndoi cu un gest. L-am urmat. La cîţiva paşi mai încolo, pe o piatră netedă ca o masă, erau cîteva cutii de conserve gata desfăcute, pîine tăiată în felii groase şi felioare de brînză frumos rînduite pe capacul unei gamele.

— Dumneavoastră staţi aici, a spus soldatul arătînd spre foaia de cort împăturită astfel încît închipuia un scăunel.

Emilia s-a aşezat. Ne-am aşezat cu toţii şi-am început să mîncăm, cu graba omului care-a urcat o jumătate de munte. Cînd am ridicat ochii spre Emilia, i-am văzut lacrimi pe obraji.

— Ce s-a întîmplat ? am întrebat-o speriat.

— Pîinea asta... pîinea noastră românească... După atîta vreme... Are un gust anume, înţelegeţi ? Îmi aminteşte de copilărie... De satul nostru... De tata... El tăia feliile aşa, groase, şi mama îl certa, spunea că nu e delicat, si el rîdea : „Lasă, Olimpie, asta-i semn de belşug..." N-am cum să vă explic.

Simţeam că mă îneacă emoţia : n-am putut rosti nici un cuvînt. Călina i-a pus o mînă pe umăr :

— Nu-i nevoie de explicaţii. Înţelegem ce simţi. O să-ţi dăm o scrisoare la mînă, să te duci la ai noştri. Vor găsi ei un mijloc să te trimită în ţară, acasă.

— În ţară, acasă... a repetat ea ca un ecou.

Maiorul Călina s-a ridicat.

— Mă duc la comandanții de companii, a spus el. Să stabilim amănuntele.

— În varianta cea bună ?

— În varianta cea bună.

Adică lupta. Aceasta era hotărîrea, de fapt singura soluție. O acceptam cu inima ușoară, acum, după ce-i văzusem pe dorobanți luptînd. Oameni viteji și pricepuți. însuflețiți de ideea unei acțiuni deosebite. Și, firește, încrezători în comandantul lor. Care știa, de fiecare dată, să le insufle curaj și dorință de izbîndă. Așa cum o făcea acum : l-am zărit printre copaci, în mijlocul unui grup de soldați. Le povestea ceva și ei rîdeau.

Mi-am întors ochii spre Emilia. Rămăsese pe gînduri, cu privirile pierdute în gol.

— Mănîncă, am îndemnat-o. Nu e un ospăț princiar, totuși...

— E foarte bun, a protestat ea repede. Ți-am spus, îmi amintește de casă, de-ai noștri.

Am scos o ciocolată din raniță și i-am întins-o. A luat-o, a citit inscripția „Kandia" și a desfăcut-o cu grijă. A rupt-o în bucățele și mi-a oferit una. Din cauza frigului, ciocolata se întărise ca sticla.

— Doctorul spune că te-ai oferit singur să vii cu ei.

— Doctorul e un guraliv. O fi vrînd să facă din mine un erou.

— El spune că știai cît de primejdioasă este această misiune.

— Toate misiunile sînt primejdioase.

— Da, dar pe asta ai ales-o dumneata...

Am ridicat din umeri. Nu mă simțeam în stare să iau de la capăt povestea, să dau o explicație logică la o întrebare aproape didactică : ce te-a determinat să... ? Gîndul mi-a alunecat îndată spre Maria ; ce i-aș răspunde Mariei dac-ar afla că mă oferisem singur să plec cu detașamentul ? Maria n-ar înțelege, ea nu știa ce este frontul decît din povestirile mele, povestiri incomplete și rotunjite convenabil de mine însumi, scoțînd în relief partea romantică și ascunzînd cu dibăcie suferințele și primejdia.

— Eram dator să vin aici, i-am spus Emiliei. Așa cum dumneata te simți datoare să lupți alături de partizani.

— Nu puteam sta deoparte, a spus ea îngîndurată. Și totuși, cum m-am bucurat cînd s-a apropiat frontul ! Veneau ai noștri, românii, era altceva. Chiar dacă oamenii de aici sînt atît de cumsecade, potoliți, serioși ca toți oamenii de la munte — așa erau și-ai noștri acolo, în satul din munți. Șoseaua națională vine din Moldova spre Toplița, de-acolo se face un drum la dreapta. Tata cumpărase cîteva hectare de pădure, de la un baron scăpătat, imediat după celălalt război. Ei bine, drumul trece prin pădure, de-a lungul unui pîrîiaș care nu-i scris pe hartă, intră între munți și se oprește în satul nostru, care-i așezat într-un fel de mică depresiune, o „căldare" cum spun geologii. Mai departe, în continuarea drumului, a ceea ce ar trebui să fie drumul, este o potecă de oieri care duce în sus, către Căliman, dar pe-acolo nu se poate merge decît cu piciorul, deci nu mai e vorba de un drum, și oamenii între ei își spun în glumă că trăiesc la capătul lumii. Tata mi-a povestit că imediat după război, cînd s-au căsătorit, mama a început să plîngă și-a spus fie ce-o fi, ea nu se duce în pustietatea aceea, dar cînd a ajuns acolo și a stat între ei și-a dat seama ce fel de oameni sînt și a prins drag de ei. Așa i-am îndrăgit și eu pe cei de-aici. Îmi amintesc de oamenii noștri, din sat.

— De unde le știi limba ?

— Am învățat-o de mică. Agentul silvic, prietenul tatei, era slovac și avea o fetiță de vîrsta mea. Am crescut împreună. E drept că nu știam să vorbesc prea bine, dar cînd am venit aici, între ei, a trebuit să mă descurc. Vezi cum se petrec lucrurile în viață ? Îmi plăcea filozofia, în facultate am audiat chiar un curs, pe lîngă medicină, dar acum cuvintele învățate în joacă, în copilărie, mi-au fost mai de folos decît prelegerile lui Hegel.

— Trebuie să te-ntorci în țară și să reiei studiile.

— Nu știu dacă mai sînt în stare. Am întrerupt doi ani, și-n vremea asta m-am rupt de carte...

— Trebuie, i-am spus. O să-ți dăm un act care să-ți slujească pe drum pînă la București. Oricum, zilele viitoare frontul depășește munții. Doar nu și-au pus în gînd partizanii voștri să meargă pînă la Berlin.

— Ar merge, dac-ar putea. Dar trebuie să fie cineva şi-acasă. I-am auzit vorbind între ei. Plănuiau cum să refacă satele, cum să-şi rînduiască viaţa după ce s-o isprăvi cu nemţii şi ocupaţia lor... Oare la noi, acolo, cum e ?

I-am făcut o descriere amplă a ceea ce văzusem în timpul permisiei. Lăsînd deoparte aspectele pe care eu însumi nu le înţelegeam deplin. De ce întîrziau reformele făgăduite ? De ce în localităţile eliberate din Transilvania nu se instalaseră încă autorităţile româneşti ? I-am povestit Emiliei despre oamenii care porneau hotărîţi la lucru, despre lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie" afişată pretutindeni, despre mulţimea care acum, la începutul primăverii, inunda aleile Cişmigiului, despre schelele înălţate ici şi colo, pe locul clădirilor dărîmate de bombe.

— Bucureştiul se reface, şi ţara. Numai să terminăm mai repede războiul... Trebuie să ne refacem şi noi. Să ne regăsim identitatea, preocupările şi speranţele...

Coţofană, soldatul lui Călina, s-a ivit pe neaşteptate lîngă noi :

— S' trăiţi, dom' maior, vă roagă dom' maior Călina să veniţi urgent.

Am sărit ca ars, gîndindu-mă la tot felul de eventualităţi neplăcute. Maiorul Călina era într-un grup de ostaşi, în capătul celălalt al poienii. Cînd m-am apropiat, am văzut că înconjurau doi prizonieri germani. Sergentul Iepure, cu arma la şold, şi caporalul Trancă îi păzeau.

— Captură preţioasă, m-am minunat. De unde i-ai găsit, sergent ?

— Eram în cercetare, în preajma cazematei, împreună cu partizanul. I-am simţit de departe. Mergeau fără teamă, ca la ei acasă. Vorbeau, se mai opreau să se uite prin binoclu... O patrulă, chipurile. Ne-am ascuns în nişte tufe, lîngă cărare, şi cînd au fost la cîţiva paşi de noi, le-am pus ţevile armelor în piept. N-au zis nici pîs, au ridicat mîinile şi gata. Cu cazemata de pe deal ne cam lămurisem, aşa că am venit încoace. Poate aflaţi ceva mai multe de la ei.

— Bravo, băieţi, bine-aţi făcut.

M-am apropiat de prizonieri şi i-am întrebat în limba germană :

— Din ce unitate sînteţi ?

Nemţii s-au uitat unul la altul.

— Vorbiţi, mă, cînd vă-ntreabă dom' maior ! s-a încruntat Iepure.

— Vorbim, a spus repede caporalul neamţ. Numai să nu ne împuşcaţi.

— De ce să vă împuşcăm ?

— Aşa ne-a spus locotenentul Siedler, comandantul nostru. Să nu ne predăm că voi împuşcaţi prizonierii.

— V-a minţit locotenentul Siedler, tocmai pentru asta : ca să nu vă predaţi. Noi nu împuşcăm prizonierii. Acuma răspunde la întrebare : din ce unitate sînteţi ?

— Divizia 15 infanterie, compania de geniu. Apărăm cazemata din faţa satului.

Am desfăşurat la iuţeală harta zonei unde urma să acţionăm.

— Arată-mi pe hartă. Unde este cazemata ?

Caporalul şi-a scos mănuşa, a tras din buzunarul de la piept nişte ochelari cu rame subţiri de argint, şi i-a pus pe sub clapele căciulii. A arătat cu degetul :

— Aici, deasupra dealului.

— E mare ?

— Mare şi solidă, a spus el cu un fel de mîndrie. Sînt subinginer constructor, şi am lucrat la ea. De cîteva zile am terminat-o. Locotenentul Siedler spune că o să stăm în ea pîn-la sfîrşitul războiului.

— Din ce e făcută ?

— Pereţii din beton, acoperişul din bîrne. Avem şi sobe.

— Cîţi oameni sînt acolo ?

— Douăzeci de soldaţi, un feldwebel şi locotenentul Siedler.

— Armamentul ?

— Trei mitraliere în creneluri, pe partea de est. În partea cealaltă e prăpastia, nu poate veni nimeni.

— Ce căutaţi prin pădure ?

— Am auzit împuşcături şi locotenentul ne-a trimis în cercetare. Trebuia să mergem pînă la „Vîrful Satanei", să vedem care e situaţia.

— Care e „Vîrful Satanei" ? Arată pe hartă.

Degetul lui s-a oprit, după cum mă aşteptam, pe cota 1021. Acolo de unde veneam noi.

— Ce credea locotenentul vostru despre împuşcături ?

— S-a gîndit întîi că e o patrulă la „Vîrful Satanei". Pe urmă am auzit bubuituri de aruncător. L-am auzit cum raporta la telefon : „Vîrful Satanei" este atacat de inamic. Pe urmă i-a spus feldwebelului că n-o să avem linişte la noapte. Domnul maior se duce cu o companie să vadă ce e la „Vîrful Satanei" şi pe urmă vine la noi, la cazemată. A pus soldaţii să facă curăţenie şi a trimis în pădure după lemne.

M-a trecut un fior rece : domnul maior e în marş cu o companie, spre cota 1021. Înseamnă că avem retragerea tăiată ! L-am luat deoparte pe maiorul Călina şi i-am spus, pe scurt, ce aflasem de la prizonier.

— Asta încurcă oarecum lucrurile, a spus el liniştit. Sau le descurcă. Dacă nemţii ocupă iar cota 1021, e clar că nu mai avem cum să ne-ntoarcem.

— Aşadar, mergem înainte ?

— Dumneavoastră hotărîţi, domnule maior, mi-a spus el cu ochii-n pămînt.

— Hotărîrea a fost luată înainte de plecare. Acum însă au intervenit elemente noi. Trebuie să ne sfătuim!

— Vă gîndiţi la cazemată ? Prin ianuarie am avut una la fel, pe o poziţie dominantă. Locotenentul Soare a aruncat-o în aer în mai puţin de-o oră. Foarte priceput băiatul...

— Da, sigur. Dar după aceea ? Vreau să spun, după ce luăm cazemata şi ocupăm poziţia, avem şanse s-o menţinem, cu aceşti două sute de oameni ?

— Trebuie s-o menţinem.

— Aşadar, domnule maior Călina, zarurile au fost aruncate.

— Mă bucur pentru amîndoi, domnule maior.

Aş fi vrut să-l îmbrăţişez pentru vorba asta. Abia acum mă simţeam cu adevărat membru al detaşamentului de incursiune. Aş fi vrut să-i spun o vorbă caldă, despre solidaritatea noastră, despre bucuria de a avea în preajmă oameni cu care să treci prin apă şi prin foc. N-am găsit această vorbă atunci. Dar cred că ei m-a înţeles.

— Dom' maior, ce facem cu prizonierii ? m-a întrebat sergentul Iepure.

Caporalul german a făcut un pas înainte :

— Să nu ne împuşcaţi. Sîntem militari.

— Şi noi la fel, m-am răstit la el. Ţi-am spus că nu împuşcăm prizonierii. O să mergeţi cu noi, deocamdată n-avem altă posibilitate. Sergent, răspunzi de prizonieri.

— Am înţeles !

M-am întors către maiorul Călina, care aştepta liniştit deoparte :

— Aşadar aveţi un plan cu cazemata aceea ?

— Da, domnule maior. Echipa e pregătită. Partizanul insistă s-o însoţească.

— Are dreptate. E vorba de satul lui... Atunci să trecem la acţiune. Ne vom apropia cît mai mult pentru atacul hotărîtor.

— Ce facem cu fata ? Ar trebui s-o trimitem înapoi la ai noştri.

— I-am propus şi eu. Dar mi-a replicat că nu-i poate lăsa acum, tocmai cînd urmează să fie eliberat satul lor. Vrea să rămînă cu ei pînă trece frontul.

— Bine, dar e primejdios, a încercat el să protesteze.

— Credeţi că ea nu ştie asta ? O putem noi sili să-şi schimbe hotărîrea ?

— Eu o să-ncerc, a spus el întunecat.

— Mai întîi să lămurim lucrurile cu cazemata.

— Da. Dacă vreţi să vedeţi echipa de şoc.

Se cuvenea să văd oamenii, să-i încurajez. M-a condus la ei. În preajma unui pîlc de copaci se aliniaseră vreo opt oameni, în frunte cu locotenentul Soare şi cu partizanul. Aveau în faţa lor lădiţe încărcate.

— Ai tot ce-ţi trebuie, domnule locotenent ?

— Tot. Trotil, detonatoare, fitil şi frînghie.

— Frînghie ? !

— Da. Am doi alpinişti în grupă. Au să urce povîrnişul din spatele cazematei. Pe urmă, cu frînghia, noi, ceilalţi. Instalăm încărcătura şi ne ascundem prin apropiere. După ce explodează, deschidem focul.

— Iar între timp, detaşamentul înaintează şi ocupă platoul, a completat maiorul Călina.

— Bine gîndit, am spus. Băieţi, de voi depinde acum soarta întregului detaşament. Dacă luăm cazemata, ne putem instala pe poziţie conform ordinului. Dacă nu, facem cale-ntoarsă. Şi ar fi păcat. Trebuie să reuşiţi.

— O să reuşim, domnule maior, a spus locotenentul Soare. Am în grupă băieţi cu experienţă.

— Bine. Porniţi. Vă doresc succes.

I-am urmărit cum se pierd printre copaci, la vale, spre poalele dealului. Maiorul Călina, lîngă mine, a oftat adînc.

— Ce e ? l-am întrebat.

— Aş vrea să fiu în două locuri deodată. Mă gîndeam să punem aruncătoarele în bătaie, dar nu-i de nici un folos. Nu poţi să nimereşti cu aruncătorul într-o ambrazură largă cît palma. Băieţii ăştia trebuie să ajungă acolo sus cu orice preţ. Cînd am alcătuit grupa de şoc, unii au ridicat din umeri : Ce-i aia grupă de şoc ? Toţi soldaţii trebuie să ştie să lupte, spuneau. Dar uneori se simte nevoia să ai cîţiva oameni puternici, buni ochitori, capabili să se caţere pe ziduri, să sară în apă cu sloiuri de gheaţă, să pună trotil, să arunce grenade la precizie... M-am ocupat personal de instrucţia lor, dar nu atît eu, cît locotenentul Soare i-a învăţat tot ce trebuie. Şi-au dat examenul la Budapesta, pe bulevardul Hungaria, la un bloc care rezistase trei zile. De la subsol mitralierele trăgeau razant cu strada ; pe fereastra de la parter ieşea ţeava unui tun antitanc, la etaj erau pistolari cu lada de muniţie lîngă ei... L-am luat într-o oră, în zorii unei zile de la începutul lui ianuarie... Soare a primit „Virtutea Militară“ atunci. Iar flăcăii din grupa de şoc, zece zile acasă, făgăduite şi aprobate, dar încă neluate. N-a prea fost timp pentru permisii, de la Budapesta încoace. Cel puţin eu am o făgăduială din partea comandantului. Am apucat să i-o cer şi el a apucat să mi-o dea chiar azi-dimineaţă, înainte de a primi ordinul. Cu ostaşul e altceva, are-n faţă pe comandantul de companie, un locotenent sau un căpitan ; dacă situaţia îngăduie, primeşte permisia, dacă nu, mai încearcă peste cîteva zile. Pentru mine era mai greu. Mă aflam în faţa comandantului de regiment, un ofiţer cărunt care-a făcut şi primul război mondial ; e penibil să ceri, după cum lui îi e

penibil să refuze. Iar dacă te refuză, s-a zis. Nu poți să vii din nou, după un timp, să-i pui de la capăt placa. Te gîndești că ar putea gîndi că îți stă mintea numai la permisie. Zîmbiți, domnule maior, dar în viață de multe ori ne gîndim la ce gîndesc ceilalți despre noi, și asta ne influențează acțiunile. Așadar, căzusem într-un moment norocos ; e drept, colonelul putea socoti permisia ca pe un fel de răsplată pentru misiunea aceea din linia-ntîi, pe care nici măcar n-o îndeplinisem ; nu te poți împiedica să-ți faci asemenea probleme, dacă ai un pic de obraz. Dar o făcusem, gata, acesta era prețul ca s-o revăd pe Ana. Dac-ați cunoaște-o pe Ana v-ați da seama că ar merita, pentru o permisie, să înfrunt reproșul mut al tuturor comandanților din lume. Mi-e dor de ea și toate poemele care s-au scris de la Shakespeare încoace nu pot da decît o imagine palidă a ceea ce simt. Și n-am văzut-o, dumnezeule, de-atîtea luni de zile ! Pentru ea am cerut permisia aceea. Ultima oară am văzut-o în gară, la Sibiu, astă-toamnă, plecam pe front cu batalionul de marș, abia mă refăcusem după cealaltă rană, primită la Otopeni, în august. Spital, apoi concediu acasă, două săptămîni, și iarăși geamantanul ; ședeam în fotoliu și o priveam, îngenunchease în fața geamantanului și rînduia cu gesturi lente lucrurile ; cînd și cînd rămînea cu ochii duși și o lacrimă pica pe cămășile frumos călcate. A insistat să mă conducă la gară, deși știa că-mi displac despărțirile cu iz de melodramă, știți filmele acelea de război în care el, eroic, cu uniforma măreață și impecabilă, stă la fereastra vagonului, iar ea aleargă după tren cu ochii înlăcrimați. În gară era lume multă, se încrucișau drumuri ; soldați ca noi, pornind spre front ; refugiați întorcîndu-se la casele lor ; ostași în permisie, îi cunoșteai că vin de pe front, omul întors de pe front are o expresie anume, de parcă întîlnirea cu moartea i-a pus o pecete de neșters pe față, în privire ; pînă și uniforma arată altfel după ce-ai purtat-o măcar o săptămînă în tranșee... Ei, asta este, a spus el în chip de concluzie. Mă duc să organizez asaltul companiilor asupra cotei-fără-nume. S-ar putea, pe lîngă cazemată, să mai aibă ceva

posturi primprejur. Trebuie s-o luăm din mai multe părţi odată.

Am aprobat cu un semn din cap. Avea totdeauna idei bune ; nu puteam să nu fiu de acord.

M-am ghemuit la adăpostul unui brad şi mi-am tras căciula pe frunte. Vîntul aspru, uşor, dar îngheţat, îmi ardea obrajii. M-am întors puţin într-o parte, cu chip că-mi aprind ţigara. Nu voiam să se vadă că mi-e frig. Frigul era al nostru, al tuturora, făcea parte din decor. Am văzut cîţiva oameni trecînd încoace şi-ncolo, printre copaci, oprindu-se lîngă grupurile de ostaşi. Împărţeau cartuşe, desigur. Gospodăria războiului funcţiona fără greş. Încercam să-mi imaginez atacul, peste cîteva minute. Flăcările scurte, sacadate, de la ferestrele cazematei, împroşcînd moarte spre noi. Spre mine. Un om, o ţintă ca oricare alta, văzută prin cruciuliţa subţire a unui aparat de ochire. E destul un glonte... Paf, în umăr, în picior sau în burtă. Pe urmă sentimentul acela de neputinţă, zaci în zăpadă şi vezi oamenii cum aleargă urlînd mai departe, se tot duc şi tu rămîi singur cu tine, cu spaima, cu durerea. Te simţi inutil şi părăsit, ei aleargă mai departe, cît le îngăduie forţa lor şi slăbiciunea inamicului. Şi norocul, desigur. Există, la război ca şi oriunde, o şansă a fiecăruia. Nu, nu fi fatalist. Trebuie să scapi. Trebuie...

N-am simţit-o apropiindu-se. Avea paşi furişaţi, uşori, un adevărat luptător de gherilă. S-a aşezat lîngă mine, pe zăpadă, strîngîndu-şi cojocul în jurul genunchilor. Pistolul-mitralieră cu ţeava-n jos, ferit de umezeală, deşi pe gerul ăsta zăpada era aspră şi uscată ca nisipul. Ciudată unealtă în mîna unei femei...

— Te gîndeşti acasă, domnule comandir ?

— Încerc să nu mă gîndesc.

— De ce ? Eu mă gîndesc foarte des, şi uit unde mă aflu şi mă simt aşa de bine. Stau înfofolită în cojoc şi parc-aş fi acolo. Prispa lată pe care mergeam cu bicicleta, cuptorul de pîine, mai ales vara, cînd tata aducea oameni la treierat. Cuptoare întregi de pîine cît roata carului. N-o puteam tăia strîngînd-o la piept ca pe-o pîine obişnuită, tata o punea pe masă şi tăia cu un cuţit mare,

felii groase și înalte, ți-ajungea una la un prînz. Și oala de ciorbă, parcă pentru un ospăț de nuntă. Toate astea s-au dus, s-au pierdut din lume, au mai rămas doar în mintea mea, nu-i ciudat ? Lucruri care supraviețuiesc numai pentru că ne gîndim la ele.

Mi-am furișat privirea spre ea ; căciula ostășească îi acoperea fruntea pînă la sprîncene ; un șal alb îi acoperea umerii — împotriva frigului sau ca mijloc de mascare ? Doar lupta de atîta vreme în munții aceștia acoperiți de zăpadă...

— Lasă, mai avem puțin și se termină războiul, o să fie iarăși ca-nainte...

— Pentru mine n-o să fie ca-nainte.

— Iartă-mă. Uitasem că...

— Nu te scuza. În război sînt atîtea nenorociri, încît le pierzi șirul. Probabil singurul lucru pe care-l ții minte sînt propriile tale necazuri. Și avem cu toții destule.

— Trebuie să-ți ții curajul totuși.

— Caut să mi-l țin ! Dar nu mă pot opri să nu mă gîndesc : de ce a trebuit să fie așa ? Războiul care-a curmat brusc tot ce aveam bun și frumos ! Știi, cred că n-am urît pe nimeni niciodată, n-am făcut rău nici unei ființe ; cînd în casă se tăia o pasăre sau un miel, mă ascundeam cît mai departe, și-acum uite-mă cu arma asta în mînă, și-ți jur că-i urăsc într-atîta, încît trag fără nici o remușcare, văd uniforma din fața mea și mă gîndesc că este unul dintre cei care-l batjocoreau pe tata, sau care-au aruncat torța asupra casei, și-mi poruncesc : Lovește-l, el e dușmanul, el e războiul.

— Ne-am transformat cu toții în anii ăștia, i-am spus. Totul e să nu ne pierdem esența umană, așa cum și-au pierdut-o ei. Luptăm unii împotriva altora, dar între noi și ei nu poate fi pus semnul egalității. Ei reprezintă răul, dușmanul cel mare al omenirii, și trebuie să-i distrugem. Ai văzut prizonierii aceia, redeveniseră oameni. Cît au forța în mînă, se simt atotputernici ; îndată ce-i desprinzi de lîngă tancurile lor, de lîngă ofițerii lor aroganți și nemiloși, îndată ce-i scoți din batalionul lor, redevin oameni.

— Şi vrei să spui că singuri nu mai sînt primejdioşi ?

— Nu, nici măcar asta nu-i adevărat. În faţa unui sat din Ungaria, un batalion întreg a trebuit să se oprească, să se îngroape la teren. Îl ţineau în loc două mitraliere. A trebuit să aducem din urmă două obuziere, ca să le distrugă. Cînd am intrat în sat, am găsit doi băieţandri în uniforma trupelor SS, morţi lîngă mitralierele lor, înconjuraţi de grămezi de tuburi goale. Trăseseră lăzi întregi de cartuşe.

— Fanatici.

— Fără-ndoială. Le vîră în cap ideile lor, propaganda lor : rasa superioară, spaţiul vital, victorie sau moarte — şi ei cred asta, încep să socotească războiul drept singura lor raţiune de a fi. Pe cînd ai noştri sînt nişte ţărani pe care războiul i-a smuls de la treburile lor. Cînd l-or termina, se vor întoarce bucuroşi acasă. Asta nu-nseamnă că sînt mai puţin viteji.

— Nu, a exclamat fata, nicidecum. Dar n-au făcut din război o raţiune de a fi. I-am auzit stînd de vorbă. Nu se fălesc cu isprăvile lor ; îşi vorbesc despre casă, despre semănături, despre copii ; războiul e pentru ei o stare trecătoare...

— Ca şi pentru dumneata, am întrerupt-o. Colegul meu e de părere să te trimitem la ai noştri.

— Încă nu... Ţi-am explicat doar. Nu-i pot părăsi acum. Le-am fost de folos în atîtea lupte. Acum cîteva săptămîni am atacat un depozit, de partea cealaltă a muntelui. Ne-am apropiat de el noaptea, pe ninsoare. Comandirul şi doi băieţi din ceata noastră s-au dus tîrîş şi i-au pus dinamită chiar lîngă temelie. Cînd a explodat, nemţii care-l păzeau au început să tragă. Am tras şi noi... Am pierdut patru oameni în lupta aceea, dar depozitul lor... Parcă era foc de artificii. O jumătate de ceas s-au auzit bubuiturile. În locul depozitului a rămas o groapă cît o carieră.

— Nu mi-am închipuit că aveţi asemenea faptă la activ.

— Asta şi altele. Sîntem un grup mare, avem legături prin sate, oamenii ne ajută. Înainte de Anul Nou am

distrus o linie de înaltă tensiune care alimenta fabrica de armament. Atunci ne-au hăituit prin munți. Ca pe fiare ne-au hăituit. Scotoceau satele, văile, cu cîini, trimiteau spioni... Am scăpat. Pe urmă, cînd ne-a venit bine ne-am răfuit cu o companie de represalii. I-am prins între două dealuri și i-am pisat cu grenade. Altă dată am intrat la încurcătură. Am aflat de la niște prizonieri că trece spre front un transport de recruți. Am pregătit o capcană...

— O ambuscadă, am corectat-o.

— Învăț termeni noi, a rîs ea. Da, o ambuscadă. Numai că erau mulți și aveau cu ei cîteva tancuri. În toiul luptei ne-am pomenit cu Stukasuri în picaj care ne mitraliau. Unde să te ascunzi printre stînci ? Doi oameni au murit, cinci au fost răniți, zac și acum prin casele țăranilor. Ne-am retras, ce era să facem ? Nu te poți bate cu toată armata germană...

O ascultam și nu-mi venea a crede : acest glas mîngîietor, această gură frumoasă vorbind despre lucrurile aspre ale războiului : explozii, ambuscade, urmăriri prin munți, răni, suferință, moarte. Această fată cu care ai fi putut să mergi, ținînd-o de mijloc, pe o alee cu parfum de tei, sau pe plaja aurie, sau pe poteca umbroasă a unui traseu turistic... Iat-o aici, cu un pistol-mitralieră în loc de poșetă, în așteptarea luptei...

— Domnule maior, se apropie momentul, am auzit în spatele meu glasul lui Călina.

— Credeți că băieții sînt pe cale să reușească ?

— După calculele mele, mai au un minut sau două.

— Atunci începem marșul de apropiere.

A făcut un semn și comandanții de companii și-au luat oamenii, răspîndindu-i pe coastă. Am pornit și noi în sus. Cale de întoarcere nu mai aveam. După hartă, peste coama dealului lung pe care ne aflam, urma o vale care ne despărțea de platoul cotei fără nume. Eram, așadar, în imediata apropiere a inamicului.

— Cel puțin, rămîi mai pe urmă, i-am spus fetei.

— De ce ? Vreau să văd de aproape spectacolul. Și să iau parte la el, dacă domnul comandir îngăduie.

— Dacă ți-aș fi comandir, te-aș ține departe de toate astea.

— Pînă acum n-am stat deoparte. Nu încerca să-mi schimbi viața, domnule comandir.

Mergea alături de mine, ștergînd cu poalele cojocului zăpada înaltă. Mi-am dat seama că insistențele mele erau inutile.

Cărarea se sfîrșea brusc în vîrful dealului. De acolo, de sus, ni se deschidea în față o panoramă vastă — panta sclipind sub ultimele raze ale soarelui care se ivise, palid și fără putere, dintre norii albicioși ; jos, în vale, cîțiva copăcei, cîteva tufișuri ; dincolo de ele, pe pantă, o umbră cu margini net conturate, geometrică și nenaturală, ca o stîncă tăiată de un sculptor fără imaginație, cazemata.

— Uite-o, scîrba, o vedeți ? am auzit lîngă mine glasul voios al maiorului Călina.

— O văd. Prizonierii n-au mințit.

— Ba aveau aerul că se laudă cu ea. E drept, cine-a plasat-o aici n-a fost prost deloc. E chiar deasupra trecătorii : dacă regimentul ajungea pînă aici, mai departe n-avea cum să treacă.

— Vorbiți de ea la trecut.

— Știu eu de ce, a spus maiorul Călina cu ochii la ceas.

În clipa aceea, o văpaie roșie a conturat colțul din dreapta al cazematei. Peste o clipă a trăsnit explozia, reluată prelung de ecou. Imediat după aceea, au început să pîrîie armele automate ; rafale scurte, acompaniate de duduitul sacadat al unor *Maschinengewehr*. M-aș fi dorit acolo, în miezul bătăliei aceleia îndrăcite ; rafalele de pistol-mitralieră se îndesiră. Apoi au bubuit cîteva grenade. Inima a început să-mi bată mai repede, simțeam că-mi vîjîie urechile ; l-am căutat din priviri pe medic și i-am arătat cu un gest spre Emilia ; el a făcut semn că a-nțeles.

În clipa următoare, m-am uitat la Călina.

— Înainte ! a strigat el.

Aproape că nu-i auzisem glasul, citisem cuvintele pe gura lui larg deschisă, poruncitor deschisă, semăna grozav cu ofițerul din cartea de istorie, și împrejurarea era ase-

mănătoare, vine o clipă în care comandantul strigă „Înainte“ și totul devine mișcare, gînduri și amintiri și tot ce purtăm în suflet se comprimă ca într-o harnică presă, din care țîșnește apoi energia zborului aceluia năvalnic spre inamic.

Alergam cu toții, în linie, solidari în întîmpinarea primejdiei ; de acolo, din față, au țăcănit cîteva rafale, dar au bubuit iarăși grenade și n-am mai auzit decît aerul șuierîndu-mi pe lîngă urechi, și trosnetul sec al zăpezii care ceda sub pașii grei — ai mei, ai tuturor. Mai apoi am auzit în dreapta, în stînga, ordine, îndemnuri, strigăte scurte ; în cîteva clipe eram cu toții în vale, dar acolo ritmul a scăzut. Zăpada se așezase din belșug în valea largă, vedeam oamenii dispărînd în troiene pînă la brîu. Cei mai voinici tăiau drum pentru ceilalți, auzeam scrîșnetul pojghiței de gheață de deasupra, fusese cald peste zi și se topise un strat subțire care mai apoi înghețase formînd o crustă înșelătoare ; tocmai cînd simțeai că te ține, se prăbușea cu sunet mat sub talpă și te duceai lin în jos, într-o coborîre parcă fără sfîrșit. Mi-am dat seama că-i mai bine să merg pe urmele lăsate de alții, puneam piciorul, nădăjduind să fie mai puțin adînc, dar se înfunda pînă peste genunchi, marginile troienelor se năruiau, simțeam pulberea rece cum îmi intră în carîmbul cizmei, trăgeam în sus piciorul, pasul următor era la fel de anevoios, și-n urma mea auzeam oamenii gîfîind, icnind, înjurînd.

Sus, în marginea platoului, ne-au întîmpinat ostașii din grupa de șoc, cu armele ridicate în semn de victorie.

— Unde-i Soare ? a întrebat maiorul Călina.

Armele ridicate în semn de victorie au coborît ; au coborît și privirile ostașilor.

— Unde-i Soare ? Vorbește, sergent !

— Săracul dom' locotenent ! a spus sergentul Iepure. După ce-am pus încărcătura de trotil, ne-am depărtat reglementar, cum ne-nvățase, și ne-am adăpostit. Am așteptat să explodeze ; părea că se dărîmă muntele peste noi. Dom' locotenent a ieșit cel dintîi de sub stîncă, să vadă efectul ; am vrut să-l opresc, n-a fost chip. L-au luat la ochi cei din observator, o rafală-ntreagă a primit

în piept. Aproape că l-a tăiat în două. Atunci m-a apucat așa, un fel de nebunie, și-am făcut semn băieților, am tăbărît toți spre observator, nemții trăgeau în noi, dar nu ne-au nimerit pe nici unul, și-am aruncat toți cîte-o grenadă, de i-am făcut una cu pămîntul. Asta pentru dom' locotenent...

— Nu-l mai ajută cu nimica, a spus Călina cu tristețe. Ca un viteaz a trăit, și a murit ca un viteaz...

— Eu i-am spus să nu iasă pînă nu cercetăm tot platoul, s-a dezvinovățit sergentul.

— Mare nenorocire... Ați cercetat platoul ?

— De la un capăt la altul, dom' maior. Numai cazemata și postul de dincolo ; în rest nici țipenie.

Ofițerii s-au strîns în jurul nostru, îi auzeam șoptindu-și vestea cea rea. Călina s-a întors spre ei :

— Ocupați pozițiile conform planului. Oamenii să înceapă imediat lucrările genistice.

Platoul avea mărimea unui teren de fotbal și se sfîrșea brusc în spatele cazematei ; laturile coborau în pantă, cea dinspre șosea, de care ne mai despărțeau vreo două sute de metri, era mai abruptă. Dincolo de șosea locul se ridica iarăși, era capătul unui masiv muntos, cu cota 800 ; în stînga lui se vedea turla bisericii din sat. Am alergat pînă în latura cealaltă a platoului, m-am adăpostit într-o groapă cu marginile bine bătătorite și am privit prin binoclu. Pe coasta de peste șosea nu se vedea nimic, dar bănuiam undeva, pe creastă, măcar un observator, sau un altul sus, în turla bisericii, care domina confluența văilor. Auzeam, în urma mea, comenzile ofițerilor și zgomotele uneltelor — oamenii săpau gropi, puneau la adăpost munițiile, instalau armamentul greu.

— Avem o poziție minunată, mi-a spus maiorul Călina coborînd lîngă mine, în șanț. Numai să ne vină întăriri la timp. Mă întreb de ce tac nemții. Oare n-au dedus ce s-a întîmplat cu cazemata ?

— Probabil nu s-au lămurit încă. Se tem să nu tragă într-ai lor. Dar cînd și-or da seama...

N-am apucat să-mi termin fraza. Un șuierat prelung, apoi altul și altul ; pe platou au început să explodeze proiectile.

După cîteva minute, canonada a încetat brusc. O ceață deasă cobora din munți, îngreunînd probabil observarea. L-am întrebat pe Călina :

— Credeți că ne atacă cu infanteria ?

— Nu. E noapte și e ceață, și ei nu știu nimic despre noi. Cred că mîine dimineață vor încerca să ne scoată de-aici. Dar pînă mîine abia ne așezăm mai bine. Mă duc să văd ce se întîmplă pe poziție.

— Iar eu pregătesc un raport pentru ai noștri. Ar fi momentul să trimitem un agent.

— Să-l trimitem pe Oiță. Și-așa aici, ca telefonist, nu prea are de lucru.

— Dar se descurcă ?

— E un băiat isteț.

— Atunci trimiteți-l încoace.

Așteptînd ca geniștii să amenajeze postul de comandă, m-am îndreptat spre ruinele cazematei. Speram să găsesc acolo un colț unde, la lumina lanternei, să pot redacta un scurt raport către general. Acolo, la cazemată, încercau să pună la loc ușile smulse de explozie. Într-un colț, medicul își instalase o măsuță și rînduise trusa sanitară.

— Am găsit medicamente aici, mi-a spus el triumfător. S-au spart cîteva sticluțe de la explozie, vitrina dulapului e țăndări, dar am găsit și multe lucruri care-au să ne fie de folos. Inclusiv paturi de campanie. Se gospodăriseră bine dumnealor...

— Au să ne prindă bine toate astea, am încuviințat. Acuma ai și personal ajutător...

— Păi da. Domnișoara e foarte îndemînatică, am lăsat-o să schimbe pansamentul cîtorva ostași.

— Foarte bine. Dacă tot a ajuns cu noi aici, să-i dăm sentimentul că ne e utilă. Acum dă felinarul mai aproape ; am de gînd să scriu o mică epopee.

— Raport către domnul general ?

— Exact.

— Vă rog spuneți să ne trimită niște fașă și tinctură de iod. Deocamdată asta-i ceea ce ne lipsește.

Am așternut pe hîrtie un raport laconic și sobru, fără descrieri prea amănunțite. Am depășit prin luptă

cota 1021, prizonierii declară că în sat se află un atelier de reparat tancuri, ne-am instalat pe poziţia ordonată şi îndeplinim misiunea. Pierderi — locotenentul Soare, mort în luptă, şi cîţiva răniţi nu prea grav. Aşteptăm ajutoare conform planului...

Ştiam că generalul va deduce din aceste rînduri îngrijorarea mea. Dacă însuşi drumul pînă aici însemnase două lupte, era de presupus că vom avea dificultăţi mari mai departe. Am adăugat cele cerute de medic, plus apă de băut — care, după toate semnele, lipsea pe acest platou aflat între munţi. Rezervorul din cazemată se spărsese în timpul exploziei ; ce mai rămăsese în el nu putea satisface două sute de oameni... Pe cînd semnam scrisoarea, s-a prezentat soldatul Oiţă :

— Dom' maior, sînt gata de plecare.

— O să te descurci ?

— Mi-a spus dom' maior Călina în amănunt cum să fac. O iau pe scurtătură, pe unde-am venit, pe urmă ocolesc pe la poalele muntelui prin pădure. N-o să mă rătăcesc, să n-aveţi teamă.

— Bine. Dacă te prind nemţii, aruncă scrisoarea şi îngroap-o în zăpadă. Nu vrem să ştie ei chiar tot.

— Am înţeles.

— Du-te şi întoarce-te cît mai repede. Cu veşti bune, dacă se poate...

CAPITOLUL PAISPREZECE

Dispozitivul nostru era orientat mai ales spre şosea şi spre sat ; acolo erau dispuse mitralierele şi cei mai buni aruncători de grenade. În partea opusă, ca să apărăm flancurile şi spatele, aveam cîteva posturi înaintate şi două mitraliere. Cele două aruncătoare de mine erau instalate într-o adîncitură de teren, de unde puteau ţine sub foc şoseaua. Ostaşii săpau adăposturi şi şanţuri de comunicaţie ; pămîntul era încă moale, nu apucase să îngheţe. Am trecut pe la toate companiile. Către miezul

nopții lucrările erau gata ; maiorul Călina a rînduit posturile de santinelă și a dat ordin ca oamenii să se odihnească. Era o noapte liniștită, dar pe front liniștea este mai totdeauna rău-prevestitoare. Dacă inamicul trage din cînd în cînd cîte-o rafală de mitralieră sau o lovitură de tun, ești parcă mai liniștit. Îl știi că e acolo, în fața ta, la pîndă, ca și tine. Dar cînd tace cu desăvîrșire, e mai mult ca sigur că pregătește ceva, și nu știi ce anume. O neliniște aprigă mă stăpînea pe cînd treceam de la o companie la alta, de la o poziție la alta. Oamenii erau istoviți, se ghemuiseră în gropile umede, așternute cu cetină și cu foile de cort, încercînd să se odihnească. Unii ațipiseră, rezemați de taluzurile de pămînt. Lanterna mea cu lumină albastră, de camuflaj, scotea din beznă cîte-o față trasă, cu căciula îndesată pînă la sprîncene ; țevile armelor luceau stins. Observatorii raportau în șoaptă mereu același lucru : nici o mișcare la inamic.

O lumină ciudată, roșiatică, mi-a atras atenția într-un adăpost înaintat. M-am grăbit într-acolo. Un om era aplecat asupra unei hîrtii. Cînd mi-a auzit pașii a ridicat fruntea. Am recunoscut pe căpitanul Mărculescu. Lumina roșiatică a lanternei arunca reflexe arămii pe fața lui închisă la culoare. Am intrat în adăpost ; soldatul de santinelă m-a ajutat să cobor, apoi și-a reluat veghea.

— Nu încerci să dormi puțin ? l-am întrebat.

— Ar trebui să vă întreb același lucru. Mă gîndesc că mitralierele din direcția șoselei au dedesubt un unghi mort ; dacă inamicul apucă să urce panta, n-au cum să-l atingă. Mîine dimineață le schimbăm locul. Ar fi păcat, am cîțiva trăgători de prima mînă. Oameni vechi.

— Ești de mult pe front ?

— Dacă stau să socotesc... din noaptea de 23 spre 24 august. Am fost printre primii care-au intrat în luptă.

— Cum așa ?

— Eram în permisie, la București. Regimentul nostru se afla în rezerva diviziei, pe frontul din Moldova. Ne-am pomenit cu un ordin : se pot acorda permisii ofițerilor, prin rotație... M-am înscris și eu. Voiam să-mi văd familia, auzisem de bombardamentele anglo-americane, eram

îngrijorat... Am plecat fără prea mari dificultăţi. M-a surprins aglomeraţia din tren ; atîţia militari să plece de pe front ? Mulţi ofiţeri, cu grade mari. Abia după aceea am înţeles despre ce e vorba : ţara era împînzită de unităţi germane, iar ai noştri se aflau pe front. Sub un pretext sau altul, trebuiau aduşi cît mai mulţi oameni în interiorul ţării, mai ales în Bucureşti, unde erau comandamente germane importante. Aşadar permisiile nu fuseseră date la întîmplare, ci făceau parte dintr-un plan anume. Cînd am auzit comunicatul la radio, m-am îmbrăcat în uniformă şi m-am prezentat la Comandament. „Unităţile sînt deja în dispozitiv," mi s-a spus. „Cum aşa ?" „Simplu : un exerciţiu de alarmă antiaeriană, acum toate obiectivele germane sînt blocate. Avem informaţii că trupe germane se îndreaptă din diferite direcţii asupra Bucureştiului. Intrarea de sud-vest a oraşului e mai slab apărată. Duceţi-vă acolo..." Am găsit un tramvai care mergea spre Rahova. Tramvaiul era gol ; a oprit în faţa mea, deşi nu era staţie, şi m-am urcat. Pe la Piaţa Naţiunii a mai luat un grup de ostaşi cu nişte lăzi de muniţie. Am aflat că erau din escadronul de călăraşi care apăra bariera Rahovei. Cînd am coborît la capătul liniei, se lumina de ziuă. Auzeam împuşcături în faţa noastră şi am grăbit pasul. Pe şosea am văzut trei camioane germane carbonizate ; în stînga şi-n dreapta şoselei se aflau ostaşi pe poziţie. Aveau cu ei mitraliere şi aruncătoare de mine. M-am prezentat comandantului, un maior cu faţă energică. „Domnule căpitan, mi-a spus el, se pare că nemţii au de gînd să ne atace iar. Luaţi comanda subunităţii din flancul drept. Comandantul a fost rănit acum o oră". Mi-au dat un pistol-mitralieră şi trei încărcătoare pline. M-am dus spre flancul drept, să-mi iau în primire subunitatea... M-am apropiat de un caporal voinic, care împărţea soldaţilor cartuşe. „Ce-a fost pe-aici, băieţi ?" „Ce să fie, dom' căpitan, au venit pe şosea, cu camioanele, de ziceam că trec peste noi. Dar ai noştri au tras cu brandurile şi le-au dat foc. Soldaţii lor au sărit din camioane, cu gînd să ne atace. Am tras în ei, i-am oprit... Păcat de dom' locotenent Ştefănescu, l-a nimerit un glonţ în umăr. Era un om cumsecade, el

ne-a primit de recruţi şi ne-a învăţat militărie..." Mai departe, în celălalt capăt al poziţiei, am dat de-un ostaş care adîncea amplasamentul pentru mitralieră. „Se-nfundă în pămînt, dom' căpitan, e greu să tragi pe arătură". I-am găsit un loc mai solid, în preajma unui copac pe care plugurile îl ocoleau. N-am avut timp prea mult să-mi cunosc trupa. Curînd am auzit zgomot de motor pe şosea. Un observator, urcat pe un stîlp de telefon, a raportat că mai multe camioane cu tunuri s-au oprit la vreo doi kilometri depărtare şi au debarcat trupe. Au început să bubuie tunurile. Erau tunuri antiaeriene, cu tragere rapidă. Ploua cu proiectile în jurul nostru. Dar eram bine adăpostiţi, călăraşii îşi adînciseră gropile şi-am aşteptat cu toţii să se termine bombardamentul. I-am văzut apoi pe nemţi venind în trei grupuri : unul pe şosea, altul pe lîngă liziera dinspre calea ferată şi al treilea dinspre Măgurele. Am deschis focul cu toate armele. I-am oprit. Al doilea şi-al treilea atac au avut aceeaşi soartă. Spre seară au venit oamenii din cartier să ne aducă de mîncare. Ne spuneau că în oraş e linişte, se mai dădeau lupte doar la Şcoala de Război. Am dormit acolo, pe cîmp, cu toate că era cam răcoare. În zorii zilei, santinelele au dat alarma. Nemţii porniseră iarăşi la atac. De data asta făcuseră un ocol către nord, voiau să ne ia din flanc. Comandamentul escadronului mi-a dat ordin să schimb dispozitivul. Nemţii se apropiaseră în fugă, poticnindu-se prin arătură. Mi-am regrupat oamenii prin aripa dreaptă, ca să facem faţă atacului din flanc. Am mutat acolo mitraliera, de-a dreptul în arătură, într-un adăpost înjghebat la repezeală. Cînd au ajuns la vreo sută de metri, am deschis focul cu toate armele. Cîţiva inamici au căzut, ceilalţi s-au adăpostit printre brazdele de pămînt. Maiorul, comandantul escadronului, s-a ridicat deodată din şanţul şoselei şi a comandat : „Escadron, după mine, la atac!" Am sărit cu toţii şi am pornit în fugă înainte. Nemţii nu se aşteptau la una ca asta. Au deschis focul, dar ocheau prost. Nici unul dintre noi n-a fost lovit. Cînd am ajuns în preajma lor, s-au ridicat şi-au început să se retragă spre lizieră. Atunci m-am gîndit că e momentul să terminăm cu ei.

L-am căutat din ochi pe cel care părea să fie comandantul. M-am năpustit spre el cu arma întinsă, cu mîna pe trăgaci. I-am zburat pistolul din mînă cu o lovitură și l-am silit să se predea. Ostașii lui fugeau printre copaci. Ai noștri i-au ajuns din urmă, i-au înconjurat... Băieți curajoși cu toții. Nemții n-au avut încotro și s-au predat. Ne-am ales cu trei tunuri antiaeriene, pe care le-am pus îndată în bătaie în lungul șoselei. Dar alte atacuri n-au mai fost. Am aflat mai apoi că-i opriseră din drum alte trupe ale noastre, încolo, spre Alexandria. Acasă mă aștepta telegrama : trebuia să mă prezint la regiment. Pot spune deci că am fost printre primii care au luptat împotriva nemților atunci, la 23 August. În oraș am văzut civili cu banderole tricolore, înarmați, patrulînd pe străzi sau păzind fabricile. Mi-am dat seama că nu numai noi, armata, ci întreg poporul lua parte la luptă...

— Frumos început, domnule căpitan. Fiecare dintre noi a trăit altfel acest moment de răscruce.

— Dumneavoastră, de pildă ? m-a întrebat el.

— Eram ofițer de legătură pe lîngă un comandament german, în Moldova...

— Ofițer de legătură ?

— Da. Aveam o misiune și căutam s-o îndeplinesc, apărînd interesele armatei noastre. Căutam să potolesc conflictele între militarii lor și-ai noștri. Să le imprim nemților convingerea că totul merge normal. Știam că se pregătește ceva, aflasem despre mișcările de trupe spre linia de demarcație din Ardeal. Ei deveniseră bănuitori, trebuia să le dăm explicații, să-i liniștim. Noaptea de 23 August m-a prins în comandamentul lor, lucram la traducerea unor ordine pentru unitățile românești. Atunci am auzit proclamația la radio. Pe măsură ce ascultam, mă cuprindea o bucurie năvalnică. S-a terminat cu toată mizeria, cu toate necazurile, îmi spuneam, încercînd să tălmăcesc mai exact textul proclamației. „Vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pămîntul Transilvaniei noastre de sub dominația străină." Asta însemna, fără-ndoială, război împotriva nemților. Iar eu mă aflam chiar în coman-

damentul lor ! Nu pot să spun că eram foarte liniştit. Cum vor reacţiona ei ? Deocamdată nu se simţea nici o mişcare ; au trecut multe minute pînă cînd am auzit uşi trîntite, glasuri în limba germană punînd întrebări pe un ton ridicat. Aflaseră, desigur, li se tradusese conţinutul proclamaţiei, acum se agitau... După cîteva clipe, un planton m-a chemat în cabinetul generalului german. M-am prezentat acolo, căutînd să-mi ascund emoţia. Orice s-ar fi întîmplat, trebuia să mă port cu demnitate. Generalul avea în mînă o hîrtie pe care erau scrise în grabă cîteva rînduri. Traducerea proclamaţiei, desigur. „Ai aflat ce se petrece, domnule maior Tomescu ?“ „Da, domnule general.“ „Aşadar, din clipa de faţă sîntem inamici ?“ „În măsura în care nu veţi respecta hotărîrea guvernului nostru.“ „Fă-mi legătura cu comandantul diviziei române...“ Telefoanele încă mai funcţionau. Am primit legătura şi generalul neamţ mi-a cerut să-l întreb pe comandantul diviziei noastre în numele lui, ce are de gînd să facă. I-am tradus răspunsul : „Sînt militar şi rămîn credincios ţării mele. Voi executa ordinul şefului statului, aşa cum l-am auzit la radio.“ „Bine, dar alianţa noastră, legăturile noastre ?“ „România a rupt alianţa cu Axa !“ Un răspuns ferm, după care a închis telefonul. Am pus receptorul în furcă şi mi-am îndreptat privirile spre general. Se înnegrise la faţă. Mi-a aruncat o privire furioasă şi a ieşit trîntind uşa. Aghiotantul încremenise lîngă mine, în poziţie de drepţi. Am ieşit şi eu pe altă uşă. Mă aşteptam în orice clipă la un glonţ, la o somaţie măcar. Dar trebuia să risc. Să ajung cît mai repede la ai noştri. În curte aveam o motocicletă cu ataş. Am plecat imediat la comandamentul diviziei noastre, aflat în satul vecin. I-am găsit încărcînd materialele în camioane. „Avem ordin să ne retragem spre Galaţi“, mi-a spus şeful de stat-major. „De la cine ?“ „De la *ai noştri,* a spus el cu un zîmbet. S-a terminat cu tutela din partea aliaţilor.“ Înţelegi, domnule căpitan ? Fiecare a trăit în alt mod evenimentul. Şi a căutat să-şi facă datoria la postul lui.

— Nu v-a fost teamă, atunci, faţă-n faţă cu proaspătul inamic ?

— Asemenea întrebări nu se pun. Sigur că mi-a fost teamă, dar m-am bizuit pe deruta lor. Şi-apoi riscul există oriunde, trebuie să-l înfrunţi. În numele unei idei de preţ...

M-am întors la ruinele cazematei unde se instalase punctul sanitar. Între timp, treaba se terminase ; pînă şi molozul de pe jos dispăruse. Felinarul lumina slab cele cîteva paturi de campanie, rămase tefere după explozie ; pe unul din paturi am zărit-o pe Emilia, înfăşurată într-o pătură, cu căciula ei de partizană pusă drept pernă. Cînd m-a văzut, s-a ridicat în capul oaselor.

— De ce nu dormi ? am certat-o.

— M-au năpădit gîndurile, comandirule ! Pînă să veniţi voi, plecarea acasă mi se părea un vis îndepărtat ; acum încep să cred că este cu putinţă, într-adevăr, să ajung şi eu odată printre ai mei.

— Cît de curînd, te asigur. Ţi-e de ajuns prin cîte ai trecut. O să-ţi reiei studiile, şi totul va părea un vis urît. Lasă-i pe nemţi în grija noastră. Spune-mi, mai sînt şi alţi români pe-aici, printre partizani ?

— Mulţi. Poate sute de oameni, nu ştiu. Nici nu e bine să ştii prea multe despre partizani. Le poţi deveni, fără voie, duşman, dacă nemţii pun mîna pe tine şi te silesc să vorbeşti. E drept că nu-i prea lesne să sileşti un partizan să vorbească. Un tovarăş venit de la Banska Bystrica ne-a povestit, acum vreo lună, despre o româncă de-a noastră, tot partizană şi ea. Şi tot studentă, dacă vrei să ştii. „Cu mare greu am aflat amănunte despre ea", aşa ne-a povestit. Fata asta a murit vitejeşte. Era din Baia Mare şi o arestaseră horthyştii fiindcă răspîndea veştile pe care le auzea la radio „România Mare".

— Ce radio e şi ăsta ?

— Nu ştim nici noi. Îl ascultam uneori, cînd trăia tata. Vorbea cu noi, cei din Ardealul răpit, şi ne dădea curaj. Să nu ne pierdem nădejdea şi să nu ne lăsăm doborîţi. Jandarmii tot umblau să afle cine ascultă, cine răspîndeşte ştirile... Şi au prins-o pe fata asta. Au condamnat-o ca duşman, şi au trimis-o cu trenul de deportaţi spre Germania. A fugit din tren şi a ajuns la partizani. Îndată după Anul Nou, detaşamentul ei a fost înconju-

rat de o companie de pedeapsă, duşmanii cei mai mari ai partizanilor. Ea a rămas cu comandirul să le acopere retragerea pe o cărare ascunsă, spre munte. De ce tocmai ea ? Fiindcă era bună ochitoare şi nădăjduia să-i ţină pe loc pe nemţi pînă se depărtează ceilalţi, cu răniţi cu tot. Nemţii au dat atacul ; au început să tragă amîndoi, comandirul a murit şi-a rămas ea, trăgea cu mitraliera şi nemţii veneau, şi un ofiţer a aruncat o grenadă. Schijele au rănit-o grav. Nu mai putea să lupte. Soldaţii s-au repezit s-o ucidă, dar ofiţerul care era cu ei i-a oprit. Au dus-o la spital, la Banska Bystrica, şi au îngrijit-o. Toate astea mi le-a povestit un infirmier, care avea legături cu partizanii. După ce s-a mai întremat, a venit iar ofiţerul, i-a adus ciocolată şi i-a spus : „Vezi, eu am fost bun cu tine, ţi-am salvat viaţa, că dacă era după soldaţii mei te-ar fi făcut bucăţele. Mi-ai omorît vreo zece oameni şi eu i-am pus pe ostaşi să te panseze şi să te ducă cu targa pînă la spital. A venit vremea să plăteşti pentru toate astea. Spune-mi tot ce ştii despre partizanii voştri : cîţi sînt, unde au ascunzătorile, cine-i ajută de prin sate." Fata, fireşte, n-a spus nimic. Neamţul a-nceput s-o sperie, îi zicea : „...ştii ce greu se vindecă o rană, n-aş vrea să treci prin alte suferinţe şi pe urmă să vorbeşti !" Avea de gînd s-o pună la chinuri, şi pentru asta au scos-o din spital şi au dus-o la închisoare. N-a vorbit nici acolo. Ofiţerul SS a stat o zi şi-o noapte în celula ei, povestesc oamenii că-i auzeau pînă-n stradă strigătele şi ameninţările. După ziua şi noaptea aceea au scos-o din arest, au luat-o între santinele şi au dus-o la marginea oraşului. Au mai întrebat-o o dată dacă vorbeşte şi ea l-a scuipat pe SS-ist drept în faţă. O fată încăpăţînată, se vede treaba.

— Crezi că numai din încăpăţînare n-a vorbit ?

— Înseamnă că n-ai înţeles bine povestea, sau n-am spus-o eu cum trebuie. Păi cum să vorbească ? Să zicem că m-ar prinde pe mine şi m-ar întreba despre nevasta comandirului care a rămas în sat şi ne trimite merinde şi scrisori despre mişcările nemţilor. Crezi că aş spune ceva ? Ar fi ca şi cum aş ucide-o cu mîna mea.

— Mai trăiește fata aceea ? am întrebat cu teamă.

— E îngropată în marginea cimitirului din Banska Bystrica. Tovarășul de la care am aflat povestea zicea că a fost o adevărată eroină.

— Da, așa sînt românii noștri, oameni de ispravă, oriunde s-ar afla. Acum dormi. Mîine ne așteaptă o zi grea.

— Mai grea decît cea de azi ? a murmurat ea ca prin vis.

I-am zîmbit și am ieșit din infirmeria improvizată. Caporalul Dogaru m-a întîmpinat la intrare :

— Dom' maior, să vedeți minune. S-au prezentat cei doi care-au fost dați dispăruți.

— Cum așa ? Și unde-s ?

— La punctul de comandă. Dom' maior Călina stă de vorbă cu ei. Mi-a dat ordin să vă chem. S-o luăm pe aici, pe după tufele astea, că nimerim mai ușor.

Punctul de comandă se afla în preajma aruncătoarelor, lîngă latura dinspre șosea a platoului. Deodată, lumina unui proiector a străpuns bezna opacă. Ne-am culcat la pămînt și după o clipă lumina albă, orbitoare, s-a prelins încet peste băltoacele din preajma noastră, peste noi înșine. După trecerea fascicolului acela alb, conturat ca un tunel de scînteieri argintii în noaptea de smoală, m-am ridicat curios. Proiectorul continua să măture încet, metodic, întregul platou. Ca și cum ar fi vrut să-și memoreze viitoarele ținte.

— Semn rău, a spus caporalul ridicîndu-se și el. Ce-a fost asta, dom' maior ?

I-am răspuns cu nepăsare :

— Tehnica germană, ce să fie ! Cred că vor să afle despre noi unde sîntem, cîți sîntem...

— E sus, pe dealul de colo. Cu vreo două mine de aruncător...

— Nici gînd. Asta așteaptă și ei, să afle ce armament avem. Lasă-i să-și bată capul cu presupuneri. Băieții noștri s-au adăpostit destul de bine ; nici cu zece proiectoare nu pot să-i vadă.

După ce s-a plimbat pe tot platoul, raza a făcut cale-ntoarsă. Ne-am culcat iarăși pînă a trecut de noi. Cînd a ajuns pe pîlcul de copaci din marginea platoului, pro-

ıectorul s-a oprit, apoi s-a stins. După lumina aceea orbitoare, nenaturală, bezna părea şi mai adîncă.

— Dom' maior, nu vă supăraţi dacă vă-ntreb ceva ?

— Zi-i, Dogarule.

— Credeţi că scăpăm noi din capcana asta ?

— Deocamdată nu e nici o capcană. Sîntem faţă-n faţă cu inamicul, ca la război.

— Nu-i numai atît. Cercetaşii i-au raportat lui dom' maior Călina că prin pădurea din spatele nostru se tot foiesc patrule inamice.

Am grăbit pasul fără voie. Această veste îmi dădea de gîndit : de fapt, eram încercuiţi. Va trebui să adoptăm un dispozitiv în formă de arici : apărare în toate direcţiile.

— Am şi luat măsuri, m-a liniştit maiorul Călina cînd i-am spus despre ce e vorba. M-am gîndit că o să fiţi de acord, de aceea nu v-am mai consultat.

— Nu era nevoie. Dumneavoastră sînteţi comandantul, numit prin ordin. Mă aflu aici ca să vă ajut. Aşadar trecem la apărare circulară ?

— Exact. Au să încerce să ne scoată de-aici cu orice preţ. Întrebarea e pe unde au de gînd să vină. Am împărţit în mod egal mitralierele ; peste tot am pus posturi de observare înaintate. Indiferent de unde vin, o să-i primim sărbătoreşte. Mă îngrijorează un singur lucru : muniţia.

— Stăm prost ?

— Am dat ordin oamenilor să facă economie.

— Nu-i o soluţie pe termen lung, am spus. Să sperăm că ai noştri vor răzbate pînă aici.

— Sper şi eu. Dar pînă una alta, o să împărţim grenadele la oameni. În timpul luptei e greu să umbli de colo-colo cu lada de grenade. Coţofană ! Unde-ai dispărut, drace ?

— Ordonaţi, dom' maior.

— Du-te la companii şi spune să se distribuie încă trei grenade de fiecare om. Să se adîncească adăposturile. Cheamă-i încoace pe sergentul Petre şi soldatul Bonţică. Să-şi mai povestească o dată aventurile. S-a întors spre mine : Tot n-o să dormim prea mult în noaptea asta.

Ardeam de nerăbdare să aud, în sfîrşit, povestea celor doi ostaşi dispăruţi. De afară se auzeau, nelămurit, zgo-

motele mate ale lopeţilor care se înfigeau ritmic în pămîntul moale. Apoi deodată în lumina palidă a felinarului au apărut cei doi ostaşi.

— Ia ziceţi, leilor, s-audă şi domnul maior cum a fost, i-a îndemnat maiorul Călina.

Bonţică, înalt, cu mantaua prea scurtă, cu o faţă prelungă şi sprîncene arcuite a tristeţe, s-a cumpănit pe picioare :

— Păi... să trăiţi, dom' maior...

— Lasă, Bonţică, să povestesc eu, că tu nu ştii, a intervenit sergentul Petre.

— Adică cum ? a zis Bonţică cu un început de revoltă.

— Tu n-ai haz, asta e. Să trăiţi, dom' maior, raportez că eram cu Bonţică ăsta în flancul stîng, o făceam pe cercetaşii, adică mai mult eu, că Bonţică...

— Ba şi eu, l-a întrerupt Bonţică.

— Şi tu, ştie dom' maior că eram amîndoi. Şi cum mergeam noi aşa, cu ochii-n toate părţile, numai în sus nu ne uitam şi d-acolo ne-a venit beleaua. Ne pomenim cu doi nemţi în cap, cîte unul de fiecare. Săriseră din copaci drept pe noi. Eu nu m-aşteptam să stea nemţii-n copaci, ca cucuvăile. Bonţică ăsta nici atît.

— Păi eu, dom' maior...

— Lasă, Bonţică, să povestesc mai departe. Cînd au sărit pe noi, eu scap arma din mînă, şi mai vin doi de ne pun baionetele-n piept. Ce să facem ? Ne-am dat prinşi, că altfel vîrau nemţii frigarea-n noi.

— Încă pe mine m-a şi...

— Taci, Bonţică, nu te mai lăuda. I-a găurit niţel mantaua acolo, deasupra buricului, ca să-nţelegem că nu-i de glumă, dar asta nu-i meritul lui Bonţică, dom' maior. Neamţul lui avea frigarea mai ascuţită, asta-i tot, că şi-al meu a vrut să mă-nţepe, dar nu i-a mers. Ridicăm mîinile şi-i zic „Mă Bonţică, ne dăm prinşi şi-om mai vedea noi mai încolo". Nemţii *şnel-şnel,* să mergem înaintea lor, pe potecă. O pornim la deal, haida-haida, cam în silă, că eu nu mă grăbeam deloc, iar Bonţică de felul lui nu se grăbeşte.

— Ştii ceva ?... a zis Bonţică agresiv.

— Aşa e, Bonţică, n-o să spui că eşti ăl mai iute leat din companie. Şi ne iau ăia şi ne duc sus, pe ţurţudan,

şi ne vîră într-o cabană. Acolo se sfătuiesc ei niţel, lasă pe unul de pază şi ăilalţi pleacă să se laude cu captura lor, probabil, şi să cheme vreun şef. Eu îi spun lui Bonţică, mai printre dinţi, să nu priceapă santinela : „Mă, n-am chef să zac prea mult aici !" „Păi da,' zice Bonţică, fir-ar al dracului ceasul rău de ne-a vîrît în mîna lor !" „Mă, Bonţică, ceasul rău ne-a vîrît, ceasul bun o să ne scoată". „Cum ?" zice Bonţică, nu pricepea el. „Să mă gîndesc, Bonţică, aici trebuie să gîndească unul pentru doi".

— Păi dacă-i vorba că...

— Lasă, Bonţică, dom' maior ştie că glumesc. Ei, şi după vreo cinci minute vine un şăf de-al lor, cu ochelari, „*Papieren*, zice, *Dokument*". Noi, de unde nene, n-avem. Ne caută prin buzunare, Bonţică avea un briceag cu limbă lată, i l-au luat, armă şi asta, de ! Mie nu mi-au luat nimic, aveam la mine doar batista şi o brichetă făcută dintr-un cartuş de mitralieră, e unul la noi în companie care se pricepe la aşa ceva. Nu vă spun ce s-a mai uitat neamţul la ea, o sucea pe toate părţile, parcă voia să-i afle secretul. Pe urmă a scos o hartă şi-a-nceput să ne îndemne, să-i spunem unde-s ai noştri. Mă făceam că nu pricep, bietul Bonţică nu pricepea nici atît...

— Uite ce-i, dom' sergent... l-a întrerupt Bonţică.

— Tu n-auzi, mă, că glumesc ? Le-ai spus tu ceva despre misiunea şi itinerarul nostru ? Nu le-ai spus. Şi nici eu. Asta voiam să-i raportez domnului maior.

— Şi în final, cum aţi scăpat de ei ? l-am întrebat.

— Păi uşor. Am auzit nişte împuşcături, nemţii au intrat deodată în viteză, şăful a ieşit fuga afară şi a început să strige comenzi, am rămas numai cu santinela. Le-am auzit paşii cum se depărtau. Se duceau la marginea pădurii să facă faţă atacului. Stăm noi, afară poc-poc şi ta-ta-ta mitraliera. Păi m-am gîndit eu, nu le mai arde lor acuma să pună şapte santinele pentru nişte amărîţi ca mine şi ca Bonţică... Glumesc, Bonţică, nu mai face mutra asta ! Neamţul nostru cu ochii la noi, da' cu urechea afară. Auzea şi el poc-poc şi ta-ta-ta, şi cred că stătea cam pe ghimpi. Era nervos băiatul, şi-a sprijinit arma tot îndreptată spre noi, o ţinea aşa, cu cotul, şi cu stînga s-a căutat în buzunar de-a scos o ţigară. Una singură. Păi numai tu să fumezi, nu-i frumos, băiete, asta

m-a supărat, şi cînd să scapere din bricheta luată de la mine, am sărit la el de i-am luat puşca, de-o ţinea numai c-o mînă, dar o ţinea zdravăn, şi Bonţică ăsta a priceput şi el ce vreau şi, cum îl vedeţi, are mînă grea, i-a tras una în frunte de l-a aşternut pe duşumea. Eu am luat arma şi cartuşele. Bonţică şi-a luat custura înapoi, şi fuga afară. Afară era bătălie mare, toţi în tranşeea din faţa cabanei, trăgeau de sus în jos, le convenea. În dreapta, într-o groapă dichisită, mitraliera cu un băieţandru lîngă ea.

— Unul mic şi bălan, a completat Bonţică.

— Chiar aşa, unul mic şi bălan. Nu le era aminte de noi, se uitau toţi la vale, de unde veneau ai noştri, şi trăgeau de mama focului. Atunci l-am văzut pe Bonţică sărind pe ăl cu mitraliera, l-a buşit, i-a luat mitraliera şi am fugit înapoi în pădure. Nemţii ceilalţi, din posturile înaintate, şi-au dat seama că unde-i mitraliera, au început să tragă după noi, eu i-am zis lui Bonţică : „Mă, fugi tu că eu te acopăr !" Dar n-a mai fost nevoie că veneau ai noştri şi nemţii au uitat de noi. Am luat-o în sus, prin pădure, cu gînd să ajungem iar la companie, după ce s-o termina lupta, dar n-a fost chip. Nemţii au început să se retragă, gata să dea peste noi. Ne-am lăsat pe povîrniş la vale şi-am aşteptat acolo. Cînd s-o luăm iar la picior, hop o companie, în pas alergător, venea să-i ajute. Detaşamentul nostru trecuse pe partea cealaltă, pe drum, şi n-am mai putut să scoatem capul din ascunzătoare. Pe urmă am auzit împuşcături sus, pe creastă, s-a zis cu noi, Bonţică, ne-au prins între două focuri, dar pe povîrnişul nostru nu s-a băgat nimeni. Am stat pînă s-a-ntunecat şi am luat-o înainte, pe văioagă, pînă ce am dat de santinelă. L-am auzit cum vîra cartuşul pe ţeavă şi i-am spus : „Bă, prostule, îs eu, sergentul Petre, nu m-au împuşcat nemţii şi vrei să mă-mpuşti tu ?".

Bonţică a încuviinţat din cap, semn că nu mai avea ce să adauge la povestirea sergentului.

— Bravo, băieţi, le-am spus. Se cheamă că sînteţi buni de luptă.

— De mi-ar pica în labă ăia din copac...

— Poftiţi, dom' maior, ăsta-i Bonţică. El crede că o să se lupte taman cu cei care ne-au prins acolo, în pădure.

— Aia sau alţii, a spus Bonţică agitîndu-şi pumnul uriaş. Numai să-ncerce...

— Or să încerce, fii sigur de asta. Dar nu trebuie să-i lăsăm.

— N-o să-i lăsăm, dom' maior.

— Bine. Duceţi-vă la companie şi... Bonţică, tu eşti băiat voinic. Pune mîna pe lopată şi ajută-i pe băieţi să adîncească adăposturile.

— Am înţeles !

După plecarea lor m-am adresat maiorului Călina :

— Cu oameni de-ăştia te poţi duce la război şi-n iad. Dăm o raită pe la posturi ?

CAPITOLUL CINCISPREZECE

Visam iarăşi noroaiele acelea care-mi aţineau calea spre oaza albă din zare, mă afundam, fără putinţă de scăpare, într-o mocirlă consistentă şi rece ; în preajma mea a bubuit un tun... M-am trezit într-o fracţiune de secundă : lucid, încordat, cu mîna pe armă. În lumina săracă a zorilor, lucrurile din jur păreau lipsite de culoare : peretele negru al adăpostului ; lada de muniţie şi pe ea un binoclu şi un bidon cu apă. Alte şi alte explozii au detunat în jurul adăpostului. M-am ridicat, am desluşit alături silueta înaltă a maiorului Călina.

— Se pare că asta-i pregătirea de artilerie, mi-a spus el. Au luat-o cu noaptea-n cap.

Vuiet lung, iscat dinspre munte, din ce în ce mai gros, mai pătrunzător. Apoi explozia seacă şi asurzitoare. Bîzîitul schijelor. Duruitul bolovanilor care recădeau pe pămînt ca o ploaie mată şi grea. Alt vuiet. Altul şi altul. Explozii la rînd, tot mai dese. Omul de lîngă mine părea să se fi dedat unui exerciţiu straniu : după fiecare explozie, înălţa capul peste parapet, privind în jur ; cînd venea alt proiectil, se apleca puţin, vîrîndu-şi capul între umeri.

— Trag cam la nimereală. N-au avut timp să cerceteze poziţia.

Un alt vuiet, mai intens, dureros aproape. Ne-am ghemuit amîndoi pe fundul adăpostului ; la lumina exploziei am văzut limpede o urmă de bocanc imprimată lîngă perete. Pe cască, pe umeri, pe spinare, mici lovituri : parcă cineva ar fi aruncat peste mine o lopată de pămînt. Urechile îmi țiuiau neplăcut.

— Asta a fost chiar lîngă noi.

Am primit în tăcere explicația. Jos, lîngă bocancul meu, zăcea o bucățică de fier neagră, ceva mai mare decît o monedă, cu marginile zdrențuite. Am luat-o în mînă ; era încă fierbinte.

— Suvenir, a zîmbit Călina. Înainte mai păstram și eu...

Am aruncat-o, cu un gest nepăsător. Mă gîndisem, o clipă, s-o păstrez și s-o arăt Mariei, cîndva, după ce s-or liniști toate. Dar ar fi trebuit să amintesc împrejurarea, să-i dau explicații...

Artileria a amuțit brusc. Ne-am ridicat amîndoi, ca la o poruncă, și am privit în jur. Nu se simțea nici o mișcare ; adăposturile de pe marginile platoului erau liniștite, parcă lipsite de viață. Ici și colo, semănate la întîmplare, se căscau gropi de obuz. Am așteptat cîteva clipe. Deodată, mitraliera din dreptul șoselei a tras o rafală ; i-a răspuns cealaltă, dinspre sat. Apoi au început să tragă puștile și pistoalele-mitralieră.

— Ne atacă dinspre sat, i-am spus. Mă duc acolo, pe poziție. Dumneata rămîi aici.

M-a surprins pe mine însumi tonul poruncitor cu care-i vorbisem. Începea lupta ; nu mai era timp de menajamente, de fraze bine rotunjite.

— Am înțeles, domnule maior.

Cu pistolul-mitralieră în mînă, cu casca pe frunte, am ieșit din adăpost. Pînă la pozițiile înaintate dinspre sat erau cîteva zeci de metri. Am parcurs în fugă spațiul acela neted, presărat acum cu gropi negre. Am auzit șuierînd gloanțele în jurul meu ; probabil atacatorii începuseră să tragă. M-am aruncat în adăpostul căpitanului Mărculescu. L-am auzit strigînd :

— Trageți ochit ! Nu-i lăsați să se apropie. Pregătiți grenadele !

În dreapta și-n stînga, armele bubuiau harnic. Le răspundeau mitralierele din flancuri. M-am aplecat peste

parapetul de pămînt și i-am văzut urcînd panta în fugă. Erau mulți, cam două companii ; cînd trăgeau mitralierele se culcau la pămînt, dar la strigătele de îndemn ale comandanților se ridicau iarăși, alergau, tot mai aproape. Mi-am pus pistolul-mitralieră în bătaie. Am tras o rafală scurtă, apoi încă una, țintind într-un grup care se apropiase mai mult. Am văzut un om căzînd. Apoi altul și altul. În dreapta mea, un soldat s-a înălțat, uriaș, peste parapet, cu mîna ridicată ; în prelungirea mișcării lui a zburat un obiect negru, mic, și-n clipa următoare grenada a explodat în preajma grupului, ascunzîndu-l pentru o clipă în fum. Am auzit vaiete și strigăte, apoi o voce poruncitoare rostind o comandă scurtă. Atacatorii au făcut cale-ntoarsă, dispărînd printre stînci, printre tufe, prin șanțurile săpate de apă. Strigăte de victorie au răsunat din pozițiile noastre.

— Încetați focul ! Lăsați-i să-și adune răniții ! a ordonat căpitanul Mărculescu. Comandanții de grupe, apelul !

— E un succes, i-am spus. Băieții dumitale s-au comportat bine.

— Ah ! Au deschis focul prea devreme. Și doar le-am spus să nu se grăbească. N-avem cartușe de risipit. Oricum, s-a dovedit că poziția e bună. Să vedem ce mai urmează.

Am ieșit din adăpost. Maiorul Călina venea în fugă spre mine.

— Asta a fost numai o încercare, mi-a spus el de departe. Vor să știe cît de tare e apărarea noastră.

— Cred că s-au convins, i-am răspuns cu un entuziasm cam nelalocul lui.

M-a privit lăsînd capul pe-un umăr, de parcă ar fi dat numai pe jumătate crezare vorbelor mele. S-a apropiat și deodată m-a cuprins de umeri și m-a trîntit la pămînt. În clipa următoare am auzit vuietul proiectilului, trecînd deasupra noastră, apoi explozia — undeva spre mijlocul platoului.

— Iertați-mă, mi-a spus el ceremonios. N-am avut timp să vă anunț că vine.

— Eu nici nu-l auzisem.

— Cînd stai multă vreme în linia-ntîi îți formezi urechea. Războiul te-nvață tot felul de lucruri.

— De pildă ? l-am întrebat aproape răstit.
— De pildă, după un atac inamic să nu spui niciodată „i-am gonit". De obicei încearcă din nou.

Se luminase de-a binelea ; venea o dimineață sură, mohorîtă, cu nori care se învălătuceau deasupra crestelor întunecate. Ne-am ridicat iarăşi şi ne-am apropiat de marginea platoului. În vale nu se vedea nici urmă de inamic. Maiorul Călina a măsurat terenul cu privirea și i-a strigat lui Mărculescu :

— Să mute mitraliera mai la dreapta, ca să-i mărească sectorul de tragere. Și mai pune pistolari în pozițiile înaintate. Ai vreun rănit ?

— Teferi toţi, domnule maior.

— Fiți cu ochii-n patru. Cred că au să ne atace din nou.

S-a întors spre mine şi mi-a spus cu glas scăzut :

— S-ar zice că misiunea noastră s-a modificat. În loc să interceptăm șoseaua, trebuie să facem față atacurilor.

— Cu cît ne vor ataca forțe mai mari, cu atît îi va fi mai uşor regimentului să răzbească spre noi.

— Totuşi, șoseaua, a reluat el cu glas stăruitor. Trebuie să ținem sub foc și șoseaua, dacă se mișcă ceva pe acolo. Am dat ordin pîndarilor să fie cu ochii-n patru. Să mergem acum să controlăm poziția companiei a doua.

Compania a doua ocupase latura dinspre pădure a platoului. O linie de tranșee adînci marginea dealul ; vizibilitatea era bună, iar mitraliera ocupa o poziție dominantă, pe o ridicătură, înconjurată de mici parapete de pămînt.

— Ați lucrat bine, băieți, am spus în auzul tuturor. Nu slăbiți pădurea din ochi : cum apare ceva acolo, deschideți focul. Rafale scurte, cît mai ochite. Pînă ne sosesc întăririle, trebuie să economisim muniția.

— Am înțeles, a spus locotenentul Mitrică salutînd plin de zel.

După ce ne-am depărtat spre mijlocul platoului, maiorul Călina a spus ca pentru el :

— Mi-a plăcut povestea cu întăririle. De-ar fi și adevărată, ar fi grozav.

— Pînă-la urmă trebuie să primim întăriri. Văd că atacul întîrzie. Iar cota 1021 e în mîinile inamicului. Ce-or fi aşteptînd ai noştri ?

Maiorul Călina îmi citise în ochi nedumerirea, fiindcă n-a dat nici un răspuns. Am pornit, alături de el, către latura îngustă a platoului, în direcţia cotei 1021. Aceeaşi situaţie şi aici : poziţia bine alcătuită, oamenii gata de luptă. Sublocotenentul Dinescu, comandantul companiei, avea ochii duşi în fundul capului şi barba crescută.

— Deocamdată e linişte, a spus el. Dar după atac i-am văzut regrupîndu-se printre copaci. Cred că vor să încerce din partea asta.

— Nu-i lăsaţi. Nici un pas înapoi, a spus Călina. Trebuie să rezistăm cu orice preţ. Băieţii mai au ceva de mîncare ?

— Mai au. Cu apa stăm mai prost. Am găsit un izvor cînd am săpat o groapă mai adîncă, dar e cam tulbure.

— Poate mai ninge niţel, a spus gînditor Călina.

Un agent s-a apropiat în fugă :

— Dom' maior, maşini pe şosea !

Am alergat amîndoi spre poziţia companiei întîi. Curînd am văzut, prin ceaţa uşoară care acoperea trecătoarea, o umbră nelămurită înaintînd încet.

— Trage numai mitraliera, a strigat Călina. Rafale scurte, foc !

Maşina ieşise de-a binelea din ceaţă. Era o şeniletă cu caroseria descoperită ; prin binoclu se vedeau soldaţii stînd pe bănci. La primele rafale, maşina s-a oprit şi soldaţii au sărit în şanţul şoselei. O a doua maşină s-a ivit în urma ei. Mitraliera a ţăcănit iarăşi. Prima maşină s-a învăluit deodată în fum negru, bogat.

— Bravo, băiete ! a strigat Călina. Dă-i înainte, dar cu economie !

Deodată am auzit împuşcături în dreapta noastră. Apoi în spate, spre pădure.

— Acum e acum, a spus Călina. Un atac general, din mai multe părţi.

— Mă duc la poziţia companiei a doua. Acolo e pădurea ; vin acoperiţi...

Am pornit în fugă într-acolo. Armele noastre trăgeau pe întrecute, un adevărat cor al războiului își dezlănțuise aspra partitură. Cîteva gloanțe mi-au șuierat pe la urechi. M-am culcat la pămînt și am așteptat cîteva clipe. Un fum albăstrui, înecăcios, plutea în aerul liniștit. În marginea pădurii se vedeau inamicii, culcați, trăgînd de zor. Le răspundeau armele noastre.

Locotenentul Mitrică urmărea prin binoclu ce se petrece.

— Eram sigur că vin și pe-aici, mi-a spus el aproape triumfător. Uitați-vă, au pornit la atac.

— N-au mai recurs la pregătirea de artilerie.

— Se tem să nu-i lovească pe-ai lor. Platoul e îngust și tunarii lor nu trag prea grozav.

— Norocul nostru.

— De-am avea și noi cîteva tunuri...

În clipa aceea, peste capetele noastre au șuierat, îngemănate, două bombe de aruncător. Au explodat tot așa, aproape simultan, în marginea pădurii. L-am felicitat în gînd pe maiorul Călina ; „artileria" noastră intervenise tocmai la timp.

— Lăsați-i să se apropie ! a strigat locotenentul. Trageți ochit, nu risipiți muniția !

Un cuvînt de ordine care devenea aproape o obsesie. În liniștea care se lăsase deodată, am auzit strigătele de îndemn ale ostașilor inamici. Veneau aplecați, cu armele pregătite, cu poalele mantalelor fluturînd, siluete anonime multiplicate la nesfîrșit, izvorînd dintre copacii deși.

— Foc ! Trageți ochit !

Am repetat gesturile simple și precise de la primul atac : patul armei proptit în umăr, închizătorul tras înapoi, o rafală, încă una... Mi s-a golit încărcătorul ; am pus altul, pe pipăite, cu ochii la inamicii care se apropiau. Soldatul din dreapta mea a dat un strigăt și a căzut cu capul pe parapet. M-a întors la el, era mort. Dincolo un altul căzuse pe fundul gropii și-și ținea cu o mînă umărul. Printre degete îi șiroia sîngele. Am auzit deodată, în spatele meu, urale. Cîțiva oameni au sărit peste șanțurile noastre, aproape peste capetele noastre, într-un elan proaspăt.

— Rezerva ! mi-a strigat sublocotenentul Dinescu. Companie, înainte ! Ura !

Soldaţii care mai erau teferi în şanţuri au pornit la contraatac. Am ieşit şi eu, cu arma în mînă şi am pornit în fugă la vale, strigînd o dată cu ceilalţi...

Inamicul n-a rezistat acestei înfruntări. A luat-o la fugă înapoi, evitînd lupta corp la corp. I-am alungat zeci de metri spre vale ; în marginea pădurii, eu şi sublocotenentul i-am oprit pe ostaşi :

— Staţi pe loc ! Înapoi în poziţie !

— De ce, dom' maior ? a spus cu revoltă un soldat voinic. I-aţi văzut cum fugeau !

— Mergem la locul nostru, l-am potolit. Aici nu e vorba să cucerim teren, ci să păstrăm poziţia.

— O păstrăm noi, n-aveţi teamă ! a rîs el încărcîndu-şi din mers ZB-ul.

Mi-am aruncat privirea în urmă. Ici şi colo, pe panta domoală zăceau oameni în uniformă. Unii dintre ei chemau în ajutor pe limba lor, alţii amuţiseră pe veci. Mi-am întors privirea de la acest tablou.

Sus, pe poziţie, cu pistolul-mitralieră în mînă, mă aştepta maiorul Călina. Părea mai înalt, profilat pe muntele cenuşiu din depărtare. Am ridicat mîna cu pistolul-mitralieră, într-un gest plin de entuziasm :

— I-am pus pe fugă şi aici. Rezerva a venit tocmai la timp.

Drept răspuns, a clătinat capul cu tristeţe :

— Avem pierderi, domnule maior. Şi muniţia s-a înjumătăţit. Ne-au atacat din trei direcţii. Gata-gata să intre în dispozitiv.

Dinspre compania întîi a răsunat o rafală de mitralieră.

— Ce, iarăşi ?

— Nu. Băieţii noştri îşi fac datoria. În fond asta-i misiunea principală, să interzicem şoseaua. Acuma nemţii încearcă să dea deoparte maşina arsă. Dar o să dureze ceva timp. Ai noştri nu-i prea lasă să lucreze. Comandantul Krinka e cu ei.

Ca din senin, peste poziția noastră s-a dezlănțuit o ploaie de proiectile. M-am culcat alături de maiorul Călina într-o groapă de obuz. Auzeam șuieratul proiectilelor și pufăitul surd al bombelor de aruncător, apoi explozii — cînd în dreapta, cînd în stînga. De astă dată ne reperaseră poziția cu destulă precizie : loviturile cădeau mai ales pe marginea platoului, unde erau locașurile de tragere. Vedeam pămîntul sărind în sus, împreună cu lemnele așezate cu atîta trudă ; trîmbe de fum se ridicau din toate părțile.

— Se-ngroașă gluma, domnule maior, mi-a strigat Călina. Asta-i pregătire de artilerie în toată legea. Vor cu orice preț să ne scoată de-aici.

— Crezi că n-o să rezistăm ?

— Trebuie să rezistăm. Nici n-avem altă soluție. Pe lumină nu ne putem retrage. Dacă nu vin ai noștri pînă diseară...

Nu și-a sfîrșit vorba. O lumină puternică a țîșnit chiar lîngă noi ; după o clipă, un suflu fierbinte m-a izbit în obraz.

— Sînteți teafăr ? m-a întrebat el îngrijorat.

— Da. A fost cam aproape.

— Foarte aproape. Acum putem sta liniștiți. Nu cad două în același loc.

— Ce facem mai departe ?

— Au să atace iar. Avem în rezervă grupa de șoc și compania de pionieri. Le păstrăm pentru cazul cînd inamicul pătrunde în dispozitiv. Cea mai proastă dintre posibilități.

— Și care ar fi cea mai bună ?

— Să scăpăm cu viață pînă mîine.

— Atunci să ne împărțim rolurile. Eu mă duc înapoi la compania a doua, iar dumneata rămîi la punctul de comandă, să dirijezi rezervele. Văd că de șosea se ocupă Mărculescu.

— Facem ce putem, domnule maior. Comandamentul poate să fie mulțumit : deocamdată, am interzis comunicația. Exact cum ne cere misiunea.

Dar cu ce preţ ? aş fi vrut să-l întreb. Chiar dacă în ochii lui, şi eu eram, într-un fel, „comandamentul".

M-am aşezat în şanţul de tragere din preajma mitralierei. În stînga mea era o grupă de puşcaşi. Unul dintre soldaţi era bandajat la mînă. L-am privit mai atent — era unul dintre bolnavii care ceruseră să plece cu detaşamentul.

— Cum te simţi, băiete ?

— Bine, să trăiţi. Mi-a trecut şi fierbinţeală şi tot. Azi-noapte mi-a mai dat dom' doctor un praf şi m-am trezit zdravăn sănătos. Să vă dau nişte cartuşe.

Mi-a întins două încărcătoare pentru pistolul-mitralieră.

— Mai aveţi ? l-am întrebat.

— Am luat de la cei căzuţi, dom' maior. Şi mai avem şi grenade...

Atacul inamic s-a dezlănţuit la vreun sfert de oră după pregătirea de artilerie ; probabil că duşmanii se retrăseseră mult în spate, de teama proiectilelor. De data asta veneau în tăcere, răsărind fără veste din pădure, şi parcă erau mai mulţi decît prima oară.

— Lăsaţi-i să se apropie ! a strigat sublocotenentul Dinescu. Companie... foc !

Armele au detunat toate deodată. Am tras şi eu, secerînd şirurile inamice. La al doilea încărcător mi-am dat seama că situaţia era critică : cu tot focul nostru, inamicii se apropiau pas cu pas, în salturi scurte, se desprindeau cînd de ici, cînd de colo, alergau cîţiva paşi şi se adăposteau iarăşi. Unii nu se mai ridicau, dar alţii continuau să se apropie, focurile armelor noastre se înteţiseră. Acum erau atît de aproape, încît ostaşii noştri au început să arunce grenade.

— Dom' maior, sînteţi rănit ! am auzit un glas lîngă mine.

— Dogarule ! Cînd ai apărut aici ?

Abia atunci am simţit durerea arzătoare la gît, aproape de umăr. Pe sub gulerul mantalei, sîngele curs îmi dădea o senzaţie neplăcută, era rece şi lipicios.

— Lăsaţi-vă jos, să vă pansez.

— Nu e grav, am protestat. Doar o zgîrietură...

Fără să vreau, repetasem expresia folosită ieri de unul dintre răniţi. Dar Dogaru al meu ştia să fie şi autoritar ; aproape că m-a silit să cobor în şanţ şi-a început să mă panseze. De sus se auzeau strigăte ;

— Nu-i lăsa ! Baioneta la armă ! Dă-ncoa' o grenadă !

M-am răstit la caporal să termine cu bandajul acela interminabil şi am luat iarăşi arma-n mînă. Mi-am înălţat capul deasupra tranşeei.

— Dom' sublocotenent e mort ! am auzit un strigăt de alături.

— Nu vă lăsaţi, băieţi ! Nici un pas înapoi ! Ajutoarele sînt pe drum ! Trageţi pînă la ultimul cartuş !

— Companie, la atac înainte ! am auzit o voce cunoscută, mai puternică decît oricînd.

Am întors capul. L-am văzut împreună cu grupa de şoc, zburînd peste şanţurile noastre ; ostaşii companiei au sărit şi ei afară, s-a încins lupta corp la corp.

— Staţi aici, să vă veniţi în fire, mi-a spus caporalul Dogaru aproape poruncitor. Lăsaţi-i pe mîna noastră !

Mi-era ciudă pe slăbiciunea mea ; am încercat zadarnic să mă urc pe marginea şanţului ; am rămas acolo, cu arma-n mînă, inutilă acum. Bătălia se desfăşura pe muteşte, fără strigăte, fără împuşcături ; se auzea numai zgomotul armelor lovite între ele ; ostaşii noştri se luptau cu deznădejde, izbeau în dreapta şi-n stînga ; l-am zărit pe Bonţică, cu capul bandajat, ţinînd puşca de ţeavă şi învîrtind-o cu mîinile lui lungi ; se făcuse gol în jurul său ; maiorul Călina fugea după un ofiţer tînăr şi subţire, l-a ajuns la marginea pădurii şi l-a somat să ridice mîinile ; inamicii dădeau înapoi pas cu pas, şi curînd au dispărut printre copaci.

Răsuflînd uşurat, m-am lăsat să cad pe fundul tranşeei ; îmi simţeam carotida zvîcnind neplăcut în strînsoarea pansamentului ; mi-am trecut limba peste buzele uscate şi am aşteptat fără să ştiu ce anume. Curînd, caporalul Dogaru a sărit lîngă mine, în tranşee ; avea în mînă un pistol-mitralieră şi se străduia să-i monteze încărcătorul. L-am ajutat ; abia atunci mi-am dat seama că braţul îi era sfîşiat.

Am scos pachetul cu pansamentul individual, dar alt soldat a venit lîngă mine :

— Lăsați, dom' maior, că-l pansez eu.

— Apă, apă, fraților, am auzit un glas. M-am îndreptat spre adăpostul alăturat. Un ostaș tinerel, cu pieptul mantalei însîngerat, zăcea rezemat de peretele tranșeei. I-am dus la gură bidonul în care mai aveam puțină apă. A băut cu lăcomie, apoi m-a apucat de mîneca mantalei :

— Ce ziceți, o să mor ?

— Nu mori, băiete. Chem acum un sanitar.

— Degeaba, a șoptit el. Și ce bine era să...

A lăsat capul pe-un umăr. I-am luat sacul cu grenade de la brîu și m-am întors la locul meu.

— Vin iar peste noi, l-am auzit pe caporal.

M-am ridicat deasupra tranșeei ; primejdia apropiată mă făcuse să uit de rană și de durere ; am înșurubat arma în umăr și am așteptat.

Există coșmaruri care se repetă iar și iar : abia se sfîrșește unul și ai impresia că ai scăpat, cînd imaginile hidoase revin cu și mai multă intensitate, tot mai obsesive, atotputernice. Un asemenea coșmar prelungit a fost ziua aceea, a doua zi de luptă a detașamentului Călina. Nu apucam să ne pansăm răniții, să refacem dispozitivul tulburat de loviturile necurmate, că inamicul apărea iarăși — inepuizabil, bine înarmat, hotărît cu tot dinadinsul să prefacă în praf și pulbere peticul de pămînt stropit cu sînge. În pauzele dintre lupte ostașii își aruncau unul altuia încărcătoare pline sau luau de la cei căzuți cartușe, își reîmpărțeau posturile luînd locul celor căzuți — și astfel șirul apărătorilor se rărea mereu ; din nou apărea dușmanul, pe pantele înălțimii unde ne statorniciseм cu încăpățînare și deznădejde, în așteptarea unui ajutor care nu mai venea ; din nou se dezlănțuia corul sălbatic al armelor, din nou grenadele bubuiau tulburînd pacea munților din jur.

La căderea nopții, detașamentul Călina, înjumătățit, slăbit, înfometat și cu munițiile pe sfîrșite, continua să reziste pe dealul hărăzit sacrificiului său.

CAPITOLUL ȘAISPREZECE

În tăcerea lugubră care învăluia poziția se auzea cînd și cînd geamătul unui rănit. Deodată, a răsunat un dangăt de orologiu. Am tresărit și m-au uitat la maiorul Călina.

— Ceasul din turnul bisericii. Miezul nopții, domnule maior.

— S-a și făcut miezul nopții ! m-am mirat.

— Da. Și detașamentul mai trăiește. Mi se pare un miracol.

— *Este* un miracol. Aveți o unitate de elită, maior Călina:

— Sînt totuși oameni. Cît or să mai reziste așa ? Măcar de-am ști ce se petrece la ai noștri... Și-a scos casca și și-a trecut palma peste frunte, într-un gest de deznădejde, care nu i se potrivea.

— Acum o oră, după ce s-a mai potolit bîlciul, l-am trimis pe sergentul Petre să ducă la regiment vestea despre situația noastră. Erați în tranșee, rănit, n-am avut timp să vă raportez. Vă spun sincer, domnule maior, în tot războiul n-am avut asemenea încurcătură. Am mai avut misiuni grele, dar am ieșit cu bine din toate.

— O să ieșim și din asta.

— Nu cred: Probabil că vine o zi în care ajungi la capătul drumului.

În lumina difuză a lanternei de camuflaj nu-i distingeam clar trăsăturile. Poate că era mai bine așa. De ce să văd o față chinuită, un obraz neras și palid, ochi injectați de nesomn, în locul frumosului ofițer pe care-l cunoscusem cu cîteva zile în urmă ? Desigur că și eu arătam la fel, un om la capătul puterilor, de aceea n-aș fi fost bucuros să mă regăsesc ca într-o oglindă în chipul acela istovit.

— Știți de cînd n-au dormit oamenii ăștia. Au început să bea apă din băltoace sau de pe fundul gropilor : n-am putut să-i opresc. Unora le-a făcut rău, doctorul spune că nu-i apa de vină, ci mai degrabă lipsa de hrană. Rația pentru două zile, ha ! Parcă n-am ști cum gîndește solda-

tul : Mai bine-o mănînc, decît s-o car și pe asta după mine ! Și și-au mîncat rația în prima zi. Acuma rabdă. Dar nesomnul e mai periculos. N-au dormit de patruzeci de ore. Și fie vorba-ntre noi cînd au pornit încoace nu veneau din concediu. Ofensivă, atac, marș, alarmă... N-aș vrea să mă socotiți pesimist dar de data asta cred că am ajuns cu spatele la perete.

Îl ascultam numai pe jumătate. Imagini confuze mi se învălmășeau în minte, parcă auzeam gemete, dar nu era decît ploaia care cădea pașnic, nepăsător, pe pămîntul reavăn și pe foile de cort și pe oameni ; revedeam scene și chipuri — doi adversari încăierați, cu figuri sălbăticite, lovindu-se cu paturile armelor ; o mînă cu mîneca zdrențuită, aruncînd o grenadă ; o gură larg deschisă cerînd apă ; un nor de fum...

— Ce spuneați, domnule maior ?

Am tresărit. Încercasem să pronunț o frază, să leg un gînd ; nu mai eram în stare. Am repetat gestul lui — mi-am trecut palma peste frunte, apăsînd-o pînă la durere, apoi pe obrajii țepoși, pe pleoapele arzînde.

— Spuneam că trebuie să rezistăm... Și să nu ne pierdem încrederea.

— Dacă puteau, făceau ei ceva pentru noi. Nu ne-ar fi lăsat în situația asta. Soarta războiului e schimbătoare ; poate-au avut un eșec, poate i-au și scos de pe poziții. Cui să-i mai ardă de noi ? Cînd sînt în joc divizii întregi ce mai contează un biet batalion ?

— Nu e un biet batalion. E detașamentul Călina.

— Vi se pare mai impunător numele ăsta ? Cartușele sînt pe terminate, iar doctorul spune că nu mai are cu ce bandaja răniții.

— Te mai plîngi mult ?

— Nu mă plîng. Analizez situația.

— Și ? Concluzia ?

— Concluzia...

Era rîndul lui să cadă pradă oboselii cumplite, acelei oboseli de-o clipă care te face să-ți pierzi judecata și îți dă impresia că mintea îți patinează ca o roată care se-nvîrtește-n gol. A tresărit și m-a privit rușinat ; l-am auzit rîzînd încet.

— Oricîtă voinţă ai avea, tot te doboară... Domnule maior, concluzia deocamdată este să strîngem dispozitivul. Am rămas prea puţini ca să apărăm tot dealul. Eu zic să ne sprijinim pe cazemată şi pe latura dinspre şosea. În loc de elipsă o să avem un triunghi ; totuşi păstrăm dispozitivul în formă de arici, cum ne-nvăţa în şcoala militară. Densitatea forţelor ar creşte. Poate reuşim să mai rezistăm o zi.

Vorbind, se înviorase ; l-am văzut cotrobăind prin port-hart, scoţînd un carneţel şi un creion. S-a apucat să deseneze schiţa dispozitivului. Avea mişcări precise, armonioase, de parcă s-ar fi aflat într-un birou al statului-major, la masa de lucru.

A apropiat carnetul de lumina palidă a felinarului şi mi-a arătat cu vîrful creionului pe schiţă :

— Punctul de comandă rămîne cam în margine, şi se transformă în punct de sprijin. Montăm aici una dintre mitraliere. Scurtăm linia dinspre nord, ca să economisim oameni, şi mutăm limita apărării la nivelul unde sîntem noi acum. În spate e cazemata ; flancul stîng rămîne pe loc, iar flancul drept se mută pînă la aliniamentul nostru.

— De acord.

— Atunci să trecem la fapte. Coţofană, unde eşti, drace ?

— Aici, dom' maior !

— Transmite să vină comandanţii de companii.

După plecarea soldatului a rămas o clipă pe gînduri, apoi a spus :

— Pionierii abia aşteaptă să le dăm de lucru ; despre ceilalţi nu mai vorbesc. O plăcere să sapi tranşee cînd n-ai dormit de patruzeci de ore.

— Dar poate că tocmai asta ridică moralul oamenilor.

— Aşa m-am gîndit şi eu. Două treburi deodată. Restrîngem poziţia şi înveselim oamenii. Muzica mai lipseşte.

Am preferat să nu comentez în nici un fel ironia lui. De fapt nu mă viza pe mine, ci însăşi situaţia în care ne aflam fără vina noastră. Înţelegeam ce-l frămîntă — grija pentru oameni, nemulţumirea pentru ceea ce trebuiau să îndure : foame, sete, nesomn. Dar această grijă era

acum și a mea, mă simțeam solidar cu el, și, deopotrivă, mînios pe neputința de a face ceva pentru detașament. Mi-am exprimat gîndul cu glas tare :

— Însăși schimbarea poziției le poate îmbunătăți soarta.

— De la asta am pornit și eu. Facem tot ce se poate în condițiile existente. Adică să supraviețuim.

— Ai talent la desen, am schimbat vorba. Te-aș lua cu dragă inimă la mine, la statul-major.

— Nu-mi las eu batalionul pentru funcții înalte. Precum vedeți, sînt om de acțiune. Nu mi-ar prii munca de birou... Mă scuzați, n-am vrut să jignesc statul-major.

— Nu l-ai jignit deloc, i-am spus pe ton de glumă. Precum vezi nici mie nu-mi priește. Cum se ivește ocazia, o șterg din birou.

— Dumneavoastră... altă poveste. Romantic, iubitor de misiuni spectaculoase... Dac-ați fi un erou de cinema, femeile ar muri după dumneavoastră.

— Femeile n-or să afle niciodată ce facem noi aici.

— Una știe, în orice caz.

— Te gîndești la partizana noastră ?

— Aproape că uitasem de ea, în tot balamucul ăsta. Am fost mai devreme pe la punctul sanitar. Am găsit-o oblojind răniții. Doctorul spune că i-a fost de mare folos.

— Vrei să afli părerea mea ?

— O intuiesc. Și sînt de acord. Nu avem dreptul s-o expunem primejdiei, aici. Vă dați seama, să cadă-n mîna nemților...

— Exact. Ar ghici imediat că-i partizană.

— Eu m-am gîndit la o soluție. Ar trebui să mai trimitem un om la ai noștri, cu raportul. Pentru mai multă siguranță, în cazul că sergentul Petre nu reușește să treacă. Ar fi bine să meargă cu ei. Și fata, și comandantul Krinka. Vor fi avînd ceva informații utile pentru comandament...

— Foarte bine. Chiar așa o să și facem. Acuma, noaptea, or să treacă mai ușor. Mai ales că ei cunosc drumul...

— Asta-i, domnule maior. Mă gîndeam cum să-i convingem să plece. Invocăm motivul ăsta — să-l călăuzească pe curierul nostru...

Am auzit paşi, apoi în adăpost au sărit pe rînd cîţiva oameni. Căpitanul Mărculescu purta în loc de cască un bandaj gros, cu o pată întunecată deasupra tîmplei stîngi.

— Ce-i, Mărculescule, te-ai deghizat în şeic ? l-a întrebat Călina.

— Mi-a trecut o schijă pe lîngă ureche. Doctorul mi-a pus două copci. Nu ştiam că se pricepe şi la croitorie. Iar fata asta are mînă uşoară. Parcă toată viaţa a pansat răniţi.

Locotenentul Mitrică avea mîna stîngă legată peste piept ; mantaua îi atîrna ciudat, cu mîneca fluturînd. După el a apărut un subofiţer brunet, mic de statură. S-a prezentat cu voce groasă :

— Sergent-major Olteanu, compania a treia. În locul lui dom' sublocotenent Dinescu, săracul.

— Locotenent Luduşan, comandantul plutonului mitraliere.

— Bun. Sîntem toţi, vasăzică. Bilanţul e cam trist. Am pierdut un comandant de companie. Despre efective am mai vorbit. Despre muniţie nu mai vorbim că n-avem ce. Aţi pus ostaşii să adune cartuşele de la cei căzuţi ?

— Da, domnule maior, a răspuns Mărculescu.

— N-am găsit mare lucru, a intervenit locotenentul Luduşan. Au fost cinci atacuri : oricîtă economie am fi făcut...

— Ştiu. Acuma alta e povestea. Trebuie să restrîngem poziţia, ca să ne putem apăra în continuare. Compania a treia se trage înapoi pînă aici, la punctul de comandă, iar a doua rectifică poziţia în unghi, cu flancul stîng puţin refuzat.

Am tresărit auzind această expresie, mai rar folosită în documentele oficiale. Era, probabil, o problemă de psihologie : „refuzat" înlocuia termenul „retras", termen care nu-i pe placul militarului din prima linie...

În cîteva minute, maiorul Călina a terminat de împărţit misiunile. Aş fi vrut să aflu dacă comandanţii de companie aveau vreo obiecţie asupra manevrei pe care urmau s-o îndeplinească aceeaşi oameni, mai istoviţi şi mai împuţinaţi, unii cu răni uşoare. Dar cei trei urmăreau cu

priviri posomorîte creionul ager al maiorului. Locotenentul Mitrică a cutezat să întrebe, după oarecare șovăire :

— Credeți că... o să mai rămînem aici ?

— Deocamdată n-am primit alt ordin, a spus scurt maiorul Călina. Alte probleme ?

O tăcere scurtă care dădea de-nțeles că nu există alte probleme. Deși probleme existau, cerule !

— Atunci... Un om din trei se retrage fără gălăgie și începe să lucreze. Altul se odihnește și altul stă de veghe pe vechea poziție. După o oră, schimbați. Băgați de seamă, s-ar putea să avem încercări de atacuri sau de infiltrări. Nici un pas înapoi, în nici un sector. Dacă inamicul ne taie dispozitivul în două, s-a zis cu noi. Asta-i tot. La treabă, fraților ! Trimiteți-l pe sergentul Iepure la punctul sanitar, vreau să-i dau o misiune.

Și-a luat arma și a ieșit din adăpost.

A revenit după vreun sfert de oră, împreună cu cei trei :

— Vor să-și ia rămas-bun de la dumneavoastră.

Am dat mîna cu comandantul Krinka și i-am spus cîteva cuvinte de mulțumire. El mi-a răspuns cu o urare de succes care suna destul de optimist.

— Ți-ai împlinit voia, mi-a spus fata cu reproș în glas. Dar să știi că eu mă întorc la partizani, precum ți-am spus. După ce trece frontul, pot să merg la mine acasă...

— Îți doresc succes. Ai făcut mult pentru oamenii noștri.

După plecarea lor, Călina s-a întors abătut în adăpost.

— S-a dus. Semăna cu o fată pe care am cunoscut-o.

— Înseamnă că era frumoasă fata aceea.

— Frumoasă. Dar am pierdut-o. Din vina mea, cum se mai întîmplă uneori. Cînd am încercat s-o regăsesc, era prea tîrziu. Suferise, se vindecase, acum era indiferentă. Indiferența e uneori mai grea decît ura. Pur și simplu nu-i mai păsa de mine, nu-i mai spuneam nimic. Ei bine, fata asta semăna cu ea. Am simțit un fel de leșin cînd am văzut-o. Am mers un timp alături de ea,

am schimbat cîteva fraze convenţionale ; nu-mi venea să cred, în această lume a bărbaţilor, a războiului, în munţii pustii şi plini de primejdii, să apară deodată o fiinţă ca ea. „Tu nu eşti făcută pentru război", i-am spus. Ea s-a uitat la mine cu coada ochiului, întocmai ca fata aceea de demult, din altă eră, din oraşul liniştit, cu bulevardul flancat de tei bătrîni. „Dar tu eşti făcut pentru război ? m-a întrebat. Cine este ? Nimeni". Pe cînd spunea aceste cuvinte a făcut o mişcare greşită şi automatul era să-i alunece de pe umăr. Am ajutat-o să-l îndrepte şi am întîrziat o clipă cu mîna pe umărul ei pe care-l ghiceam rotund şi delicat sub cusătura grosolană a cojocului. Aş fi vrut ca drumul acela alături de ea să nu se mai termine. O ajutam uneori, cînd pîslarii ei grei alunecau pe zăpadă. Îi simţeam căldura braţului prin manta, sau poate era numai o părere ; uneori o simţeam cum mă strînge, un gest involuntar, desigur ; alunecuşul era de vină. Cînd drumul a devenit mai greu, am cuprins-o cu braţul, ajutînd-o să urce cărarea pieptişă ; eram aproape lipiţi unul de altul, ca într-o banală excursie ; puteam uita pentru o clipă ţinta noastră primejdioasă şi neprevăzutul care ne pîndea la capătul ei. Eram alături de o fată frumoasă, un noroc nesperat pentru un militar pornit în misiune...

A tăcut o clipă, apoi a continuat, parcă înciudat :

— Ce prostie, parcă-i în filmul acela cu Charles Boyer. E ridicol, aproape neverosimil, mergem la luptă, la moarte poate, eu şi toţi aceşti oameni, ce-ar gîndi ei dac-ar şti ce-mi trece prin cap, ar înţelege sau m-ar invidia ?, dar nu pentru asta mă aflu aici, să ţin de braţ o femeie apărută din pustiul muntelui, sînt în misiune, mă aşteaptă înfruntări şi primejdii... Mai ştii ? Mîine te pomeneşti că însăşi fata asta frumoasă îmi oblojeşte cu gingăşie o rană gravă, regretînd că nu mi-a dăruit o clipă de dragoste, înainte de a fi prea tîrziu... Sau mai rău, poate fi ultima femeie al cărei braţ îl strîng acum, şi poate asta-i ultima mea zi, poate mîine pe vremea asta ostaşii vor trage deasupra unui morman de pămînt reavăn obişnuitele salve, şi vor şopti între ei, în loc de necrolog, „săracul dom' maior, uite că l-a ajuns şi pe el..."

Îl auzeam ca prin vis. Deodată s-a întrerupt din vorbă, şi-a tras casca pe ochi, şi-a ridicat gulerul mantalei şi s-a rezemat de peretele adăpostului.

— Domnule maior, cred că am făcut destul pe ziua de azi. Avem dreptul să ne odihnim un pic. Atît cît ne-o îngădui inamicul.

Mă simţeam atît de istovit, încît n-am mai avut putere să-i răspund. M-am ghemuit pe lădiţa de muniţie, care în clipa asta mi se părea un fotoliu confortabil. L-am auzit spunînd ceva santinelei din groapa alăturată, dar n-am înţeles ce anume. În clipa aceea de acalmie, prima clipă de linişte de cînd pornisem la drum cu detaşamentul, lumea exterioară îşi pierduse orice importanţă. M-am cufundat în somn, ca într-o apă densă, neagră.

M-am trezit auzind voci. Am dus mîna la pistolul-mitralieră, dar maiorul Călina mi-a pus o mînă pe umăr :

— Nu-i nimic, domnule maior. A venit Petre de la ai noştri.

— Şi asta spui că nu-i nimic ? Cît e ceasul ?

— Aproape două.

— Două ore de somn ! Mă simt vinovat. Unde-i sergentul ?

— Aici îs, să trăiţi, dom' maior.

— Ce veşti aduci ?

— Aşa şi-aşa. Mi-a fost greu să răzbesc pînă acolo. Am luat-o prin spatele cazematei şi pe potecă prin pădure. De două ori erau să mă prindă. Mişună pădurea de ei. Iar cota 1021 e tot în mîinile lor.

— Pîn-aici numai veşti bune. Zi mai departe. Ce-a spus domnul colonel ?

— Dom' colonel a vorbit cu dom' general la telefon. Nu ştiu ce-au vorbit, dar mi-a zis să vă spun că ar fi grozav să rezistăm cel mult pînă mîine seară. Mîine au să-ncerce din nou să deschidă drum peste cota 1021. Să atacăm şi noi din interior şi să rupem cercul.

— Atac cu mîinile goale ? Nu i-ai spus că am terminat muniţia ?

— Ştia. A încercat de două ori să ne trimită şi muniţii, şi alimente. N-a fost chip. Nemţii ne păzesc straşnic de

jur-împrejur, dom' maior. I-am văzut cu ochii mei. Unde te-ntorci, pe stînci, pe malul rîpelor, prin copaci, dai de ei.

— Asta e, a spus maiorul Călina morocănos. Știu că ne aflăm aici și vor să ne vină de hac.

Un val de revoltă mi-a năpădit sufletul. Simțeam că toată ființa mi se împotrivește acestei idei absurde, să pierim astfel, într-o capcană.

— Măcar de-am fi avut cartușe, a oftat maiorul Călina.

— Eu am adus cît am putut în raniță, a spus sergentul parcă dezvinovățindu-se.

CAPITOLUL ȘAPTESPREZECE

Așa a trecut a doua noapte pe platoul botezat de noi Cota fără nume. Harta îl ignora ; erau în jur locuri mai importante, spinările cenușii ale munților, cu creste semețe care depășeau o mie de metri ; dincolo de sat se afla o înălțime ca un perete de piatră, iar în fața noastră, peste șosea, cota 800, de unde trăgea artileria germană. Între înălțimile ce dispăreau adesea în nori, cota fără nume părea să nu fi meritat, într-adevăr, un nume. Și totuși locul acesta modest, ignorat de cartografi și socotit un obiectiv fără însemnătate, era acum, pentru noi, viața sau moartea. Dacă un atac puternic ne-ar fi copleșit, n-aveam unde să ne retragem, adversarii noștri n-ar fi avut nici măcar satisfacția să se laude că ne-au respins. Trebuia să rămînem aici, să ne cramponăm de fiecare metru de pămînt — pămînt frămîntat de lopețile ostașilor sau de exploziile proiectilelor — să ne adăpostim în gropile pline cu apă, să pîndim atacurile tot mai insistente ale inamicului. Să rezistăm !

În cursul nopții, inamicul a stat liniștit. Îl uimise probabil rezistența noastră, îl îngrozise furia cu care ripostau ostașii noștri la orice încercare de a pătrunde în dispozitiv. Apărarea circulară este, poate, cea mai fără speranță între întreprinderile războiului : ordinul „nici un pas înapoi" își pierde aici sensul ; „înapoi" nu

există. Înseamnă să te aduni spre centru și inamicul te strînge din toate părțile, și după asta nu mai urmează nimic.

Era aproape șase dimineața, crestele munților începuseră să se profileze vag pe cerul încă negru, și în tranșeele din jurul nostru oamenii începuseră să se miște. Unii scoteau cu gamelele apa adunată în cursul nopții, alții încercau să dreagă parapetele, cîțiva își curățau armele. De la o tranșee la alta a început să umble sanitarul, aducînd răniților medicamente. Începea o nouă zi — a treia — a detașamentului Călina. După mesajul primit de la comandament, știam cu certitudine că asta va fi ultima zi, ultima într-un fel sau altul. Nu mai puteam rămîne încă o noapte în gropile astea. Nici inamicul n-ar fi îngăduit și nici noi nu mai aveam mijloace ca să rezistăm.

Pînă să se lumineze bine, am dat un ocol dispozitivului. După somnul chinuit, pe furate, în groapa umedă, simțeam și mai tare frigul pătrunzător. Peste noapte, o suflare rece închegase noroiul băltoacelor, făcîndu-l să trosnească sub tălpi. După restrîngerea pozițiilor, spațiul ocupat de detașamentul nostru se redusese la jumătate ; latura dinspre pădure, mult mai scurtă acum, căpătase o formă de arc de cerc, străjuit de arme automate.

— Aici, spre pădure, e locul cel mai vulnerabil, i-am spus subofițerului care luase locul sublocotenentului Dinescu.

— Știu, domnule maior. Ne-am luat toate măsurile, am împărțit egal aruncătorii de grenade și pistolarii. Vă plac adăposturile ?

— Treabă gospodărească, am spus cu glas tare, adresîndu-mă ostașilor din jur. Cu greu ar putea să treacă peste poziția asta.

— N-au să treacă deloc, a strigat un sergent din tranșeea apropiată.

— Așa, băieți. Să nu-i lăsăm să treacă, asta-i principalul. Azi e lupta hotărîtoare. Așteptăm și ajutor de la ai noștri...

M-am întors și am plecat mai departe, evitînd privirile lor cercetătoare. Ce puteam să le spun mai mult ?

Nici eu nu mai speram în ajutoarele făgăduite. Dacă timp de două zile şi două nopţi nu izbutiseră să străbată pînă la noi...

Cînd au ajuns la latura dinspre şosea, Mărculescu mi-a raportat că în cursul nopţii se simţise mişcare vie acolo ; dăduse deoparte, în şanţ, maşina arsă, pregătind probabil drumul pentru un nou convoi.

— Nu cumva au şi trecut ?

— Nici gînd, domnule maior. I-am fi simţit imediat. Cred că le e teamă să mai încerce. Aşteaptă întîi să termine cu noi.

— Ca să fiu sincer, nu-mi place vorba asta. Cum adică să termine cu noi ?

Mărculescu a ridicat din umeri. S-a uitat în jur, să se convingă că nu sînt ostaşi prin apropiere, apoi mi-a spus încet :

— Domnule maior, să fim realişti : avem vreo şansă de ieşire ? Îmi cunosc bine oamenii, sînt hotărîţi să lupte pînă la ultimul cartuş. Dar *după* ultimul cartuş ce facem ? Grenade, apoi la baionetă, şi ? Trebuie să se termine într-un fel.

— Nu ne lasă ai noştri, fii sigur de asta. Vor găsi ei mijlocul să ne scoată de-aici.

Am plecat imediat, ca şi cum previziunea aceea optimistă fusese tot ce aveam de spus. Totuşi nu e uşor să insufli optimism cînd tu însuţi ai început să-ţi pierzi speranţa. Pe maiorul Călina l-am găsit la postul de comandă, devenit acum, după reorganizarea poziţiei, un punct de sprijin. În partea dreaptă apăruse o mitralieră care avea cîmp de tragere spre cota 1021. Doi ostaşi puneau cartuşele pe bandă ; aveau mişcări îndemînatice, dar lente, păreau răpuşi de oboseală. Un altul rînduia cîteva grenade într-o nişă săpată cam la înălţimea pieptului.

— A treia zi, mi-a spus Călina cu un zîmbet voios. Detaşamentul nostru începe să aibă istorie.

— Eşti optimist ca totdeauna. Te admir.

— Pentru că nu mă gîndesc la moarte ?

— Soldaţii spun că unde eşti dumneata gloanţele îşi pierd puterea.

— N-am născocit eu legenda asta. Dar ce e drept, e drept : cred în succes. Fiecare trebuie să creadă. Altfel, dacă pleci cu ideea morţii... După părerea mea, războiul este tot un fel de muncă. Mai grea, mai primejdioasă, se mai pot întîmpla şi accidente... Trebuie să faci abstracţie de moarte. Moartea, dacă e să vină, vine oricum. Ei, soldaţii, nu-şi bat capul cu raţionamente. Preferă să născocească legende. Iar eu îi las să le creadă, dacă asta le dă curaj.

De nu i-aş fi văzut barba ţepoasă cu reflexe arămii, şi ochii injectaţi, aş fi zis că maiorul Călina rămăsese cel de totdeauna — neobosit, neînvins.

— Soldaţii mei s-au cam plictisit aici. Au terminat pînă şi pîinea de război. Cîtă au avut. Astăzi trebuie să facem la un fel.

Am încuviinţat cu un semn din cap ; răspuns laconic şi care avea, pe deasupra, avantajul că nu cerea precizări. Să facem la un fel !

— Două posibilităţi, a urmat el, văzînd că nu răspund. Ori să rezistăm aici pînă la ultimul om, ori să încercăm o ieşire în forţă.

— Avem cu ce ?

— Vă gîndiţi la muniţii ? Asta-i partea noastră slabă, într-adevăr. Mă bate gîndul să trimit grupa de şoc după ceva capturi. Grenade în primul rînd.

— Nu sînt de acord. Ar fi un risc prea mare. Grupa de şoc trebuie păstrată pentru ultimul moment.

În clipa aceea am auzit un sunet metalic ciudat, venind dinspre pădure, apoi o voce guturală, cu puternic accent străin, rostind sacadat :

— Români, predaţi-vă ! Sînteţi încercuiţi ! Ai voştri sînt departe, nu mai aveţi nici o speranţă. Predaţi-vă şi vă garantăm viaţa !

Hohote de rîs sfidătoare s-au auzit de prin tranşee. Fără să-şi dea seama că aveau în faţă o simplă maşinărie care aducea spre ei vocea cuiva bine ascuns, ostaşii au început să strige fraze batjocoritoare :

— Veniţi de ne luaţi, dacă aveţi curaj !

— V-a găsit mila de noi !

Megafonul acela care vorbea de undeva, de sus, a început iarăşi :

— Români, predaţi-vă ! Nu aveţi nici o scăpare ! Vă vom lovi cu noua armă secretă !

— Invenţia lui Hitler, mînca-i-aţi coada ! a strigat un glas mînios dinspre compania a doua, urmat de hohote de rîs.

Megafonul urma netulburat :

— Români, sînteţi încercuiţi ! Predaţi-vă şi vă garantăm viaţa !

O împuşcătură a răsunat de undeva, din preajmă. Megafonul a început deodată să sune dogit, cuvintele nu se mai înţelegeau :

— Zo... zîni... zîn... zezi... zîn... ze... zu... izi...

Apoi a tăcut brusc.

— A cui a fost isprava ? a întrebat maiorul Călina, în liniştea care se lăsase.

— Sergentul Dascălu, lunetistul, a venit vorba din gură-n gură. A văzut megafonul atîrnat într-un copac şi i-a venit de hac.

— Bravo, sergent !

Strigăte şi chiote au salutat aceste cuvinte. Ascultam zarva voioasă care se stîrnise pe poziţiile detaşamentului şi mă întrebam de unde mai au aceşti flăcăi puterea să rîdă, să se bucure !

Sub pretext că-mi aprind o ţigară, m-am apropiat de Călina şi l-am întrebat :

— Cîţi oameni buni de luptă mai avem ?

A făcut involuntar o mişcare înapoi, ca şi cum întrebarea mea ar fi fost o ameninţare fizică.

— O sută douăzeci de oameni teferi sau răniţi uşor, care pot ţine arma-n mînă. Vi se pare puţin ?

— Dimpotrivă, cred că stăm bine, după două zile de luptă. Dacă păstrăm situaţia asta pînă la prînz, avem şanse.

— Dacă, a mormăit el. Credeţi că pînă atunci au să ne atace doar cu megafoanele ?

— Trebuie să-i ținem cît mai departe de poziție.

— Cu ce ? Pentru asta ne-ar mai trebui ceva cartușe. Tot ce pot să fac e să dau ordine peste ordine : economisiți muniția. Am împărțit la oameni toată rezerva.

— Bine-ai făcut. În timpul luptei ar fi mult mai greu...

— Dar dac-o fi să dăm atacul spre cota 1021 o s-avem încărcătoarele goale.

Un schimb de focuri rapid s-a dezlănțuit deodată în latura dinspre pădure a dispozitivului. Rafale de pistol-mitralieră, apoi bubuituri de grenade.

Nu-nțelegeam ce se petrece ; nu putea fi vorba de un atac, împușcăturile păreau că vin mai de departe, aveam impresia că lupta se dă undeva, în interiorul pădurii. Am început să sper.

— Mă duc într-acolo, a spus repede Călina.

Rafalele s-au întețit, apoi au încetat brusc. M-am săltat peste marginea adăpostului și am văzut un grup de oameni în uniformă urcînd în fugă panta, apoi traversînd platoul spre noi. Au trecut de șanțuri și s-au îndreptat către văioaga unde aveam cele două aruncătoare. Vestea s-a transformat într-un chiot general :

— Ura ! Ne-au venit întăriri !

— Nu ne-au uitat ai noștri !

— Gata, băieți, sîntem salvați !

Simțeam că mă înăbuș. Bucuria, ca și tristețea, poate deveni durere. Simțeam o apăsare ascuțită în dreptul inimii, de parcă un cerc de oțel îmi cuprinsese pieptul. În sfîrșit, reușiseră ! În al doisprezecelea ceas, cînd socoteam că clipele detașamentului sînt numărate, venise, în sfîrșit, ajutorul așteptat ! Am ieșit din adăpost și am pornit în fugă spre poziția aruncătoarelor. Cîteva gloanțe mi-au șuierat pe la urechi ; m-am aruncat la pămînt și-am auzit, abia pe urmă, țăcănitul mitralierei care le slobozise. Trag de departe, am raționat instinctiv. Am făcut un salt, apoi încă unul, ferindu-mă cum puteam. Ar fi stupid, tocmai acum, să mă nimerească... Viroaga era un loc mai adăpostit ; puteam sta în picioare fără teamă. L-am văzut pe Călina înconjurat de ostașii nou-veniți.

— Burcea, în sfîrşit !

— Am onoarea să vă salut, domnule maior. Domnul general vă transmite felicitări pentru succesul detaşamentului.

— Preferam nişte cartuşe, am spus şi i-am zîmbit lui Călina : M-am molipsit şi eu de obsesia dumitale.

— Acuma am scăpat de obsesie, a rîs el. Căpitanul Burcea ne-a adus cartuşe.

— Asta-i principalul. Acum explicaţi-mi şi mie cum stăm.

— Am venit cu un pluton...

— Un pluton ! am strigat dezamăgit.

— Atît a putut să dea. V-a trimis ceva alimente, cartuşe şi medicamente de primă urgenţă. La miezul nopţii am pornit încoace. De trei ori a trebuit să ne întoarcem şi s-o luăm pe altă parte. Sînteţi bine păziţi, domnule maior. Dacă încercuirea ar avea grade de comparaţie, aş spune că sînteţi foarte, foarte încercuiţi.

— Lasă gramatica şi treci la lucruri practice. Au de gînd să realizeze joncţiunea cu noi sau nu ?

— Nu, a spus căpitanul privindu-mă drept în ochi.

— Asta-i bună ! Spune mai repede, omule, ce s-a întîmplat ?

— Eram la comandament, la domnul general, cînd a venit un delegat de la corpul de armată, maiorul Popazu, cred că-l ştiţi.

— Colegul meu, cum să nu-l ştiu ?

— Ne-a întrebat dacă mai avem ştiri despre detaşamentul maior Călina. Domnul general a spus că detaşamentul e într-o situaţie grea, şi vom organiza un atac ca să-l despresurăm. „Nu mai e posibil, a spus maiorul. Or să se descurce ei cumva. În zona asta va rămîne doar o pînză subţire de trupe, care să ne mascheze intenţiile şi să dea mici atacuri locale. Din ordine superioare, schimbăm direcţia ofensivă. Veţi regrupa forţele principale ale diviziei la capătul de nord al masivului, urmînd să vă alăturaţi trupelor masate spre nord-vest, dincolo de munte“...

— Cum aşa ? am strigat. Scoate harta, domnule maior.

Maiorul Călina a scos harta şi a întins-o pe pămîntul abia zbicit. Am îngenuncheat cu toţii în jurul ei. Palmele

căpitanului s-au făcut căuş în jurul masivului desenat cu cafeniu, ocolindu-l pe la nord şi pe la sud.

— Asta-i manevra, înţelegeţi ? Ne-au venit întăriri din rezerva armatei. Divizia noastră pe la nord, o divizie de cavalerie pe la sud. Ocolim muntele şi cădem în spatele inamicului, prinzîndu-l în cleşte.

— Frumoasă operaţie, a spus maiorul Călina.

Am ridicat ochii spre el. Credeam că o spune în ironie, dar faţa lui era concentrată, serioasă, privirea aţintită asupra hărţii. În mijlocul ei, chiar între cele două braţe ale cleştelui, un cerculeţ roşu — poziţia detaşamentului nostru.

— Cum frumoasă ? am izbucnit. Înseamnă că au abandonat detaşamentul ?

— Exact aşa a întrebat şi domnul general. Ştiţi ce i-a răspuns maiorul ? Vă spun cuvînt cu cuvînt ; vorbele lui mi s-au imprimat în minte ca pe-o coală albă de hîrtie. A spus aşa : „Detaşamentul nu mai figurează în dispozitivul corpului de armată".

— Adică ne consideră pierduţi ?

— Nu în acest sens. Maiorul Popazu spunea că după două zile de lupte aţi avut pierderi mari, că supravieţuitorii vor reuşi să se salveze într-un fel...

Maiorul Călina a tras o înjurătură printre dinţi. Căpitanul s-a apucat să împăturească harta, cu gesturi pline de grijă, ceremonioase aproape. Simţeam că-mi ies din fire ; după atîta nesomn, inima îmi bătea mai repede, auzeam pulsul bufnindu-mi ritmic în timpane. Maiorul Călina s-a ridicat cel dintîi, ştergîndu-şi cu palma genunchii plini de noroi, cu un gest automat. Eu şi căpitanul l-am imitat. Ne-am regăsit în picioare toţi trei, uitîndu-ne unii la alţii cu priviri agresive, la cîţiva paşi de aruncătoarele puse în poziţie de tragere.

— Mi se pare absurd... a început Călina.

L-am întrerupt întinzînd spre el palma deschisă :

— Te rog să taci. N-am auzit încă totul. În primul rînd, nu ştim cum a ajuns aici plutonul de cercetare...

— Aveţi dreptate, a spus uşurat căpitanul. N-am spus totul. După ce ne-a expus conţinutul ordinului, maiorul Popazu a dat generalului să semneze. Timpul presa,

au început să se ia măsurile necesare pentru realizarea dispozitivului ordonat. Apoi generalul m-a chemat şi mi-a dat misiuni precise. Întîi, să ajung cu un pluton la dumneavoastră. Să vă aduc ce se poate ca să supravieţuiţi încă o zi. Azi la ora douăsprezece, restul grupului de cercetare va da un atac asupra cotei 1021. În timpul atacului, vom ataca şi noi, cu toţii, spre nord, căzînd în spate asupra inamicului.

— Formidabil, a exclamat Călina. Generalul nostru e un om formidabil.

Am încuviinţat din cap. Simţeam că nu mai pot rosti nici un cuvînt în plus.

— V-am adus un termos cu cafea, a reluat căpitanul. Dacă nu s-o fi spart pe drum. Şi nişte ciocolată.

A cotrobăit în sacul de merinde pe care-l avea la picioare. A scos termosul şi a turnat cafeaua. Am sorbit pe rînd băutura fierbinte şi amară. Între timp, au venit rapoarte de la subunităţi : ostaşii primiseră hrană şi cartuşe, din cele aduse de cercetaşi.

— Nu vă spun cum am răzbit pînă aici, domnule maior.

— Ar trebui să ne spui, l-am îndemnat pufăind cu plăcere din ţigară.

— M-am gîndit că grupa de aprovizionare ar putea avea necazuri. Am ales voluntari din oamenii mei, pe post de cărători. Am cîţiva băieţi tocmai potriviţi pentru asta : voinici şi rezistenţi. În plus, sînt buni ţintaşi şi ştiu să umble să nu-i afle nici pasărea. De cîteva ori s-au lovit de patrule inamice. Atunci interveneam noi, o luam pe altă parte, atacam patrulele, ca grupa de aprovizionare să aibă drum liber. Le spuseserăm să angajeze lupta numai la mare primejdie. Misiunea lor era să ajungă aici cu proviziile intacte. Noi le deschideam drumul. Şi au ajuns, într-adevăr. Ştiam că aveţi mare nevoie. Ne spusese sergentul Petre. De la el am aflat că detaşamentul continuă să reziste. El ne-a spus pe ce drum a luat-o, pe unde era mai uşor de străbătut. Şi a avut dreptate. Am ajuns aici cu pierderi puţine.

— Ai avut şi pierderi ?

— Cinci oameni. Doi morţi şi trei răniţi. I-am lăsat într-o ascunzătoare, în pădure. Un sfert din efectiv, cum s-ar zice. Dar merita, domnule maior.

— Într-adevăr, merita. Eram la capătul puterilor, iar speranţa începea să ne părăsească. Şi asta-i grav de tot. Fără pîine mai poţi să rezişti, dar fără speranţă nu.

— Şi de ce aţi fixat atacul tocmai la prînz ? a întrebat Călina. Era bine mai devreme. Pînă la prînz au timp să ne toace ca pe varză.

— Nu eram sigur că răzbim pînă atunci. Nu ştiţi ce pază straşnică au pus nemţii peste tot. Incursiunea detaşamentului dumneavoastră i-a pus pe gînduri. Cei de la corpul de armată au dreptate : misiunea a reuşit. Prizonierii pe care i-am interogat spun acelaşi lucru cu toţii : comandamentul lor se aşteaptă la un atac de proporţii, după această incursiune. Nici nu le trece prin cap că detaşamentul Călina a rămas singur.

— Acuma nu mai este singur, i-am spus cu căldură.

— Am mai trimis un om acolo. Însoţea doi partizani, ştii ceva de ei ? a întrebat repede Călina.

— I-am întîlnit în drum, cînd se apropiau de posturile noastre înaintate. Cred că au izbutit să treacă.

— Să sperăm, a oftat Călina. Şi, mai departe ? V-aţi făcut o apariţie cam zgomotoasă.

— Ei, cum se întîmplă. Speram să trecem neobservaţi, cercetaşii mei mi-au raportat că drumul e liber. Am traversat pădurea şi tocmai cînd am zărit platoul printre copaci, au apărut inamicii. Erau în coloană, nu s-au aşteptat să ne vadă pe-aici. Cred că veneau să-şi ocupe poziţia pentru atac. Nu le-am dat timp de gîndire ; am început să tragem, în vreme ce grupa de aprovizionare îşi vedea de drum. Oamenii mei ştiu să se descurce în asemenea situaţii ; tragi cu tot ce ai, arunci grenade, pînă nu se dezmeticeşte inamicul. Erau mai mulţi ca noi, se-nţelege. Cred că o companie. Dar surpriza e aliatul cercetaşului. Am reuşit să trecem, precum se vede. Acum sîntem la dispoziţia dumneavoastră.

— Deocamdată rămîneți în rezervă, dacă n-ai nimic împotrivă. Din clipă-n clipă poate începe atacul inamic. Nu știm unde va fi pericolul mai mare. Cercetașii vor interveni acolo, în ultimă instanță.

CAPITOLUL OPTSPREZECE

— Români, predați-vă ! Sînteți înconjurați ! Vă dăm un minut de gîndire !

— Iar a prins glas drăcia aia ! a spus Călina cu năduf. Or fi crezînd că într-un minut ne schimbăm părerea. Pregătiți pentru luptă !

Comanda a făcut înconjurul poziției. Așteptam să treacă minutul acela. Parcă vedeam cadranul ceasului cu secundarul pășind mărunt, apropiindu-se de termenul fatal. Burcea, lîngă mine, chiar se uita la ceas.

— Adăpostește-te ! l-am prevenit. Acuși încep să tragă.

— Încă n-a trecut minutul. Nemții sînt nemilos de punctuali. Vor s-o facă pe cavalerii...

Ceața dimineții încă nu se ridicase de pe munte, cînd s-a dezlănțuit bombardamentul. Zeci de proiectile deodată s-au năpustit asupra poziției, cu un urlet crescînd, asurzitor, ca o prevestire a apocalipsului. M-am ghemuit în fundul adăpostului. Pămîntul a tremurat apoi prelung și au trosnit în dreapta, în stînga, în spate, exploziile. Bulgării de pămînt plouau pe deasupra, pe marginea gropii, peste groapă, peste noi. După prima salvă, am ridicat capul. Am văzut și pe alături, alte capete, privind în jur. Cratere fumegînde se deschideau ici și colo în pămîntul negru. În adăpostul din dreapta noastră, proiectilul lovise în plin. Mitraliera zăcea zdrobită, iar alături de ea un trup prăbușit, frînt pe marginea parapetului. Din stînga am auzit un glas :

— Nu mă lăsați, fraților ! Ajutor !

O nouă salvă și-a vestit zgomotos zborul ucigaș către noi. Secunde fierbinți, cu răsuflarea oprită. Așteptare

încordată, gînd obsedant : *nu aici !* Ca și cum printr-un efort de voință puteam îndepărta primejdia oarbă care sosea. Bang ! Lumină de fulger, izbitura suflului, bubuitura lovind dureros în timpane. Bang ! în dreapta și-n stînga, pretutindeni.

— Mamă, ah, mamă !

— Repede, băieți, i-a îngropat de vii ! Săpați, săpați cu grijă !

Auzeam limpede toate acestea ; prin spatele meu alergau aduși de spate oameni, sărind în ajutorul altor oameni ; primejdia ne face totdeauna mai solidari, mai întreprinzători.

— Încet, vezi că-i rănit !

— Apă, repede. Și hai cu pansamentele !

A treia salvă a sosit curînd și ea. Cu aceeași precizie rece. Apoi tăcere. Cînd m-am ridicat iarăși, i-am văzut venind. Se apropiaseră la adăpostul salvelor, erau acum la mai puțin de două sute de metri, siluete subțiri și înalte, cu poalele mantalelor fluturînd ; alergau către noi pe panta domoală, fără să se ferească.

— Lăsați-i să se apropie ! Trageți numai la comandă ! Companie... foc !

Împușcăturile au pîrîit aproape simultan pe toată linia noastră. Am auzit, apoi, împușcături și în spate. Și pe flancul dinspre est al poziției.

— Atac general ! mi-a strigat maiorul Călina în ureche. De data asta ori noi, ori ei !

A sprijinit țeava pistolului-mitralieră pe taluz și a-nceput să tragă rafale scurte, dese, către rîndurile inamice care se apropiau în fugă. L-am imitat. Am tras un încărcător întreg, ochind în grămadă : nu știam dacă ajută la ceva ceea ce fac, știam doar că trebuie să trag. Am schimbat încărcătorul, pe pipăite, cu ochii la dușman. Am tras înapoi mecanismul de armare. În clipa aceea l-am zărit pe unul din atacatori ridicînd mîna. Am descărcat arma spre el. N-a apucat să arunce grenada. S-a prăbușit, apoi grenada a explodat și ea, ascunzîndu-l vederii. Dar în urma lui veneau alții. Am tras, am tras, unii cădeau, alții se apropiau însă, clipă de clipă, pas cu

pas. Maiorul Călina a strigat un ordin cuiva, în urmă, nu știam ce-a spus și cui anume, aveam ochi numai pentru siluetele cenușii care se apropiau. Trăgeam, eu și ceilalți din jurul meu, întreaga linie zvîrlea foc asupra atacatorilor, dar nu izbutea să-i oprească...

Erau la vreo cincizeci de metri de șanțurile noastre, cînd din spate am auzit urale : cei din grupul de cercetare veneau în goană, au sărit peste adăposturile liniei noastre și s-au repezit la luptă corp la corp. Am sărit afară din șanț o dată cu Călina, o dată cu el am strigat :

— Înainte, băieți ! La atac !

În urma noastră zeci de glasuri au repetat aceste cuvinte. Ostașii porniseră în iureș, strigînd ura și aruncînd grenade.

M-am pomenit față-n față cu un om înalt, cu obrajii roșii de efort, cu gura deschisă larg. Striga ceva, ridicînd spre mine țeava pistolului-mitralieră ; în clipa aceea știam că acolo e moartea, e sfîrșitul, în deschizătura aceea mică și rotundă ; am apăsat pe trăgaci și m-am ferit într-o parte, gloanțele au vîjîit pe lîngă mine, apoi țeava aceea a coborît, acoperită de trupul înalt care cădea. M-am ridicat, am pornit mai departe, strigînd, toți în jurul meu strigau, nu cuvinte, doar o vocală prelungă, o chemare rudimentară, nedeslușită, sau o amenințare pentru inamic.

M-am avîntat către oamenii aceia care veneau în întîmpinarea noastră și deodată i-am văzut întorcîndu-se, ca la o comandă neauzită, toți deodată, au pornit în fugă înapoi, sărind peste trupurile celor căzuți pe pajiștea neagră, cu urme dese de tălpi. Strigătul alor noștri s-a întețit, înțelegeam, nelimpede, că i-am respins și de data asta, trebuia să-i alungăm, să-i împingem cît mai departe, să terminăm cu ei și cu atacurile acelea care ne măcinau treptat...

— Stați ! Stați pe loc ! am auzit glasul lui Călina. Nu vă depărtați ! Înapoi pe poziții !

M-am oprit, căutîndu-l din priviri. Se opriseră, treptat, și ceilalți ostași, ascultînd de ordinul purtat din gură-n gură. Maiorul Călina rămăsese în picioare, cu

mîna ridicată ; făcea semne pe care mai întîi nu le-am înţeles.

— Înapoi ! Să-i ajutăm pe ceilalţi ! a strigat el. Nemţii au rupt apărarea la compania a treia !

Am pornit în fugă înapoi, încărcîndu-ne din mers armele. Am traversat iarăşi şanţurile de apărare şi ne-am îndreptat spre compania a treia. Într-adevăr, pe latura dinspre est, inamicul pătrunsese prin cîteva locuri în dispozitivul nostru. Vedeam oameni luptîndu-se cu patul armei, cu baioneta, cu mîinile goale chiar. Strigăte, vaiete, împuşcături se încrucişau prin văzduhul plin de fum alburiu. Frînturi de imagini, ca dintr-un album răsfoit prea repede, mi se iveau în faţa ochilor. Un ostaş cu faţa şiroind de sînge a aruncat o grenadă. Un altul, ţinînd puşca de-a latul, cu amîndouă mîinile, a îmbrîncit doi inamici ajunşi pe marginea tranşeei. Un subofiţer, terminînd muniţia pentru pistolul-mitralieră, a început să tragă cu pistolul, foc după foc, pînă cînd doi inamici l-au încolţit şi l-au împuns cu baionetele. Am tras o rafală lungă asupra lor şi i-am văzut căzînd alături de subofiţer.

— Nu vă lăsaţi, băieţi ! a strigat Călina.

Intervenţia noastră venea tocmai la vreme. Lupta devenise acum un fel de încăierare generală ; aproape nu se mai auzeau împuşcături, fiecare se lupta cu un duşman sau cu doi, izbind cu patul armei, cu mîinile goale, luîndu-se la trîntă, părea că ne-am întors cu toţii la preistorie. În cîteva minute, ostaşii inamici au început să bată în retragere ; cei rămaşi teferi au pornit în fugă la vale, spre pădure. Pe pantele din jurul tranşeelor zăceau zeci de morţi — de-ai noştri şi de-ai lor, în înfrăţirea supremă pe care-o dăruieşte moartea.

— Organizaţi observarea la inamic, ridicaţi răniţii, adunaţi muniţia de la cei căzuţi ! a ordonat Călina. Şi refaceţi poziţiile distruse !

Neatins de gloanţe, neobosit, cu ochii-n toate părţile — un ofiţer viteaz în fruntea unei trupe fără teamă. Aşa cum stătea pe-o ridicătură şi împărţea ordine, statura lui, ca şi adineauri, cînd condusese atacul cu mîna ridicată, cu glasul răsunător, părea că depăşise proporţiile fireşti.

Aşa trebuie să fi arătat căpitanii din vechime, cîntaţi în balade, oameni cărora închipuirea populară le dăruise însuşiri mai presus de puterile omeneşti. Mi-am dat seama, într-o clipită, că în timpul luptei mă aţinusem în preajma lui, molipsit fără să vreau de mitul pe care-l creaseră soldaţii.

— Au să vină din nou, mi-a strigat el. Trebuie să ne organizăm. Comandanţii de companii să facă apelul. Pîndarii să urmărească orice mişcare a inamicului. Fiţi gata de luptă !

M-am uitat la ceas. Lupta durase mai puţin de-o oră. Nu-mi venea să cred. Un soare palid se ivise printre norii zdrenţuiţi de deasupra munţilor. Am pornit să inspectez poziţiile. Întregul platou părea că fusese arat de un plug gigantic. Doi ostaşi ridicaseră un soldat german rănit la picior şi-l ajutau să meargă spre punctul sanitar ; altul pansa la cap un ostaş palid, cu ochii-nchişi. În răstimpul de cînd mă aflam cu detaşamentul, feţele lor începuseră să-mi fie familiare ; îi recunoşteam — iată-l pe sanitarul care-mi ceruse, ca pe-o favoare, dreptul de a participa la expediţia noastră primejdioasă : îngenunchease lîngă un caporal voinic, lovit în pîntece, şi încerca să-i aline ultimele clipe. Pe marginea unei gropi, un soldat stătea ghemuit lîngă un altul, mort. Cînd m-am apropiat, mi-am dat seama că plînge. Mi-a văzut umbra pe pămînt şi a ridicat privirea, ştergîndu-şi cu mîneca lacrimile de pe obraz.

— Mi-e consătean... O dată m-am bătut cu el pentru o fată... Am venit amîndoi pe front, eram ca fraţii...

Mai încolo, doi ostaşi depărtau pămîntul cu mîinile, încercînd să scoată pe altul de sub parapetul prăbuşit.

— Trăieşte, mi-a spus unul dintre ei. Adineauri a mişcat o mînă...

În faţa ruinelor cazematei fuseseră aduşi răniţii. Întinşi pe pături şi pe foi de cort, de-a dreptul pe pămînt, zăceau cu ochii-nchişi sub soarele anemic ; unii gemeau, alţii povesteau încet vreo întîmplare măruntă a atacului. Locotenentul medic, cu mînecile suflecate, s-a oprit în faţa mea :

— Un veritabil măcel, domnule maior. Multe răni grave, şi n-am condiţii, precum vedeţi. Nici măcar apă nu e destulă. Să speli rănile cu apă din băltoace... Tinctura de iod e pe sfîrşite, mi-au mai adus băieţii ăştia un flacon, dar cît să... Noroc cu sulfamida. Am mai găsit şi pe la nemţi ; o împărţim frăţeşte acum.

— Cîţi pot să umble ? l-am întrebat.

— Le-ar trebui cîteva ore de repaus...

— N-avem cum. Şi nu-i putem lăsa aici. Peste o oră încercăm să ieşim din iadul ăsta. Cîţi pot să umble ?

— Cam jumătate din ei. Cel puţin zece trebuie duşi pe targă.

— Avem tărgi ?

A clătinat negativ din cap.

— O să facem. Pionierii să improvizeze ceva. Încearcă, doctore, să-i pui pe picioare cît de cît. Zece tărgi înseamnă douăzeci de purtători, cine mai luptă ?

M-am apropiat de un rănit în uniformă germană. Un pansament gros îi acoperea umărul ; cineva îi pusese mantaua peste piept. Purta epoleţi de subofiţer.

— Din ce unitate eşti ?

— Regimentul... grenadieri blindaţi, a spus rănitul cu greutate. Medicul dumneavoastră... e un om bun.

— O să-i transmit.

— Nu credeam să se poarte aşa...

— Voi credeţi minciunile pe care vi le spun ai voştri. Sîntem soldaţi, nu călăi. Ce intenţii are comandamentul vostru ?

— Să respingă orice atac în direcţia satului. Azi-noapte am săpat încă o linie de tranşee în jurul lui. Dimineaţa am primit ordin să cucerim poziţia asta, ca să deschidem drumul întăririlor.

— Ce întăriri ?

— Un regiment de infanterie, pentru apărarea satului. Atelierul...

Acum, cînd ştiam planul corpului de armată, înţelegeam mai uşor sensul acţiunii noastre : detaşamentul Călina trebuia să angajeze forţele inamicului, făcîndu-l să-şi slăbească alte sectoare ale frontului. Întăririle nu

le scoţi din buzunar, trebuie să le iei de undeva. Aşadar, calculul de ansamblu era just : inamicul era derutat, îşi transfera de colo colo forţele, considera că lovitura principală se va da pe direcţia satului. I-am comunicat maiorului Călina ce aflasem de la prizonier.

— Le-am tras o cacialma de zile mari, a spus el. Dar am pierdut mai mult de jumătate din detaşament, şi lupta nu s-a terminat...

— Mai avem o sută de oameni buni de luptă. Plus cei din plutonul de cercetare. Dacă ne concentrăm pe o singură direcţie, s-ar putea să răzbim.

— Într-adevăr. Vom pregăti atacul fără să sesizeze inamicul. Lăsăm pe poziţie o ariergardă, să mascheze manevra, şi dăm asaltul cu tot detaşamentul spre nord. Ei nu-şi închipuie că mai sîntem în stare de un atac. Artileria n-o să tragă cît sîntem în apropierea lor. Dacă ne mişcăm repede...

— Şi dacă nu ne mai atacă între timp...

— Să sperăm că nu. Măcar o oră le trebuie şi lor să-şi vină-n fire. Au alergat mai mult decît noi.

Mai avea tăria să glumească !

— V-am admirat în focul luptei, sînteţi un om curajos, a reluat el.

— Asta trebuie să ţi-o spun eu dumitale. Te-ai purtat ca un erou.

— Vă mulţumesc, a spus el stînjenit. De fapt, n-aveam de gînd să vă fac un compliment. Eu voiam să spun altceva. Vă expuneţi prea mult şi asta nu e bine.

— Dar dumneata nu te expui ?

— Sînt comandantul lor, trebuie să le dau exemplu. Dumneavoastră sînteţi de la divizie. O întîmplare nefericită ar influenţa moralul oamenilor. Sau — nu mi-o luaţi în nume de rău — ce s-ar întîmpla dacă aţi cădea prizonier ? Vă închipuiţi ce bucurie pe Friţ şi Hans să pună mîna pe şeful de stat-major al diviziei !

— Termină cu asta, frate. N-o să mă las în mîinile lor.

— În luptă se pot întîmpla multe. Sîntem în spatele frontului. Vă rog eu mult, rămîneţi mai în mijlocul dispozitivului. Lăsaţi-i pe locotenenţi să se afirme.

— Voi ţine seama de critica dumitale. În limita posibilităţilor, fireşte.

Ne-am uitat unul la altul şi am izbucnit în rîs.

— Acum să ne gîndim la atac, mi-a spus el scoţînd carneţelul. Căpitanul Burcea a stat de vorbă cu prizonierii.

— Avem prizonieri ? !

— Vreo şase. Afară de răniţi, se-nţelege.

— Şi ce facem, îi luăm cu noi ?

— Nu putem. Îi lăsăm pe loc, cu ariergarda. Şi pe răniţii noştri la fel. După atac, dacă reuşim, ne putem ocupa şi de ei.

— Bine. Şi ce spun prizonierii ?

— Că în pădurea dinspre cota 1021 se află două companii. Au cîteva puncte de sprijin în pădure, cu mitraliere. Le ştim poziţia. O să tragem spre ele toată muniţia aruncătoarelor. Şi aşa nu ne mai trebuie. Jucăm totul pe o carte. E ultima noastră şansă.

— Ultima, într-adevăr. Poate că reuşim...

— Trebuie, a spus el cu tărie. Mai avem o oră. Dacă-n ora asta ne lasă-n pace, totul e-n regulă. Cum am spus, păstrăm două grupe care să ne acopere mişcarea.

— E bine-aşa, am încuviinţat. Treci la organizare. În caz de atac, ne împărţim : dumneata la compania întîi, la şosea, eu la a doua, spre cota 1021, iar căpitanul Burcea la a treia, spre pădure.

La unsprezece şi jumătate, ne-au atacat iarăşi, fără pregătire de artilerie de astă dată. Au atacat dinspre şosea şi dinspre pădure, încercînd să ne desfacă în două dispozitivul. Reuşiseră să pătrundă în terenul nostru ; unele grupe fuseseră nimicite, acum inamicul avansa spre postul de comandă. Începuseră lupte în focar, cum se spune. Maiorul Călina a aruncat în luptă ultima rezervă — cercetaşii şi pionierii ; au pornit un contraatac fulgerător, au respins atacatorii şi au refăcut dispozitivul.

Cota fără nume arăta acum cu totul altfel decît în zorii zilei : gropile de obuz se înmulţiseră, ici şi colo zăceau trupuri — oameni de-ai noştri şi de-ai lor, uneori aproape unul de altul, ca o demonstraţie grăitoare a adevărului că în moarte ura dispare, oamenii redevin egali

şi însuşi războiul încetează să-i mai arunce pe unii împotriva altora. Am văzut şi alte scene : un ostaş român dîndu-i ajutor unui rănit neamţ, ducîndu-i bidonul la gură sau bandajîndu-i rana. Omenia atît de proprie ostaşului nostru se dovedea şi aici, ca pretutindeni...

M-am pomenit cu sergentul Iepure în faţa mea :

— S' trăiţi, dom' maior, m-am întors.

— Ei, bravo ! Cum a mers ?

— Simplu. La ducere ne-am întîlnit cu grupul de cercetare. Am tras o spaimă, pînă cînd m-am încredinţat că sînt de-ai noştri. Domnul colonel s-a bucurat mult cînd ne-a văzut. A raportat mai departe şi a venit o maşină să-i ia pe partizani. Eu am mîncat ceva, m-am odihnit niţel şi am plecat înapoi. Dom' colonel mi-a dat ordin să trec pe la grupul de cercetare, să văd care-i situaţia şi să vă comunic.

— Şi care-i situaţia ?

— E bună. Au zis că dacă sînteţi gata de atac la ora douăsprezece, să trageţi o rachetă verde şi una roşie.

— Oare au să le vadă ?

— Au pus observatori în pădure, în flancul nemţilor de la cota 1021.

— Ce se complică ! De unde scot eu o rachetă roşie şi una verde ?

— Am adus cu mine, dom' maior, mi-a spus liniştit sergentul.

— Hai la maiorul Călina să-i povesteşti şi lui.

— Am fost şi i-am raportat tot. Acum pregăteşte ariergarda. A zis că rămîne aici cu grupa de şoc, să-i ţinem pe loc cît daţi atacul.

— Cum aşa ! am strigat.

Eram sigur că pusese asta la cale chiar în clipa în care ne sfătuiam cum să organizăm atacul. Ariergarda era, într-adevăr, necesară. Să ţină în loc inamicul, să apere răniţii. Dar de ce tocmai el ?

— Nu are cine, mi-a explicat maiorul Călina privind în jos. Căpitanul Mărculescu e rănit la cap, doi ofiţeri sînt morţi, alţi trei răniţi. Trebuie să chibzuim bine forţele. Dumneavoastră şi Burcea mergeţi la atac, eu

rămîn în ariergardă. Un şir de arme automate bine ascunse la teren. N-or să treacă aşa uşor peste noi. După aceea, dacă luaţi cota 1021, trimiteţi o echipă să ne ajute. E singura soluţie, înţelegeţi.

M-a cuprins o revoltă cumplită împotriva războiului, împotriva împrejurării critice în care ne aflam. Dar eram silit să accept situaţia aşa cum era.

— Vrei să rămîi în chip de grupă de sacrificiu ? l-am întrebat.

— Nu e grupă de sacrificiu. V-am spus, o să găsim momentul să ne desprindem de ei. V-ajungem din urmă la cotă !

Mi-am încărcat pistolul-mitralieră. I-am adunat pe comandanţii de companii şi le-am spus pe scurt planul nostru. Trebuie să atacăm pe o singură direcţie, spre cota 1021, unde să facem joncţiunea cu ai noştri.

— Un ultim efort, le-am spus aproape rugător. Staţi de vorbă cu fiecare om în parte, să înţeleagă toţi ce avem de gînd. E ultima noastră şansă. Peste un sfert de oră pornim !

CAPITOLUL NOUĂSPREZECE

Rachetele — una roşie şi una verde — s-au înălţat sfîrîind spre cerul cenuşiu.

Entuziasmul şi deznădejdea dau, uneori, rezultate asemănătoare. Oamenii noştri cu feţele trase, cu bărbile crescute care le dădeau o înfăţişare sălbatică, chinuiţi de nesomn, de frig şi de foame, au pornit în acest atac mînaţi de speranţa că el reprezintă singura salvare din iadul în care ne aflam. Alergam în fruntea lor spre pădurea plină de capcane şi mă întrebam de ce duşmanii nu deschid încă focul. O clipă am sperat că se retrăseseră, apoi mi-am spus că nu trag fiindcă ne aşteaptă, ca pe ţinte sigure, mai aproape ; apoi m-am gîndit că nu trag fiindcă nu se aşteaptă ca o trupă care-a stat trei zile

şi două nopţi sub foc şi sub atacuri să mai aibă tăria şi îndrăzneala unei acţiuni ofensive ; dar un atac nu-ţi dă prea mult răgaz pentru gîndire. Alergam pe panta lină pe care-o străbătuserăm, venind încoace, în alte circumstanţe, mult mai favorabile ; acum simţeam parcă ţevile armelor aţintite asupra mea, îmi imaginam zeci de puşti care mă ocheau anume pe mine, şi nu aveam timp să mă gîndesc la ce se petrece în urmă.

În urmă, Călina declanşase atacul simulat, aşa cum convenisem ; am auzit bubuitul brandurilor, de trei ori cîte două lovituri, adică ultima muniţie pe care-o mai aveam ; exploziile proiectilelor au pocnit sec în pădure, în faţa noastră. Sergentul care comanda aruncătoarele primise ordin ca imediat după tragere să demonteze ţevile şi să le ascundă într-o groapă cu apă.

Cînd inamicul a deschis focul, eram destul de aproape de pădure : ne-am adăpostit la pămînt, apoi om cu om, grupă cu grupă, prin salturi scurte, am început să ne apropiem. Era mult pînă să ajungem la adăpostul copacilor, prima lor linie de rezistenţă.

Atunci s-au auzit rafale de mitralieră din partea cealaltă a cotei. Asta ne-a dat curaj ; ştiam acum că nu sîntem singuri, că inamicul va fi descumpănit auzind împuşcături în spatele său. M-am ridicat, am înălţat mîna în chip de îndemn, cum îl văzusem de-atîtea ori pe maiorul Călina, şi am strigat :

— Înainte, băieţi ! Ura !

Alături de mine, căpitanul Burcea a reluat strigătul şi l-au urmat toţi ai lui ; în urmă s-au ridicat, în valuri, cei din detaşamentul Călina. Ne-am năpustit urlînd peste tranşeele germane ; mă simţeam înaripat, socoteam că nici o putere din lume nu ne mai poate opri acum. Din cîţiva paşi uriaşi am ajuns la parapetele de pămînt, am văzut nelămurit oameni ieşind de-acolo să ne înfrunte, alţii fugind înapoi printre copaci ; alergam mai departe, gloanţele îmi şuierau pe la urechi, am simţit o lovitură brutală în mînă, mai sus de cot, o durere arzătoare, mereu mai puternică, dar strîngeam din dinţi şi continuam să alerg

în sus, printre copacii aceia cu ramuri desfrunzite ; mi-a ieşit un om în cale, în haine negre, am tras în el fără să ochesc, a dispărut din faţa mea, am auzit alături de mine un strigăt, o împuşcătură, nimic n-avea importanţă decît goana aceea spre deal, spre izbăvire. Pădurea răsuna de bubuituri şi de strigăte ; într-un tîrziu, auzind împuşcături de undeva de sus, m-am oprit şi am tras de cîteva ori, şi dintre ramuri s-a prăbuşit un om ; am trecut mai departe, soldaţii erau în jurul meu, alergau cu toţii în aceeaşi direcţie — şi m-am pomenit deodată într-un luminiş, cu o tranşee lungă de-a curmezişul lui ; erau acolo oameni care se luptau şi-am înţeles că ne aflam chiar pe cotă şi că făcusem joncţiunea cu restul grupului de cercetare.

La apariţia noastră, duşmanul a intrat în derută. Pîlcurile de ostaşi hitlerişti care mai rezistau au început să arunce armele ; am făcut semn companiilor să se răspîndească în dreapta şi-n stînga, să curețe de duşmani tranşeele ; curînd un strigăt puternic, unanim, şi armele ridicate spre cer mi-au dat de veste că rezistenţa inamică de pe cota 1021 încetase.

Detaşamentul Călina era acum salvat.

De pe marginea platoului, prin binoclu se vedea pînă departe, jos, spre şosea — iar pe şosea maşinile şi tunurile şi batalioanele mărşăluind către nord-vest. Divizia începuse deplasarea către noua poziţie. Ţineam binoclul cu o singură mînă ; cînd am încercat, fără voie, să mişc cealaltă mînă, durerea aceea arzătoare a revenit cu mai multă violenţă. Venise acum timpul să văd ce se petrece cu mine însumi, deocamdată ieşisem din rolul de luptător, eram pur şi simplu un om. Un om în luptă cu durerea.

— Domnule maior, sînteţi rănit ! Să chem medicul.

— Lasă-l să vadă întîi de răniţii mai grav. Faceţi apelul. Pregătiţi poziţia pentru apărare. Unde-i căpitanul Burcea ?

— Căpitanul Burcea, la dom' maior !

Eram acum, de-a binelea, comandantul detaşamentului ; în clipa în care porneam nu realizasem că de fapt eu eram cel care ducea în luptă această trupă, devenisem răspunzător de tot ce se petrece cu ea. M-am uitat în jur : soldaţii mei, îi recunoşteam după bărbile ţepoase, după ochii încercănaţi, povesteau celorlalţi despre aven-

tura noastră ; își împărțeau ciocolată de captură, își treceau unul altuia bidoane cu apă. Simțeam că mi se întunecă vederea ; o sfîrșeală fără nume îmi turna plumb în încheieturi. M-am lăsat pe o ladă de muniție pe care scria ceva în nemțește ; un locotenent medic din grupul de cercetare s-a apropiat de mine desfăcîndu-și trusa.

— Dați-mi voie, domnule maior.

— Bine, dar rezolvă repede, că am multă treabă.

— Treaba cea mai importantă asta a fost, ați spart încercuirea. Cînd am plecat din vale, de la comandament, nu prea speram să reușiți ; toată lumea vă socotea pierduți.

Ascultam vorba lui calmă, cu silabele rostite distinct, dar nu mă mai simțeam în stare să-i dau o replică. După goana impetuoasă a atacului, simțeam slăbiciunea cuprinzîndu-mă tot mai mult. Ascultam ca prin vis :

— Uimitor ce resurse de energie mai au oamenii după o întîmplare ca asta. Mă uitam la ei, sînt cu toții deshidratați, într-un hal de slăbiciune... Așa. O să vă doară puțin, dar...

Umbla îndemînatic, nu știu cînd mi-a spintecat mîneca mantalei, dar cînd a-nceput să umble la rană, durerea m-a trezit din starea aceea de neputință și nepăsare.

— Ați avut noroc, dom' maior, osul nu e atins, uitați-vă pe unde a ieșit glonțul. O să rămînă doar o cicatrice...

Durerea m-a făcut să strîng din dinți. Am apucat doar să aprob cu un semn din cap. Simțeam că mă lasă de tot puterile.

— Domnule maior !

Medicul mă apucase de bărbie, îmi susținea capul. Am făcut un efort să deschid ochii.

— Oboseala e de vină...

— Și hemoragia. Ați pierdut mult sînge.

— Spuneai că nu-i rană gravă.

— Nu e. Dar a sîngerat abundent. Dacă v-ați fi oprit pe loc să vă pansați...

— În toiul atacului ? Mă faci să rîd, doctore.

— Lux, a spus el retezînd capetele pansamentului cu o foarfecă strălucitoare. Acum v-ar mai trebui un croitor, să coasă la loc mîneca. Pielea v-am cusut-o eu.

— Mulțumesc. Asta era important. Mîneca se coase mai ușor. Și în plus, nu doare. Ce-a fost pînă acum m-a durut al naibii.

— Cred. Eu m-am speriat cînd v-am văzut așa, albindu-vă deodată. Nu prea avem condiții. O să vă duc la ambulanța diviziei.

— Nici gînd, am strigat. Mai am încă destule de făcut aici.

Căpitanul Burcea a venit în fugă spre mine ; își trecuse peste umăr cureaua pistolului-mitralieră, semn că deocamdată nu-i mai făcea trebuință.

— Domnule maior, am trimis patrule în vale, să ajute ariergarda.

— Foarte bine. Avem ceva prizonieri ?

— Un ofițer și zece soldați. Restul s-au retras spre sat, prin pădure. Am vorbit cu ofițerul. „Colonelul nostru socotește un miracol rezistența dumneavoastră“, așa spunea. Se temeau de un atac important, de aceea au concentrat aici toate rezervele din dispozitivul lor. N-au înțeles rostul incursiunii atît de adînci în spatele frontului, de aceea au ținut toate unitățile în stare de alarmă.

— Acesta era și rostul...

— Asta o știm noi acum, dar comandamentul lor și-a bătut capul cu tot felul de presupuneri. După felul cum au luptat ai noștri, ei apreciau că avem la Cota fără nume un regiment.

— N-au fost departe de adevăr. Nu după numărul oamenilor, ci după comportarea în luptă. Detașamentul Călina a avut, într-adevăr, tăria unui regiment. I-am văzut la fața locului.

— Și eu i-am văzut, domnule maior. După atîta oboseală, luptau ca leii. Maiorul Călina poate fi fericit că are asemenea ostași.

— Este, într-adevăr, fericit. Acuma să-i dăm o mînă de ajutor. Trimite un pluton acolo.

— Mă duc chiar eu cu acest pluton, dacă aprobați.

— Bine. Vezi ce-i cu răniții, am spus încercînd să-mi păstrez judecata întreagă. Să-i aducă... tărgi...

Întuneric. O clipă sau un secol, n-aveam cum să știu. Un murmur lin de ape, un cerc negru rotitor, Maria, trenul

legănat, palma ei răcoroasă pe fruntea înfierbîntată, silueta lui Călina, pe deal, cu mîna ridicată...

Apoi fața bărboasă a lui Dogaru aplecată asupra mea. Glasul lui venea de departe, ca printr-un perete de vată :

— Vorbiți, dom' maior. Spuneți ceva, deschideți ochii, uitați-vă că vine dom' doctor...

Am ridicat cu greu capul ; tîmpla mi s-a alăturat de teaca baionetei lui Dogaru. Răceala metalului mi-a părut o binefacere. Doctorul venea în fugă.

— Explicabil, domnule maior. În starea asta, cu două răni grave, cu atîta nesomn... Încep să cred că detașamentul Călina e format din supraoameni. Vă fac imediat o injecție, să vă întărească.

— Fă ce știi, dar pune-mă pe picioare. N-o să dau în primire tocmai acum...

Am simțit în brațul teafăr înțepătura. O durere nouă, care-o micșora parcă pe cealaltă. Începeam să percep mai limpede lucrurile din jurul meu. M-a cuprins un fior de frig și mi-am căutat din ochi mantaua. Caporalul Dogaru a ghicit ce voiam și mi-a pus-o pe umeri.

— De cealaltă rană, de la gît, ne ocupăm diseară, mi-a spus medicul. Cînd schimbăm pansamentul. Văd că e bine făcut și rana nu sîngerează. Oricum, va trebui să vă internați.

— S-o crezi dumneata, doctore !

— Ați prins glas, de la injecția aceea. Din păcate are efect de scurtă durată. Trebuie să vă odihniți. Ai grijă, caporale !

Ajutat de Dogaru, m-am ridicat străduindu-mă să par sigur pe picioare. Și am reușit. Trebuia. Se apropiaseră comandanții de companii.

— Domnule maior, am pregătit poziția pentru apărare, mi-a raportat căpitanul Mărculescu. Am doi răniți ușor.

— Și la compania a doua ?

— Un mort și doi răniți, a raportat un subofițer negricios, pe care nu-l cunoșteam.

— Doi morți, un rănit la a treia, am auzit alt glas.

— Așa. Oamenii să se odihnească puțin. Îndată ce vine ariergarda și răniții, plecăm la regiment. Putem spune că misiunea noastră s-a încheiat.

Chipurile lor înseninate spuneau mai mult decît o mie de vorbe. Caporalul Dogaru a venit cu o pătură :

— Trebuie să vă odihniţi, dom' maior.

— Îl aştept pe maiorul Călina.

— Cînd vine, vă vestesc eu. Haideţi, vă rog frumos. V-am pregătit un pat de cetină.

Nici n-am avut puterea să-i îndepărtez braţul cu care mă sprijinea. Am pornit, călcînd nesigur, spre adăpostul pregătit.

— Domnule maior...

Am sărit din culcuş, uitînd de rana mea. Durerea m-a făcut să mă crispez încă o dată. Căpitanul Burcea se aplecase spre mine ; m-a ajutat să mă ridic.

— Te-ai şi întors ?

— Cu o veste proastă. Maiorul Călina...

— Ce-i cu el ?

— A căzut în luptă. Cînd am ajuns acolo, nu mai era viu.

— Nu se poate ! Cum s-a întîmplat ? !...

— Au să vă povestească ei...

Mi-a arătat spre ostaşii care se opriseră cîţiva paşi mai încolo. M-am dus spre ei, cu un sentiment de revoltă neputincioasă. Am dat cu ochii de targa pe care era întins un trup, acoperit cu o manta. Mantaua lui Călina. Mi-am scos încet casca de pe cap. Ceilalţi, toţi, au făcut la fel. L-am privit în ochi pe sergentul Iepure :

— Ai fost lîngă el ?

— Da, dom' maior. Mă pusese în flancul drept, cu puşca-mitralieră. Eram toţi instalaţi în poziţii, cînd ne-au atacat. Dom' doctor venise şi el acolo, luase un pistol-mitralieră de la un mort. Am tras cu toţii, i-am oprit, ei s-au culcat la pămînt şi-au început să se tîrască spre margini. Voiau să ne înconjoare. „Maestro, aţin-te la dreapta", mi-a zis dom' maior Călina. Ultima vorbă pe care mi-a spus-o. Cînd s-a uitat la mine, am văzut că avea obrazul sfîşiat. Îl ştersese un glonţ sau o schijă, nu ştiu. M-am mutat unde mi-a spus şi-am tras şi i-am ţinut pe loc. Pe urmă au venit ai noştri...

— Şi tu, Coţofană ?

— M-a trimis după cartuşe. Aici, pe obraz, era tot una de sînge. „Să vă pansez, dom' maior." „Fă ce-ţi spun eu, drace, adu cartuşe că-i prăpăd." I-am văzut pe nemţi venind spre dumnealui. A aruncat o grenadă spre ei. M-am tîrît în şanţul din stînga, am găsit la un mort două încărcătoare. Cînd i le-am dat, a spus : „Nu-i nevoie. Am altă armă acum. Trage tu cu ele, dar fă economie."

—În aceeaşi groapă, dom' maior. Lîngă Bonţică. Bonţică

— Sergent Petre, erai şi tu ?

trăgea cu mitraliera. Pînă cînd l-a împuşcat un ofiţer pitit după o tufă. Am tras o rafală spre el, a rămas nemişcat. Am vrut să trec la mitralieră, dar dom' maior Călina zice : „Săracul Bonţică, a murit la datorie ! Lasă-mă pe mine, tu ţine-i la distanţă cu grenade. Vezi că vor să ne ia prin stînga." Atunci i-am văzut pe cercetaşi venind dinspre cotă. Am strigat : „Dom' maior, vin ai noştri. Au luat cota şi vin să ne ajute." „Ştiam eu", a zis dom' maior Călina. Pe urmă am văzut un neamţ în haine negre alergînd spre dom' maior. L-am luat la ochi, am tras în el, dar apucase să arunce o grenadă. Dom' maior s-a ferit, dar tot l-au lovit schijele. Cînd au venit ai noştri, nu mai sufla.

Am îngenuncheat lîngă targă. Am dat deoparte mantaua care-i acoperea faţa. M-a surprins expresia senină. Chiar dacă pe frunte, deasupra sprîncenei avea o crestătură mică şi adîncă, cu marginile însîngerate.

— A trăit ca un erou şi a murit ca un erou, am spus încet.

Sub un paltin înalt, ostaşii săpaseră o groapă adîncă. Alături se afla pregătită crucea cu inscripţia „Aici zace maiorul Călina, căzut eroic în lupta cu fasciştii". Detaşamentul se aliniase. Detaşamentul, sau ce mai rămăsese din el. Căpitanul Mărculescu a comandat drepţi. S-a îndreptat spre mine, cu mîna la casca pusă de bine de rău peste bandajul care-i acoperea tîmplele. M-am oprit în faţa ostaşilor. Simţeam că n-o să pot articula nici un cuvînt. În faţa mea, un trup acoperit cu o pătură militară cenuşie. Cu neputinţă, mă gîndeam în clipa aceea de durere adîncă, de deznădejde, de revoltă împotriva absurdităţii războiului şi a întîmplărilor lui tragice. M-am uitat, cu privirile împăienjenite, către ostaşii aliniaţi, către feţele

acelea ascuţite, bărboase şi posomorite. De fiecare chip mă lega un crîmpei de amintire, un scurt episod de luptă, o frază rostită cîndva, în cursul acestor trei zile petrecute pe Cota fără nume. Simţeam o strînsoare nemaiştiută apăsîndu-mi gîtul. Am încercat să-mi umezesc buzele arse. Cînd am început să vorbesc, nu mi-am recunoscut vocea.

— Dragi ofiţeri şi ostaşi, fraţilor ! Ne despărţim de cel mai bun dintre noi, omul care-a dus la victorie detaşamentul nostru, după ce şi-a comandat cu vrednicie batalionul de-a lungul întregii campanii. Nu vă vorbesc prea multe despre el, îl cunoaşteţi mai bine decît mine. Vorbele sînt prea sărace ca să rezume viaţa unui erou. O pierdere grea pentru noi, pentru divizie, pentru armata română. Faptele lui vor rămîne înscrise în cartea de aur a oştirii. A căzut pentru libertate, în lupta pentru înfrîngerea fascismului. Îţi jurăm, maior Călina, că te vom răzbuna, că vom lupta mai departe, după pilda ta luminoasă, pînă la victoria finală ! Adio, brav erou !

Cîteva clipe de tăcere grea. Deodată, un hohot de plîns năvalnic s-a auzit de undeva, din front. Soldatul Coţofană, agentul lui Călina, şi-a acoperit faţa cu mîinile şi s-a întors să iasă dintre rînduri. Ostaşii din jur i-au făcut loc şi el a dispărut undeva, în spatele lor. Frontul s-a refăcut pe dată, ca un arc de oţel. Soarele amiezii punea pete aspre pe feţele acelea întunecate de oboseală şi durere.

Trei salve au răsunat în tăcerea profundă a muntelui. Trei salve ca un avertisment pentru duşman.

CAPITOLUL DOUĂZECI

— Ce se-ntîmplă, Tomescule, aud că ai refuzat să mergi la ambulanţa diviziei. Cam miroase a indisciplină povestea asta.

— Nu e o rană gravă, domnule general. Medicul spune că n-a fost atins osul. Voi rămîne în schimb cu o cicatrice. Destul de romantic pentru un bărbat.

— Romantic, dar incomod. Oricum, nu s-ar putea spune că n-ai avut noroc. Am aflat de bietul maior Călina. Păcat, mare păcat.

— Şi nici măcar n-a fost o întîmplare. Mai degrabă, aş numi fapta lui sacrificiu de sine. A rămas să ne acopere ieşirea din încercuire.

— Probabil nu exista altă soluţie, a spus încet generalul. Călina nu era omul care să se expună orbeşte. A gîndit-o temeinic, sînt sigur. Asta face jertfa lui şi mai frumoasă. O adevărată pildă.

— Întocmai, am încuviinţat. O adevărată pildă.

— Pregăteşte un raport amănunţit. Cred că s-ar cuveni să propunem avansarea lui post-mortem.

În clipa aceea mi-a venit în minte chipul lui Călina, zîmbetul lui ironic ; parcă-i auzeam aievea glasul plăcut, de bariton : „Credeţi că mai ajută la ceva ?"

— Am înţeles, domnule general. Chiar astăzi fac propunerea. O merită cu prisosinţă. Era un viteaz, a dovedit-o în atîtea rînduri. Şi el, şi alţii. Un detaşament de eroi.

— Da... a spus el gînditor. Vezi, Tomescule, iniţial n-am fost de acord cu această... manevră. Era să zic aventură. Mărturisesc că am judecat cu asprime ordinul corpului de armată. Şi doar sînt ostaş bătrîn. Dar aşa se întîmplă cînd nu dispui de toate elementele. Se pregătea o acţiune de amploare, pe care inamicul nu trebuia s-o intuiască decît prea tîrziu.

— Şi pentru asta am sacrificat cel mai bun batalion din divizie ? am izbucnit.

— Războiul, dragul meu, este el însuşi un şir de sacrificii. Numai împrejurările diferă.

M-am ridicat şi m-am apropiat de fereastră. Era o zi de primăvară, poate prima zi de adevărată primăvară. Sus, pe munţi, prin văile mai umbrite, străluceau încă pete mari de zăpadă. Păreau albăstrui în lumina blîndă a soarelui. De sus, de la etajul clădirii unde mă aflam, se vedea curtea spaţioasă a liceului. Un liceu devenit comandament. Patru ostaşi încărcau într-un camion o ladă grea de fier. De sub prelată s-a arătat un sergent vîrstnic, desigur rezervist, care-a strigat ceva soldaţilor, şi ei au plecat în fugă. De după colţul clădirii s-a arătat o subunitate — ostaşi tineri şi rumeni la faţă, cu uniforme noi şi arme strălu-

citoare. Pășeau în cadență, pietrișul din curtea liceului pîrîia plăcut sub sutele de tălpi în ritm : rap-rap, rap-rap. Nici nu știu cînd venise generalul alături de mine. I-am auzit vocea chiar în urechea mea :

— Batalionul de marș al regimentului. Cu asta o să se refacă, înțelegi ? Mă durea inima văzînd cum se pierde, treptat, o unitate de elită ca asta. Să-ți spun un secret : face parte din trupele pe care le-am reconstituit atunci, în vară. Regimentul *meu*, așa-i spuneam în gînd. M-am bucurat cînd l-am primit în subordine. Era, într-un fel, opera mea. De aceea simțeam o strîngere de inimă la fiecare atac, la fiecare ostaș pierdut.

— De data asta nu s-a pierdut un ostaș, ci un batalion, i-am replicat.

— Crezi că nu știu asta ? Crezi că n-am intuit, în clipa în care semnam ordinul de luptă ? Dar legile războiului sînt nemiloase. Am avut timp, și eu și dumneata, să învățăm asta. Detașamentul Călina n-a fost o victimă, ci un argument.

— Aș prefera să spuneți Istoriei această frază.

— Istoria ! a strigat el. Istoria se face la altă scară. Nu se ia în seamă un batalion, un regiment, o divizie. Operează cu popoare, cu ere întregi, pune în balanță soarta națiunilor. Ignorînd faptul că uneori această soartă depinde de foarte puțini oameni. De o simplă șovăială, de o semnătură imprudentă, de o vorbă spusă numai pe jumătate.

— Dar pînă la urmă, istoria o fac cei mulți și neînsemnați, domnule general. Bătăliile nu le cîștigă strategii din statul-major, ci grupele și plutoanele din linia-ntîi. Eroii anonimi sînt cei care scriu filele cele mai importante.

— S-ar putea să ai dreptate, a admis el. Poate, în subconștient, la asta m-am gîndit pe cînd semnam hîrtiile acelea. Îi voiam pe ei, pe cei mulți și neînsemnați, alături de noi în clipa decisivă. Un general fără armată este un preot care predică într-un pustiu. Istoria se face cu oameni. Poate că acesta este esențialul în misiunea detașamentului Călina.

— Istoria se face cu oameni, am repetat. Voi ține minte aceste cuvinte, domnule general.

Sub geamuri, companiile acelea în uniforme noi se aliniaseră într-un careu perfect. Generalul tăcuse, iar eu

n-am îndrăznit să rup tăcerea. De jos, din curtea liceului devenit comandament, o voce tînără se adresa formaţiei aliniate în careu. Cuvintele ajungeau cu greu pînă la noi, trunchiate, frînte, întrucîtva văduvite de frumuseţea unui discurs de bun venit. Dar destul de limpezi în accentele lor esenţiale :

— Exemplul înaintaşilor... Vitejia străbună... Libertatea şi independenţa patriei... pînă la victoria finală !

— Victoria finală ! a repetat generalul. Va mai cere sacrificii, va face victime, va naşte noi generaţii de eroi. Dar va veni, în cele din urmă. Ei o aduc tot mai aproape.

— Ei ?

— Da, ei. Detaşamentul Călina şi cei care-i vor urma. Peste trei ore vom fi în dispozitiv, la nord de trecătoare. Vom declanşa operaţia la ora stabilită. Şi poate că un alt detaşament, la fel de dîrz şi cu dispreţ faţă de moarte, va scrie o nouă filă în cronica războiului. Eroii se nasc din mers, dragă maiorule. Dintre aceşti recruţi se vor ivi eroii de mîine.

— Care nu-i vor uita pe cei de ieri, domnule general...

Redactor : M. AVANU
Coperta : FL. CREANGĂ
Tehnoredactor : D. BODEA

Bun de tipar 21.02.1989. Apărut 1989.
Coli de tipar 17. B 10688

Tipar executat
sub comanda nr. 90 024
la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

EDITURA MILITARĂ

ISBN 973-32-0016-6

Lei 10